5220

Logica et Philoſo-phia Algazelis Arabis.

03002496

¶ Petrus Liechtenſtein Colonienſis Germanus: ex oris Erweruelde oriũdus Ad laudem ⁊ honorem dei ſũmi tonantis: et ad cõmune bonum ſeu vtilitatem ſũmis cum vigilijs laboribuſq; hoc preclarũ in lucem opus prodire fecit Anno Uirginei partus. M.D.VI. Idibus Februarijs ſub hemiſpherio Ueneto.

* *
*

¶ Incipit Logica Algazelis de his que debent preponi ad intelligẽtiam logice: ⁊ ad oſtendendum vtilitates eius: ⁊ partes eius.

Capitulum primum.

Imaginatio et credulitas sũt proprietates scientiarum

Quãuis ſcientiarũ multi ſint rami: due tñ ſunt proprietates: imaginatio ⁊ credulitas Imaginatio eſt apprehẽſio rerũ quas ſignificant ſingule dictiones ad intelligendum eas: ⁊ ad certificandũ. ſicut eſt apprehenſio ſignificationis huius nõis canis: arbor: ſpiritus: angelus: ⁊ ꝯſimiliũ Credulitas vͦo eſt ſicut ꝙ dicitur mundus cepit: et obedientia remunerabitur: Neceſſe eſt autem omnem credulitatẽ precedant ad minus due imaginationes Quiſquis enĩ non intellexit ſignificationẽ huius dictionis per ſe que eſt mũdus ⁊ huius dictionis per ſe que eſt cepit: nõ intelliget credulitatẽ hanc ꝙ mũdus cepit: ſed hoc nomen mundus non imaginanti eius ſignificationẽ erit nihil ſignificans velut bundus: ſimiliter et ſignificatio huius verbi qd̃ eſt cepit: non intelligenti eam erit velut ſignificatio huius vocis que eſt cebit quaſi nulla: et tunc ſi diceret tibi bũdus cebit: nec crederet nec ꝯcederet: qd̃ enĩ quis non intelliget quõ ꝯcedet vel negabit: Amplius imaginatio et credulitas vtraq; dicitur in id qd̃ primũ apprehendit̃ p ſe ſine exquiſitiõe ⁊ excogitatione: ⁊ in id qd̃ nõ apprehenditur ſine inquiſitione: Qd̃ autem imaginatur ſtatim ſine inquiſitione eſt: ſicut ens: aliquid: res: ⁊ ſimilia: Quod vͦo non imaginat̃ ſine inquiſitione eſt ſicut ſpũs ⁊ angelus: ⁊ imaginatio rerum: quarum eſſentie ſunt occulte. Credulitas vͦo que ſtatim apprehendit ſine inquiſitione eſt velut ſcientia hec: ⁊ eſt ꝙ duo ſunt plus q̃ vnũ: ⁊ quecũq; equalia idem: et inter ſe credibilia alia: et cum his etiam ſunt ſenſibilia: ⁊ ꝓbabilia ⁊ multa alia de ſententijs in quibus retinẽdis oẽs ꝯueniũt ſine precedenti inquiſitione que comprehenduntur in. xiij. ſpeciebus de quibus poſtea loquemur. Credulitas autẽ que non apprehendit̃ ſine inquiſitione eſt velut hec ꝙ mundus cepit: ⁊ ꝙ eſt reſurrectio corporꝝ: ⁊ ꝙ retributio eſt malorꝝ et bonorꝝ: ⁊ ſimilia. Quicq̃d aũt non poteſt imaginari ſine inquiſitione non poteſt apprehendi ſine diffinitione: ⁊ quicquid non poteſt credi ſine inquiſitione nõ poteſt apprehẽdi ſine argumẽtatione: Sed ante hoc neceſſe eſt precedere ſine dubio aliquam ſcientiam. Cum igit̃ ignorauerimus ſignificationẽ huius nõis homo: ⁊ interrogauerimus quid eſt: ⁊ reſpondebit̃ quidẽ nobis ꝙ eſt aĩal rationale mortale: oportebit tunc ꝙ animal ſit cognitũ apud nos: ſilr̃ et rationale ad hoc vt per cognitionẽ horum duorꝝ acquiratur nobis cognitio hoĩs ignoti. Iterum etiam dum non credimus ꝙ mũdus cepit ⁊ dixerit quis ꝙ mundus eſt formatus: ſed oẽ formatũ cepit: ergo mundus cepit certe hoc totũ non faceret nos ſcire id qd̃ neſcimus de inceptione mũdi niſi precederet credulitas ꝙ mũdus eſt formatus: et ꝙ oẽ formatũ cepit: et tunc ex his duabus ſcientijs acquiremus ſcientiam rei ignote nobis. Manifeſtum eſt igitur ex hoc ꝙ oĩs ſciẽtia que inquirit̃ nõ acquirit̃ niſi per aliquã ſcientiã que precedit: et hec non tendit in infinitũ: nã

Qd̃ qs nõ itelligit nõ debet cõcedere

Sciẽtia que inquirit̃ inquirit̃ p p̃cedentem ſcientiã

neceſſe eſt vt hec ꝑueniāt ad prima que
ſunt ſtabilia in natura intellectus ſine in
quiſitione et meditatione. Hoc eſt ergo
qđ dicitur preponi in tractatu logice.

¶ De vtilitate logice. Capitulū ſecūdū.

Ignotuʒ nō pōt ſciri niſi per notum

POſtq̄ʒ aūt manifeſtū eſt ꝙ igno-
tum non poteſt ſciri niſi per notū
⁊ ꝯſtat ꝙ per vnū aliqđ notū non poteſt
ſciri quodlibet ignotum: ſed quodlibet
ignotū habet aliqđ propriū notum ſibi
ꝯueniens qđ eſt via perueniendi ad aliū
⁊ repſentādi in intellectu illud: qm̄ ipſuʒ
eſt via qua venit̃ ad manifeſtationē il-
lius. tunc quod inducit ad cognoſcēdas
ſcientias imaginatiuas vocat̃ diffinitio
et deſcriptio: qđ vero inducit ad ſcien-
tias credulitatis dicit̃ argumentatio: Ar

Species argumentationis

gumētatio aūt alia eſt ſyllogiſmus: alia
inductio: alia exemplum: Diffinitio vō ⁊
ſyllogiſmus diuidit̃ in rectuʒ per quod
acquirit̃ veritas: ⁊ falſum ſed veriſimile
eſt. Scientia vō logice dat regulam qua
diſcernit̃ an diffinitio ⁊ ſyllogiſmus ſint
vitioſa an nō ad hoc vt diſcernat̃ ſcien-
tia vera a non vera: ⁊ hoc eſt quaſi pon
dus et menſura ad oēs ſcientias. In eo
aūt ꝙ non ponderat̃ pondere nō cogno
ſcit̃ augumentū vel diminutio: lucrum
vel dānū. Siquis autē dixerit ꝙ ſi vtili-
tas logice eſt diſcernere ſcientiā ab igno
rantia tunc que vtilitas eſt adeſt ſcientie
generaliter: Dicemus ꝙ oīs vtilitas vi-
lis eſt in comparatione felicitatis eterne
que eſt felicitas alterius vite: Hec aūt fe
licitas pendet ex ꝑfectione anime: Per-

Perfectio anime cōſiſtit in munditia ⁊ ornatu

fectio anime ꝯſtat in duobus: munditia
ſcʒ ⁊ ornatu. Munditia vō aīe eſt vt ex-
purget̃ a ſordidis moribus: ⁊ ſuſpendat̃
a phantaſijs turpibus. Ornatus vō eius
eſt vt depingat̃ in ea certitudo veritatis
ita vt reuelent̃ ei veritates diuine: īmo
eſſe totius ſm̄ ſeriem eius in reuelatione
q̄ʒ vera que ꝯueniat veritati in qua non
ſit error nec occultatio: Uerbi gratia. Si
eſt ſpeculū cui non eſt perfectio niſi ap-
pareat in eo forma pulchra ſm̄ ꝙ ipſa
eſt ſine deformitate ⁊ permutatione: qđ
non fit niſi ſit oīno terſum a ſorde ⁊ ru-
bigine: ⁊ poſtea apponant̃ ei forme pul-
chre niſi in rectitudine. Anima ergo ſpe-

Aīa ſpeculum eſt

culum eſt: nam ⁊ depingunt̃ in ea forme
totius eſſe cum mūda ⁊ terſa fuerit a ſor
didis moribus: nec poteſt ipſa diſcerne-
re vere inter mores honeſtos ⁊ inhone-
ſtos niſi per ſcientiā. Depingi autem for
mas omniū que ſunt in aīa nihil aliud ē
q̄ʒ ſcientiā omniū eſſe in ea. Non eſt aūt
via deueniēdi in ſcientiā niſi per logicā:
ergo vtilitas logice eſt apprehēſio ſcien
tie: vtilitas ſcientie eſt acquiſitio felicita

Sciētia acquirit eternaʒ felicitatem

tis eterne. Si ergo ꝯſtituerit ꝙ felicitas
eterna non poteſt haberi niſi ꝓpter per-
fectionē anime que non eſt niſi mūditia
⁊ ornatus perfectio logice eſt ſciētia ma
xime vtilitatis.

¶ De partibus logice Capitulū tertiū.

Intētio logice q̄ ſit

PArtes logice ⁊ ordo earū cogno-
ſcunt̃ ex oſtenſione ſue intentio-
nis: Intentio vō eſt diffinire ⁊ probare ⁊
diſcernere vitioſa a non vitioſis: ſiue ve
ra a falſis. Ex his autē qđ eſt magis ne-
ceſſariū probatio eſt que quidē cōpoſita
eſt. Probatio enī nō poteſt ordinari ad
minus niſi ex duabus propoſitionibus
ſicut poſtea dicemus. In oī aūt propoſi-
tione eſt predicatū ⁊ ſubiectū: In oī vō
predicato ⁊ ſubiecto dictio eſt que oīno
ſignificat aliqđ intellectū. Uolens autē
quis apprehendere compoſita ineſſe vel
in ſcientia difficile poteſt peruenire ad il
lud niſi prius habeat cognitionē vniuſ-
cuiuſq̄ʒ partiū. Sicut enī fabricator do-
mus prius eget preparatione laterum: li
gnoꝝ: ⁊ luti vt poſtea ex eis fabricet do-
mū: ſic ſcientia erit ſm̄ formā ſciti: ergo
inquiſitor ſciētie compoſiti dicit̃ primū
apprehendere ſcientiā partiū: vnde ſeq̄-
tur vt primū loquatur de dictionibus: ⁊

quomodo ſignificāt intellectus: deinde de intellectibus ꝛ eoꝝ diuiſionibus: dein de de enunciatione cōpoſita: ſcꝫ de predicato et ſubiecto et de eius ſpeciebus: ad vltimū de probatione que fit ex duabus enunciationibus. Loquemur aūt de probatione duobus modis: vno de materia alio de forma: ſicut poſtea ſcies. Et ī his tn̄ continet quicq̄d dicturi ſumus de logica: hec eſt autē multe materie.

Materia logice

Materia prima eſt de ſignificatione dictionuꝫ que certificatꝰ quinqꝫ diuiſionibus. Diuiſio pma eſt ꝙ dictiones ſignificāt itellectum tribus modis.

Dictiones ſignificant intellectū

Uno ſm parilitatē: ſicut hec dictio domus ſignificat domū: Alio ſm ꝯſequētiam: vt ſignificatio huius dictionis domus ꝯtinet in ſe parietē ſm ꝙ eſt pars. Nomē enī parietis impoſitū eſt proprie ad ſignificandū parietem ſm parilitatem. Nomen enī domus ſignificat etiā parietē: ſed differunt in modo ſignificandi. Tertio ſm ꝯcomitantiā vt tectum ſignificat parietē: que ſignificatio diſtat a ſignificatione ſm parilitatē: ꝛ ſm ꝯſequētiā: Que aūt in vſu eſt magis de ſignificatione dictionū eſt ſignificatio ſm parilitatē ꝛ ſm ꝯſequentiam: ſm ꝯcomitantiā vō minime: nam ꝯcomitantia habet aliam ꝯcomitantiā: ꝛ ſic ꝑuenit vſqꝫ ad res infinitas: de quibus nihil intelligi poteſt. Diuiſio ſecūda eſt ꝙ dictio diuidiꝰ in complexum et in incomplexū.

Dictio cōplexa ꝛ incomplexa

Incomplexū eſt cuius pars nihil ſignificat de intellectu totius: ſicut homo: eius enī pars que eſt ho: ꝛ mo: nihil ſignificat de intellectu qd̄ ſignificat homo: non ſicut hic: ſcꝫ ſeruus petri: vel petrus qui ambulat: ī his enī petrus qd̄ eſt pars orōnis aliquid ſignificat: ꝛ ambulat aliquid. Cum aūt dixeris adeodatus ſi fuerit nomen propriū erit incōplexum: Non enī intelligiꝰ ex eo niſi quantū ex hoc noīe petrus: ſi vō volueris intelligere a quo ſit datus tunc erit cōplexum: poſtq̄ aūt oīs qui diciꝰ a deo datus eſt ſine dubio a deo datus: tunc hoc nomen ex ſua ſignificatione ſit quaſi nomen cōe vel ambiguū: eo ꝙ aliqñ dꝰ ad cognoſcendū propriū nomen rei: ꝛ tunc nomen incomplexum eſt: aliqñ diciꝰ ad ſignificandū a quo ſit datus: ꝛ tūc eſt cōplexum. Diuiſio tertia. Dictio diuidiꝰ in ſingulare ꝛ vniuerſale.

Dictio diuiditur in ſingulare ꝛ vniuerſale

Singulare eſt cuius ſignificatio prohibet illud a multis participari: ſicut hic petrus: ꝛ hic equus: ꝛ hec arbor. Uniuerſale eſt cuiꝰ ſignificatio ñ ꝓhibet illud a multis ꝑticipari: ſic hoc ꝙ diciꝰ arbor: equus: homo. Q̄uis enī in mūdo non ſit niſi vnus equus: tñ equus vniuerſale eſt. Poſſibile eſt enī multa participare eo q̄uis hoc nō ſit in effectu nomen ſingulare vt dicatur hic equus: Quapropter cum dixeris ſol vniuerſale eſt: ſi enī ponereꝰ multos eſſe ſoles tūc ſub hoc noīe ꝯcluderentꝰ oēs: qd̄ eſt ꝯtrariū huius dictiōis que eſt hic ſol Diuiſio quarta eſt. Dictio diuidiꝰ in actionem: nomen: ꝛ ꝯiunctionē.

Dictio diuidiꝰ in actionem nomen ꝛ cōiunctionem

Logici aūt actionē verbū vocant: Unūquodqꝫ aūt ſcꝫ nomen ꝛ verbū differunt a ꝯiunctiōe eo ꝙ ſignificatio cuiuſqꝫ eoꝝ plana eſt ꝑ ſe: qd̄ non habet per ſe ꝯiunctio. Cū enī quis interrogat dicens: Quis eſt ille hō: reſpondeꝰ petrus: intelligiꝰ tunc ꝛ ꝑficitur reſponſio. Silr̄ cum quis interrogat dicens: Petrus quid fecit: reſpondeꝰ ꝑcuſſit: cōpleꝰ reſponſio. Si vō quis dixerit vbi eſt petrus: rñdeꝰ infra vel ſupra non cōpleꝰ reſponſio niſi addatꝰ domuꝫ vel tectū: ergo intellectus ꝯiūctionis nō apparet per ſe niſi ex adiunctis. Differt aūt verbū a noīe in hoc ꝙ verbū ſignificat intentionē ꝛ tēpus qd̄ cōtingit: ſicut hoc verbū percuſſit ſignificat ꝑcuſſionē ꝛ tempus preteritū quo ꝯtigerit: Nomē aūt vt hō ꝛ equus non ſignificat tēpus.

Differt nomē a verbo

Si autē aliquis dixerit ꝙ poſtq̄ heri: et olim: et cras ſignificant tempus: et tunc

ſunt verba: reſpondebis ꝙ verbū ſigni-
ficat intentionē: ⁊ tēpus illius intentio-
nis: heri ṽo vel cras vel olim ſignificant
tm̄ ipſum tempus ⁊ tempus eſt ipſa eo
rum propria ſignificatio non tempus ſi
gnificationis: Si enim heri ſignificaret
aliquid ꝯtigiſſe in tempore neceſſe eſſet
ꝙ tempus eſſet preter naturalē ſignifi-
cationē eius: heri tunc diceret̃ eſſe ver-
Dictionum alia vniuoca: alia multiuoca: alia diuerſiuoca: alia equiuoca: alia couenientia.
bum: ⁊ ꝯueniret ei diffinitio verbi. Diui
ſio quinta eſt ꝙ dictiones in eſſe ratio-
num ſunt quinqꝫ modis: Sunt eni vni-
uoca: multiuoca: diuerſiuoca equiuoca:
couenietia. Uniuoca ſunt vt hec dictio
animal ꝯuenit homini et equo ſm̄ ean-
dez intentionē ⁊ indifferenter ſine ma-
gis ⁊ minus: ⁊ ſine prius ⁊ poſteriꝰ: ani-
malitas enī oībus iſtis eſt vna. Simili-
Diuerſiuoca noīa q̄ ſint.
ter homo ꝯuenit petro ⁊ ioāni. Diuerſi-
uoca ſunt multa nomina eiuſdez rei: vt
Multiuoca
enſis: mucro: gladius. Multiuoca ſunt
multa noīa multarum rerum: vt equus
Equiuoca.
⁊ aſinus que ſunt ſingula rerum. Equi-
uoca ſunt vt vna dictio ꝯueniens mul-
tis ⁊ diuerſis: vt canis qui dicit̃ de latra
Coueniētia.
bili ⁊ de celeſti ſydere. Couenietia ſunt
media inter vniuoca ⁊ equiuoca: vt ens
qđ dicit̃ de ſubſtantia ⁊ accidente. Nō
enī eſt ſicut hec dictio canis: ea enī que
appellantur canis non ꝯueniunt in ali-
qua ſignificatione canis: eſſe ṽo ꝯuenit
ſubſtantie ⁊ accidenti: nec ſunt ſicut vni
uoca. Animalitas enim eque ꝯuenit ho-
mini ⁊ equo: indifferenter ⁊ eodem mo
Prius dꝫ eē ſubſtātia q̄ꝫ accidens.
do: eſſe ṽo prius habet ſubſtantia dein-
de accidens mediante alio: ergo eſt eis
eſſe ſm̄ prius ⁊ poſterius: hoc dicit̃ am-
biguum eo ꝙ accedit ⁊ ad hoc ⁊ ad hoc
Sufficiant ergo nobis hec dicta de in-
Materia ſecūda logice.
tentione dictionum. Materia ſecunda
eſt de intentione vniuerſaliū ⁊ de diuer
ſitate ſuarum compoſitionum vel com
parationū inter ſe ⁊ diuiſionē ſuaꝝ. Cū
enim dixerimus: hic homo eſt animal:

hic homo eſt albus apprehēdimus dif-
ferentiam comparationis animalitatis
ad illum: ⁊ comparationis albedinis ad
illum: cuius enim comparatio fuerit vt
comparatio animalitatis ad ſubiectum
illud vocat̃ eſſentiale: ⁊ cuius compara
tio fuerit vt albedinis ad ſubiectum il-
lud dicitur accidentale. Dicimus ergo
ꝙ omnis intentio vniuerſalis cum com
paratur ad particulare contentū ſub eo
vel eſt eſſentialis vel accidētalis. Inten
tio ṽo non eſt eſſentialis niſi vt ꝯueniāt
ſibi tria: primū eſt cum intellexerit eſſen
tiale: ⁊ id cui eſt eſſentiale nō poſſit ima
ginari ſubiectum poteſt intelligere niſi
intelligat eſſentiale exiſtere ī eo: nec poſ
ſit vllo modo ſubiectū intelligi ſine illo.
Cum enī intelligis quid eſt hō: et quid
eſt animal non poteſt intelligere homi-
nē ſine intellectu animalis: ſimiliter cuꝫ
intelligis numerū et intelligis quatuor
non potes percipere tuo ītellectu qua-
tuor ſine numero: ſi autem loco anima-
lis ⁊ numeri poſueris ens ⁊ album poſ-
ſibile eſt te intelligere quatuor: ita ꝙ nō
intelligat̃ an habeant eſſe an nō an ſint
alba vel non: ſed fortaſſe dubitabit an
ſint in mūdo quatuor vel non: ſed hoc
non impedit intellectū tuum ad intelli-
gendū eſſe vnū quaternarij: ſimiliter cū
intellexeris quid eſt hō non eſt neceſſe
te intelligere eum eſſe: vel eſſe albū: nec
tm̄ poteris eū ītelligere niſi ītelligas qđ
eſt animal: Q̄uis non ſatiſfaciat tuo in
tellectui hoc exemplū eo ꝙ nos ſumus
hoīes hō ⁊ oēs alij qui nunc ſunt: pone
ergo aliud exēplū ſicut de fenice: vel ali
quo alio extraneo: et manifeſtabit̃ tibi
q̄r eſſe accidētale eſt oībus: aīal ṽo eſſen
tiale eſt hoī: ſilr color nigredini: ⁊ nume
rus quaternario. Secundū eſt vt poſſit
intelligi vniuerſale neceſſario eſſe prius
poſterius ṽo particulare ꝯtentū ſub eo:
vel in eſſe vel in intellectu: ſicut neceſſe

eſt prius eſſe aĩal: deinde equus vel hō: ⁊ neceſſe eſt prius eſſe numeruꝫ: deinde quatuoꝛ: Non poteſt aūt dici ꝙ neceſſe eſt prius eſſe riſibile: deinde homo: imo intelligiť neceſſario prius eſſe hominez poſtea riſibile: nam non eſt eſſe hominē riſibilem naturaliter: foꝛma eſt accidentalis que ↄſequiť eſſe ſuū: ⁊ particulariter eſt homini eſſe riſibile et eſſe aĩal inquantū eſt cōmunicans riſibile inſeparabile: Differentia aūt inter illa facile deprehendi poteſt.

Neceſſe eſt ſpiritū humano coꝛpori vniri ad hoc vt ſit homo.

Neceſſe eſt prius vniri coꝛpori ſpiritū hoĩs ad hoc vt ſit homo Nō pōt aūt dici neceſſe eſt ꝑus eē riſibile ad hoc vt ſit hō: ſꝫ diceť neceſſe eſt prius eē hoĩez ad hoc vt ſit riſibile. Ex hac aūt ꝑoꝛitate nō ĩtelligiť oꝛdo tēpoꝛalis ſed oꝛdo ĩtellectualis ꝙuis ſint paria in tpe. Tertiū eſt qꝛ poſſibile nō ē eſſentiale eſſe poſitiuū. Non enĩ poteſt dici ponamus hominē eſſe aĩal: ⁊ in nigredine eſſe coloꝛē: et quatuoꝛ eſſe numerū. Homo enĩ eſſentialiter eſt animal non pꝛopter poſitionē alicuius: ſi enĩ pꝛopter poſitionē alicuius homo eſſet animal tunc poſſibile eſſet imaginari nos poſſe ponere illum hominē ⁊ non animal: hoc non eſt poſſibile eſtimari: ſi enĩ poſſibile eſt nos poſſe eſtimari ponere illum hominē: ⁊ non riſibile accidentale poſitiuū eſt nam poteſt dici que res poſuit hominē habere eſſe riſibile: ⁊ hec ĩterrogatio vera eſt: ſed non eſt vera interrogatio qua queriť que res poſuit hominē eſſe aĩal: idem enĩ eſt dicere quis poſuit hominē eſſe aĩal: ꝙ quis poſuit hominē eſſe hominē: dicemus ergo ꝙ homo eſt homo eſſentialiter: ⁊ hō eſt aĩal eſſentialiter: nihil enĩ aliud intelligiť de hoĩe: ꝙꝫ ꝙ eſt aĩal rationale: nec ĩtereſt an dicať q̄ res poſuit aĩal rōnale: aĩal rōnale an dicať que res poſuit aĩal rōnale: aĩal: nā breuiať vna duarū ĩterrogationū noĩando vnā duarū eſſentiaruꝫ ſine altera: Diuiſio aūt niſi ꝑdicatū fuerit diuerſum a ſubiecto: ⁊ fuerit extra eſſentiā ſubiecti totaliter nō pōt eſſe poſitio: nō enĩ diciť poſſibile quia eſt poſſibile et neceſſariū: ſed dicitur poſſibile quia habet eſſe. Alia diuiſio ſolius accidētalis.

Accidētalis diuiſio in ſeparabile ⁊ ñ ſeparabile.

Accidentale enĩ diuidiť in cōmunicans ſeparabile et incōmunicans oĩno inſeparabile: Inſeparabile enĩ eſt riſibile homini: et paritas duobus: ⁊ tres angulos cuiuſlibet trianguli equos eſſe duobus rectis: hoc eniꝫ inſeparabile eſt a triangulo: et cōmunicans non eſſentiale. Separabile vō diuidiť in tarde ſeparabile: vt pueritia ⁊ iuuētus hoĩ: ⁊ in cito ſeparabile: vt ruboꝛ ⁊ verecundia. Inſeparabile vō diuidiť in inſeparabile in eſtimatione nō ineſſe vt nigredo ethiopi: ⁊ inſeparabile ĩ eſſe eſtimatiōe: vt paritas quaternario ⁊ indiuiſibilitas puncto. Eſt etiam ſeparabile in eſtimatione nō ineſſe vt tres angulos equos eſſe duobus rectis: Poteſt enim quis intelligere triangulū: et non intelligere hoc: non poteſt enĩ intelligi quatuoꝛ niſi prius ſimul intelligať cum eis paritas ꝙuis ſit de cōmunicantibus ⁊ quia hoc fuit cōmunicans pene eſſentiale: ⁊ quaſi indifferēs ab eo: iccirco poſuimus tres pꝛedictas intentiones vt ſimul ↄſiderenť oēs vt ſciatur ꝙ ex ↄiunctione trium ſimul ⁊ non ex vna eaꝝ tm̄ eſt aliqđ eſſentiale.

Accidentale diuiditur in ꝓpꝛiū ⁊ cōe.

Item accidentale diuidiť in id qđ eſt ꝓpꝛiū ſubiecto: vt riſibile hoĩ ⁊ vocať ꝓpꝛiū: ⁊ in id qđ eſt cōe multis: vt comedere hoĩ: ⁊ vocať accidēs abſolute. Itē eēntiale ſm̄ ↄſiderationē magis vl̄is ⁊ minus vl̄is diuidiť in illud ſuꝑ qđ non eſt aliqđ cōius vt h̄ dr̄ genus: ⁊ in id ſub quo nō eſt aliq̄d minꝰ cōe: et h̄ dr̄ ſpēs: ⁊ in id qđ eſt mediū ⁊ reſpectu ſuꝑioꝛis dr̄ ſpēs: ⁊ reſpectu ĩferioꝛis dr̄ genꝰ. Id āt ſub quo nō eſt minꝰ cōe dr̄ ſpēs ſpālıſſima: ⁊ id ſuꝑ qđ nō eſt cōius dr̄ genꝰ gn̄aliſſimū. Genera aūt

ſupꝛa que nõ eſt aliqȯ genus decẽ ſunt: ſicut poſtea dicemus: vnũ eoꝝ eſt ſubſtã tia: et nouẽ ſunt accidentia. Subſtãtia g° eſt genus generaliſſimuꝫ: qꝛ nihil ea eſt cõmunius: niſi eſſe. eſſe v° accidẽtale eſt nõ eſſentiale: genus aũt intelligiť qȯ eſt eſſentiale cõmunius. Deinde ſubſtantia diuidiť in corpus ⁊ in non corpus. Cor/pus v° diuidiť in vegetabile ⁊ nõ vege/tabile. Uegetabile v° diuidiť in plantas ⁊ aĩalia. Aĩal v° diuidiť in hoĩeꝫ ⁊ alia. Subſtãtia ergo eſt genus generaliſſimũ ⁊ hõ eſt ſpẽs ſpecialiſſima: Media autẽ hoꝝ vt planta ⁊ aĩal dicunť ſpẽs ⁊ gene ra diuerſis reſolutionibus. Hõ v° diciť ſpẽs ſpecialiſſima: eo ꝙ nõ diuidiť: niſi in ea tm̃ que ſunt accidentalia: vt in pue rũ: iuuenẽ: longũ: ⁊ bꝛeuẽ: ſapientẽ: ⁊ inſi pientẽ: Hec aũt accidẽtalia ſunt nõ eſſen tialia. Nã hõ differt ab equo eſſentiali/ter: et nigredo ab albedine eſſentialiter: Hec aũt nigredo nõ differt ab illa nigre dine nã ⁊ eſſentia: ſed ꝑpter diuerſitatẽ: Si autẽ hec nigredo ineſt atramẽto illa aũt in coꝛuo: ſed illa q̃ꝫtũ ad coꝛuũ acci/dentalis eſt. Petrus v° nõ differt a ioã/ne in humanitate vel in aliquo eſſentiali ſed in hoc ꝙ eſt filius alteri⁹ ſingularis: vel alterius terre: vel alterius coloꝛis: vľ alterius quantitatis: vel alterius moꝛis: vel alterius vitij. Hec aũt oĩa accidẽtalia ſunt hoĩ accidẽtalia: ſicut pꝛedictũ eſt in ſignificatione accidẽtalis. Itẽ eſſentiale ſm aliã ꝯſiderationẽ diuidiť in id qȯ re/ſpondeť ad q̇d eſt cũ interrogans inten/dit certificari de eſſentia rei: ⁊ in id qȯ re ſpondeť ad quale quid eſt: Pꝛimũ autẽ vocať genus vel ſpẽs: ſm differẽtiã: Exẽ plũ pꝛimũ eſt vt aĩal qȯ reſpondeť cum interrogať de multis q̇d ſũt: vt de equo: boue ⁊ alijs. Siľr ⁊ hoc reſpondeť cũ ſit interrogatio de multis ſignificatis ꝑ q̇d ſunt: vt de petro ⁊ ioãne ⁊ reliquis: exẽ/plũ ſcḋi eſt rationale. Siquis eñi inter/roget de hoĩe ſignificato q̇d eſt ⁊ rñdeť aĩal: adhuc reſtat interrogatio: eo ꝙ aĩal ꝯtinet in ſe hominẽ ⁊ nõ hominẽ: vnde eget alio per qȯ ſepareť ab alijs eſſentia eius. Interroganti ergo quale aĩal eſt re ſpondeť rationale eſt. rationale enim eſt differentia eſſentialis dicta de eo diffini tio v° reſpõdeť ad interrogationẽ factã per qȯ res eſt. Ex ꝯiunctione v° aĩalis ⁊ rationalis fit diffinitio vera: eo ꝙ diffi/nitio eſt id qȯ facit imaginari quiditatẽ rei in aĩa interrogantis: ſi aũt loco ratio/nalis poſueris accidentale per quod ſe paratur ab alijs aĩalibus: veluti ſi dicam hõ eſt aĩal ſtans erectũ: latis vnguibus: riſibile ſiľr hoc quidẽ determinat: ⁊ ſepa rat ipſuꝫ ab omnibus aĩalibus: ſed voca tur deſcriptio: cuius vtilitas eſt diſcerne re tm̃: diffinitione v° acquiritur veritas eſſentie rei: vnde nec poteſt fieri diffini/tio niſi ex differentijs ſubſtãtialibus tm̃ Deſcriptio v° ſequiť poſtq̃ꝫ aliqñ fit ap poſita vna differentia: ſed veritas rei cer tiſſime nõ cognoſciť niſi multis differẽ/tijs: Multa eñi ſunt que plures habent differentias. Quiſq̇s ergo vult imagina re ĩ aĩo aliquã quiditatẽ rei eget noĩbus omniũ illaꝝ differentiaꝝ. Cum eñi quis in diffinitiõe aĩalis dixerit: ꝙ aĩal eſt coꝛ pus aĩatũ ſenſibile iam induxit res eſſen tiales: deſcriptiuas: oꝛdinatas: ꝯuertibi/les: neceſſe eſt adhuc addi mobile volun tate: ⁊ ſic compleť diffinitio additionuꝫ cognitionũ eſſentialiũ ⁊ cognitio verita/tis ipſius rei. Poſtq̃ꝫ aũt facta eſt cogni/tio diffinitiõis faciã te cognoſcere: quot modis ſit erroꝛ in illa. Poſtq̃ꝫ ꝑpinquũ gen⁹ ⁊ differẽtie oẽs dicte eſſentiales oꝛ/dinanť in ea ꝙ oẽs modi ꝯueniũt in hoc ꝙ res non diffiniť ꝑ id qȯ nõ eſt notius illa: aut eñi rem faciat notã eſſe ꝑ ſeipſaꝫ aut ꝑ eque ignotã: aut ꝑ ignotius ea: aut per id qȯ nõ poteſt ſciri niſi per illã eꝰ. Exemplũ pꝛimi eſt id qȯ diciť in diffini

Subſtãtia diuidiť in cor/pus ⁊ nõ cor/pus

Deſcribiť homo

Differẽtia ĩter deſcri/ptionem ⁊ diffinitio/nem

Quot mo dis cõmit/titur erroꝛ in diffini/tione

tione tẽporis qđ eſt mora motus cũ tem
pus non ſit niſi mora motus. Qui enim
ignorat tẽpus ignorat niſi morã motus
ꝛ intentionẽ more quid eſt. Exemplũ ſe-
cũdi eſt vt deſcriptio albedinis qua dr̃
ꝙ eſt cõtraria nigredini. Deſcribit᷑ ergo
res ꝑ ſuũ ꝯtrariũ: ſed cũ ignorauerimus
rem ꝛ ignorauerimus eius ꝯtrariũ eque
eſt ignotũ ſibi eius ꝯtrariũ: nec põt ma-
gis cognoſci albedo per nigredinẽ ꝙ̃ ꝯ̃
Exemplũ tertij eſt id qđ quidã dicunt in
diffinitione ignis ꝙ ignis eſt elementuꝫ
ſimile aĩe: Conſtat aũt aĩaꝫ ignotius eſſe
igne quomodo aũt poterit ſciri per eam
Exemplũ quarti eſt cũ deſcribunt᷑ res ꝑ
id qđ nõ ſcit᷑ niſi per eam ſicut cum dicã
viuit ſol qui eſt planeta illuminãs diem
Noiat᷑ ergo dies in diffinitione ſolis cũ
nõ intelligat᷑ dies niſi per intelligentiaꝫ
ſolis: eo ꝙ diffinitio vera diei eſt vt di-
cat᷑ dies eſt tẽpus ꝑmanentia ſolis ſuꝑ
terrã. Hec ſunt que in diffinitionibus ca

Eſſentiale in tria diuiditur

ueri debẽt: Patet aũt ex ꝑ̃dictis ꝙ eſſen
tiale diuidit᷑ in tria que ſunt genus: ſpẽs

Accidẽs in duo diuiditur

ꝛ differẽtia. Accidens vͦ diuidit᷑ in duo
ꝓpriũ accidens: ꝛ cõe accidens. Mani-

Uniuerſale in quinqꝫ diuidit᷑

feſtuꝫ eſt igitur ꝙ vniuerſale diuidit᷑ in
quinqꝫ que dicunt᷑ incomplexa quinqꝫ:
hec aũt ſunt genus: ſpẽs: differentia: pro
priũ ꝛ accidẽs. Materia tertia eſt de cõ-
iunctione incõplexoꝝ: ꝛ de partibus enũ
tiationis. Intentiones incõplexe cũ com
ponunt᷑ proueniũt ex eis multe ſpẽs de
quibus oĩbus non intẽdimus niſi de ea
ſola que eſt enũtiatio que vocat᷑ indica-
tiua vel dictio diffinitiua: ꝛ hec ẽ in qua
ꝯtingit veritas vel credulitas vel ꝯtra-
dictio vel falſitas. Cũ enĩ dixeris ꝙ mũ-
dus cepit poſſibile eſt ꝯtingere te dicere
verũ: ſed ſi dixeris hõ eſt lapis poteſt ti-
bi ꝯtradici: ſi vͦ dixeris cũ fuerit ſol ſuꝑ
terrã ſtelle non apparebũt verũ dices: ſi
vͦ dixeris ſtellas apparere in die mẽtie
ris: ſi aũt dixeris mundus aut cepit eſſe
aut eſt eternus verax es: Si vͦ dixeris
Petrus aut eſt ꝯſtantinopoli aut rome
ꝯtradicet᷑ tibi eo ꝙ poteſt eſſe hieroſoly
mis. Hec ſunt diuiſiones enuntiatiuarũ:
ſi aũt dixeris doce me aliquã queſtionẽ
vel dixeris placet tibi vt eamus romam
poteſt credi vel non credi. Intentio enũ
tiatiue hec eſt: ſed admodo aſſignemus

Diuiſio enũtiationis in cathegoricã ꝛ hypotheticam

ſpecies eius. Diuiſio prima eſt ꝙ enũtia-
tiua alia eſt cathegorica vt hic mundus
cepit: alia hypothetica. Hypothetica alia
ꝯiuncta: vt hec cũ ſol eſt ſuꝑ terrã dies
eſt: alia hypothetica et diſiuncta vt hec:
aut mũdus cepit: aut eſt eternus. Prima
aũt ſcꝫ cathegorica ꝯſtat ex duabus par
tibus quaꝝ vna dicit᷑ ſubiectũ qđ eſt id
de quo agit᷑ ſicut mũdus: ſcđa dicit᷑ pre
dicatũ qđ eſt de quo dicit᷑ ſicut cepit: ꝗ
ſunt partes huius enuntiationis que eſt
mũdus cepit. Unũquodqꝫ aũt predica-
tum ꝛ ſubiectũ aliqñ eſt incõplexa vox
ſicut ea que prenominauimus mundus
cepit: aliqñ eſt cõplexa: ſed qñqꝫ poteſt
repreſentari voce incomplexa vt cũ dr̃
aĩal rationale mouet᷑ motu pedũ ſuoꝝ:
qm̃ aĩal rationale eſt hic ſubiectũ: ꝛ eq-
pollet huic ſignificationi huius noĩs hõ
qui eſt vox incomplexa: Moueri auteꝫ
motu pedũ ſuoꝝ eſt ꝑ̃dicatũ ꝛ equipol-
let ſignificationi huius verbi ambulat:
Similiter hypothetica ꝯiuncta ꝯſtat ex
duabus partibus quaruꝫ vnaqueqꝫ eſt
enuntiatiua. Prima aũt pars eſt vt cum
dicit᷑ cum ſol eſt ſuꝑ terrã: ꝛ hec dicitur
antecedens de qua ſi auferat᷑ cõiunctio
ꝯditionalis que eſt cum manebit ſol eſt
ſuꝑ terrã: ꝛ hec eſt enũtiatio: ſic itaqꝫ vi-
det᷑ ꝙ ꝯiũctio ꝯditionalis aufert ei eſſe
enuntiatiuã capacẽ veritatis vel falſita-
tis: Pars ſecunda hec eſt tunc ſtelle oc-
cultant᷑: ꝛ hec dictio ꝯſequens enuntia-
tiua: de qua ſi tollat᷑ ꝯiunctio ꝗ eſt pars
tunc remanebit ſtelle occultant᷑ que eſt
enuntiatiua. Differentia autẽ inter hanc

Differẽtia ĩter cathegoricã ⁊ hypotheticã enũciationẽ.

⁊ cathegoricam eſt duobus modis. Vno ꝙ hypothetica ꝯiuncta conſtat ex dua-bus partibus quarum nulla poteſt ſi-gnificare hoc quod vox ĩcomplexa: cu-ius contrarium habet cathegorica. Se-cũdo ꝙ in cathegorica poſſibile eſt que-ri de ſubiecto eius an ipſe ſit predica-tus cum dicit ꝙ homo eſt animal: ⁊ po-tes interrogari ab aliquo dicente ſi ho-mo eſt ipſum animal: antecedens autꝫ nunꝙ̃ eſt ipſum conſequens: ſed con-ſequens aliquando eſt extra id: eſt au-tem coniunctum ei ⁊ communicans et ꝯſequens in ſuo eſſe ad eſſe illius. Itꝫ

Hypothetica alia ꝯiuncta alia diſiuncta.

hypothetica ꝯiuncta differt ab hypothe-tica diſiuncta duobus modis: Uno ꝙ diſiuncta etiam conſtat ex duabus par-tibus quarum vnaqueꝗ eſt enunciati-ua cum ablata fuerit ꝯiunctio diſiuncta que eſt aut: Partes autem eius non ha-bent ordinẽ niſi ſola ꝓbatione: Potes enĩ dicere aut mũdus cepit aut mũdus eſt eternus: Si vͦo ꝯuertes dicẽs aut eſt eternꝰ aut cepit non mutabiť intentio. In cõiuncta vͦo ſi prepoſueris ꝯſequẽs mutabiť tota ſignificatio: ⁊ fortaſſe vna earum erit vera altera falſa. Alio eo ꝙ ꝯiuncta ꝯſequens eſt qđ eſt cõueniens antecedenti in intellectu coherendi ei: et cõmutandi illum: et nunꝙ̃ opponiť ei: In diſiuncta vͦo vna eaꝝ partium appo-ſita eſt alij ⁊ ſeparata ab ea: eo ꝙ cũ vna earum poniť altera remoueť. Secunda

Enunciatiua diuiditur in affirmatiuaꝫ ⁊ negatiuaꝫ.

diuiſio eſt ꝙ enunciatiua diuiditur ſm intentionem predicati in affirmatiuam vt eſt hic mundus cepit: ⁊ in negatiuam vt eſt hic mundus nõ cepit. Hoc autem aduerbium non nomen eſt negationis: negatio vͦo hypothetica coniuncta fit vt negatio apponatur coniunctioni ſic non cum ſol eſt ſuper ipſam terram ſtelle oc-cultantur: negatio vͦo diſiunctiua fit vt negetur coniunctio diſiunctiua ſic non eſt aſinus vel maſculus vel niger: ſed vel eſt maſculus vel femina: nec eſt mũ-dus eternus aut corruptibilis: ſed vel eternus vel cepit. In coniuncta autem antecedens aliquando eſt negatiuum ⁊ conſequens negatiuum: ſed alia compo-ſita ex eis eſt affirmatiua vt ſi fuerit ſol ſuper terram non erit dies: Hec enim affirmatiua eſt quoniam affirmat con-comitantias remotionis diei cum remo-tione ſolis ſuper terram: Et hec eſt intẽ-tio affirmandi in hac propoſitione: ſed hic erant multi dicentes illam eſſe nega-tiuam: Similiter etiam errant in cathe-gorica: et putant ꝙ hec petrus eſt inſi-piens ſit negatiua: eſt autem affirmati-ua: eius enim intentio eſt ſignificare euꝫ eſſe ſtultum: ⁊ hoc totum eſt predicatuꝫ ⁊ poteſt affirmari et negari: ſcꝫ dici pe-trus eſt inſipiens: ⁊ petrus non eſt inſi-piens: et hec propoſitio priuatiua dici-tur cum re vera ſit affirmatiua: ſed eſt tranſlata ad formam negationis Quod ſic probatur: Quod enim non eſt vere negari poteſt vt hic ſocius dei non eſt ſapiens: non poteſt autem dici ſocius dei eſt inſipiens: ſicut non poteſt dici eſt ſtultus. Item alia propoſitionis diuiſio ſm intentionem ſubiecti diuiditur in ſin-gularem vt petrus ſapiens: ⁊ in non ſin-gularem. Non ſingularis autem diui-ditur in indefinitam ⁊ definitam. Inde-finita eſt que non determinatur aliquo ſigno vniuerſalitatis vel particularita-tis: vt eſt homo tolleti: Poteſt enim in-telligi de aliquo hominum. Definita eſt que determinatur aliquo ſigno vniuer-ſalitatis vel particularitatis: q̃ eſt qua-druplex: ſcꝫ affirmatiua vniuerſalis: vt omnis homo eſt animal. ⁊ affirmatiua particularis: vt quidam homo eſt ſcri-ptor. negatiua vniuerſalis vt nullus ho-mo eſt lapis: ⁊ negatiua particularis: vt non omnis homo eſt ſcriptor: vel qui-dam homo non eſt ſcriptor. Scdͦm hoc

Quod nõ eſt negari poteſt.

Diuiſio ꝓpoſitiõis.

igitur fiunt propoſitiones octo cum his quatuoꝛ que ſequuntur: Singularis affirmatiua: ꝛ ſingularis negatiua. Indefinita affirmatiua: ꝛ indefinita negatiua his autem quatuoꝛ non multuꝫ vtimur in ſcientijs. Indefinite v̄o accipiuntur in ſenſu particularium quoniam ſine dubio de parte ſignificat. Uniuerſalitas autꝫ in illis dubia eſt: ꝛ quia ad vtrūqꝫ ſe habent: ꝛ non ſunt certe iccirco excluduntur a demonſtratiuis: remanent igitur definite decem ſcꝫ affirmatiua vniuerſalis: ꝛ affirmatiua particularis: negatiua vniuerſalis: ꝛ negatiua particularis. Hypothetica v̄o coniuncta diuiditur in vniuerſalem: vt ſi ſemper ſol eſt ſuper terram ſemper eſt dies: ꝛ particularem: vt ſi aliquando ſol eſt ſuper terram erit dies Diſiuncta v̄o fit vniuerſalis cum dicitur oē coꝛpus aut mouetur aut quieſcit: particularis etiam cum dicitur quidam homo aut eſt in naui: aut eſt merſus: ſed hec non eſt vera niſi pꝛo homine exiſtente in mari non in littoꝛe. Opoꝛtet autē vt diſtinguas inter exemplum negatiue particularis in hypotheticis coniunctis ꝛ diſiunctis. Item pꝛopoſitio ſm intentionem compoſitionis ſiue habitudinis p̄dicati ad ſubiectum diuiditur in poſſibile vt homo eſt ſcriptoꝛ: ꝛ in impoſibile vt homo eſt lapis. Habitudo enim ſcribendi ad hominem eſt habitudo poſſibilitatis: nec attendēda eſt diuerſitas negationis ꝛ affirmationis in dictione: quoniam quod negatur pꝛedicatur negatiue ſicut quod affirmatur predicatur affirmatiue. Habitudo vero lapidis ad hominēꝫ eſt habitudo īpoſſibilitatis: ſed habitudo animalitatis ad hominem eſt habitudo neceſſitatis: Poſſibile autem duobus modis intelligitur. Intelligitur aūt poſſibile quod nō eſt impoſſibile: ſub quo cōpꝛehenditur etiam neceſſarium: ꝛ ſm

Poſſibile dupl'r accipitur

hoc res diuiditur in duo in poſſibile ſcilicet ꝛ in īpoſſibile. Intelligitur etiā poſſibile id ꝙ poteſt eſſe ꝛ nō eſſe: ꝛ hic eſt eius vſus pꝛopꝛius: ſm hanc igitur conſiderationem: erunt tria genera rerum ſcilicet neceſſarium: poſſibile: ꝛ impoſſibile. Non continetur autem neceſſarium ſub poſſibili ſm hanc intentionem ſed ſm pꝛimam: Poſſibile enim ſm intentionem pꝛimam non debet eſſe poſſibile non eſſe: ſed impoſſibile ſicut neceſſarium ꝙ eſt non impoſſibile. Impoſſibile vero ſm illam intentionem intelligo tantum ꝙ non poſſibile. Item omnis pꝛopoſitio videtur habere contradictoꝛiam diuerſam a ſe in affirmatione ꝛ negatione: ſed ſi diuerſa eſt ab ea veritate vel falſitate re vera dicitur contradictoꝛia: ꝛ dicitur vna eſſe cōtradictoꝛia alteri ꝛ econtra: ex quo intelligitur vna eſſe vera ꝛ altera falſa: vera autem contradictio eſſe non poteſt niſi adſint iſta ſex: Quoꝛum pꝛimum eſt vt ſubiectum vtriuſqꝫ ſit vnuꝫ ſicut voce ſic ꝛ ſignificatione: alioquin non erit vera contradictio ſicut in his Aries decollatur ꝛ Aries non decollatur cū per vnum eoꝛum intelligitur ſignificatum arietis: ꝛ tunc non cōtradicent ſibi: Secundū eſt vt p̄dicatū vtriuſqꝫ ſit vnuꝫ ꝛ idem alioquin non contradiceret ſibi vt hic coactus eſt volens cum ſit potēs reſiſtere: ꝛ coactus non eſt volens: ſed permutatur ſuo arbitrio. Et quia volēs eſt hic nomen commune in pꝛedicamēto qualitatis iccirco pꝛohibetur contradictio hic ſicut in pꝛioꝛe nomen arietis in ſubiecto. Tertium eſt vero vbi nō differat in parte ꝛ toto: ſicut cum dicis oculus petri eſt niger intelliges de pupilla non ↄtradices dicenti oculus petri non eſt niger cum ipſe intelligat nigredinē totaliter remotā ab oculo. Quartū ē vbi nō differūt potētia ꝛ effectu: cū n.

Ad verам contradictionem ſex requiruntur.

dicis vinum in lagena eſt inebrians: ⁊ intelligis ꝙ eſt inebrians in potentia non ꝯtradices dicenti vinū in lagena nō eſt inebriās ſi intelligat inebriationē remoueri in effectu. Quintū eſt vbi nō ſint diuerſe relationes: cū enī dicitˀ decē ſunt dimidium compoſitione ſcꝫ. xx. non contradices dicenti decem non ſunt dimidium compoſitione alterius numeri: ſimiliter petrus eſt pater ⁊ petrus non eſt pater vtraqꝫ iſtarū vera eſt diuerſis relationibus et oīno oportet vt vnaqueqꝫ duaꝝ ꝯtradictoriaꝝ in nullo ſit diuerſa ab alia de eodem ſubiecto ſm eundem moduꝫ aliquo modo niſi in negando et affirmando ſcꝫ vbi vna earum neget illud idem qđ affirmat alia de eodē ſubiecto ſm eundem modū in differentijs. Si vō ſubiectū fuerit vniuerſale nō ſingulare aderit tunc ſexta ꝯditio vt diſcernat quātitate ſcꝫ vt vna ſit vniuerſalis ⁊ altera particularis: ſi enī ambe fuerint particulares ambe poſſunt eſſe vere in materia poſſibili: vt quidam homo eſt ſcriptor: ⁊ quidā homo non eſt ſcriptor Si vō ambe fuerint vniuerſales ambe poſſunt eſſe falſe in materia poſſibili: vt hic oīs homo eſt ſcriptor: nullus homo eſt ſcriptor.

De conuerſione propoſitionum

Omnis propoſitio eſt ꝯuertibilis ſm qđ videtˀ: ſed ꝯuerſio diuiditˀ in comitantem ſue veritatis: ⁊ in nō comitantē. Conuerſio autē intelligitur hic vbi ſubiectum fiat predicatū ⁊ ſi remanſerit eadem veritas dicetur tunc propoſitio ꝯuerti: ſi vō non comitatur eadem veritas dicetur propoſitio non conuerti Diximus autem ꝙ propoſitiones finite ſunt quatuor vere: ſcꝫ vniuerſalis que ꝯuertitur in ſimilē ſibi vere vniuerſalē. Cuꝫ enim vera fuerit hec nullus homo eſt lapis vera erit ſimiliter nullus lapis eſt homo. Nā ſi hec non fuerit vera erit tunc vera ꝯtradictoria eius: quidā lapis eſt homo: ⁊ tunc aliquid erit ſimul homo ⁊ lapis: ⁊ hec eſt falſa nullus homo eſt lapis: Hanc autem poſuimus eſſe veram: ergo datur intelligi ꝙ negatiua vniuerſalis conuertitur in negatiuam vniuerſalem: negatiua autem particularis non conuertitur: ſi enim vera fuerit quidam homo non eſt ſcriptor: non ſequitˀ quidam ſcriptor nō eſt homo. Affirmatiua vniuerſalis conuertitur in alteram particularē non vniuerſalem. Cum enī vera ſit omnis homo eſt animal: ſequitur ſine dubio eſſe vera quoddam animal eſt homo: ⁊ non erit vera omne animal eſt homo: affirmatiua autem particularis conuertitur in ſimilem ſibi cum vera fuerit ꝙ quoddam animal eſt homo: ſine dubio erit vera quidam homo eſt animal. Hec eſt conſideratio circa diuiſionem propoſitionum.

De ſyllogiſmo. Capitulū quartum.

Materia quarta eſt de coniunctione propoſitionum ad faciendaꝫ argumentationem: et hec eſt noſtra intentio. Initium autem cognitionis finis eſt operis: Conſideratio vō ⁊ hec eſt circa duo quorum vnum eſt forma ⁊ alterum eſt materia. Primū quidem eſt forma argumentationis: ſupra diximus autem ꝙ ſcientia aut eſt imaginatiōis aut credulitatis: ⁊ ꝙ imaginatione non cōprehenditur niſi in diffinitione. Credulitas vō non niſi argumentatione. Argumentatio eſt vel ſyllogiſmus vel exemplum vel inductio. Conſideratio vō preſentis ⁊ ex abſenti vocatur exemplum ⁊ continetur ſub exemplo: Quod auteꝫ ex his opus eſt ſyllogiſmus eſt ex omnibus: Ex omnibus auteꝫ ſyllogiſmus ſyllogiſmus demonſtratiuus. Neceſſe eſt autem apponere diffinitionē ſyllogiſmi vniuerſaliter deinde diuidere illum in demonſtratiuꝫ et alios. Syllogiſmus eſt oratio in qua quibuſdā poſitis ⁊ conceſſis alia per ea que ꝯceſſa ſunt neceſſe

Initiū cognitiōis finis eſt operis

Spēs argumētationis

Diffinitur ſyllogiſm⁹

eſt inuenire. Uerbi grã. Mũdus eſt for/
matus: ſed oẽ formatum cepit: hic ſunt
due orationes ordinate ex quibus ↄceſſis
neceſſario ſequit̃ alia oratio que eſt mũ
dus cepit. Simil'r ſi dixeris ſi mũdus eſt
formatus: ergo mũdus cepit: ſed mũdus
eſt formatus: ergo mũdus cepit. Sequi/
tur ex his ↄceſſis ſil'r ſi dixeris aut mun/
dus cepit aut eſt eternus: ſed nõ eſt eter/

Syllogiſ/ mi diuiſio

nus: ſequit̃ ergo ꝙ cepit. Syllogiſmus
aũt diuidit̃ in cathegoricũ ⁊ hypotheticũ
Cathegoricus eſt cum iungunt̃ due pro
poſitiones cõicantes vno termino eo ꝙ
oĩs propoſitio ↄtinuat̃ predicato ⁊ ſubie
cto: ⁊ due ꝓpoſitiões ↄtinuant̃ quatuor
rebus. Si aũt non participauerit aliquo
terminoꝝ nõ proueniet ex his aliqua cõ
uenientia nec aliqua ↄcluſio: ſicut ex his
mundus eſt formatus: ⁊ aĩa eſt ſubſtan/
tia: Neceſſe eſt aũt vt propoſitio ſecũda
ſit cõicans prime in aliquo terminorum
ſuoꝝ: ſicut hic mũdus eſt formatus: ſed
oẽ formatũ cepit: ergo ex ↄiunctiõe par/
tium vtriuſq̃ ꝓpoſitionis prouenient
tres partes que vocant̃ termini ſup qui
bus tribus terminis ↄſiſtit tota conſtru/
ctio ſyllogiſmi: vt in predicto exemplo:
mũdus formatus cepit: Terminus autẽ
qui in vtraq̃ reperit̃ ⁊ ab vtroq̃ partici
pat̃ vocat̃ medius terminus: qui vͦ fit
ſubiectus in ↄcluſione ſequenti ſcꝫ id de
quo agitur vocat̃ minor terminus ſicut
mundus: qui vͦ predicatus fit ꝙ ſcꝫ qđ
indicaſti in ↄcluſione vocatur maior ter
minus vt cepit in vera ↄcluſione que eſt
mũdus cepit: Et hec eſt ↄcluſio ſequens

Maior et minor pro poſitio q̃ ſit

in ſyllogiſmo. Enũciatio aũt cum fuerit
pars ſyllogiſmi vocat̃ ꝓpoſitio: ſed enũ
ciatio in qua eſt minor terminus vocat̃
propoſitio minor: ⁊ enũciatio in qua fue
rit terminus maior vocat̃ maior propo/
ſitio. Non aũt eſt nomen impoſitũ dua/
bus ꝓpoſitionibus a medio termino eo
ꝙ in vtraq̃ inuenit̃: minor vͦ terminus

Quid ſit cõcluſio

eſt in vna tm̃: ⁊ maior ſil'r. Qđ aũt ſequi
tur in ſyllogiſmo poſtq̃ elatũ eſt vocat̃
concluſio: ſed prius appellatur queſtio.
Diſpoſitio vͦ duaꝝ propoſitionũ vocat̃
complexio. Qualitas duaꝝ propoſitionũ
ad mediũ vocat̃ figura. Ex hac ergo pro
poſitionũ diſpoſitione fiunt tres figure:

Tres figure ſyllogiſmi

Aut enim medius terminus predicatur
in vna et ſubiicitur in alia: et hec dicitur
figura prima: aut in vtraq̃ cathegorat̃:
⁊ hec vocat̃ ſecunda: aut in vtraq̃ ſubii/
citur: ⁊ hec eſt tertia. Judiciũ aũt antece/
dentis ⁊ ↄſequentis in hypotheticis cõ/
iunctis ſimile eſt iudicio ſubiecti ⁊ predi
cati ſm̃ ordinationẽ eoꝝ in his tribus fi/

Conueniunt figure ſyllo/ giſmi

guris. Conueniũt etiã in hoc tres figure
ꝙ in nulla eaꝝ ↄcludit̃ aliquid ex duab⁹
negatiuis: nec ex duabus particularibus
nec ex minore negatiua et maiore parti/
culari. Unaqueq̃ vͦ figuraꝝ habet pro/

Differunt figure ſyllo/ giſmi

prietatẽ ſuam: Figura aũt prima differt
ab vnaquaq̃ aliaruꝫ in duobus: vno ꝙ
non eget reſolui in aliquã aliaꝝ ſicut alie
in eam vt appareat neceſſitas ↄcluſionis
vnde vocata eſt prima. Alio q2 ↄcludit
quatuor finitas: ſcꝫ affirmatiuã vniuer/
ſalẽ ⁊ particularẽ: negatiuã vniuerſalem
⁊ particularẽ. Figura vͦ ſecunda nullo
modo ↄcludit affirmatiuã. Tertia figu/

De prima figura ſyllo/ giſmi

ra nullo modo ↄcludit vniuerſalẽ. Con
cluſio nõ fit in prima figura niſi duobus
modis: Uno vt minor ſit affirmatiua:
alio vt maior ſit vniuerſalis. Si enĩ hec
duo fuerint fortaſſe erunt vere propoſi/
tiones: ſed aliqñ ↄcluſio nõ ſequet̃ illis
exiſtentibus veris. Certitudo aũt huius
figure hec eſt vt cum propoſueris ꝓpo/
ſitionẽ affirmatiuã verã: tunc quicquid
dicit̃ de oĩ ſuo predicato id idem dicitur
de ſuo ſubiecto: nec poteſt eſſe aliter ſiue
dicat̃ affirmando ſiue negando: ⁊ ſiue ſit
ſubiectũ vniuerſale ſiue particulare: Ex
quo proueniũt quatuor modi ↄcludẽtes
⁊ ↄſecutio huius ↄcluſiõis manifeſta eſt

Cum enĩ vera fuerit homo eſt aĩal tunc
quicq̃d verũ fuerit de aĩali qδ eſt predi-
catũ affirmando vel negando neceſſe eſt
verũ eſſe de hoĩe: Homo enĩ ſine dubio
ↄuenit ſub aĩali. Uere aũt dr̃ de oĩ aĩali
ſenſibile ⁊ non lapis:ergo verum erit de
qualibet partiũ eius ſine dubio. Et hec
eſt certitudo prime figure. Diſtinctio aũt
quatuor modoꝝ hec eſt. Primus eſt ex
duabus vniuerſalibus affirmatiuis ↄclu
dentibus vniuerſalẽ affirmatiuã: Uerbi
grã. Oẽ corpus eſt compoſitũ:ſed oẽ cõ-
poſitum cepit: ergo omne corpus cepit.
Secundus modus ex duabus vniuerſa-
libus:ſed maiore negatiua minore affir-
matiua ↄcludentibus vniuerſalẽ negati
uã:Et hic modus idẽ q̃ prius niſi in hoc
ꝙ mutaſti cepit pro non eterno vt fieret
negatoria hoc modo:oẽ corpus eſt com
poſitũ:ſed nullũ compoſitũ eſt eternũ:er
go ſequit̃ ꝙ nullũ corpus eſt eternum.
Tertius modus ſil'r idez qui primus niſi
in hoc ꝙ ſubiectũ prime ꝓpoſitionis po
nit̃ particulare:ſed hoc non facit diuerſi
tatem iudicij: oẽ enĩ particulare vniuer-
ſale eſt reſpectu ſui ipſius: Quicq̃d ergo
verum fuerit de oĩ predicato particulari
verũ eſt de particulare. Uerbi grã. Aliq̃
res eſt cõpoſita:ſed oẽ cõpoſitũ cepit:ſe-
quit̃ ergo ꝙ aliqua res cepit. Hic mod⁹
ↄſtat ex duab⁹ affirmatiuis: maior eius
eſt vniuerſalis affirmatiua:minor parti-
cularis:et ↄcluſio particularis affirmati-
ua. Quartus modus idem eſt ꝙ tertius:
excepto hoc ꝙ maior eſt negatiua: ⁊ mo
dus affirmãdi cõmutat̃ in negatiuã hoc
modo Aliqua res eſt compoſita:ſed nul
lum cõpoſitũ eſt eternũ:ergo nõ quicq̃d
eſt eternũ eſt:ↄſtat ergo hic mod⁹ ex mi
nore affirmatiua particulari: et maiore
negatiua vniuerſali: ⁊ ↄcluſione negati-
Duodecim cõmixtiones ſyllogiſmi — ua particulari. Poſt hos q̃tuor ſequun-
tur duodecim cõmixtiones:que non cõ-
cludunt eo ꝙ in vnaquaq; figura poſ-
ſunt fieri. xvj. ↄnexiones: minor enĩ põt
eſſe affirmatiua vniuerſalis vel particu-
laris:vel negatiua vniuerſalis:vel parti-
cularis: ⁊ ſic fiũt quatuor:quaꝝ vnicuiq;
etiaȝ poſſunt adiungi quatuor maiores:
ex igit̃ quatuor in q̃tuor fiunt ſexdecim.
Cum aũt poſuerimus vt minor ſit nega
tiua vniuerſalis vel particularis: maior
aũt ſiue ſit affirmatiua ſiue negatiua nõ
ↄcluditur aliquid: ⁊ per hoc excludũtur
viij. cõnexiones: ⁊ quicquid cõcluſionis
ſequit̃ ex eis: ergo expoſita minore ne-
gatiua excludent̃ octo : et remanebunt
due affirmatiue. Affirmatiue ṽo vniuer
ſali minori poſſunt adiũgi quatuor ma-
iores: due illarum non ↄcludunt ſine du
bio vnde excludunt̃ per hoc: due etiam
eo ꝙ in hac figura poſuimus vt maior
ſit vniuerſalis. Remanent ergo in hac fi
gura ſex. Affirmatiue ṽo particulari mi-
nori nunq̃ adiungit̃ particularis maior
nec affirmatiua nec negatiua:eo ꝙ ſyllo
giſmus nõ ſit ex duabus particularibus
Excluduntur ergo de ſex remanentibus
alie due: ⁊ ſic remanent quatuor tm̃. Ut
aũt hoc totum melius poſſit intelligi in
figura volum⁹ deſcribi illud hoc modo
Minor affirmatiua vniuerſalis. Omne
a. eſt. b: ſed omne. b. eſt. c: ⁊ hec eſt maior
vniuerſalis affirmatiua. Itẽ oẽ. a. eſt. b:
ſed nullũ. b. eſt. c: hec eſt maior vniuerſa
lis negatiua. Item oẽ. a. eſt. b: ſed qδdã
b. eſt. c ſterilis eſt: ſed quoddã. b. non eſt
c: hec ſterilis eſt: eo ꝙ maior eſt particu-
laris. Item particulari affirmatiue ↄiun
gunt̃ quatuor: vt quoddã. a. eſt. b: ⁊ nul
lum. b. eſt. c. Item quoddam. a. eſt. b: et
quoddã. b. eſt. c. Item quoddã. a. eſt. b:
quoddã. b. nõ eſt. c. he due ſteriles ſunt:
eo ꝙ maior in eis eſt particularis ex qui
bus ↄiunctiones fiunt eedem de quibus
reicies quatuor que non ↄcludunt: rema
nent quatuor que ↄcludunt: eo ꝙ maio
res eaꝝ particulares ſunt. Sicut enĩ po-

ſtuimus neceſſe eſt vt maior eſſet vniuer
ſalis ad hoc vt predicatū trāſiret ad ſub
iectū. Remanent alie due minores nega
tiue vniuerſalis ⁊ particularis: quarum
in vtraqꝫ adiungunt᷑ quatuor maiores
⁊ q̄tuor finite: ⁊ oēs ſunt nō ꝯcludentes
ecōtrario minoris affirmatiue. Jam enī
poſuimus vt minor eſſet affirmatiua: eo
ꝙ quicquid affirmatur de predicato mi
noris propoſitionis affirmatur de ſubie
cto: ſed predicatū remotū eſt a ſubiecto:
⁊ ideo nō quicquid affirmatur affirmat᷑
de ſubiecto: cum enī dixeris homo non
eſt lapis: ⁊ dixeris aliquid de lapide po-
nendo vel remouendo non poteris ideꝫ
dicere de hoīe: iam enim remouiſti lapi-
dem ab homine negando: Hec ergo eſt
cauſa harum conditionū: ⁊ ꝓprietas cō-
cludentiū qui ſunt quatuor ex ſexdecim
modis. Figura ſecūda eſt cum medius
terminus predicatus in vtraqꝫ propoſi- De ſecūda figura ſyl-logiſmi
tione cuius hec eſt proprietas ꝙ oīs pro
poſitio de cuius oī predicato poteſt ali-
quid dici qḋ in ſuo ſubiecto non poteſt
inueniri non eſt ꝯcluſio affirmatiua ſed
negatiua. Si enim eſſet affirmatiua tunc
quicquid diceret᷑ de oī ſuo predicato di
ceret᷑ de ſubiecto ſicut predictū eſt in pri
ma figura. Cum enim dixeris ꝙ quicq̄d
dicit᷑ de oi predicato propoſitionis affir
matiue dicit᷑ de ſubiecto: ⁊ deinde inue-
neris aliquid dici de predicato qḋ non
dicit᷑ de ſubiecto ſciatur per hoc ꝙ ꝯclu
ſio eſt negatiua: ſi enim affirmatiua eſſet
tunc quicquid dicit᷑ de predicato dicit᷑ ⁊
de ſubiecto. In hac auteꝫ figura non ſit
ꝯcluſio niſi due propoſitiones ſemꝑ dif-
ferant qualitate ſcꝫ vna ſit affirmatiua ⁊
alia negatiua: et vt maior ſit vniuerſalis
ſemper Et oēs ꝯcludentes de ſexdecim
modis ſi iſte due conditiones neceſſario
redigant᷑ in quatuor modis ſicut predi-
ctum eſt in prima figura: quoꝝ primus
eſt ex minore affirmatiua vniuerſali: et
maiore negatiua vniuerſali: vt oē cor-
pus eſt diuiſibile: ſed nulla anima eſt di
uiſibilis: ergo nullum corpus eſt anima.
Ueritas huius ꝯcluſionis patet etiam ſi
reſoluat᷑ in primā figuram per ꝯuerſio-
nem maioris qm̄ ipſa eſt negatiua vni-
uerſalis: ⁊ ꝯuertit᷑ in ſimilē ſibi vt nullū
diuiſibile eſt animal: diuiſibile ergo ſiet
ſubiectū maioris propoſitionis qḋ erit
predicatū minoris propoſitionis: ⁊ ſic re
ſoluitur in tertium modū prime figure.
Secundus modus ꝯſtat ex duabus vni-
uerſalibus ſcꝫ maiore affirmatiua: ⁊ mi-
nore negatiua: vt nullum eternū eſt cō-
poſitum: ſed omne corpus eſt compoſi-
tum: ſequit᷑ ꝙ nullum eternū ſit corpus
eo ꝙ ſi ꝯuerteris minorē dicens: nullum
compoſitum eſt etenum: ſed oē corpus
eſt compoſitum: ſequit᷑ ꝙ nullū corpus
eſt eternū: ſicut in ſecundo modo prime
figure aſſeruiſti: deinde conuertes tertio
hanc ꝯcluſionē que eſt negatiua vniuer-
ſalis perueniet hoc qḋ diximus ꝙ nullū
eternū eſt corpus. Tertius modus ꝯſtat
ex particulari affirmatiua minori: vni-
uerſali affirmatiua maiori: que ſimilis ē
primo modo huius figure: excepto hoc
ꝙ hic ponit᷑ minor affirmatiua particu-
laris: vt aliquid eſt qḋ eſt diuiſibile: nul
la aīa eſt diuiſibilis: ergo aliquid qḋ nō
eſt aīa eſt diuiſibile: cum enim ꝯuerteris
maiorē ſiet prima figura. Quartus mo-
dus eſt ex particulari negatiua minori: ⁊
vniuerſali affirmatiua maiori: vt nō oīs
res eſt cōpoſita: ſed omne corpus eſt cō
poſitum: ergo non omnis res eſt corpus
Hec autē non poteſt reſolui in primā fi-
guram per ꝯuerſionē qm̄ negatiua que
particularis eſt hic ⁊ non poteſt cōuerti:
nec maior eius affirmatiua vniuerſalis
ꝯuertit᷑ niſi in particularem: nec ſit ſyllo Syllogiſmꝰ nō ſit ex duabus particularibus
giſmus ex duabus propoſitionibus par
ticularibus. Hoc nō poteſt fieri niſi duo-
bus modis: ſcꝫ poſitione: et indirecta ra-

tiocinatione. Poſitio eſt in ſe cum dicis
aliqua res eſt non compoſita. Hec autē
aliqua res eſt quoddā totum: etiam po-
namus igitur illud eſſe quoddā totum:
⁊ appellat᷑ quodlibet fiet ergo quaſi ſe-
cundus modus huius figure. Indirecta
v̄o ratiocinatione vt ſi dicis ſi vera non
fuerit noſtra ꝯcluſio: que eſt non oīs res
eſt coꝛpus erit vera ſua ꝯtradictoꝛia que
eſt: oīs res eſt coꝛpus: ſed omne coꝛpus
eſt compoſitū: ergo oīs res eſt cōpoſita:
qd̄ eſt impoſſibile: qꝛ non oīs res eſt cō-
poſita eſt vera: ſequit᷑ ergo ꝙ oīs res eſt
compoſita. Jam autē poſuimus veram
minoꝛem ꝓpoſitionē que eſt non oīs
res eſt compoſita. Erunt ergo ſimul vere
due ꝯtradictoꝛie qd̄ inconueniens eſt: er-
go id qd̄ ducit ad hoc inconueniens eſt:
ſed non venimus ad hoc inconueniens
niſi ponendo ſcientiā illius veram. Fi-

De tertia figura ſyllogiſmi

gura tertia eſt in qua medius terminus
in vtraqꝫ ſubijcit᷑: cuius ꝓpꝛietas eſt vt
in oī ꝓpoſitione affirmatiua quicquid
dicit᷑ de eius ſubiecto dicit᷑ etiaʒ de alio
eius pꝛedicato vel affirmādo vel negan-
do: ſiue ꝓpoſitio affirmatiua ſit vniuer-
ſalis ſiue particularis: et hoc manifeſtuʒ
eſt in qua duo ſunt neceſſaria: vnum vt
minoꝛ ſit affirmatiua: aliud vt vna dua-
rum quelibet ſit vniuerſalis. Concluſio
autem in hac figura fit ſex modis. Pri-
mus modus ꝯſtat ex duabus vniuerſa-
libus affirmatiuis: vt oīs homo eſt aīal:
⁊ oīs homo eſt rationalis: ergo quoddā
animal eſt rationale: qm̄ minoꝛ ꝯuertit᷑
in particularē: vt ſi dicam quoddā aīal
eſt homo: ⁊ oīs homo eſt rationalis: er-
go quoddā animal eſt rationale. qui mo-
dus eſt tertius pꝛime figure per ꝯuerſio-
nem minoꝛis. Secundus modus cōſtat
ex duabus vniuerſalibus: ſed maioꝛe ea-
rum negatiua ⁊ minoꝛe vniuerſali affir-
matiua: vt oīs hō eſt aīal: ⁊ nullus hō eſt
equus: cum enī ꝯuerteris minoꝛem fiet
particularis affirmatiua. Redit ergo q̄r-
tus modus pꝛime figure. Tertius mod⁹
ꝯſtat ex duabus affirmatiuis: ſed maio-
re eaꝝ particulari: vt quidā hō eſt albus
et oīs hō eſt aīal: ergo quoddā albū eſt
aīal. hic ꝯuertit᷑ maioꝛ in particularē af-
firmatiuā: ⁊ fiet tranſpoſitio minoꝛis in
maioꝛē: ⁊ fit tertius modus p̄me figure
Quartus modus ꝯſtat ex duabus affir-
matiuis: ſʒ maioꝛe eaꝝ vniuerſali: vt oīs
hō eſt aīal: quidam hō eſt ſcriptoꝛ: ergo
quoddā aīal eſt ſcriptoꝛ: cum enī ꝯuerte-
ris maioꝛē in particularē fiet tanqꝫ ſi di-
ceres quidā ſcriptoꝛ eſt hō: et oīs hō eſt
aīal: ergo quidā ſcriptoꝛ eſt aīal: ꝯuertit᷑
enī ꝯcluſio ⁊ fit quoddā aīal eſt ſcriptoꝛ
Quintus modus ꝯſtat ex vniuerſali af-
firmatiua minoꝛe et particulari maioꝛe
negatiua: vt oīs hō eſt rationalis: nō oīs
homo eſt ſcriptoꝛ: ſequit᷑ ergo nō oē ra-
tionale eſt ſcriptoꝛ: hec manifeſtat᷑ per
poſitionē. Sextus modus ꝯſtat ex mino-
re affirmatiua particulari ⁊ maioꝛe nega-
tiua vniuerſali: vt quoddā aīal eſt albū:
⁊ nullū aīal eſt nix: ergo quidā albū non
eſt nix: manifeſtat᷑ hoc per ꝯuerſionē mi-
noꝛis: ⁊ fit quartus modus pꝛime figure
Hec eſt diſtinctio ſyllogiſmoꝝ cathego-
ricoꝝ. At modo de ſyllogiſmis hypothe-
ticis quoꝝ due ſunt ſpecies: Hypotheti-
cus ꝯiunctus: ⁊ diſiunctus hypotheticus
Hypothetici v̄o ꝯiuncti hoc eſt exemplū
ſi mūdus eſt factus factoꝛē habet: hec eſt
ꝓpoſitio cuius ſi poſueris antecedens
ſequit᷑ ꝯſequens hoc modo: ſed mūdus
eſt factus: ſequit᷑ ergo ꝙ mūdus factoꝛē
habet: ſi v̄o poſueris negatiuā ꝯſequētis
ſequit᷑ negatoꝛia antecedētis hoc modo
ſed mūdus factoꝛē non habet: ſequit᷑ g̊
ꝙ mūdus non eſt factus: ſed ſi poſueris
negatiuā antecedentis nō ſequit᷑ ipſum
ꝯſequēs: nec negatiua eius: ſi enī dixeris
mūdus nō eſt factus ex hoc nō ꝯcludes
aliquid ſicut hic eſt: ſi hō eſt aīal eſt: ſed

non eſt homo:non ſequit᷑ ꝙ non ſit animal:ſimiliter ſi poſueris conſequẽs nõ ſequitur aliquid:ſi enim dixeris mũdus habet factorẽ nulla ſequitur ↄcluſio:vt ſi eſt homo eſt animal:ſꝫ eſt animal nõ ſequit᷑ ꝙ ſit homo vel non homo. Nec igitur quatuoꝛ hypothetice ſunt ex quibus non prouenit cõcluſio niſi ex duabus ſcilicet vel ad poſitionem antecedẽtis infertur conſequens vel ad deſtructionem conſequentis deſtruitur antecedens. Ad poſitionẽ vero conſequentis vel ad deſtructionẽ antecedẽtis non fit ↄcluſio niſi in paribus tantũ in quibꝰ conſequens non eſt cõius antecedente: ⁊ tunc poſſunt concludi quatuoꝛ hypothetice vt ſi hoc eſt coꝛpus hoc eſt cõpoſitum: ſed eſt coꝛpus ergo eſt cõpoſitũ: vel eſt compoſitum ergo eſt coꝛpus: vl' non eſt coꝛpus ergo non eſt compoſitũ: vl' non eſt compoſitum ergo nõ eſt coꝛpus. Si vero conſequens fuerit cõius antecedente vt animal ad comparationem hominis tunc ad remotionẽ cõioris remouetur minus cõmune: vt ad remotionem animalis remouetur homo: ſed ad remotionem minus cõmunis nõ remouetur magis cõmune ſicut ad remotionem hominis non remouet᷑ animal: Sed ad poſitionem minus cõmunis ponitur magis cõmune ſicut ad poſitionem hominis ponitur animal ⁊ nõ econtrario. Species ſecunda eſt de Hypothetica diſiuncta: vt hic aut mundus cepit: aut mundus eſt eternus: hic cõcludũtur quatuoꝛ hypothetice hoc modo: ſed mundus cepit: ergo mundus nõ eſt eternus: vel non cepit: ergo eſt eternus: vel eſt eternus: ergo nõ cepit: vel nõ eſt eternus: ergo cepit. Qm̃ ad poſitionẽ cuiuſlibet eoꝝ remouet᷑ alterũ: ⁊ ad remotionẽ cuiuſlibꝫ eoꝝ ponit᷑ alteꝝ. hoc aũt nõ fit niſi in ↄ̃riis ĩmediatis: ſꝫ in mediatis ſi fuerint tria ad poſitionẽ vniꝰ eoꝝ remouent᷑ reliq̃ duo vt hic nũerus aut eſt maioꝛ aut eſt minoꝛ aut eq̃lis illi: ſꝫ eſt maioꝛ: ergo remouet᷑ ꝙ nõ eſt mioꝛ nec eq̃lis: ad remotionẽ vero cuiuſlibet eoꝝ ponit᷑ alterum eoꝝ alioꝝ duoꝝ ſed neſcit᷑ qđ vt ſi dicas ꝙ nõ eſt eq̃lis ergo ſequitur ꝙ eſt maioꝛ: aut minoꝛ: ſi vero enunciatio fuerit pluriũ ptiũ vt nũerus hic vel eſt iiij. vel. xx. vel talis vel talis: ſed ad poſitionẽ vniꝰ eoꝝ remouent᷑ ceteri. Ad remotionẽ vͦ vnius eoꝝ non cõcludit᷑ vnũ alioꝝ determiate. Hec ſũt pꝛincipia ſyllogiſmoꝝ.

De ratiocinatione.

Sed ad cõplendũ hũc tractatũ adijcimus ẽt q̃tuoꝛ que ſunt rõcinatio ĩdirecta: ⁊ ĩductio: ⁊ exemplũ. Rõcinatio cõpoſita rõcinatiõis indirecte foꝛma eſt pꝛobare ꝓpoſitionẽ deſtruendo ↄ̃riũ dicendo illũ ad inconueniẽs ſcꝫ adiungere illi aliã ꝓpoſitionẽ manifeſte verã: ⁊ ↄcludere ex eis manifeſte falſũ dicẽs cõcluſio falſa nõ ꝓuenit niſi ex ſyllogiſmo cuius ꝓpoſitioni ineſt falſitas: Pꝛopoſitio vero quã nos adiungimus eſt manifeſte vera: conſtat ergo falſã eſſe ꝓpoſitionẽ quã aduerſarius tenet. verbi gr̃a. Dicet aduerſarius omnis aĩa eſt coꝛpus: tu ergo dices: oĩs aĩa eſt coꝛpus: ſꝫ omne coꝛpus eſt diuiſibile ergo oĩs aĩa eſt diuiſibilis: ⁊ hoc eſt manifeſte falſũ de aĩa hoĩs: neceſſe eſt ergo in ꝓpoſitiõibꝰ ex quibꝰ cõcluditur eſſe falſitatẽ: hoc aũt ꝙ oẽ coꝛpꝰ eſt diuiſibile eſt manifeſte vera: ergo remanet falſa dictio aduerſarij que eſt oĩs anima eſt coꝛpꝰ: hac g̊ deſtructa ↄſtat ꝙ aĩa nõ eſt coꝛpꝰ.

De iductiõe

Inductio eſt oꝛõ ĩ qua ex multis ꝑticularibus infert vl'e illoꝝ ſicut hic omne aĩal dũ maſticat mouet mentum inferius: ⁊ hoc vidimus in equo ⁊ hoĩe ⁊ aſino ⁊ in ceteris aĩalibꝰ. Similiter ꝙ q̃dẽ veꝝ eſſet ſi hoc poſſet vere ĩduci de oĩbus animalibꝰ ita vt in nullo fallat: ⁊ tunc poſſet fieri ſyllogiſmus ſm̃ pꝛimã figuram hoc mõ: omne aĩal eſt equus ⁊

hõ ⁊c̃.⁊ vnũ qδqꝫ illoꝝ mouet īferius
mētũ dũ maſticat: ſeqᷓ̃ g̃ ꝙ oẽ aı̄al mo-
uet mētũ īferiꝰ dũ maſticat. Sed poſtqꝫ
in alio eoꝝ paterit falli tũc neceſſario ve
rũ nõ eſt ſicut de qδdã aı̄ali ꝙ dr̃ tenſat
verũ eſt ꝙ nõ mouet mētũ inferius duꝫ
comedit: ſed ſupius: Nec mirũ ſi qδ ve
rũ eſt de mille fallat ī aliquo. Inductio
aũt nõ valet niſi ī auctoritatibꝰ logicis
nõ neceſſariis: in qbꝰ quo magis fuerit
inductio diligētiꝰ cõpoſita ⁊ plenioꝝ fa-
De exẽplo ciet maioꝛẽ fidẽ: Eexẽplũ eſt illud ꝙ do
ctoꝛes legis argumẽtationẽ vocãt. ſ. iu-
diciũ de vno ſingulari ī aliδ ꝑꝑ aliquaꝫ
ſimilitudinẽ: ſicut cũ qs cõſiderans do-
mũ videt ꝙ cepit ⁊ qꝛ foꝛmata eſt: dein
de cõſiderans celũ videt ꝙ foꝛmatum
eſt trãſfert iudicium ad illud: ⁊ dicat oẽ
coꝛpus ꝙ eſt foꝛmatũ cepit ītelligens ꝙ
celũ ẽt cepit ꝑꝑ cõſiderationẽ domus: hꝰ
aũt nõ valet ad acquirẽdã veritatẽ: ſed
ad ꝑſuadẽdũ aı̄e in alterationibꝰ hoı̄uꝫ:
que ſepe īducunᷓ̃ in cathegoꝛicã de im-
partitionibꝰ oı̄uꝫ: ⁊ de accuſatoꝛibus ⁊
de īpulſionibꝰ de laude ⁊ vituperatione:
de exaggeratiõe ⁊ attenuatione ⁊ cete-
ris huiuſmodi: cũ. n. dixeris īfirmo bibe
hãc medicinã ⁊ ꝓderit tibi: ipſe aũt di-
xerit quare: ⁊ rñdes qm̃ aliꝰ īfirmus bi-
bit eã ⁊ pꝛofuit ei: tũc inclinabit animũ
ſuũ ad recipiendũ eã ⁊ nõ requiret pꝛo-
bari pꝛius eã pꝛodeſſe oı̄ īfirmo vel in-
firmitatẽ ſuã infirmãti cõſimili vel di-
ſpoſitiõi illiꝰ eſſe cõſimile in etate: ⁊ foꝛ
titudine ⁊ debilitate: ⁊ in ceteris nõ req-
ret ſcꝫ eſt talis vt eius diſpoſitio vl̃ nõ.
Poſtqꝫ aũt dialetici appꝛehẽderũt debi
litatẽ huiꝰ argumẽtatiõis adinuenerũt
aliã viã dicẽtes nos oñdimꝰ indiciũ hu
iuſmodi firmũ eſſe ſm hãc intẽtionẽ: ⁊
in ſtabiliendo hoc pꝛoceſſerũt duabus
vijs qꝝ vna dicitᷓ̃ ſimile ⁊ cõtrariũ. Di
xerũt enı̄ nos videmus ꝙ oẽ foꝛmatuꝫ
cepit ⁊ omne ꝙ nõ eſt foꝛmatum nõ ce-
pit: ſed hoc ẽt reducitᷓ̃ ad inductionem:
nec īdicat veritatẽ: Et hꝰ duobus modis
vno ꝙ cõpꝛehẽdere ſingularia eſt īpo-
ſibile: ſint. n. aliqd ꝑtermitti. Alio qꝛ ille
vel cõſiderauit celũ vel nõ ſi aũt nõ cõ-
ſiderauit celũ ⁊ tunc nõ appꝛhẽdit ſingu
laria qm̃ ſi multa reꝝ ſimiliũ conſidera-
uerit: ⁊ vnã pꝛetermiſerit pꝛofecto illa
vna falſificabit indiciũ multoꝛum ſicut
ꝑdictũ eſt in animali ꝙ dicitur tenſat: ſi
vero cõſiderauerit celũ ⁊ cognouerit il-
lud cepiſſe eo ꝙ foꝛmatũ eſt tũc ſoluta
eſt ꝯtrouerſia qm̃ manifeſtũ eſt ei ꝙ cer
titudo ꝓpoſitiõis eſt anteqꝫ certitudinẽ
argumentatiõis audiret: Quid g̃ opus
fuit ea argumẽtatiõe ſi ante eã cõſtat ei.
Alia via cõiectatio ⁊ deaueratio dixe-
runt nos cõſiderauimus foꝛmas domꝰ
ſcꝫ qꝛ eſt: ⁊ qꝛ eſt coꝛpꝰ: ⁊ qꝛ exiſtẽs per
ſe: ẽt qꝛ eſt foꝛmata: falſuꝫ eſt aũt illam
cepiſſe ꝓpter hꝰ ꝙ eſt ⁊ ꝙ eſt exiſtens ꝑ
ſe: ⁊ qꝛ eſt hoc ⁊ hoc: tũc enı̄ conſequere
tur ꝙ omne ꝙ eſt ⁊ eſt exiſtẽs per ſe ce-
pit. Conſtat ergo qꝛ nõ cepit niſi qꝛ foꝛ-
matũ eſt. Hoc aũt falſum eſt qtuoꝛ mo-
dis: vno qꝛ põt dici ꝙ cã inceptiõis do-
mus nõ eſt ꝓpter aliqd hoꝝ que ſunt
magis cõia qꝫ domꝰ: ſed ꝑꝑ hoc ꝙ eſt ꝓ
pꝛiũ domus ſcꝫ eſſe domũ: ſed ſi conſti-
terit aliqd aliud ꝑter domuꝫ cepiſſe: tũc
vna ⁊ eadeꝫ cã inceptiõis erit domus ⁊
illiꝰ: ⁊ tũc nõ ſeqᷓ̃ ex hꝰ celũ cepiſſe. Se-
cundo qꝛ hoc nõ põt eſſe veꝝ niſi cõpꝛe
hendanᷓ̃ oẽs ꝓpꝛietates rei ſic vt nulla
relinquaᷓ̃. Cõpꝛehẽdere aũt oẽs diffici
le eſt: nã põt aliquid ꝑmitti ꝙ potius cã
eẽt qꝛ cepit: plures aũt dialectici nõ cu-
rant cõpꝛehẽdere oẽs dicẽtes aduerſa-
rio ſi aliqd ꝑtermittamus dictu ꝙ eſt il-
lud vel ſi aliqd eſſet ꝙ pꝛetermittimus
nos ſciremus illud: ſed quia neſcimus
negamus eſſe: hec autem ratio eſt de-
bilis nã ex hoc ꝙ aduerſarius neſcit in
illa hoꝛa vel in tota vita ſua: ⁊ ſignifica-

tur illud nõ eſſe. Sciẽdũ ſi eſt de elephã te: quẽ nunq̃ pñtez vidimus: ⁊ de multis alijs que q̃dẽ q̃ſiuimus: ad vltimuz: non ĩuenimus. Tertio q̃ q̃uis cõcedat nõ ꝑtermitti ⁊ q̃ ſint tñ cauſe ſunt plures ⁊ ꝓprietates. vbi gr̃a quatuor: tamẽ remotio triũ nõ ponit quartũ: nã diuiſiones ꝓprietatũ ſm variationẽ cõpoſitiõis plures ſũt q̃ q̃tuor. Põt. n. cepiſſe vel ꝑꝑ h̃ q̃ eſt vel q̃ eſt corp⁹: vel exiſtens p ſe: vel formatuz: vel domus: vel q̃ eſt corp⁹ ⁊ domus: vel domus ⁊ formata: vel domus ⁊ exñs p ſe: vel dom⁹ ⁊ ens: vel corp⁹ ⁊ formatuz vel corp⁹ ⁊ exñs p ſe: vel corp⁹ vel non corpus: vel ens vel exñs per ſe: ⁊ eſt ens vl' alio mõ corpis ſm bina vl' terna vl' q̃terna: multa. n. ſũt q̃ nõ ↄſtituũt niſi pri⁹ ĩ eis multa cõueniãt ſic nigredo ĩeſt cauſtro que eget gallis ⁊ atramẽto ⁊ cõmixtiõe aq̃: ⁊ multa ſunt quoꝝ multa ſunt cõpõnis cãe. Quomõ g̊ ſufficiet remotio ſimpliciũ ſola. Quarto q̃ lʒ cõcedat eſſe ſufficiens enumeratio ⁊ ip̃e poſuit tria eẽ deſtructa ⁊ remanſit quarta. Hoc tñ non ſignificat q̃ indiciũ ſit ſufficiẽs in tribus nõ trãſeat q̃rtã: nec ſignificat q̃ oĩno pẽdeat: ⁊ quarta abſolute ſine dubio: vel põt diuidi hec q̃rta in duo quoꝝ vnius veritas eſt ſine alio: ergo remotio triuz nõ poterit quartũ: nec ſignificat illã eſſe cãm: ⁊ hic eſt lapſus pedũ: q̃uis. n. quo enumerat cõem eius ꝓprietatez dicens q̃ eſt: ⁊ q̃ eſt exñs p ſe: ⁊ q̃ eſt corpus ⁊ q̃ eſt formatũ hac forma vel alia: tamẽ remotio triũ nõ affirmaret iudicium pẽdere ex formato ſimpl'r: ſed ex formato hac vel hac forma. Hec igitur eſt falſificatio argumẽtationum dialecticaꝝ nec põt eſſe probatio niſi dixerit eſſe formatio cepit: ⁊ celuz eſt formatũ ergo cepit. Si aũt ↄ̃dicit huic q̃ omne formatum cepit: tunc neceſſario debes ꝓbare: Nõ põt aũt illud ꝓbare per hoc aliq̃d vnuz cepiſſe q̃ tu vides vel mille alia formata cepiſſe: ſʒ fiat hec ꝓpoſitio q̃õ: ⁊ eget probatione duarũ probationum cõceſſarum ſm aliquem duorum modorum predictorum: Et hoc ſequitur iudicium de exemplo. De argumentatione cõpoſita ſcias q̃ in tractatib⁹ ⁊ doctrinis nõ currit vſus ſm diſpoſitionem ſyllogiſmorum ⁊ obſeruãtiã quã ꝑtelauimus: nam inducunt ↄfuſe vel ꝑꝑ additionẽ ſupflui: vel ꝑꝑ diminutionẽ alicui⁹ propoſitionis que manifeſta eſt q̃ñq̃ ſcienter occultanter. Quod autem inducitur confuſe et non ſm ꝑ̃ſcriptũ ordinẽ põt reduci ad ordinẽ: ⁊ fiet ſyllogiſm⁹ ↄcludẽs. Q̃õ vero fuerit ſm ordinem ꝑ̃ſcriptum in apparentia: ſʒ nõ hñt oĩa q̃ ſibi conueniũt neq̃ʒ concludẽt. Exẽplũ autẽ ↄueniẽs argumẽtatiõis. i. rõcinatiõis cõpoſite eſt in prima figura Euclidis. Cuz enĩ ſup datã rectã lineã. a. b. volueris triangulũ eq̃laterũ ↄſtituere: ⁊ volueris ꝓbare triangulum iſtũ eẽ eq̃laterũ ſic facies: pone punctuz. a. cẽtrũ ſup q̃õ figes vnũ pedẽ circini: deinde appones circulum vſq̃ ad punctũ. b. ⁊ facies circuluz circa cẽtꝝ. a. ſimil'r ſup punctũ b. pones pedem circini vnũ: deinde extendes alium vſq̃ ad punctum. a. facies circuluz: Duo igit̃ circuli eq̃les ſunt q̃m ſunt ſup eãdẽ longitudinez: ⁊ interſecant ſe in pũcto. g. a. quo pũcto ꝑtrahit̃ vſq̃ ad pũctũ. a. linea recta q̃ ſit. g. a. ⁊ ſimil'r a puncto. g. protrahit̃ vſq̃ ad punctũ. b. linea alia recta que ſit. g. b. Dic ergo q̃ triãgulus contentus ĩter tria pũcta. a. b. g. eq̃laterus eſt q̃ ſic ꝓbat̃: due recte linee. a. b. ⁊. a. g. equales ſũt q̃m exeũt a cẽtro vni⁹ circuli ad eiuſdez circũferentiã: ſil'r due linee recte. a. b. ⁊. b. g. ſũt eq̃les ꝑꝑ eãdez cãm: Due autẽ linee. a. g. ⁊. b. g. ſũt eq̃les q̃m eq̃les ſũt vni ⁊ eidez linea q̃ eſt. a. b. Cõcludit̃ g̊ q̃ triãg'lus eq̃later⁹ ẽ. Vſus aũt fuit olim taliter ĩducere ꝓpoſitiões:

vnde ſic reducantur ad verū ordinē non
proueniet ꝯcluſio niſi quatuor ſyllogiſ-
mis quoꝝ vnuſquiſqꝫ cōſtet ex duab⁹ ꝓ-
poſitiōib⁹. Prim⁹ eoꝝ eſt hic due recte
linee .a b. ⁊ .a.g. procedunt a cētro eiuſ-
dem circuli ad circūferentiā eiuſdē: oēs
aūt linee recte procedentes a centro vni-
us circuli ad eiuſdē circūferentiā equa-
les ſunt: ergo due recte linee .a.b. ⁊ .a.g.
ſūt equales. Secūdus eſt ꝙ due linee re-
cte .a.b. ⁊ .b g. exiſtētes a centro vni⁹ cir-
culi ad eiuſdē circūferētiā ſimiliter ſunt
equales eadē ratione. Tertius eſt ꝙ due
recte linee .a.g. ⁊ b g. ſunt equales eiuſ-
dem linee que eſt .a.b. oēs aūt due linee
equales eidē rei ſunt inter ſe equales: er-
go due linee recte .a g. ⁊ .b g. ſunt īter ſe
equales. Quart⁹ ꝙ figura .a.b.g. que cō-
tinet a tribus lineis equalibus triangu-
la eſt ⁊ equilatera: oīs aūt figura a b g.
contenta eſt a tribus lineis equalib⁹: er-
go figura cōſtituta .a.b.g. ſuper lineā .a.
b. eſt triangulus equilaterus. Hic eſt ve-
rus eius ordo: ſed placuit ei propoſitio-
nes aliquas ꝑtermittere: eo ꝙ ſunt ma-
nifeſte: Euigila igitur ad hoc. Hoc eſt
qđ dici debuit de forma ſyllogiſmi.

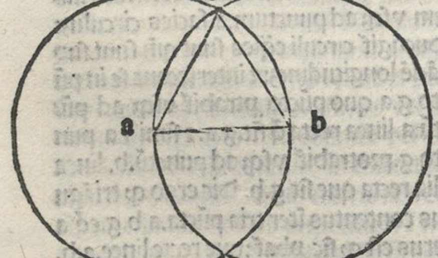

¶ De materia ſyllogiſmi. Caplꝫ qntū.

De materia ſyllogiſmi.

MAteria ſyllogiſmi ſunt propoſi-
tiōes que ſi fuerint credibiles ⁊
vere erunt ꝯcluſiones credibiles ⁊ vere:
ſi vero fuerint ꝓpoſitiones credibiles ⁊
falſe non cōcludent credibiles ⁊ vere:
ſi autem fuerint opinabiles non conclu-
dentur vere ſicut auꝝ eſt materia nūmi
⁊ rotunditas forma eius ſꝫ falſificat̄ ali-
quādo nūmus īflexione forme: ⁊ priua-
tione rotūditatis eo ꝙ fit oblique: ⁊ tūc
non vocabit̄ nūmus: aliqñ vitio mate-
rie ſcꝫ cum fuerit ex ferro vel ere. Syllo-
giſmus ſimiliter eſt vitioſus aliqñ vi-
tio forme ſcꝫ cū nō fuerit ſm̄ aliquaꝫ fi-
gurā premiſſaꝝ: aliquando eſt vitio ma-
terie q̄uis forma ſit recta ſcilitet cui ꝓ-
poſitio ſit opinabilis vel falſidica. ſed ſi-
cut aurū habet q̄nqꝫ ordines: primū eſt
vt ſit obriſū examinatū puriſſimū. Secū-
dus vt non ſit in illo gradu ſed habeat
aliquid admixtū ꝙ nō ꝑcipiat niſi peri-
tiſſimus Tertius ꝙ habeat admixtū ꝙ
percipiat quilibet peritus quādoqꝫ ⁊ im-
peritus. Quartus eſt vt ſit de ere: ſed ſit
adeo ſubtilis ſimilationis vt etiam poſ-
ſit fallere ꝑitū q̄uis nihil auri ſit in eo.
Quintus eſt vt falſitas appareat omni
homini. Similiter ꝓpoſitio habet q̄nqꝫ
ordines: primum ordinē habet illa que
eſt vera ⁊ credibilis ſine dubietate ſiue
deceptione: ⁊ argumentatio ex talib⁹ cō-
poſita dicit̄ demonſtratiua: ſed q̄ adeo
ꝓxima veritati vt ⁊ difficile poſſit falſi-
tas eſſe in illa ſed pōt fallatia eſſe in illa
cum diligentiſſime cōſiderat̄: ⁊ augmē-
tatio ex ea vocat̄ dialectica. Tertiuꝫ ha-
bet ea que opinabilis opiniōe conuenie-
ti: ſed tamē accidens ꝑcipit eius ꝯtrariū:
Et qꝛ ꝑt falli: ⁊ argumētatio cōpoſita ex
eis vocatur rhetorica. Quartū habet ꝓ-
poſitio formata ad modū verarū cuꝫ ſi-
militatione ⁊ dolo que nec eſt opinabilis
vel probabilis nec vera: Et ſyllogiſm⁹
qui fit ex ea dicit̄ deceptiuus ⁊ ſophiſti-
cus. Quintū hꝫ ꝓpoſitio que ſcitur eſſe
falſa: ſed tamē mouet animū aliquo mō
opinandi: ⁊ argumentatio fcā ex ea gre-
ce ſimica dicit̄: op⁹ aūt de his ꝓpoſitio-
nibus latius diſſerā. Omnis igit̄ pro-

Syllogiſmus vitioſus reddit̄ ex plurib⁹.

Propoſitio hꝫ q̄nqꝫ ordies

poſitio ex qua componitur argumenta-
tio que propoſitio nondum ſtabilita eſt
ratione: ſed ſumitur inquantum recipit̃

Propoſitio quomõ multipliciter diuiditur.

⁊ concludit̃ ex ea: ⁊ diuidit̃ in treſdeciʒ
partes ſcilicet in primas: ſenſibiles: ex-
perimentales: famoſas ⁊ in propoſitio-
nes quarum medius terminus ⁊ pro-
bationem intelligere in promptu eſt: ⁊
in eſtimatiuas: ⁊ maxĩas: receptibiles:
conceſſas: ſimulatorias: ⁊ eas que videñ-
tur maxime ⁊ putabiles: ⁊ ĩmutatorias.

Prime ꝓpoſitiões.

Prime ſunt quas per ſe neceſſe eſt natu
raliter ĩtellectui credere: vt hec duo ſũt
pluſꝙ̃ vnum: ⁊ omne totum eſt maius
ſua parte: ⁊ quecunqʒ equalia eidem: ⁊
ĩter ſe: ſiquis enim poſuerit ſe ſubito fa-
ctum intelligentem ſine precedente do-
ctore ⁊ educatiõe: ⁊ propoſite fuerint ei
huiuſmodi propoſitiones ſtatim intelli
get ſenſum earuʒ cuʒ cognouerit ſenſuʒ
totius ⁊ partis: ⁊ maioris: nõ poterit er-
go tunc credere totuʒ nõ eſſe minus ſua
parte: ⁊ hoc eſt in quolibʒ toto: hoc au
tem non contingit ex ſenſu: ſenſus eniʒ
non apprehẽdit niſi hoc vnum: vel hec
duo: Res vero nominatas hic: ⁊ queli-
bet deſignata. Illud autẽ iudiciũ eſt fi-
xum in intellectu naturaliter non poteſt
vnꝙ̃ comparari intellectus ab hoc ali-

Sẽſibiles ꝓpoſitiones.

quo mõ. Senſibiles ſũt vt hec ſol ẽ luci
dus: ⁊ claritas lune creſcit ⁊ decreſcit.

Expimẽtales ꝓpoſitiones.

Experimẽtales ſunt ꝓpoſitiones quas
acquirimus in ſenſu ⁊ intellectu vt hec
ꝙ ſcim⁹ ꝙ ignis adurit: ⁊ ſcamonea vẽ
trẽ ſoluit: ⁊ vinum inebriat: ſenſus eniʒ
apprehendit inebrietatẽ poſt potationẽ
vini ſepiſſimã: ⁊ intellect⁹ percipit quo-
niam hoc debuit ꝯtingere: ſi aũt hoc eſ-
ſet cauſale nõ ꝯtingeret ſepiſſime: gene-
rat̃ ergo in intellectu ſcientia huius rei

Famoſe ꝓpoſitiões.

firma ſine dubio Famoſe ſunt ſicut q̃s
vulgo dicẽte didicimus ſic̃ hec ꝙ egyp-
tus eſt quãuis nũquã vidimus: de quo
ſi nullatenus dubitauerimus vocabitur
famoſa. Non debẽt autẽ equaliter cre-
di oĩa famoſa: nã ſi alicui dubitanti pro
phetã miracula feciſſe dicatis ꝙ debeat
id credere qm̃ famoſuʒ eſt ſicut ⁊ hoc fa
moſum eſt ꝓphetam fuiſſe dicit ſe non
poſſe dubitare ꝙ propheta fuerit ſʒ po-
teſt dubitare ꝙ miracula fecerit ſi auteʒ
hoc eſſet ſicut illud nõ dubitarʒ de hoc
ſicut nec de illo: vñ oportet eũ ſuſtinere
quouſqʒ audiat totiẽs dici: ⁊ deuulgari
donec auferatur dubitatio ⁊ fiat ei fa-
moſa ſi forte fuerit de famoſis. Propo-

Naturaliter ĩtelligibiles ꝓpoſitiões.

ſitiones vero que ſequunt̃ habent pro-
bationem ſuam naturaliter ſũt ille qui-
bus nõ acquieſcit animus niſi per me-
dium terminum: Quã q² impromptum
eſt intelligere ideo dubitat̃ propoſitio
illa eſſe ꝑma q̃ ſcit̃ ſine medio termino
quãtũ nõ acquieſcat aĩus que tñ re ve-
ra nõ ſcitur niſi per medium terminuʒ:
intentio enim argumentatiõis eſt inue-
nire mediũ terminũ: maior aũt ⁊ minor
terminus ſunt in propoſitione queſita.
v̇.gra. cũ audimus ꝙ binari⁹ eſt medie-
tas quaternarij ſtatim ſcimus ꝙ quidẽ
neſcimus niſi ꝑ mediũ hoc modo. Me
dietas eſt vnaqueqʒ partiũ alicuius to-
tius equalis alteri parti. ſed binari⁹ eſt
vna duarũ partiũ quaternarij equaliũ:
ergo binarius eſt medietas q̃ternarii: cu
ius rei hoc ſignũ eſt: ſi enim quis ĩterro-
gat te: ⁊ dicit. Quarta ꝑs ſunt de. xxxiiij.
fortaſſe tñ non ſtatĩ intelligis quot ſint
medietas eius quouſqʒ diuidas. xxxiiij.
in duas partes equales: ⁊ deinde conſi-
derans vnãquãqʒ partiuʒ inuenies eſſe.
xiiij. tunc ſcies eſſe dimidium eius: ſed
quia hoc facile intelligit̃ iccirco cõmuta
illud exemplũ: ⁊ conſidera in maiori nu
mero: ⁊ pro dimidio pone partem deci-
mam ſeptimã vl' ſextã vl' quẽlibet aliã:
non eni intendo aliud niſi exemplũ po-
nere. Non ergo mireris aliquid eſſe ꝙ
nõ poteſt ſciri niſi per medium ꝙ tamẽ

intellectus percipit poſſe ſciri abſq; me
dio ⁊ abſq; argumentatione :non enim
omne ꝙ exiſtit vno modo percipit hoc
illud eſſe eodez modo:re.n.exiſtente in
intellectu eſt aliquid: ſed percipere quō
Opinabiles ꝯcluſiones. exiſtit: ⁊ quō ꝓferat̃ eſt aliud. Opina-
biles ſunt propoſiones falſe que ita fi-
xe adheſerunt in animo:vt nemo poſſit
dubitare de his ꝙ contingit ex actione
extimationis in ea que ſunt preter ſen-
ſibilia:extimatio enī non percipit aliq̄d
niſi ſ̄m ſenſibilia in quibus conſueuit
ſicut hic ꝙ extimatio iudicat non poſſe
eſſe aliquid cuius pars non poſſit oſten
di: ⁊ nihil eſt ꝙ non ſit in mūdo vel ex-
tra: Et ſicut hoc ꝙ totalitas mundi ter-
minat̃ inani vel pleno ꝙ eſt extra mun-
dum: ⁊ ſicut hoc ꝙ corpus nō augmen-
tatur vel creſcit ex ſe ipſo ſed ex exteri⁹
addito. Cauſa aūt huius iudicij extima-
tionis de his hec eſt ꝙ hec non ſunt cō-
uenientia ſenſui:vnde non ꝑcipit ea exti
matio:Et falſitas horuz ſcitur ex hoc q̄
ſi omne ꝙ nō ꝑcipit extimatio eſſet fal-
ſum tunc ipſa extimatio eſſet falſa qm̄
extimatio non percipit extimationem:
Similiter ſcientia ⁊ potentia ⁊ q̄cunq;
forma nō apprehendunt̃ alio q̄nq; ſen-
ſuū nec apprehendit̃ extimatiōe.error
autem extimatiōis non deprehenditur
niſi in queſtiōibus que ſequunt̃ in ar-
gumentatiōibus cōpoſitis ex p̄mis q̄s
extimatio recipit: ⁊ cōcedit̃ ꝙ ⁊ Syllo-
giſmus cōponitur ex p̄mis: ⁊ ꝙ ꝯcluſio
eſt vera. Sed poſtq̄ illata fuerit abhor
rat eam recipere non eſt niſi ex natura
eius que refugit recipere ea que nō ſunt
Mãifeſte ꝓpoſitiōes. ſenſibilia. Manifeſte ſunt ꝓpoſitiones
que nō recipiunt̃ niſi ĩquantū ſunt ma-
nifeſte. Et putat vulg⁹ ⁊ ſimplices docto
res eſſe primas comitātes ĩtellectus na-
turā:vt hec: Mēdaciū eſt turpe: Inno-
cens nō debet puniri:iuſticia neceſſaria
eſt:iniuſticia eſt turpis: Et ꝙ oīs homo

debet velare pudēda: ⁊ horuz ſimilia. Et
hec ſunt ea que ſepe audiūt hoīes a pue
ricia in q̄b⁹ cōueniunt plures gentes cā
cōis vtilitatis. Has ḡ facile recipit aīus
eo ꝙ conſueuit in illis: ⁊ ad recipienduz
eas iuuant aliq̄ñ mores proprij vel ex
puſillanimitate: vel formidine vel vere
cundia. Si autē ꝓponetis quis ſe fuiſſe
creatū intelligētē nō per doctrinā:nec ꝑ
diſciplinā morū nec per exercitiū: ⁊ pro
ponent̃ hmōi ꝓpoſitiōes poſſet eas nō
recipere: Nō ſicut hec ꝙ duo ſūt pluſq;
vnū. Quedā aūt iſtarū ꝓpoſitionū ſunt
vere ſed ſubtili cōditione vel demōſtra
tione: ⁊ putant̃ eſſe vere abſolute: ſicut
hic ꝙ putat̃ eē veꝝ abſolute ꝙ deus eſt
potēs ſuꝑ omnia. Et hec eſt maxīa cui⁹
negatiua quidem eſt abſurda nō vera:
nō enī potēs eſt creare ſibi ſimilē:vnde
op; dici potēs eſt ſuꝑ omne ꝙ eſt poſſi-
bile in ſe. Et dicit̃ ſcire oīa cū ipſe nō ſci
Maxie ꝓpoſitiōes. at oīa q̄ neſcit ſimilē ſibi. He aūt Ma-
xime differūt ſ̄m maiorē ⁊ minorē eui-
dentiā ſui: ⁊ ſ̄m diuerſitates vſus ⁊ mo
rū: ⁊ terrarū ⁊ artificū. Maxīa aūt que
eſt apud phiſicos non eſt maxia que eſt
apud experimentales ⁊ ecōtrario. Con-
tradictoria maxie nō eſt illa que eſt fal-
ſa ſed q̄ eſt abſurda: Contradictoria v̄o
falſa eſt illa q̄ eſt v̄a:multa enī vera ſūt
abſurda: ⁊ multa falſa diligunt̃: ⁊ ſunt
maxime:dubiū eſt primas ⁊ aliq̄s ſenſi
biliū famoſarū ⁊ expimētaliū eſſe maxi
mas:in quib⁹ nihil aliud ĩtendimus ni-
Receptibiles propoſitiones. ſi probabilitatē. Receptibiles ſunt ille q̄
habent̃ a ſanctis hoīb⁹ vel a maiorib⁹
ſapiētū vel ab antiq̄s ⁊ ſenib⁹ cū conſti
terit eas ab eis fuiſſe dictas vel in libris
ſuis ſcriptas: ⁊ p̄ter hoc eos fuiſſe vite
laudabilis:hec enī omnia in aīo conſti-
Cōceſſe ꝓpoſitiōes. tuunt fidē. Conceſſe ſunt q̄s ꝯceſſit ad-
uerſarius:vel ſunt mãifeſte ĩter ambos
tm̄:hec.n.reperiunt̃ q̄nq; ⁊ nō ab alio:
nec differt maxima a cōceſſa niſi in ge-

neralitate ⁊ ſpecialitate ꝙ maximũ vulgus recipit: Cõceſſuȝ vero ſolus aduerſarius ↄcedit.

Simulatorie propoſitiones.

Simulatorie ſunt q̃s ſtudet hõ aſſimilare p̃mis vel experimentalibus vel maximis: nec ſunt vt ille: ſȝ vt ille eſſe videnť:

Maxie in apponẽtia ꝓpoſitiones.

Maxime in apparẽtia ſunt q̃s q̇ audit ſtatiȝ recipit in p̂ncipio: ſȝ cũ diligenter attẽdit audit nõ eẽ recipiendas: qꝛ ꝑcipit eas eſſe vitioſas ſicut cũ q̇s audit hoc ꝙ dicit: adiuua fratrem tuũ cũ nocet vľ noceť ei: aĩus feſtinat recipe: ſed cũ bene cõſiderat videt ꝙ in iuſticia eũ adiuuare nõ dȝ.

Putabiles ꝓpoſitiones.

Putabiles ſũt que faciũt putare aliq̇d q̃uis aĩus ꝑcipiat poſſe eẽ ei⁹ oppoſituȝ natũ ſicut hoc ꝙ dr̃: Qui nocte ambulat malefactoꝛ ẽ: ſi eniȝ malefactoꝛ nõ eẽt nocte nõ ambularet: vľ hͦ ꝙ dr̃ ille aſſonat inimicũ tuũ: ergo eſt inimicus tu⁹ q̃uis illa ſocietas poſſit dolo fieri. ſ. ad vtilitatem amici.

Imaginarie traſſormatorie vľ imutatorie propoſitiones.

Imaginarie vel tranſſoꝛmatoꝛie vel immutatoꝛie vt ꝓpoſitiones quas ſcimus eſſe falſas: ſed ĩpꝛimũt in animo vel appetenda vľ reſpuẽda: ſicut hoc ꝙ diciť: mel videť eſſe ſtercus: vñ qñq; reſpuit aĩus illud q̃uis ſciat illud eſſe falſum: Hec igiť ſunt oẽs ſpẽs ꝓpoſitionum.

¶ De acceptione propoſitionum in facultatibus. Capl'm ſextum.

QUincq; pꝛime ſpẽs. ſ. p̃me: ſenſibiles: Expimẽtales: Famoſe: ⁊ que ſecũ hñt nãtr ꝓpoſitionez ſuaȝ ↄgruũt argumentatiõib⁹ demõſtratiuis. Utilitas aũt demõſtratiõis eſt manifeſtatio v̾itatis: ⁊ acq̇ſitio certitudinis. Maxie v̾o ⁊ cõceſſe apte ſũt argumẽtatiõibus Dialecticis. ſȝ p̂me cũ ceteris q̈tuoꝛ cuȝ ĩcidũt in dialecticã foꝛtioꝛes ſũt: ſed nõ recipiunť in ea niſi ĩquãtũ ſunt ↄceſſe ⁊ ꝓbabiles qm̃ nihil aliȏ attẽdit dialecticus niſi hͦ.

Utilitas dyaletici multiplex.

Utilitas aũt dialectice multiplex eſt. Pꝛĩa eſt ↄuincere p̃ſumptuoſũ ⁊ iactantẽ ſe ſcire ꝙ neſcit: ⁊ incedenteȝ extra viã v̾itatis: cui⁹ ĩtellect⁹ qm̃ nõ poteſt apꝑ̃hendere v̾itateȝ demõſtratione ideo ↄuertimus eũ ad maxĩas: putat. n. ipſe neceſſario recipiẽdas ad cognitiones v̾itatis: ⁊ veras: ⁊ ꝑ eas oñdiť ei falſas ſnĩa. Scḋa eſt vt cũ voluerim⁹ docere illũ aliquã ſcĩaȝ veram ꝙ ſit ſenſu deſcriptũ a vulgo: Nec ſit ↄtent⁹ oꝛ̃one rhetoꝛica: nec exhoꝛtatiõe: nec tñ aſcendit adhuc ad gradũ ſupꝛioꝛeȝ v̾itatis vñ poſſit apꝑ̃hẽdere legẽ demõſtrationis: poſſit tñ plãtari in aĩo ei⁹ ſnĩa v̾a argumentatiõib⁹ dialecticis: ⁊ iſti ſunt q̃plures de his q̇ vocanť ĩquiſitoꝛes ſcĩe legis. Tertia eſt ꝙ ĩtroducẽdi ĩ ſingulis artib⁹ vt in medicina ⁊ geometria ⁊ ceteris nõ pñt ꝑ̇us addiſcere p̂ncipia artiũ ⁊ ea que p̃mittunť ꝑ demõſtratiões: ſȝ nec recipiẽt ea poſita. Satiſfacim⁹ aũt eis in hm̃õi argumẽtatiõib⁹ dialecticis ⁊ ꝓpoſitiõib⁹ maxĩs quouſq; pñt ea diſcere ꝑ demõſtratiõeȝ. Quarta eſt ꝙ nã dialectice argumẽtatiõis eſt poſſe ↄcludere duas extremitates ↄ̃dictiõis ĩ queſtione ꝙ cũ fecerit ⁊ ↄſiderauerit locum erroꝛis aliqñ mãifeſtabiť ei v̾itas ĩ illa q̃õne. Sufficiãt hec dcã d̾ dialectica: cui aũt nõ ſufficiũt recurrat ad libꝝ ꝙ ẽ ꝓpꝛie de his q̃ nõ opȝ ĩducere hͦ. Putabiles aũt ⁊ ſimulatoꝛie ꝓpoſitiões ſũt apte argumentatiõi ſophiſtice: nec ꝓſunt alio mõ niſi vt ſciãť ad cauẽduȝ eas: ⁊ aliqñ tẽtamus ꝑ eas ĩtellectum ei⁹ quẽ neſcim⁹ an ſit ꝑit⁹ ĩ arte an nõ quouſq; ſciamus quõ ſciat ſibi cauere ab eis: Et cũ hͦ fuerit vocabiť argumẽtatio tẽtatiua: Aliqñ v̾o ĩducemus eas ad ĩferẽdũ ſibi verecũdiã q̇ ſimulat vulgo ſe ſapiẽtẽ eẽ cũ nõ ſit ſeq̇ť euȝ vulgus: deĩde diſputamus cũ eo ⁊ ↄuincimus euȝ coꝛaȝ populo ꝑ eas qm̃ nõ p̃õt eas cognoſcere: ⁊ poſtq̃ oñdimus populo vñ ꝓueniat erroꝛ recedit ↄfuſus: Et tunc vocabiť argumentatio deceptiua. Maxie v̾o in apparẽtia ⁊ putabiles ⁊ receptibiles ap

te ſunt fieri argumētatiōis ꝓpōnes rhe
toꝛice et legalis: ⁊ ois argumētationis
que non ītendit certificari: ſ ꝑſuadere.
Utilitas aūt rhetoꝛice manifeſta eſt: fle-
ctere .ſ. aīos ad inq̄rēdā ṽitatē ⁊ ad fugi
endā falſitatē: Silr̄ aūt eſt vtilitas lega
lis exhoꝛtatiōis: rhetoꝛice aūt eſt pꝛius.
Quā nō opꝫ hic īducere. Trāſſoꝛmato-
rie āt ſūt ꝓpōnes argumītatōis firmice
.i. poetice. Si aūt ꝑme ⁊ reliq̄ q̄tuoꝛ īdu
cunt ī rhetoꝛicā vel firmicā nō īducunt
niſi īquātū ſunt ꝓbabiles ⁊ īquātū trāſ
foꝛmatiue: ꝙ aūt plus hñt ſupꝛa hᵒ ꝙ nō
eſt neceſſariū ad hᵒ: Ex his aūt oībꝰ ne-
gocijs nihil eſt op cogᷓſcere niſi demon
ſtratiuum ad inquirendum eum ⁊ ſo-
phiſticum ad cauendum eum. Intentio
noſtra erit admō loqui de his duobus.
Finitur tractatus de argumentatione.

¶ De fallatijs. Caplm̄ ſeptimū.

Nunc aūt oñdemꝰ ſpēs erroꝛis ī il
la ad cauēdū eas que ſūt decem.
Pꝛīa ē ꝙ diſputatiōe ſepe fiūt cōfuſe: ⁊
ꝓuenit inde maxius erroꝛ vñ opꝫ te vt
exerceas te ī rducēdo ea ad oꝛdinē ꝑſcri
ptuꝫ ad hᵒ vt ſcias ſi eſt ſyllogiſmus an
nō: ⁊ ſi fuerit poſtea cuiꝰ ſpēi: ⁊ cuiꝰ figu
re ⁊ cuiꝰ modi ad hᵒ vt appat locꝰ decep
tiōis vbi ē. Scḋa vt diligēter obſerues
mediū terminū ad hoc vt oīno eodē mō
ſumat in vtraqꝫ ꝓpōne: ſi .n. aliq̄ diuer-
ſitas fuerit ſubiecti ſm magis ⁊ minus
vitioſus erit ſyllogiſmꝰ ⁊ ꝯcludet erro-
rē. ṽ. ḡ. diximꝰ negatiuā vlēꝫ ꝯuerti in ſi-
milē ſibi: ſiq̄s aūt dixerit nulla lagena ē
in vino ṽa erit ſua ꝯuerſa vt vr̄ q̄ ē nul-
lū vinū ē in lagena q̄ eſt falſa: cā aūt hu
iuſ ē qꝛ nō obſuauit legē ꝯuerſiōis: ſi n.
dicēt nulla lagena ē vinū: ⁊ nullū vinuꝫ
eſt lagena ṽa eēt: cū ṽo addit ī ⁊ dr̄ nul
la lagena ē ī vino eiꝰ ꝯuerſio ē vt dicas
nihil ꝙ eſt ī vino ē lagena: ⁊ hᵒ ē ṽa: Lo
cus aūt erroꝛis ē ꝙ vinū hic ꝑdicat cuꝫ
ꝓpōne in ⁊ nō ꝑ ſe: vñ opꝫ vt ipſe idē ⁊
eodē mō fiat ſubiectū ī ꝯuerſo: ꝙ cū ob-
ſeruatuꝫ fuerit erit ṽa ſua ꝯuerſio. Ter-
tia eſt vt obſuet ne īter vtrūqꝫ terminū
maioꝛē .ſ. ⁊ minoꝛē ⁊ extremitates ꝯclu-
ſiōis ſit aliq̄ diuerſitas: Syllogiſmꝰ eni
facit ꝯiūgi duos terminos ſine oī diuer
ſitate: ⁊ hᵒ pōt ſciri ex oībꝰ q̄ aſſignauimꝰ
in contradictoꝛijs. Quarta eſt vt obſuet
duos vl̄ tres terminos ⁊ duas extremi-
tates ꝯcluſiōis ne ſit ī eis equocū: pōt .n.
nomē eē vnū ⁊ ſignificatiōes multe: Et
tūc non erit verꝰ ſyllogiſmus: ⁊ hᵒ ēt pōt
ſciri ex eis q̄ dcā ſūt in ꝯdictoꝛijs. Quin
ta ē vt obſues copulatōeꝫ ⁊ noīa: diuer
ſis .n. modis qñqꝫ accipiunt: ⁊ īde erroꝛ
ꝓuenit: vt hᵒ q̄cq̄d ſcit ſapiens ſic eſt vt
ſcit: hᵒ .n. veꝝ pōt dici de ſcito ⁊ de ſciēte
ēt pōt dici: pōt .n. dici ꝙ qꝛ ſciuit lapidē
ipē ſit lapis. Sexta ē vt nō recipias īde-
finitas: trāſſoꝛmāt .n. credulitatē: ſi .n. de
terminaret īdefinita ꝑcipiet ītellectꝰ eā
eē falſā vt hec amicꝰ inimici ē inimicus
tibi: hᵒ recipit aīus: ſi autē determinet ſic
vt dicat oīs amicꝰ tui inimici ē inimicꝰ
tibi ꝑcipiet ītellectꝰ hᵒ nō eē vlē neċario.
Septia eſt qꝛ aliqñ credet ꝓpōnē ī ſyl-
logiſmo eo qd̄cūqꝫ q̄ſiueras eiꝰ ꝯdicto-
riū in ītellectu tuo nō īuenit: ſed hᵒ nō fa
cit neceſſitatē credēdi ꝙ ꝯdictoꝛiū eiꝰ nō
īueneris: ſ cū cognoueris nō hēret ꝯdi-
ctoꝛiā: ſ in ſe: foꝛtaſſe eſt .n. ei ꝯdictoꝛia
ſed tu nō habes eā ad manū ṽ. ḡ credis
hᵒ ꝙ dicit ꝙ deꝰ eſt potēs ſuꝑ oīa eo ꝙ
nō intelligis eē aliq̄d ſupꝛa ꝙ nō credis
eū poſſe Quouſqꝫ ītelligas eū nō poſſe
creare ſimilē ſibi ⁊ tūc ꝑcipies te erraſſe
in ipſa credulitate tua: veꝝ eſt autē ipm
poſſe ſuꝑ omne ꝙ eſt poſſibile in ſe: ⁊ hᵒ
nō hēt ꝯdictoꝛiū in ſe vllo modo. Octa-
ua eſt vt qō nō fiat ꝓpō in ſyllogiſmo:
tunc .n. ꝓponeret id ꝙ querit vt hec ꝓ-
batio oē ꝙ mouet eget mouente qm̄ ni
hil mouet ex ſe: hᵒ .n. idē ē ꝙ ꝓbari ꝺbu
it: ſ mutatis ṽbis poīt illō q̄ſi ꝓbatio.

Nona eſt vt nõ ꝓbeť aliquid per id q̄
nõ ꝓbať niſi ꝑ ipſm vt hoc q̄ dr̃ aiatuꝫ
nõ moriť qm̃ inceſſabiliter agit: neſcien
tes qm̃ nõ inceſſabiliter agẽs niſi ſcieris
qꝛ nõ moriť: ⁊ ꝑ hoc ꝓbať iceſſabilitas
actiõis ſue. Decima eſt vt fugiat ꝓpoſi/
tiones putabiles marĩas: ſimulatorias:
nec credas niſi p̊mas ⁊ ſenſibiles: ⁊ al's
que cũ eis ſunt: Cũ.n. diligenter ꝯſidera
uerit has oẽs conditiones erit eius ſyl/
logiſmus veridiſſime ꝯcluſionis: ⁊ pro/
ueniet ex eis certitudo abſqꝫ ambiguita
te in tantum q̄ licet velis dubitare de
eo non poſſis.

¶ De demonſtratione. Capl'ꝫ octauũ.

Materia quinta eſt de his que ſe/
quunť librũ argumẽtatiõis de
analecticis poſterioꝛib⁹ in qua eſt vtili/
tas demonſtratiõis. Hec diuidiť in qua

Quadru/
plex ſpẽs
demõſtra/
tionis.

tuoꝛ ſpecies. Prima ſpẽs eſt de qõnib⁹
diſciplinabilibus: ⁊ eoꝝ ꝑtib⁹. ſ. de qua/
tuoꝛ qõnib⁹ que verſanť in ſciẽtijs qua
ruꝫ pꝛima eſt an eſt ſcꝫ qua q̄riť an res
habeat eſſe. Secũda eſt quid eſt: qua ſcꝫ
queriť de quiditate rei. Tertia eſt quale
eſt ſcꝫ qua queriť dr̃ia rei per quã ſepa
rať ab eo q̄ ſecũ ꝯuenit in eodẽ genere.
Quarta eſt quare eſt ſcilicet qua queriť
cauſa eſſe rei. Interrogatio vero an eſt
fit duobus modis vno quo q̄riť an res
habeat eſſe: vt cũ queriť ſi deus eſt: et ſi
humanitas. Secũdo cuꝫ q̄riť diſpoſitio
rei vt cũ queriť an deus eſt nolens: vel
an mũdus cepit. Interrogatio vero q̄d
eſt ſimiliter duob⁹ modis fit: vno cum
queritur de interpꝛetatione nominis ad
ſciendũ ſenſuꝫ loquẽtis vt cũ dr̃ antro/
pos queritur quid itelligat per illud ⁊ re
ſpõdeť homo ambulat. alio mõ queriť
veritas rei in ſe vt cuꝫ queritur quid eſt
antropos reſpõdeť animal rõnale moꝛ/
tale. Interrogatio vero q̄d ẽ ſm̃ pꝛimuꝫ
modũ pꝛecedit iterrogationẽ an eſt. Cũ
quis enim nõ itelligit nomẽ rei nõ iter/
rogabit an ſit res illa: ſꝫ vero aliũ modũ
poſterioꝛ eſt ea que eſt an eſt: quiſquis
eni neſcire an res habeat eſſe nõ iquirit
quid ſit. Interrogatio v̊o quale queriť
de differentia vel de ꝓpꝛio interrogatio
vero quare eſt fit duobus modis: vno
queriť cã eſſe rei vt cũ queriť quare pã/
nus cõbuſtus eſt: reſpondeť qꝛ in igneꝫ
cecidit: Alio queriť cã ſcientie vt cũ di/
xeris quare dixiſti eũ cecidiſſe in ignem:
reſpondeť qꝛ cõbuſtũ inueni. Interro/
gatio v̊o q̄d eſt ⁊ quale eſt ꝑtĩet ad ima
ginationẽ: ſed iterrogatio an eſt ⁊ qua/
re eſt pertinet ad credulitatẽ. Secunda

Secũda ſpe
ties demon/
ſtrationis.

eius ſpẽs eſt de ſyllogiſmo demonſtra
tiuo. Syllogiſmus demonſtratiuus di/
uidiť in eũ quo acquiriť cã eſſe cõcluſio
nis: ⁊ ĩ eũ quo acquiriť fides eius q̄ꝺ eſt
eſſe. Pꝛimus vocať demõſtratio quare
eſt: Secũdus vocať demonſtratio quia
eſt. v̊ ḡ. ſiquis tenuerit in illo loco eẽ fu/
mum: ⁊ dixerit quis quare tu dicis hoc:
dicet qꝛ ignis eſt ibi: ſꝫ vbicũqꝫ eſt ignis
eſt fumus: ergo fumus eſt ibi: iam ergo
fecit demõſtrationẽ nobis de quare ſcꝫ
de cã credendi fumũ eſſe ibi: ⁊ de cã fu/
mi: cũ ergo dixeris ignis eſt ibi ⁊ dixerit
q̄s quare hoc dixiſti. reſpondebis qꝛ fu
mus eſt ibi: ſꝫ vbi eſt fum⁹ ibi eſt ignis:
iam ergo aſſignaſti cauſaꝫ credendi eſſe
ignẽ ibi non cãm ignẽ eſſendi ibi: ⁊ qua
cã ignis eſt ibi: ſemꝑ.n. cãtũ innuit cãꝫ:
⁊ cã innuit cãtuꝫ: ſꝫ cãtũ nõ facit debere
eſſe cãm: cã vero facit debere eſſe cãtũ: ⁊
hic eſt noſter ſenſus: vnũ etiã cãtoꝝ nõ
facit debere eẽ alterum cãtoꝝ q̄uis ſint
cauſata ſub eadẽ cã ad demõſtrationẽ
vero de qua re nõ ꝑtinet ipſum eſſe cãꝫ
inueniẽdi terminũ minoꝛẽ maioꝛẽ abſo
lute: ſed ſi fuerit cã iformãdi per maio/
rem minoꝛẽ ſatis eſt: vt ſcꝫ ſit cã cõtinẽ/
di ĩ eo: vt cũ dr̃ hõ eſt aĩal: ⁊ oẽ aĩal ẽ coꝛ
pus ergo hõ eſt coꝛp⁹. Hec demonſtra/
tio eſt de qua re qm̃ medi⁹ terminus cã

eſt inueniēdi minorē ⁊ maiorē terminū:
hō enī eſt corp⁹ eo ꝙ eſt aīal qm̄ corpo
reitas eſſentialis ꝓprietas eſt aīalis ad
ueniēs ei ex hoc ꝙ ipſum eſt aīal nō ex
aliquo cōiori ſicut eſt eſſe neqꝫ ex ali/
quo minus cōi ſicut eſt ſcriptor. Tertia
Tertia ſpēs demōſtratio nis. ſpēs eſt de his in quib⁹ potius ɔtinētur
ſciētie demōſtratiue: ⁊ hec ſunt quatu/
or ſcꝫ ſubiecta accidētia eſſentialia: que/
ſtiōes. principia. per primū quidē ꝙ eſt
ſubiectū ītelligit ꝙ oīs ſciētia ſubiectū
hꝫ ſine dubio de quo tractat: ⁊ cui⁹ pro
prietates inqrunt in ea: vt ſubiectū me/
dicine eſt humanū corp⁹: ⁊ ſubiectū geo
metrie eſt mēſura: ⁊ ſubiectū arithme/
trice eſt nūerus: ⁊ ſubiectū muſice eſt to
nus: ⁊ ciuilis ſciētie eſt ɔtrauerſia ſpecu
lator. g̃ cuiuſlibet ſcīe nō debet probare
in ſua ſcīa ſuū ſubiectū qm̄ nec muſicus
debet ꝓbare eſſe tonos: nec geometer
menſuras eſſe debet ꝓbare: ſed debent
ēt probari hec ī alia: ⁊ iō neceſſe ē oīno
intelligere hec ſubiecta cū diffinitionib⁹
ſuis ſm imaginationē. Per ſecūdū aūt
ꝙ eſt accidētia eſſentialia ītelliguntur
ꝓprietates accidētales illi ſubiecto tm̄
⁊ non alij. ſicut triāgulo ⁊ quadratura:
accidūt quibuſdā menſuris: ⁊ curuitas
⁊ rectitudo q̄buſdā aliis mēſuris: que
ſunt accidentia eſſentialia ſubiecto geo
metrie: ⁊ ſicut paritas ⁊ īparitas nume/
ro: ⁊ ſicut ɔſonātia: ⁊ diſſonātia tonis q̄
eſt ꝓportio: ⁊ ſicut ſanitas ⁊ egritudo
corpori aīaliū. Neceſſe eſt aūt in princi
piis cuiuſlibet ſcientie intelligere hec ac
cidentia eſſentialia cū ſuis diffinitiōib⁹
ſm imaginationem: ſed hoc exiſtere in
ſuis ſubſtātiis nō cognoſcit niſi ex cō/
prehēſiōe vel cōplexione ipſius ſciētie:
Intentio enī ſcientie nō eſt niſi inquire/
re de ipſis accidentibus in ipſa. Per ter
tiū aūt ꝙ eſt qōnes inquirimus coherē
tiā ipſorum accidētiū eētialiū cū ſuis ſub
iectis: Et hoc ꝙ eſt petit ī omni ſcien/
tia de quo īterrogatur in ea. Secūdum
vō ꝙ interrogat de eis in ea noīant in
ea qōnes huius vel illius ſcientie: ſꝫ ſm
ꝙ petunt dicunt petitiōes: ſm vō ꝙ cō
cludunt in demonſtratiōib⁹ dicunt cō
cluſiones: in q̄b⁹ oīb⁹ noīatuꝫ eſt vnū: ſꝫ
variant noīa ſm varietatē īterpretatio
nū. Qm̄ oīs qō ꝓbāda eſt in aliqua ſcīa
tūc ſubiectū ēt qōnis erit ſubiectū eiuſ/
dē ſcientie: aut accidētia eſſentialia ſub
iecti eiuſdē ſcīe. Si aūt ſciētie ſubiectuꝫ
fuerit ſubiectū qōnis vel erit ipm̄ ſubie
ctū tm̄ ſicut dr̄ in geometria ꝙ oīs men
ſura eſt cōicās menſure eiuſdē generis
vel incōicās: ⁊ hoc eſt ꝙ ſolet in ea q̄ri:
⁊ ſicut ꝙ dr̄ in arithmetica ꝙ oīs nume
rus eſt medi⁹ ſuorum extremorū eque a ſe
diſtātiū: vt q̄nari⁹ medius eſt īter ſex ⁊
quatuor: ⁊ tria iter. xxviii. ⁊ duo. xxix. ⁊
vnū. vel erit ipm̄ ſubiectū: ſed cuꝫ ipreſ/
ſiōe eſſentiali ſcꝫ accidētia eſſentialia: vt
hoc ꝙ in geometria dr̄: ꝙ oīs mēſura in
incōmunicās alicui incōicans eſt omni
cōicāti eidē: hic. n. accipit mēſura icōi/
cās eſt oī cōicāti idē nō mēſura ſimpli
citer Incōicare āt eſſentiale accñs ē mē
ſure. Et ſicut hoc ꝙ dr̄ in numero ꝙ ſi
aliq̄s numerus diuidat in duo media
quorum vnū multiplicet in alterum ꝓue/
niet quarta ei⁹ ꝙ ꝓuenit in ductu toti⁹
in ſe: hic. n. accipit dimidiatus nūer⁹ nō
numerus ſimplr̄: vel erit ſubiectū que/
ſtiōis tm̄ ſpēs ſubiecti ſcīe: ſicut hoc ꝙ
dr̄ ſenari⁹ eſt numerus pfectus: ſenari/
us. n. ſpēs eſt nūeri vel erit ēt ſpēs: ſed
cū ipreſſiōe ſic hoc ꝙ in geometria dr̄ ꝙ
oīs linea recta ſtans ſup lineā rectā fac
vtrobiqꝫ angulos eq̄les duob⁹ rectis:
linea. n ſpēs eſt mēſure q̄ eſt ſubiectuꝫ
ſcīe: rectitudo aūt accñs eētiale ē ei: vl
erit ipreſſio tm̄ ſic hoc ꝙ ī geometria dr̄
ꝙ oēs trianguli tres angulis ſunt eq̄les
duob⁹ rectis: triangulo. n. accñs eſt eſ/
ſentiale alicui mēſurarum: Impoſſibile eſt

ergo ſubiectū ſciētiarū demonſtratiuaꝝ
eſſe niſi vnū iſtorū quinqꝫ quorū predi-
cta ſunt accidētia eēntialia illi ſubiecto
propria. ꝑ quartū vero ꝙ eſt ꝓpria intel
ligimus ꝓpoſitiōes cōceſſas in arte illa
quibus ꝓbant̄ queſtiones illius artis.
Ipſa vero principia nō ꝓbant̄ in ipſa
arte: ſed vel ſunt prima: ⁊ vocant̄ ꝑ ſe
nota vt hoc ꝙ dr̄ in principio Euclidis
cū eq̄libus eq̄lia addunt̄ tota quoqꝫ ſūt
eq̄lia: ⁊ cuꝫ de eq̄libus eq̄lia demunt̄ q̄
reliquunt̄ eq̄lia ſunt vel nō ſunt prima
ſed ſunt recipienda a magiſtro: ſi vero
recipit ea credēs vocant̄ principia ꝓpo
ſita: ſi aūt dubitauerit vocat̄ ꝓlogus q̄
tm̄ recipit retinēs illa ī corde ſuo quouſ
qꝫ ꝓbent̄ ei ī alia arte ſicut hoc ꝙ dr̄ in
principio Euclidis: neceſſe cōcedere ſuꝑ
punctū quodlibet quātūlibet occupādo
ſpaciū circulū cōſtitui poſſe: ⁊ oēs line-
as exeūtes a cētro circuli ad circūferen-
tiā eiuſdē eq̄les eē dicim⁹ ſunt plurimi
hoīuꝫ q̄ ignorāt circulū eſſe h⁹i vt linee
exeūtes a centro ad circūferentiā ſūt eq̄
les: ſed ꝓponit̄ eis hoc in principio ſcīe

Quarta ſpēs demō ſtrationis. Cōditiōes ꝓpoſitionū demonſtrationis ſunt quatuor

Spēs q̄rta eſt de oībus cōditiōib⁹ ꝓpo
ſitionū demōſtrationis: q̄ q̄tuor ſunt. ſ.
ꝙ ſūt v̄e: ⁊ nec̄arie ⁊ prīe: ⁊ eēntiales: v̄e
ītelligūt̄ certiſſime: ſic̄ ⁊ ꝑ ſe note: ⁊ ſen
ſibiles: ⁊ q̄ ſūt cū eis ſic̄ ꝑdictū eſt. Ne-
ceſſarie v̄o ſunt vt aīal hoī: nō vt ſcrip-
tor homini. Hec. n. ꝯditio eſt cū q̄rit̄ de
ꝯcluſiōe neceſſaria: cū. n. ꝓpoſitio n̄ fue-
rit neceſſaria ſapiēs nō dꝫ nec̄ario cre-
dere ꝯcluſionē. Prime ſūt cū ꝑdicatū ꝓ
poſitōis eſt ꝓximū ſubō ꝑꝑ ſubiectū ſic̄
h̄ oē aīal ē corp⁹ aīal. n. ē corp⁹ eo ꝙ eſt
aīal n̄ ꝑꝑ aliq̄d aliō qō ſit longinquum
ab eo: nō ſic̄ h̄ hō ē corp⁹: nō. n. hō ē cor
pus eo ꝙ hō ē. ſꝫ eo ꝙ ē aīal ⁊ qꝛ ē aīal
iā eſt corp⁹: corporeitas. n. prīo īeſt aīa-
li: ⁊ eo mediāte hoī: Nec eſt longinquū
ſubiecto eo vt ſcriptor aīali: nō enī ſcri
ptor ineſt aīali niſi ꝑꝑ humanitatē que
eſt minus longinqua: ergo prime ſunt
cū īter ꝑdicatū quaꝝ ⁊ ſubiectū nihil ē
mediū cui īſit ei prim⁹: ⁊ eo mediāte alij
Hec ꝯditio obſeruāda eſt in ꝓpoſitio-
ne prima: In propoſitiōibus v̄o que iā
fuerāt cōcluſiones argumentationuꝫ: ⁊
fuerūt ꝓpoſitiōes in aliis argumentatio
nib⁹ nō ſuabit̄ hec cōditio ſed ponim⁹
in eis neceſſarias: ⁊ eſſentiales. Eſſentia
les ſunt in q̄bus nihil eſt de accidētib⁹
extraneis: In ſcientijs. n. nō de eis agit̄
Geometer. n. nō ꝯſiderat an linea recta
pulchrior ſit q̄ꝫ curua: ⁊ ſi circulus ſit cō
trarius linee: Pulchritudo enim ⁊ con
trarietas extranee ſūt a ſubiecto ſue ar-
tis quod eſt menſura. Hec autem acci-
dunt menſure non ex hoc ꝙ eſt menſu-
ra ſed ꝓpter aliud ꝙ eſt cōius eo. ſ. eſſe
vel huiuſmodi: Medicus ēt nō conſi-
derat an plaga ſit rotunda vel non: qm̄
rotunditas non accidit corpori quia eſt
in eo plaga. ſed ꝓpter aliud ꝙ eſt cōius
in eo Cuꝫ. n. medicus dicit vulnus hoc
difficile curabis qm̄ rotundū eſt ꝙ cir-
culariter primo res ſunt alijs figuris nō
eſt hoc ex ſcientia medicinali: nec pote-
rit hoc dici ex eo ꝙ nouerit medicinam:
ſed ex hoc ꝙ nouerit geometriam. Ne
ceſſe eſt. n. igit̄ vt ꝑdicatū q̄ōnis ſit eſ-
ſentiale in ſcījs ⁊ in ꝓpoſitionibus: eſ-
ſentialib⁹. ſꝫ ē īter hec aliq̄ dr̄ia. Eſſētia
le. n. h̄ accipit̄ duob⁹ modis vno vt ꝑdi
dicatū ītret diffinitionē ſubiecti vt aīal
hoī qm̄ ipꝫ eētialr̄ īeſt hoī: ⁊ ītret ī diffi-
nitionē ei⁹: Sēſus. n. hui⁹ ꝙ dr̄ hō nihil
aliō ē q̄ꝫ aīal tale ſcd̄o vt ſubiectū ītret
diffōnē ꝑdicati n̄ ecōuerſo. ſic̄ ſignū na
ſo: ⁊ rectitudo linee. Intellect⁹. n. ſimi ni
hil aliō ē q̄ꝫ hēns naſū hmōi: naſus g̃ ē
ī diffōne ſimi ſine dubio: Eſſentiale aūt
ſm̄ primū modū ſupuacuū eſt oē ꝑdica-
tū ī q̄ōnib⁹ q̄ q̄rūt̄ ī ſcījs. ſubiectū. n. n̄
cog̊ſcit̄ niſi ꝑ ꝑdicatū: veꝝ: prior ē cogni
tio ꝑdicati cognitione ſubiecti: q̄ūo igi-

Eſſentiale accipit̄ duobus modis

Prior eſt cognitio predicati cognitione ſubiecti

tur quereretur exiſtentia predicati in ſub-
iecto: Quiſquis enim intelligit triangu-
lum cū diffinitione ſua ſm imaginatio-
nez non inquiret ea que predicantur de
eo: poſtea autem pōt querere ſi oēs eius
trianguli anguli ſunt equales duobus
rectis an nō: Querere autem an ſit figu
ra vel nō ſuperuacuum eſt. Prius enim
intelligit̄ figura: deinde diuidit̄ in contē
ta trib⁹ lineis que eſt triāgulus: vł qua-
tuor que eſt quadrāgulus vel pluribus.
Scientia igitur predicati precedit ſcien
tiā ſubiecti Oportet autez vt p̃dicata
propoſitionuz ſint eſſentialia ſm alterū
modū: Et poteſt concedi ꝙ duo p̃dica-
ta duarum propoſitionum ſint eſſentia-
lia ſm intentionem ſecundam. Sed ꝙ
ſint eſſentialia ſm primam intentionem
hoc non debet concedi: concluſio enim
prius eſſet cognita q̃z propoſitio qm̄ eſ-
ſentiale eſſentialis ſm primā intentiōez
eſſentiale eſt: ergo non debet dici hoc ꝙ
omnis homo ē animal: ⁊ omne animal
eſt corpus: ergo omnis homo eſt cor-
pus: q̃zuis etiaz hoc poſſit queri: Cogni
tio eniz corporeitatis prior eſt cognitio-
ne humanitatis: Cuz ergo hō fuerit ſub
iectum omnis neceſſe eſt prius imagina
ri hominē: deinde querere ꝙ de ipſo p̃-
dicat̄: Quiſquis aūt imaginat̄ hoiez ne
ceſſe eſt prius imaginari animal ⁊ cor-
pus ſine dubio: eo ꝙ primo intelligitur:
deīde diuiditur in animal ⁊ cetera: ⁊ de-
inde ꝙ aīal diuidit̄ ī rōnale ⁊ cetera: Cō
cedit̄ autem ꝙ propoſitio minor ſit eſ-
ſentialis ſm intentionem primaz: ⁊ ma-
ior eſſentialis ſm intentionē ſecundaz: ⁊
econtra tenet: Hoc autē eſt ꝙ volumus
oſtendere: ⁊ facere ītelligi de Logica.

¶ Explicit liber logice Algazelis.

Sequitur philoſophia.

¶ Petrus Liechtenſtein Colonienſis Germanus: ex oris Erweruelde oriundus. Ad laudem ⁊ honorem dei ſummi tonantis: ⁊ ad cõmune bonũ ſeu vtilitatem ſũmis cũ vigilijs laboribuſq; hoc preclarũ in lucem opus ꝓdire fecit Anno Uirginei partus. M.D.VI. Jbidus Februarijs ſub hemiſpherio Ueneto.

* *
*

¶ Jncipit liber philoſophie Algazelis trãſlatus a Magiſtro dominico archidiacono ſecobieñ. apud toletum ex arabico in latinum.

V Sus fuit apud phõs. ꝓponere ſciaꝫ naturaleꝫ: nos aũt elegimus ꝓponere differẽtiã eo ꝙ magis neceſſaria eſt ⁊ maioris diuerſitatis: ⁊ qm̃ ipſa eſt finis omniũ ſciẽtiarũ ⁊ inquiſitionis earũ. Unde ipſi ꝓpter difficultatem ſuaꝫ: ⁊ obſcuritatem poſtpoſuerũt eã: ⁊ etiã qꝛ difficilius eſt eam ſcire ante naturalẽ. Nos autẽ ĩterponemus aliq̃ de naturalibꝰ: ſine quibꝰ nõ põt ſcĩa diuina ĩtelligi. Et complebimus id quod dicturi ſumus de intentionibus huiꝰ diuine ſciẽtie in duabꝰ ꝓpoſitionibꝰ ⁊ quinq; tractatibꝰ. Quoꝝ primus eſt de diuiſiõibꝰ eſſe ⁊ de iudicijs eius. Secundus eſt de cã vniuerſi eſſe que eſt deus altiſſimus. Tertius de proprietatibus eiꝰ. Quartus de operationibus eius ⁊ de cõparatione eoꝝ que ſũt ad ipm̃. Quintus eſt quomõ habẽt eſſe ex illo ſm̃ intentionem eorum.

Diuiſio totius opis.

¶ Jncipit liber primus de ſciẽtia que apud phõs vocaꝛ diuina. De diuiſiõe ſcientiarum. Capitulum primum.

Ois ſcientia habet ſubiectuꝫ.

N On eſt dubiuꝫ ꝙ omnis ſcientia ſubiectũ habet: de cuius diſpoſitionibus inquiritur in illa omnia auteꝫ que ſunt de quibus poſſibile eſt tractari: duo ſunt. ſ. ea que hñt eſſe ex noſtro opere ſicut oĩa opera humana vt leges conſtitutiones: habitus: exercitium: bella ⁊ cetera huiuſmodi: ⁊ ea que non habent eſſe ex noſtro opere: vt deus celuꝫ terra vegetabilia animalia metalla ⁊ ſpiritus ⁊ cetera hmõi. Sine dubio igitur cognitio ſapientie diuidiꝛ in duo. Quoruꝫ vnũ eſt qđ facit ſcire diſpoſitiones noſtroꝝ operũ ⁊ vocaꝛ ſcĩa actiua: cuiꝰ vtilitas eſt cognoſcere per eã maneries operationũ agẽdoꝝ per quas vtilia nobis ꝓueniant in hoc mundo: ⁊ certificatur noſtra ſpes de vita eterna. Alteruꝫ eſt quo cognoſcunꝛ diſpoſitiões oĩum que ſunt ad hoc vt deſcribaꝛ in animabus noſtris forma vniuerſi eſſe ſm̃ ordinẽ ſuũ ſicut deſcribiꝛ forma viſibilꝭ in ſpeculo. huiuſmodi aũt ꝺ̃ſcriptio in noſtris animabus eſt perfectio ipſaꝝ: qm̃ appetitus anime ad recipiẽdũ ea ꝓprietas eſt ipſiꝰ anime: Unde deſcribi ea in aĩa in pñti q̃dẽ eſt Summa nobilitas: ⁊ in futuro cã felicitatis ſicꝫ ĩ ſequẽtibꝰ oñdeꝛ. et hꝫ dꝛ ſcĩa theorica.

Scĩa eſt nobilitas aĩe.

¶ Unaqueq; aũt harum ſcientiaruꝫ diuiditur in tria.

Diſtinctio prima.

¶ Actiua enĩ diuidiꝛ in tria: quoꝝ vnũ eſt ſciẽtia diſponẽdi ꝯuerſationẽ ſuam cũ oĩbꝰ hominibus. Homo. n. eſt creatura quam neceſſe eſt conuerſari cum hominibꝰ qđ nõ bene põt ſibi ordinari ita vt vtile ſit ei in hoc mundo ⁊ ĩfuturo niſi ſm̃ modũ ꝓpriũ. Huius aũt ſciẽtie radix eſt ſcĩa fidei: ſed ꝑfectio eiꝰ ſunt ſciẽtie diſpoſitionuꝫ que neceſſarie ſunt ad regẽdas ciuitates ⁊ ciues eaꝝ.

Scĩa docet hoĩeꝫ cũ hominibus bñ cõuerſari.

¶ Secũdũ eſt ſcĩa diſponendi domũ ꝓpriaꝫ ꝑ quam cognoſciꝛ qualiter ſibi viuendũ ſit cum vxore propria: ⁊ filijs: ⁊ ſeruis: ⁊ cum oĩbus domeſticis ſuis.

Scĩa docet diſpõere domũ ꝓpriaꝫ.

¶ Tertiũ eſt ſcĩa moralis qua cognoſciꝛ qualis in ſe eſſe debeat homo. ſ. caſtus ⁊ vtilis in ſuis moribus ⁊ ꝓprietatibus. Et qm̃ omnis homo vel eſt ſolus vel admixtꝰ

Scĩa docet hoĩem qualiter debeat eſſe virtuoſus.

aliJs:admixtio aũt vel eſt proprie cum
domeſticis ſue domus vel cõmuniter
eũ cũ ciuibus . Idcirco hec ſcientia ſm
has tres diſpoſitiones diuiditur in tria
Diſtictio.ij. ſine dubio. ¶ Scia vero ſpeculatiua ſi‑
militer diuidiť in tria:quorum primum
Diuiſio ſcie dicitť ſcientia diuina ⁊ pria phia. ¶ Se
cundũ dicitur ſcientia diſciplinabilis vľ
mathematica ⁊ ſcientia media. ¶ Ter‑
tium vocatur ſcientia naturalis ⁊ ſcien‑
tia infima. Hec autem ſcientia non ob
aliud diuidiť in tria:niſi qꝛ omnia que
.j. ĩtelliguntur vel ſunt omnino extra ma
teriã nec coheret corporibus conuertibi
libus ⁊ mobilibus vt eſt ipſe deus altiſ‑
ſimus ⁊ angelus ⁊ vnitas ⁊ cauſa ⁊ cau‑
ſatũ conueniens ⁊ ĩconueniens ⁊ eſſe ⁊
priuatio ⁊ ſimilia:ex quibus quedã ſunt
que impoſſibile eſt exiſtere in materia:
accidit tamen eis exiſtere in materia:ſi‑
cut eſt vnitas ⁊ cã.corpus enim dicitur
vnum ⁊ dicitur cauſa:ſicut dicitur etiaꝫ
angelus ex neceſſitate vero ſua nõ hñt
.ij. exiſtere in materiJs:vel pendent ex ma‑
teria:⁊ hꝫ ex neceſſitate vno duoruꝫ mo‑
.iij. dorum. Aut enim non poſſunt eſtimari
ſine materia propria vnde homo vege‑
tabile celum terra mare ⁊ relique ſpeci‑
es corpoꝝ:aut poſſunt eſtimari ſine ma
teria propria vt triangulus ⁊ rotunduꝫ
⁊ longum:hec enim q̃uis nõ hñt eſſe ni
ſi cum ſunt in materia propria:tñ quan‑
tum ad eſſe non debetur eis materia ꝓ‑
pria eo ꝙ poſſunt poni ĩ ferro ligno ter
ra ⁊ aliJs hmõi. Non ſic homo qui non
poteſt ĩtelligi niſi in materia ꝓpria que
eſt caro oſſa nerui ⁊c̃. Si enim materia
hominis ponatur lignum nõ erit homo
Quadratus enim ſiue ſit in cera ſiue in li
gno ſiue in aliJs q̃ꝫ pluribus ſemꝑ qua‑
dratus erit. Hec enim poſſunt eſtima‑
ri ⁊ intelligi abſqꝫ vlla conſideratione
materie. Scientia igitur que tractat tan
tum de his que ſunt omnino extra ma
teriam eſt theologia: Que vero tractat
de his que poſſunt eſtimari abſqꝫ mate ¶ Theologia que ſit
ria ſed nõ hñt eſſe niſi in materia eſt ma
thematica : que vero tractat de his que
non hñt eſſe niſi in materiJs ſignatis eſt
naturalis Hec igitur cauſa eſt quare he
ſcientie diſtribuunť in tria. Speculatio
igitur phie conſiſtit in his tribus ſcien‑
tiJs ⁊ in illis tribus. ¶ Propoſitio ſcđa
eſt de oſtẽſione ſubiecti iſtarum ſcien‑
tiarũ:vt ex hoc appareat ſubiectum ſciẽ
tie diuine in cuius via ſumus. ¶ Scie
autem naturalis ſubiectum eſt corpora
mundi ſm ꝙ cadunt in motum ⁊ ĩquie‑
tem ⁊ permutationem:nõ ſm ꝙ habent
numerum menſuram ⁊ formã ⁊ rotun‑
ditatem:nec ſm ꝙ partes eorum com‑
paranť aliJs:nec ſm ꝙ ſunt factura dei
altiſſimi. Conſideratio enim corporalis
poteſt fieri his omnibusmodis:natura
lis autez tractator ſcilicet nõ conſiderat
corpora niſi ſm ꝙ permutantur ⁊ con‑
uertuntur tantum. Sciẽtia ỽo naturalis
habꝫ plures ramos ſicut medicinã ima
gines incantatiões allectiones ⁊c̃. Ma
thematice vero ſubiectum vniuerſaliter Subiectũ mathematice
quantitatis eſt ſed diuiſim magnitudo
⁊ multitudo. Mathematica etiam ha‑
bet plures radices ⁊ ramos:ſed radices
ſunt ſcientia geometrie ⁊ ſcientia nume
ri:ſcientia de forma mundi: aſtrologia
⁊ muſica: ⁊ eius rami ſunt ſcientia ſcili‑
cet de aſpectibus:ſcientia de ponderibꝰ
ſcientia de machinis mobilium:ſciẽtia
de artificiJs ⁊ ingeniJs ⁊ ceteris. ſcientie
vero diuine ſubiectuꝫ eſt id quod eſt cõ
munius omnibꝰ ſcilicet eſſe ſimpliciter
vel abſolute:duo autem que in hac ſciẽ
tia ſunt ſubſtantia ⁊ accidens:vniuerſa
le ⁊ ſingulare:vnuꝫ ⁊ multa:cauſa ⁊ cau
ſatum:in potentia ⁊ effectu:conueniens
⁊ inconueniens: ⁊ que ſunt conſequen‑
tia ipſum eſſe inquantum ipſum eſt eſ‑
ſe:tantum quod debet vel quod eſt ne‑

ceſſe eſſe ⁊ poſſibile ⁊ ſimilia: Hec enim
eſſe omnia conſequuntur eſſe ex hoc ꝙ
eſt ens: non ſicut triangulatio ⁊ quadra
tio que cōſequuntur ens: ſed poſtꝙ̄ ſit
menſura: nec ſicut paritas ⁊ imparitas
que cōſequuntur ens ſed poſtꝙ̄ ſit nu-
merus: nec ſicut albedo ⁊ nigredo que
non cōſequuntur ens niſi poſtꝙ̄ ſit cor
pus naturale: ⁊ omnino quicquid dici-
tur quod non ꝯſequitur ens niſi poſtꝙ̄
ſit ſubiectum alicuius harum duarum
artiū ſcilicet mathematice ⁊ phiſice: pro
fecto illud nō pertinet ad conſideratio-
nez huius ſcientie diuine. ¶ Incidit au
tem in hanc ſcientiam conſideratio de

Ens diui- dit in cāz ⁊ cauſatū

cauſa vniuerſi eſſe. Ens enim diuiditur
in cauſam ⁊ cauſatum: ⁊ īcidit conſide
ratio de vnitate eſſe: ⁊ ꝙ ipſa eſt neceſ-
ſe eſſe: ⁊ conſideratio de propietatibus
eius: ⁊ ꝙ reliqua entia pendent ex ea: ⁊
qualiter fluxerunt ex ea: Sed conſidera-
tio huius ſcientie proprie de vnitate vo
catur ſcientia diuina ⁊ ſcientia domina
tionis. Que autem remotior eſt a dubie
tate ⁊ errore mathematica eſt: Natura
lis vero magis impedita eſt eo ꝙ na-
turalia ſemp in permutatione ſunt: qua
propter aliena ſunt a certitudine quod
non fit in mathematicis He igitur ſunt
propoſitiones. ¶ Sequitur de tractati-
bus quorū primus eſt de diuiſionibus
eſſe ⁊ de eius accidentibus ⁊ eſſentiabi-
libus ⁊ hec declarabūtur diuiſionibus.

Diſtin. j.

Prima diuiſio eſt eſſe in ſubſtantiam
⁊ accidens: ⁊ hec videtur diuiſio per dif
ferentias ⁊ ſpecies. Via autem intelligē
di hanc diuiſionem hec eſt ꝙ intellectus
apprehendit eſſe ſm modum imagina-
tionis ſine dubio nec eget ad apprehen-
dendū diffinitione vel deſcriptiōe. Eſſe
enim non habet diffinitionez vel deſcri

Diffinitio quid ſit

ptionem. Nō habet diffinitionem quo-
niam diffinitio eſt interpetratio couiun
ctionis generis ⁊ differentie: Eſſe vero
non habet genus cōmunius ſe cui adue
niat differentia ſua ⁊ proueniat in eſſe.

Deſcriptio quid ſit

Deſcriptio quoqꝫ eſt interpetratio co-
gnoſcendi occultum per manifeſtum.
Nihil autem manifeſtius eſt vel noti-
us eſt ꝙ̄ eſſe per quod cognoſci poſſit
ipſum eſſe. Item diffinitionem ⁊ deſcri
ptionez habere non poteſt quoniā quic-
quid deſcriptionis vel cognitiōis ad vl
timū differentie aliquis poteſt de eſſe h̄
eſt. Eſſe eſt quod diuiditur in incipiens
⁊ non incipiens. Hec autem diffinitio
vel deſcriptio eſſe non poteſt: quoniam
hoc eſt rem deſcribere per id quod non

Incipiens ⁊ non icipiens qd ſint

cognoſcitur niſi per ipſaz. Incipiens enī
non cognoſcitur niſi poſtꝙ̄ cognoſci-
tur eſſe. Similiter non incipiens. quo-
niam incipiens interpetratur ens poſt
priuationem: non incipiens interpetra-
tur ens quod nō preceſſit ꝑuatio. Con-
ſtat ergo ꝙ imaginatio de eſſe concipi-
tur in intellectu prima conceptione: non
per inquiſitionez ſue diffinitionis vel de-

Diuiſio entis

ſcriptionis. Manifeſtum eſt autem in-
telligenti ꝙ ens diuiditur in id quod
eget ſubiecto in quo ſubſiſtat vt acci-
dentia: ⁊ in id quod non eget ſubiecto.
Quod autem eget ſubiecto diuiditur in
id quod venit in ſubiectum iam conſti-
tutum per ſe ſine vllo accidente ⁊ ſub-
iectum non eget eo ad conſtitutionem
ſui: nec aduentus eius mutat eſſentiam
ſubiecti: nec variat reſponſionem de eo
ad interrogationem factam de eo per
quid eſt: ſicut nigredo ⁊ calor in panno
⁊ homine ⁊ in id quod adueniens con-
ſtituit eſſentiam ſubiecti: ⁊ propter cu-
ius aduentum permutatur veritas eius
⁊ reſponſio ad quid eſt cum forma ho-
minis in ſpermate ⁊ forma muri in ter-
ra Quiſquis enī oſtēderit pannū ⁊ in-
terrogauerit de eo per quid eſt reſpon-
debitur: pannus: poſtꝙ̄ aūt fuerit albus
vel niger vl̄ calidus ⁊ interrogabit̄ de

eo p̱ quid eſt reſpondebitur illud idez.ſ. pannus nigredo.n.vel calor adueniens nõ aufert ei eſſe pannũ nec deſtruit veritatẽ ſue eſſentie. Sperma vero poſtq̃ȝ conuertitur in hominẽ nõ põt reſpõderi ſp̱ma ad interrogationẽ factã de eo p̱ quid eſt. Simil'r ⁊ terra poſtq̃ȝ fit murus non põt dici eſſe terra:calor ergo ⁊ color ſunt affectiones quibus aduenientibus pannus remanet pãnus:terra vero nõ remanet terra ſuſcepta forma muri:nec ſp̱ma remanet ſp̱ma ſuſcepta forma hoĩs calor ergo humanitas ⁊ forma equalia ſũt quãtũ ad hoc ꝙ vtrũqȝ eget aliquo in quo ſubſiſtat. Sed inter ea in quib⁹ ſubſiſtũt:⁊ inter ſe dña eſt neceſſe eſt vt ɔueniamus in duabus appellationib⁹ diuerſis.ſ.vt quicq̃d eſt ſicut color ⁊ calor panno dicatur accñs ⁊ id in quo ſubſiſtit accidens dicat̃ ſubiectum. Sm hanc igit̃ ɔuenientiã appellandi intelligit̃ accidẽs:quod exiſtit ĩ ſubiecto. ſubiectũ vero eius ĩtelligit̃ quod per ſe exiſtit ſine illo. Quicquid autẽ eſt hmõi vocat̃ forma ⁊ id in quo exiſtit vocatur yle. Quapropter lignũ ſubiectũ ẽ forme lecti ⁊ ẽ yle forme cineris poſt cõbuſtionẽ:remanet enĩ lignum ſuſcepta forma lecti ⁊ non remanet lignũ ſuſcepta forma cineris. Forma aũt vocat̃ ſubſtãtia: eo ꝙ ſic conuenerunt phi vt ſubſtantia ſit omne ens qȯ nõ eſt in ſubiecto. forma vero nõ eſt in ſubiecto ſicut oſtendimus. yle quoqȝ ſubſtãtia eſt.

Forma vocatur ſubſtã tia.

¶ Diuiditur ergo ſubſtãtia.in.iiij.ſpẽs que ſunt yle:forma:corpus:⁊ intelligentia ſep̱ata per ſe exiſtẽs. Jn omni aũt corpore ĩueniunt̃ tria.prime ſubſtãtie:ſicut eſt ĩ corpore qȯ eſt cõpoſitũ ex forma aqueitatis ⁊ ex yle que ſuſtinet formam:igitur yle p̱ ſe eſt ſubſtãtia:⁊ forma per ſe eſt ſubſtantia:⁊ cõiunctuȝ ex vtroqȝ qȯ eſt corpus eſt ſubſtãtia. Hec igit̃ eſt expoſitio diuiſionũ in ĩtellectu ſȝ ꝙ in appellationib⁹ cõueniũt. Tres aũt illas ſubſtãtias eſſe demonſtrationibus oſtẽdet̃ in ſequentibus preter corpus quod viſui ſubiacet. De ĩtelligentia.n. ⁊ de yle ⁊ de forma probatio queritur ſine dubio. Similiter ergo ex hoc vt ⁊ ſubſtantia dicat̃:id ĩ quo aliq̃d exiſtit ⁊ id quod in eo exiſtit ĩ quo diſcordamus ab imperitis qui dicunt formã eſſe accidens conſequẽs eius eſſe in quo exiſtit. Quomõ aũt forma nõ erit ſubſtãtia cum per eã conſtituat̃ eſſentia ſubſtãtie ⁊ declaret̃ veritas eſſe eius:· Quomodo etiã forma erit accidẽs cuȝ accidens ſit veniens in ſubſtantia poſt conſtitutioneȝ ſubiecti p̱ ſe:yle ẽt eſt conſequens formã ad ſui cõſtitutionẽ:quap̱pter radix ſubſtãtie quomõ non erit ſubſtantia:·

Diuiſio ſubſtãtie in quatuor ſpẽs.

¶ De aſſignatione diuiſionis corporis. Capitulum ſecundum.

De diuiſione corp̱is.

Poſtq̃ȝ intellectus diuidit ſubſtãtiam in corpus ⁊ non corpus ex oĩbus aũt ſubſtantijs ſolum corpus eſt quod cõprehenditur ſenſu nec eget demonſtratiõe: Jdcirco opportuit incipere ab oſtẽſiõe ſue diffinitionis ⁊ ſue certitudinis Corpus igit̃ eſt omnis ſubſtãtia in qua poſſunt poni tres diſtẽſſiões interſecantes ſe per rectos angulos cuȝ enim cõſideramus eã intelligentie ⁊ dei altiſſimi:nõ poteris ponere in ea lõgitudinem nec diſtenſſionẽ vllo modo. Cũ ergo cõſideraueris celum vel terraȝ vel aliquid aliorũ corporũ poſſibile erit tibi in eis ponere diſtenſſionẽ continuaȝ receptibilem diuiſionis ⁊ ſeparationis. Diſtenſſio aũt ad vnã p̱tẽ vocatur longitudo:⁊ hec inuenit̃ in linea tm̃:diſtenſſio vero ad duas p̱tes vocatur longitudo ⁊ latitudo:⁊ hec inuenitur in ſuperficie tm̃:qm̃ ſup̱ficies diſtendit̃ ad duas partes:linea vero ad vnã tm̃. Nihil autem inuenitur quod diſtendi poſſit ad tres p̱tes niſi corp⁹. Quicquid ergo eſt ĩ quo

poſſunt eſtimari tres diſtenſſiones ſeſe iterſecantes ſm rectos angulos.corpus eſt. Ideo aũt appoſuimus ſm rectos angulos: qm̃ ſine hoc poſſibile eſt poni in quolibet corporũ multo plures diſtenſſiones nõ ſm rectos angulos vt eſt hic.

Si aũt ponat̃ interſecare ſe ſm rectos angulos tũc nõ poterũt eẽ plures ꝙ̃ tres.ſ.longitudo latitudo ꝛ ꝓfunditas. Angulus aũt rect⁹ dicit̃ quẽ facit linea recta ſtans ſup mediuȝ alterius linee recte nõ inclinata ad alterutrũ duarũ partium ſic vt equent̃ vtriqꝫ anguli qui fuerint ex vtraqꝫ parte: ꝛ tunc cum equales fuerint vocabitur vterqꝫ rectus vt eſt hic

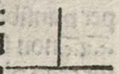

Si vero inclinata fuerit ad aliquaȝ partiuȝ: verbi gratia: deſtrorſum ſicut eſt hic

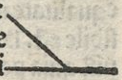

tũc angulus qui fit ex parte ſue inclinationis fit anguſtior ãgulo ſibi oppoſito ꝛ vocatur acutus ꝛ latus: angulus ſibi oppoſitus vocatur expanſus

Diuiſio corporis

Quidaȝ aũt diffinierũt corp⁹ dicentes: Corpus eſt quod eſt longum latũ ꝛ profundũ vl' ſpiſſuȝ. Sed hec diffinitio incircũſcripta eſt.corpus eni nõ eſt corpus ꝓpter longitudinẽ ꝛ latitudinem ꝛ ſpiſſitudinẽ que ſunt in eo in effectu ſed ꝓpter aptitudinẽ recipiẽdi tres dimenſiones.ſ. longitudinẽ latitudineȝ ꝛ ſpiſſitudinẽ quod ſic ꝓbatur. Si eniȝ acceperis cannã ꝛ ſignaueris eã ſꝫ longitudinẽ vnius palmi ꝛ latitudinẽ duorum digitorum ꝛ ſpiſſitudinẽ vnius digiti: corpus quidẽ eſt ſed nõ inquantuȝ habet̃ in ea lõgitudo ꝛ latitudo ꝛ ſpiſſitudo. Qm̃ ſi poſueris eam poſtea rotundam vel alterius modi deſtruent̃ ipſe diſtenſſiones ſignate ꝛ ſuccedẽt alie loco illaruȝ: forma vero corporea mutata eſt nullo modo. Mẽſure igitur que ſũt in corpore in effectu accidentes ſunt extra eſſentiã corporis: ſed ſũt comitantes inſeparabiliter ſicut figura circuli accidentale eſt inſeparabile: vt eſt nigredo ethiopi. Eſſentiale igit̃ corpori qδ eſt ei forma corporea eſt eſſe aptum recipere põnẽ diſtenſſionẽ nõ habere illas in effectu. Mẽſura vero que eſt in eo in effectu accñs eſt. Quapropter ꝯcedit̃ vnuȝ corpus recipe maiorẽ ꝛ minorẽ mẽſurã Aliquando ei fit minus aliquid qñ fit maius per ſe ſine aliquo extrinſeco addito. Qm̃ mẽſura accidẽs eſt illi: ꝛ nulla menſurarũ eſt ei magis proprie deſignata per qδ ſignat̃ qδ mẽſurat̃ nõ veritas corporeitatis eo ꝙ corpa equalia ſunt in forma corporea: nec intelligunt̃ ſm eam aliquo modo diuerſa. Sũt aũt diuerſa in quantitatibus ſine dubio.

¶ De diuerſitate ſciendi de vniuerſitate corporis. Capitulum tertium.

Diuerſa ſenſerunt homines de cõpoſitione corporis nec poſſumus ſcire veritatẽ in hoc niſi prius oſtenderimus que ſñiaruȝ ſit verior. De qua re tres ſententie fuerunt

Opiniones de corpore

Quidam eniȝ dixerunt corpus eſſe cõpoſituȝ ex partib⁹ indiuiſibilibus intll'u que dñr athomi: Alij vero vocabãt eas vnitates ꝛ ſubſtentias impares: ꝛ ex his cõponi corp⁹ dixerũt: Alij vero dixerũt corpus nullo mõ eſſe cõpoſitũ ſed ẽ ens vnũ vnitate eſſentie ꝛ differentie: nõ hñs in ſe dinumerationẽ. Alij dixerũt ꝙ corpus eſt cõpoſitũ ex materia ꝛ forma. Deſtruit̃ aũt ꝑma ſñia illorũ qui dixerunt corpus eẽ compoſitũ ex ſubſtantijs in paribus.vi. modis. ¶ Primus eſt ꝙ ſi ponat̃ vna illarũ ſubſtantiarũ iter duas: tunc vnaqueqꝫ illarũ duarũ extremarum tangit de media id quod tangit alia vel aliud. Si vero tãgit in aliud tũc diuiſibilis eſt qm̃ id quod occupauit vnã extremaruȝ non eſt id quod accupauit alia. Si vero idem tangunt ſine dubio hoc eſt impoſſibile Sequitur enim ex hoc ꝙ nõ vna

quecꝫ extremarum penetret mediam to-
taliter eo ꝙ totã tetigit cum ipſa nullam
hẽat totalitatem: qm̃ vna eſt: Vna autẽ
earum tetigit aliquid eius: ergo iam to-
tum tetigit ⁊ alia ſimiliter tetigit totum.
Sequitur ergo vt vnus ſit locus trium
⁊ medie: alioquin media ſequeſtrat iter
duas extremas ⁊ tangit vnã extremaꝝ.
alia quam al'. Non enim poteſt tangere
vnam eodem quo aliã niſi penetrauerit
vna earum in aliam. Sic eſſe ſi superue-
nerit tertia vel quarta vel plures eueni-
et. Et ſequit̃ neceſſario vt ſpatium mil-
le partiuꝫ nõ ſit maius ſpatio partis vni-
us. Hoc autem inconueniens eſſe mani-
feſtum: tunc enim nihil poſſet componi
ex eis. ¶ Secundus eſt vt diſponan-
tur .v. ſubſtantie predicte in modo linee
⁊ ſuper duas extremitates linee ponant̃
due h̊ mõ

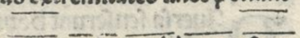

Intellectus autem ſine dubio poteſt re-
cipere hanc poſitionem. ſ. poni illas du-
as ptes ſupra poſitas. ſimil'r ĩcipere mo-
ueri equaliter circa ſe quouſqꝫ iũgant̃.
Et hoc poſito vnaquecꝫ illarum ſecabit
partẽ de media. Media igitur iam diui-
ditur alioquin ſequeret̃ illas non poſſe
ſibi occurrere motu equali: ſed cũ ince-
perit moueri ⁊ vna earum peruenerit ad
ſecundaꝫ partẽ linee quieſcat ibi donec
alia perueniat ad tertiaꝫ partẽ linee. Sꝫ
vnde h̃ varietas huius motus inequa-
lis vñ accidit h̃ potẽtie dextre q̃ȝ ſiniſtre
cũ vtracꝫ eque potuit h̊ facere ⁊ vtercꝫ
eque ſit mot⁹ receptibilis. ¶ Terti⁹ eſt
vt ponant̃ due linee q̃rũ q̃libꝫ ſit ex ſex
ptibus ſed vna earũ ſit linea .a.b. altera li-
nea .c.d. ⁊ ſiñ eq̃ diſtãtes circa ſe h̃ mõ. ſ.

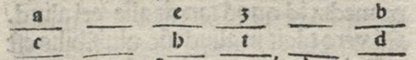

ponamus autẽ duas ptes incipere mo-
ueri vna earũ de .a. ad .b. alteruꝫ de .d. ad
.c. ita vt apponant̃ ſibi vna ſupra alterã.
ſine dubio primum apponent̃ ſibi ⁊ fiet
vna ſupra alterã deinde ptranſibit vna
alteram: ⁊ poſſibile eſt vt imponantur
moueri equaliter: ⁊ tunc ſi ſubſtantia
impar eſt eas cõcurrere impoſſibile eſt:
quoniam concurſus earum non poteſt
eſſe niſi vno trium modoꝝ. Aut eniꝫ cõ-
current in duobus punctis que ſunt .e.
⁊ .h. ⁊ tunc vna pertrãſit duas tres par-
tes ſue linee ⁊ altera duas. Aut concur-
rent in duobus punctis que ſunt .d. ⁊ .z. ⁊
tunc vna earum pertranſit tres partes
⁊ altera duas. Motus ergo non equa-
lis erit. Aut vna earum erit in puncto .t.
⁊ altera in puncto .e. ⁊ vnaquecꝫ earuꝫ
per tranſibit duas partes puncta autem
.e. ⁊ .c. non ſunt directe oppoſita. Deſtrui-
tur ergo directa oppoſitio ⁊ pertranſitio
equalitate motus quod omnino impoſ-
ſibile eſt. Hoc autem nõ ſit impoſſibile
niſi quia poſuimus ſubſtantiaꝫ indiuiſi-
bilem opponent̃ autẽ ſuper dimidium
vtriuſcꝫ. Omnis enim longitudo reci- Oĩs longitudo recipit diuiſionem
pit diuiſionem in duo dimidia equalia
ergo dimidiatio linee eſt medium ea-
rum ⁊ ſic ſunt recte oppoſite vna ſupra
alteram. ¶ Quartus vt ponãt̃ ſexdeciꝫ
ſubſtãtie ĩpares ɔtinue iuncte in figuraꝫ
q̃dratã. ſ. iiij. i. iiij. h̊ mõ

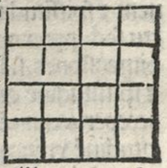

Nos aũt q̃ȝuis poſui-
mus eas diſiunctas tñ
intelligamus eas coniũ-
ctas ſic vt nullũ ſpatiũ
ſit iter eas. ⁊ tũc ſine du-
bio latera equalia ſunt. Vnumquodcꝫ
enim latus compoſitum eſt ex .iiij. parti-
bus ⁊ diameter eius ſimiliter ex .iiij. Se-
quitur ergo ꝙ diameter ei⁹ ſit equalis
vnicuicꝫ lateri quod eſt ĩpoſſibile. Oĩs
eniꝫ diameter ſecans quadratum in du-
os triangulos equales ſemper eſt ma-
ioꝛ quolibet laterum. Et hoc patet ſen-
ſui in omnibus quadratis ⁊ probatur

in geometria. Hoc autem fit impoſſibi-le ſi ponimus circa ſubſtātias impares

Quintus eſt ꝙ ſi nos poſuerimꝰ baculum erectum ad radium ſolis. ſine dubio faciet vmbram ⁊ tunc per radium a termino vmbre que fit a ſumitate bacculi vſq; ad ſolem extenditur linea recta. Neceſſe eſt ergo tunc moueri vmbram cum ſol mouetur aut non. Radius aūt non porrigitur niſi indirectum. Si ergo cum mouetur ſol: nō mouetur vmbra tunc vna linea recta ex vna parte habebit duas extremitates vnā in loco vbi prius erat ſol. ⁊ aliam in loco ad quem poſtea motus eſt ſol quod eſt impoſſibile. Si autem mouetur vmbra tūc cū ſol mouetur vno athomo ⁊ vmbra minus mouetur vno athomo: ergo diuiditur athomus Si vero vmbra mouetur tantum quātum ſol hoc quidem eſt in cōueniens. ſol enim pertranſit milies milia miliariorum cum vmbra nō moueatur quātū eſt tenuitas vniꝰ pili.

Spacium curſus ſolis in die

Sextus eſt rota lignea vel lapidia cū reuoluitur ſine dubio partes ſui medij minus mouentur ꝙ partes extreme. quoniam circulus medius minor eſt circulo extremo: cum autem circulus extremus mouetur vno athomo tunc medius circulus mouebitur minus eo. ⁊ ſic diuiditur athomus aut non mouebitur ⁊ ſequetur: tunc omnes partes rote ſeparari ſic vt quedam moueantur ⁊ quedam non ſed quieſcent: ⁊ hoc falſū eſſe indicat ſenſus: partes enim rote non ſeparantur vllo modo.

Deſtructio autem huius ſententie qua dicitur ꝙ vllo modo eſt compoſitum ſed eſt ens vnde diffinitione ⁊ veritate ſue eſſentie eſt hoc. ſi aliqua duo vere dicantur de eo ꝙ eſt vnū omnimodo tunc vnum eorum vere dicitur de alio. Nos autem oſtendemus alia duo vere poſſe dici de corpore quorum vnum non eſt vnum de alio. Forma enim corporea intelligitur eſſe continuatio ſine dubio corpus vero continuum omnino eſt receptibile diſcontinuationis Receptibile autem diſcontinuationis aut eſt ipſorum continuatio aut aliud. Ut autem receptibile diſcontinuationis ſit ipſarum continuatio hoc impoſſibile eſt receptibile enim eſt id quod permanet cum ſuſcepto. Non autem poteſt dici ꝙ priuatio precedat habitum ergo continuatio non eſt receptibilis diſcontinuationis. Neceſſe eſt igitur aliud eſſe receptibile vtriuſq; continuationis: ſcilicet ⁊ diſcontinuationis: quia hoc receptibile vocatur yle ſecundum ꝙ conueniunt philoſophi. continuatio vero recepta vocatur forma. Non poteſt autem corpus intelligi ſine continuatione: nec continuatio ſine incontinuo: nec diſtēſio niſi in diſtenſo. Continuum ergo aliud eſt a continuatione per diffinitionem ⁊ per proprium eſſe: non ſunt tamē diuerſa locis nec poteſt vnum diſcerni ab alio deſignatione ſenſibili ſed intelligibili eo ꝙ intellectus tale quid indicat de vno quod non indicat de alio: ſcilicet indicauit receptibile diſcontinuationis non poſſe eſſe continuationem. Indicauit tamen aliquid eſſe diſcontinuationis receptibile: igitur illud aliud eſt a continuatione. Intellectus igitur iam deprehendit inter ea diuerſitatem. Nihil autem eſt a ſeipſo diuerſum. Hec igitur probatio eſt ꝙ yle ⁊ forma ſunt in omni corpore. In eſſentia autem dei ⁊ eſſentijs intelligentiarum ⁊ eſſentijs accidentis quoniam nō poteſt poni continuatio vel diſcontinuatio: idcirco non ſequitur vt ſit in eis compoſitio. Sola nunc corpora neceſſario ſūt cōpoſita ex forma ⁊ yle ſine dubio Prouenit igitur ex predictis oībꝰ ꝙ ter

tia ſnīa ſit vera qm̄ corpus nō eſt compoſitum ex athomis nec finitis nec infinitis. Si enī athomi eſſent infiniti tunc corpus non poſſet ſcindi ab vno extremo vſqȝ ad aliud:eo ꝙ nō poteſt perueniri ad medietatē totius niſi prius perueniatur ad medietatez medietatis:⁊ ſimiliter ꝑus ad medietatez medietatis ⁊ ſic ꝑuenient medietates īfinite:vnde nō eſt poſſibile eas īcidi:corpus aūt nō habet partem in effectu ſȝ in potētia. Non enī hȝ partes niſi cōpartitur:nec inciſiones niſi cum inciditur:nec ſeparationes niſi cū ſeparantur. Cum aūt aliquis dicit corpus eſſe diuiſibile ⁊ īciſibile ⁊ ſeparabile niſi ītelligamus illud aptū eſſe ad hoc. erat corpus enī continuū vnuz quomō erit diuiſibile vel inciſibile vel ſeparabile. Uerum tamen aptuz eſt ad hoc. Hec aūt tria.ſ.diuiſio inciſio ſeparatio noīa ſunt vnius rei:⁊ dicuntur de ea ſm potentiā nō ſm effectum:nec ſūt in effectu niſi ex his tribus.ſ.vel ſeparatione partiuz a ſe ipīs:vel diuerſitate accidentis in corpore ſicut in ligno multorum colorum in quo alia pars eſt alba alia eſt nigra. Ut in eſtimatione ſicut cū eſtimes de vno extremo corporis ſine alio Et id de quo tm̄ eſtimas aliud eſt ab eo de quo non eſtimas:⁊ eſt tua eſtimatio de illo ſicut poſitio digiti ſuper illud. Cum enī poſueris digitū tuuz ſuper extremo corporis id quod tāgis aliud eſſe ab eo quod nō tāgis ſit ergo diuiſio. Similr̄ id de quo tantū eſt tua eſtimatio aliō eſt ab eo qō nō tāgis de quo n̄ eſtimas Idcirco difficile eſt eſtimare corpus vnuz nō habere partē eo ꝙ ſemꝑ occurrit eſtimationi prius cogitare de vna parte q̄ȝ de alia:⁊ de vna ſine alia ꝑ poſitiōes. Unde apud eſtimationē corpus ſemper erit diuiſum diuiſione eſtimabili cum ipſuz non hȝ in ſe diuiſionē:ſed accidit ei diuiſio ex actione eſtimationis:cū reuera nō ſit niſi aptum ad actionem eſtimationis Et quoniam manifeſtum eſt hanc aptitudinez facile recipere hͦ:nec imaginatio poteſt ſeparari ab ea ideo eſtimatio nō pōt credere ꝙ corpus conſtans ex partibus cōſimilibus ſicut eſt vna a qua ſit vnum. Qō aūt eſtimatio credat ſe ſcir̄ ꝙ aqua que eſt in profundo vaſis alia eſt ab ea que eſt in ſūmo vaſis:hͦ quidē verū eſt. Diuiſio enī accidit ex diuerſitate tangēdi diuerſas ꝑtes. Ad hoc eſt ꝙ eſtimatio ponit duas partes non contingentes ipſum vas ⁊ que eſt a dextris neceſſario aliqua eſt ab ea que eſt a ſiniſtris. Hoc quoqȝ verum eſt. Sed non ꝑuenit hec diuiſio niſi ex diuerſitate accidēdi eſſe a dextris vel a ſiniſtris vel appropinquandi ad ſuperſitiem vel ad medium vaſis:⁊ hoc totum facit debere eſſe diuiſionē. Si autē remouent̄ he omnes diuerſitates ⁊ ibi intelligatur vnuz corpus conſimile vndiqȝ tunc iudicabit intellectus vnum non hn̄s partem in effectu quamuis ſit receptibile diuiſionis ⁊ hoc quia eſt detectio eius quod erat occultum in hoc.

¶ De cōmitantia yle ⁊ forma. Cap̄.iiij.

YLe non hȝ eſſe in actu per ſe ſine forma vllo modo. Eſſe enim eius nunq̄ȝ eſt ſine forma. Silr̄ forma nō exiſtit ꝑ ſe ſine yle. Signa aūt ꝙ yle nō poteſt eſſe vacua a forma duo ſunt. Unuz eſt ꝙ ſi yle poſſet eſſe vacua a forma neceſſario vel poſſet ipſa ⁊ plaga ⁊ locus eius vbi eſſet ꝑ manum deſignē ſenſibili deſignari vel nō ſi autem ipſa poſſet manu deſignari:tūc haberet duas partes:quoniam qō tangeret de ea ex vna parte nec eſſet id quod tangeretur de ea ex alia parte:ergo eſt diuiſibilis:ergo eſſet in ea forma corporeitatis:qm̄ nil aliud ītelligitur eſſe forma corporea niſi receptibile diuiſionis. Si autem non poſ-

Signa yle

ſet manu ſignari ſimiliter falſum eſſet:
qm̃ cum forma ſibi aduenit vel ipſa eſt
in omni loco vel in nullo omnino vel
in vno tm̃ ⁊ non in alio. h̕ aũt tria for/
ma ſunt de ipſa ergo qḋ inducit ad hoc
falſum eſt. Deſtructio autem eius ꝙ for
me̕ in omni loco vel in nullo manife/
ſta eſt: ꝙ autẽ appropꝛietur vni loco ⁊
non alij deſtruitur ſic: qm̃ forma corpo/
rea ⁊ h̕ quod eſt corporea nõ eget loco
proprie ſibi deſignato. Omnes eniʒ loci
quãtũ ad ipſa vnus ſunt: ꝙ aũt hũc lo/
cũ potius requirit q̃ʒ alium: hoc euenit
ex alio quod eſt preter corporeitatẽ. ſ. ex
hoc ꝙ yle erat in loco deſignato ⁊ for/
ma aduenięs inuenit eã ibi ⁊ appropria
ta eſt illi loco. Et quia yle nõ põt ſignari
manu idcirco nõ põt appropriari potiꝰ
vni loco q̃ʒ alij. Si quis autẽ dixerit ꝙ
ſil̕r poſſet queri ḋ ĩpo corpe. ſ. cũ appro
priatur corpus vni loco potius q̃ʒ alij cũ
ipſũ ex hoc quod eſt corpus eque cõue/
niat omni loco: Reſpondebit̕ veruʒ eſt
ſiquidem qm̃ ſicut nõ põt imaginari yle
habere eſſe in effectu ſine adiectione for
me ſubſtãtis in ea: ſic non poteſt imagi/
nari corpus habere eſſe abſolute cũ for
ma tm̃ corporeitatis ſine additione ali/
cuius cõtra formã corporeitatis per qḋ
perficiat̕ eius ſpẽs queãdmodũ nõ poſ
ſumꝰ imaginari animal abſolute quin
ſit equus vel aſinus vel hm̃oi vel aliqḋ
aliorũ qm̃ opus eſt additione. ſ. vt diffe
rentia adiungatur generi ad hoc vt per
ficiat̕ eius ſpecies ⁊ proueniat in eẽ in
effectu. Igit̕ ĩter ea que ſunt nullo mo
do inuenitur corpus abſolute ſed corpꝰ
ſpecificatum vt celũ ſtella ignis aer aq̃
terra ⁊ compoſitum ex his. Igit̕ ꝙ cor/
pus appropriatur vni loco potiꝰ q̃ʒ alij
hoc fit ex eius forma. Et idcirco terra ex
forma terrea fit ꝓpĩquior cẽtro ⁊ ignis
ex forma ignis fit vicinior celo ſimiliter
de alijs Siquis aũt dixerit ꝙ adhuc re

ſtat ĩquirere cũ hec huius ſpeciei appro
priatur huic loco potius q̃ʒ alij vt ſi de/
ſignãs vnã ꝑtẽ aque maris dicat. Huic
parti ex hoc ꝙ eſt aqua nõ magis com/
petit hec pars huius loci q̃ʒ alterius cũ
ſic poſſibile ſit ei eſſe in medio ſicut cir/
ca medium maris: ergo que cauſa facit
eã appropriari huic loco potius q̃ʒ alij?
Reſpondebit̕ hoc ſibi accidere ex hoc
ꝙ forma aqueitatis que eſt in illa parte
aque ibi inuenerit yle in qua ſubſiſtit.
Uerbi gratia. Dicimus aerem fuiſſe ibi
qui ꝯuerſus eſt in aquã: aer quidẽ erat
ibi cui adueniens ibi cauſa infrigidans
cõuertit euʒ in aquã ⁊ remãſit aqua ibi
q̃ʒuis yle nõ erat ibi ſua forma: ſʒ cũ for/
ma aereitatis qua exuta induit formaʒ
aqueitatis. Hec igitur eſt vna ex cau/
ſis. ¶ Alia eſt ꝙ hoc qḋ moue̕ potius
ad locum illuʒ eſt ei ex cã mouente vel
ex alijs: forme vero aquietatis abſoluit
per ſe nulla ex omnibꝰ partibꝰ loci aq̃
eſt magis aſſignata q̃ʒ alia: ſed ex alia
ex cauſis quas aſſignauimus que eſt
preter eam. Mãifeſtũ eſt igit̕ ꝙ yle nõ
habet exiſtere per ſe ſine forma Alteruʒ
eſt ꝙ ſi yle accipiatur nuda a forma vel
diuidit̕ vel non diuidit̕: Si aũt diuidi/
tur: tũc forma corporeitatis eſt in ea. Si
vero nõ diuidit̕: tunc neceſſe eſt vt hoc
quod reſiſtit diuiſioni ſit ei vel natura/
le eſſentiale vel accidentale. Si aũt fue
rit ei eſſentiale tũc ĩpoſſibile eſt eã vllã
amplius recipe diuiſionẽ ſicut ĩpoſſibi/
le eſt accidẽs ꝯuerti in corpus vel ĩtelli
gentiã in corpus. Si vero fuerit ĩ ea ac/
cidentale ⁊ extraneũ ab eo: tunc iam eſt
in ea forma. ergo non eſt oĩno vacua a
forma. Hec aũt forma contraria eſt for/
me corporeitatis: forma vero corporei/
tatis nõ hʒ cõtrariã ſicut ſcies cũ loque
mur de cõtrarietate. Siquis aũt dixerit
ꝙ poſtq̃ʒ cõcedimus formã corporeita/
tis nõ ſeparari ab yle cur nega̕ eaʒ eſſe

Yle non hʒ exiſtere ſine forma

accidens illi inſepabile. Reſpõdebimus hoc eē impoſſibile qm̃ ſubiectũ eſt ꝑ ſe exñs in ĩtellectu ſine accidente q̃uis nõ ſepent̃ in eſſe. Intellectus.n.eſt via cõſiderãdi eſſe ſubiecti ꝑ ſe: ſed ſi poſſit deſignari ꝑ ſe vel nõ vł diuidi vł nõ ⁊ tũc redeunt eedē due p̃dicte ꝓbatiões cum additiõe qõnuz. Hoc ē qm̃ ſi yle ꝑ ſe nõ põt deſſignari ſed deſignatio potius forme ē que ē accidẽs accidẽs.n.exñs ē in eſſentia ſubiecti ergo ſi illud ſubiectum non fuerit deſignatũ oportebit eſſe ſepatũ ab accidēte qd põt dſignari: ⁊ tũc nec illõ erit ſubiectũ ei⁹ nec h̄ accñs exiſtit ĩ illo ſubiecto cũ fuerit ſignatuz: Qđ totũ abſurdũ ē: Ergo manifeſtũ ē ex p̃miſſis ꝙ yle nõ inuenit̃ ſine forma: ⁊ ꝙ forma corpea ⁊ yle ēt ſimul nõ hñt eē niſi adiũgat̃ eis dña ꝑficiẽs ſpẽm illius corporis Dē.n.corpus ꝑ ſe nãłr tẽdit ad locũ ubi q̃eſcat: Hoc ãt nõ hȝ ex hoc ꝙ ē corpus: ſed ex alio ĩ ſupaddito. Et oē corp⁹ aut facile põt diuidi aut difficilime aut ĩpoſſibile ē diuidi: ⁊ hoc totũ ñ ē ex ſua corporeitate tñ ſȝ ex aliquo alio ĩ ſupadditoto: eget.n.aliquo alio ĩ ſupaddito quo ꝑficiat̃ eſſe Ex quo ꝓuenit ꝙ corp⁹ ſit ſubſtãtia ⁊ ↄpoſita ex duab⁹ ſubſtãtijs forma.ſ. ⁊ yle nõ eſt.n.eoꝝ cõpõ ſicut ē cõpoſitio ĩtelligibilis ſicut iam didiciſti.

Yle non inuenit̃ ſine forma

Compõ eſt ſubſtantia cõpoſita ex forma ⁊ yle

⁋ De Accidentibus ⁊ eorum diuiſionibus. Capitulum quintum.

Neceſſariuȝ ē diuider̃ accñtia poſt diuioſionē ſubſtãtiaꝝ. Primũ ãt diuiditur ĩ duo: qm̃ q̃dã eoꝝ ſunt quorũ eſſentia nullo mõ per ſe põt ĩtelligi: niſi aliq̃d aliud extrinſecus ĩtelligat̃. ⁊ quedã eorũ ſunt q̃ ꝑ ſe intelligi poſſunt: ⁊ h̄ diuidunt̃ ĩ duas ſpẽs. quãtitatē.ſ. ⁊ q̃litatē. Quãtitas ē accñs qđ accidit ſubſtãtie ꝑꝑ menſurationē ⁊ augumentũ ⁊ diminutionē ⁊ equalitatē ſicut lõgitudo ⁊ latitudo ⁊ profunditas ⁊ tẽp⁹. Hoc.n.ꝑ ſe intelligit̃ ſine reſpectu alicuius alterius extra ſe. Spẽs ãt ſcđa eſt qualitas: ad quã ĩtelligendaȝ ſimiliter nõ neceſſe eſt reſpicere ad aliud q̃ nõ accidit ſubſtãtie ꝑꝑ diuiſionē que nõ accidit ĩpi ſubſtãtie Hui⁹ ãt due ſunt ſpẽs: ⁋ Alia ſunt ſenſibilia alia nõ. exẽplũ nõ ſenſibiliũ q̃ ſenſibus ap̃hẽdunt̃ ē vt colores ſapores odores aſperitas ⁊ planities mollities ⁊ diuities: humiditas ⁊ ſiccitas calor ⁊ frigiditas. ⁋ Secunda aũt que non ſunt ſenſibilia vel ſunt aptitudo ꝑfectionis ⁊ ei⁹ ↄ̃riũ: vt potẽtia luctãdi ⁊ ſanus ꝑmanẽdi: ⁊ vt⁹ debilitas ⁊ ĩfirmitas Uł ſũt ꝑfecto: vt ſcĩa ⁊ mãſuetudo. Ea v̄o q̃ ñ poſſũt ĩtelligi reſpectu alioꝝ. vij. ſũt .ſ. Relatio: vbi: qñ: ſit⁹: hẽre: agere: ⁊ pati. ⁋ Relatio eſt diſpõ accñs ſubſtãtie ex hoc ꝙ eſt aliq̃d aliud ſibi oppoſitum: vt paternitas ⁊ filiatio: fraternitas ⁊ amicitia: vicinitas et eq̃diſtãtia: eſſe dextrorſum vel ſiniſtrorſum: q2 paternitas nõ ineſt patri niſi q2 ē filius ſibi oppoſitus ⁋ Ubi eſt aliq̃d eſſe ĩ loco vel aliq̃d eē ſurſum vel deorſum. ⁋ Quãdo eſt aliquid eſſe in tp̄e vel in p̃terito vt eſt heri vel in preſenti vt hodie vel ĩ futuro vt cras. ⁋ Situs eſt comparatio partium corporis inter ſe: vt eſt ſedẽs iacẽs ſtãs: qm̃ ex diuerſitate ſit⁹ crurium ex femoribus diuerſificatur ſtatio ⁊ ſeſſio. ⁋ Habere aũt quod etiam vocatur habitus ē aliquo ſic cõprehẽdere alium ꝙ moueatur ad motus eius. vt capatum ⁊ togatũ ⁊ tunicatum: ⁊ ſic eſt equũ eſſe ſellatũ ⁊ frenatum ſi autem non fuerit comprehendens: ſed motum non erit huius predicamenti. Sicut ſi poſuerit tunicam ſupra caput ſuum non erit tunicatus: ſi vero fuerit comp̃hendens ſed non motuȝ ſimiliter non erit huius predicamẽti: domus.n. comprehendit hominem ⁊ vas aquaȝ: ſed nõ mouentur motu ↄp̃hẽſi. ⁋ Agere eſt rem ſic facienteȝ eſſe vt in aliquo alio imprimat in effectum: ſicut

Accidẽs in duo diuiditur

Quantitas

Spẽs due qualitates

Relatio

Ubi

Quando

Situs.

Habere

Agere.

ignem calefacere vel vrere in effectum
Pati cum hec adueniāt ex eo. ¶ Pati quod
eſt ei oppoſitum eſt inceſſanter ſuſcipe
re impreſſionez ab alio. vt calefieri ⁊ fri
gefieri ⁊ ſimilia. Calefacere autez aliud
eſt q̄ calidum eſſe ⁊ nigreſcere aliud q̄
niger eſſe. Qm̄ caliditas ⁊ nigredo ſunt
de predicamēto qualitatis que intelligē
da ſunt reſpectu alterius. Et hoc autem
quod eſt pati nō intelligimus niſi impri
mi ⁊ moueri ⁊ permutari de diſpoſitōe
in diſpoſitionem cū intenditur calor vel
remittitur. cum vero quieſcit fiet qua/
le a calore nec eſt patiens. Intelligatur
hec differentia.

Diuiſio q̄titatis i duas ſpēs ¶ De diuiſione vnūquodq̄ iſtorum ac
cidentium: que probātur ipſa eſſe acci/
dentia. Capitulum ſextum.

Qualitas continua. QUantitas diuidiť i duas ſpecies
continuam ⁊ diſcretam. ¶ Con
tinua vero diuiditur i. iiij. ſ. lineam. ſup/
Linea. ficiem corporeitatem ⁊ tēpus. Linea eſt
longitudo in qua non inuenitur diſten
Supficies ſio vel menſura niſi ad vnam partem: ⁊
eſt ī corpore in potentia. Cuz vero fit in
Corpus effectu vocatur linea. Superficies ē diſ
tenſio ad duas partes. ſ. longitudinem
⁊ latitudinem: ⁊ eſt in corpore in poten/
tia nec venit ad effectum niſi per ciſionē
corporis: ⁊ tunc vocatur ſuperficies. Sē
ſus autem ſuperficiei eſt facies apparēs
in ipſa ciſione corporis. Corpus eſt qd
habet. iij. diſtenſiones. facies igitur quā/
quis tangit non conſiderans aliquid de
interioribus corporis niſi ipſam voca/
tur ſuperficies: ⁊ eſt accidens. qm̄ non
erat ipſa exiſtente corpore: ſed poſtq̄ ci/
ſū fuit corpus apparuit ipſa in corpore.
Quod intelligendum eſt de accidente ſi
autem ſuperficies intelligitur ciſio cor/
poris tunc linea intelligitur extremitas
Punctus ſupficiei ⁊ inciſio eius. Punctus vero i
telligitur extremitas linee ⁊ eius iciſio
poſtq̄ aūt ſupficies eſt accidens manife
ſtū eſt lineā, digniorē eſſe accidētalitate
Verū ē āt pūctū nō hēre mēſurā. Si. n.
hēret vnā menſurā ⁊ vnaz diſtenſionē
fieret linea: ſi vero duas fieret ſupficies
ſʒ ſi tres fieret corpus. Poſſibile aūt eſt
imaginari lineā ſupficiem ⁊ corpus pō/
ne motus moueri: cuz aūt moueť pun/
ctus ꝑuenit īde linea. Cū vo linea moue
tur non ī ꝑtem ī quā extendiť ꝑuenit in
de ſupficies: Supficies vero cum mota
fuerit nō ī ꝑtez ī quā extendiť prouenit
inde corpus. Et hec oīa forſitā putanť
vera. Sed q linea ꝑueniat ex motu pun
cti hoc impoſſibile eſt quāuis h' totū ſit
oppinabile quoniā punctus non moue
tur niſi prius locus fuerit. Locus autem
non eſt niſi corpus fuerit. Corpus igi/
tur prius eſt q̄ ſuperficies: ⁊ ſuperficies
prior q̄ linea: ⁊ linea prior q̄ punctus.
pūctus prior eſt poſitione motus. Tem
pus autem intelligitur eſſe menſuram
mot' de quo poſtea loquemur. ¶ Diſ/
creta uero quātitas intelligitur nume/ **Quantitas**
rus qui etiaz accidens eſt. Numerus. n. **diſcreta.**
prouenit ex repetitione vnitatuz. Si au
tem, vnum ⁊ vnitas ſunt accidentia: pro
fecto numerus qui inde prouenit digni
or eſt accidētalitate. Diſcreta vero quā
titas ⁊ continua non differunt niſi ī hoc
vno q inter partes diſcretas non inue/
nitur aliqua pars cōmunis ad quam cō
tinuentur extrema: quoniam inter ſecū/
dum ⁊ tertium non eſt continuatio: nec
eſt inter eos pars cōmunis continuans
extrema ſicut punctus qui imaginatur
cōmuniter in medio linee continuat du
as extremitates linee: et ſicut linea ima/
ginata cōtinuat duas extremitates cor/
poris. ⁊ ſicut inſtans cōtinuat inter duo
extrema temporis: ſcilicet preteritum
et futurum. Quod autem vnitas ſit ac/
cidens ſic oſtenditur. Qm̄ vnitas vel eſt
ī aqua vel in homine vel in equo vel in
aliquo aliorū: aqueitas aūt quicq̄d eſt

ꝛ vnitas aliquid aliud eſt ex quibus fit
aqua vna que diuiſim fit duo ſed con/
iunctim vna:ergo viciſſitudinant̃ dua/
litas ꝛ vnitas in ea aqua Igitur ſubie/
ctū eſt ſed vnitas ꝛ dualitas accidentia
verꝫ eſt autē ꝙ vnus homo nō pōt fieri
duo:qm̄ vnū īſeparabile eſt ei. Hoc aūt
nō auffert ei eſſe accidens:igit̃ qꝺ intel
ligitur de vno h̄ eſt.ſ. ꝙ ſubiectum ſit
conſtitutuꝫ in ſua eſſentia ꝛ in ſuo eſſe
poſitione vnitatis quod oīno intelligē/
duꝫ eſt de accidente. ❡ De q̄ꝫtitate aūt
ponemus duo exempla colores ꝛ figu/
ras. Dicemus ergo ꝙ nigredo eſt ac/
cidens. Si enī ponatur non exiſtere in
ſubiecto tunc neceſſario vl̃ pōt deſigna
ri ꝛ ſic erit diuiſibilis:vel non pōt deſi/
gnari ꝛ non erit diuiſibilis. Si aūt non
pōt deſignari nec diuidi tūc nō opponi
tur viſui nec apꝑhēdit̃ viſu:nihil autē
ītelligit̃ aliud nigredo niſi diſpoſitio ve
niēs a vidente in partē aliquā que apꝑ/
hendit̃ viſu ꝛ recipit diuiſionē. Si aūt
eſt diuiſibilis tunc eē nigredinem aliud
eſt q̄ꝫ eſſe diuiſibilis:qm̄ in eē diuiſibilis
cōueniūt albedo ꝛ nigredo ꝛ differunt ī
albificando ꝛ nigrificando. Per corpꝰ
aūt nō ītelligimus niſi diuiſibilem ergo
nigredo dicitur vel exiſtere in diuiſibili
quod eſt accidentis:vel ipſam eſſe ipꝫ
diuiſibile.ſ.corpus quod eſt abſurdum
Ueritas enim diuiſibilitatis eſt veritas
corporeitatis. Nō.n.corpus aliud intel
ligit̃ niſi hoc Ueritas enī nigredinis eſt
aliud a veritate diuiſibilitatis non ipaꝫ
verū eſt autem ꝙ nō diſcernit̃ nigredo
a ſuo ſubiecto deſigne ſenſibili ſed in/
telligibili ſicut dicimꝰ:ergo eſt accidēs. Figuras eē accidens.
❡ Figure etiā ſunt accidētes:in eaꝫ enī
variant̃ figure ipſa ꝑmanēte in ſuo eē.
Igit̃ rotunditas ꝛ quadratura ꝛ trian/
guli ſunt q̄litates ꝛ ſūt accidētes. Iā diſ
ſenſerūt qdā de eſſentia circuli dicētes
circulū nō eſſe eo ꝙ nō pōt imaginari eſ
ſe figura:in cuius medio ponat̃ pūctus
a quo oēs linee ꝓtracte ad circūferen Circulum
tiā ſunt eq̄les. Circulū vero eē probat̃ eſſe
ꝑ hoc ꝙ corpus eſſe apprehēdit̃ ſenſu:
Ipſum aūt vel eſt cōpoſitū vel ſimplex
cōpoſitū vero nō eſt niſi ex ſimplici. Ne Simplex
ceſſe ē igit̃ vt ſimplex hēat eē. Simplex qui eſt
aūt eſt in quo nō ſunt nature diuerſe ſꝫ
vna tātū natura ꝯſil'is:vt natura aque ꝛ
aeris.ſi igit̃ imaginauerimꝰ aliquā mē/
ſurā corporis ꝑ ſe neceſſariam ipſa vel
habebit ꝑ ſe aliquā figurā vel nō:falſūꝫ
eſt aūt eam non habere figurā. Tūc enī
eēt īfinita. Iā autē poſuimus de ea ali/
quā mēſurā finitā.ſi aūt habuerit figu/
rā tūc aut erit ſperica aut quadrata aut
aliqua aliarū. Non pōt aūt habere ali
am figurā niſi ſpericā eo ꝙ nā rei cōſi/
milis in ſubiecto cōſimili nō recipit fi/
guram diuerſam rei:vt ī aliquo eius ſit
linea:ꝛ ī alio angulus. Inter figuras ve
ro nulla eſt cōſimilis niſi ſperica: neceſ/
ſe eſt igit̃ vt figura eius ſit ſperica. Si āt
ſpera diuidit̃ recta inciſione neceſſario
inciſiōes apparebunt circulares. Cōſtat
igit̃ poſſibile eē circulum eē qui eſt ra/
dix omniuꝫ figurarū:ſi igit̃ cōſtat quā/
titatē ꝛ q̄litatē eſſe accidētia:reliqua vo
vij. nō eſt dubium eſſe accidentia. Nō
enī ſunt niſi ex relatione vniꝰ ad aliud:
Neceſſe eſt igit̃ aliquid eſſe quod poſ/
ſit referri ad aliud:Actio autē eſt cōpa/ Actio qd
ratio vnius ad aliud ſꝫ īpreſſiōeꝫ. Unde fit
neceſſe eſt prius eſſe aliquid quod agat Paſſio
Paſſio ē ꝯpatio eius ad aliud a quo pa qd fit
tiat̃. Neceſſe ē āt ꝑus eē aliq̄d q̄ꝫ patiat̃
et neceſſe eſt prius eſſe q̄ꝫ eſſe in tꝑe vel
in loco vel in ſitu. Hec igit̃.ix.accidētia
ſunt. Eſſe autem abſolute dicitur de .x.
rebus que ſunt prima genera rerū quo/
rum vnum eſt ſubſtantia ꝛ nouem acci
dentia que non poſſunt deſignari diffi/
nitiōe qm̄ nō eſt genꝰ vniuerſalius illis.
In diffinitione autem cōiungunt̃ genꝰ

⁊ differentia. Eſſe igitꝰ ⁊ ipa equalia ſūt inquātū nō hn̄t diffinitionē. Jpſa vero recipiūt deſcriptionē ſ; eē minime qm̄ nil eſt notius ꝗ̄ eē per quod cognoſcatur ipm̄ eſſe. h̄ aūt nouē obſcuriora vel minus nota ſunt. Vn̄ poſſunt deſcribi per aliqđ quod eſt notiꝰ illis. Et hec.x. vocanť.x.p̄dicamenta. Si aūt queratur an eſſe dicať de his.x. vniuoce vel equiuoce: reſpōdebimus ꝙ nec vniuoce nec equiuoce: ꝗ̄uis aliqui putauerūt illđ dici equiuoce ⁊ ꝙ accidēs ⁊ ſubſtātia non ꝯueniūt in eſſe: qm̄ eſſe ſubſtātie nō intelligiť aliud niſi ipſamet ſubſtātia ⁊ eſſe quātitatis nō ītelligiť aliđ ꝗ̄ ipa quātitas. Eſſe.n.eſt quoddā nomē conueniens diuerſis que nō cōueniūt intellectu noīs vt hoc nomē canis cōuenit diuerſis ſiľ appellatis Sed hoc totum quod dicūt falſum eſt duobꝰ modis. Vno qꝛ hoc ꝙ dixit ſubſtātia eſt ens eſt ſermo ītelligibilis vn̄ ſic eſſe ſubſtātie eēt ipamet ſubſtātia tūc idē eſſet dicere ſubſtātia eſt ens ꝙ ſubſtātia eſt ſubſtātia. Cū aūt dixerimus actio ⁊ paſſio nō ſunt forſitaſſis vnū erit aliquo mō. Sed ſi dixerimus actio nō eſt actio vel paſſio nō eſt paſſio hoc nunꝗ̄ erit credibile Verū ſi hoc qđ dicimus ens idē eſt ꝙ actio tūc idem eſt dicere actio nō eſt: ꝙ actio nō eſt actio. Aliomō qꝛ intellectꝰ iudicat ꝙ de omni re v̓a ē hec diuiſio vel ē vel nō eſt. Si aūt eſſe nō cōtinet niſi hec.x. predicamēta tūc diuiſio nō cōprehenditur in duobꝰ: nec ītelligereť hoc verbū: ſ; oporteret dicere ꝙ res vel eſt ſubſtātia vel ꝗ̄titas ⁊ ſic vſ ꝗ̄ ad.x. ⁊ ſic diuiſio. fieret in.x. nō in duo: hoc aūt manifeſtū eſt ex hoc quod diximus.ſ. ꝙ qđ an̄ eſt qua quæriť de eē alia eſt ab ea qua queritur quid eſt. Et ꝑpter hoc ſuſtinemus queri que res fecit eſſe colorē: ⁊ que res fecit nigredinē eſſe incauſti: ſed non ſuſtinemus qm̄ que res fecit nigredinem eſſe colorem ⁊ que res fecit nigredinem eſſe nigredinem. Diuerſitas aūt īter vnitatē ⁊ quidditatē cognoſciť diſtinctione ītelligibili.i.non ſenſibili: ſicut diuerſitas forme ⁊ yle. Si autē dixerit poſtꝗ̄ non eſt equiuoce ſic ergo vniuoce hoc nomen eſſe ad.x. reſpondebimus ꝙ nomen nō diciť vniuoce niſi quod cōuenit multis ſuis appellatis eodē mō ſine differētia potētie ⁊ đbilitatis ⁊ ſine prius ⁊ poſterius: ſicut alꝭ homini ⁊ equo: ⁊ ſicut petro ⁊ ioanni. Non eni; eſt vni eoꝝ ſine alio nec in vno fortius vľ plenius ꝗ̄ in alio: eſſe vero prius eſt ſubſtantie ⁊ deinde quātitati ⁊ q̄litati mediante ſubſtātia ceteris vero p̄dicamētis conuenit eſſe medicantibus his duobus quātitate ⁊ qualitate. Sic ergo accidit eis p̄us ⁊ poſterius diuerſitas aūt potentie ⁊ debilitatis hoc eſt quod eſſe nigredīs quod eſt diſpoſitio ꝑmanens: non eſt ſicut eſſe motus ⁊ permutationis ⁊ tēporis que nō hn̄t ꝑmanentiam imo eſſe motus tempus ⁊ yle debilius eſt ꝗ̄ eſſe alioꝛu; hec igiť.x. conueniunt in eſſe vno mō ⁊ differunt in eſſe alio modo ⁊ ꝑpter hoc nouē media ſūt equiuoca ⁊ vniuoca ⁊ id circo nomē huius quod eſt ens vocať vnū ambiguu; eo ꝙ aptatur omnibus. Manifeſtū eſt igitur ꝙ ens accidentale eſt: igiť eſſe accidens eſt oībus quidditatibus aliūde eo ꝙ eſſe non eſt eis ex ipſis: Quicquid aūt ineſt alicui nō ex ſeipſo ineſt ei aliunde: ⁊ ꝑpter hoc prima cā eſt ens ſine quidditate ī ſuꝑaddita ſicut oſtēdemꝰ. Jgiť ens nō ē genus alicui quidditatū.

Quō nomē dicatur vniuoce.

¶ Accidēs etiā h̄ ipm̄ reſpectu.ix. p̄dicamētoꝝ cōueīt eis ſimilr̄ vnūquodꝗ̄ eni eoꝛu; habetꝰin ſe eſſentiā ſuam que eſt id quod eſt. Conuenit aūt eis accidētalitas cōꝑatione eoꝝ in quibꝰ exiſtūt. Nomen aūt accidentalitatis conuenit eis reſpectu ſuoꝝ ſubiectoꝛum nō ſm

id ꝙ ſunt. Et ꝓpter hoc poſſibile eſt ali/
qua ex illis imaginari ⁊ dubitari de his
ſi ſint accidentalia vel non. Non eſt au/
tem poſſibile imaginari ſpẽz aliquam ⁊
dubitari genus ſuuz ineſſe illi: eo ꝙ nõ
põt hõ imaginari eſſe nigredinem ⁊ du
bitare eã eſſe coloꝛem: vel equũ: ⁊ dubi/
tare ipſuz eſſe animal. Silr̃ hoc nomen
vnũ. ſ. accidens quãuis conueniat oĩbꝰ
ſicut hoc nomẽ ens nõ eſt tamen eſſen/
tiale alicui quidditati. Nec igitur ens
nec accidẽs nec vnitas eſt genus vel dif
ferentia alicui. x. rerũ vllo modo Jaz er/
go diuiſimus ens in ſubſtãtiã ⁊ accidẽs
⁊ ſubſtãtiã in. iiij. ⁊ accidens in. ix. ⁊ ali/
quas ſpẽs illoꝝ. ix. diuiſimus ⁊ oſtendi/
mus eſſe accidentia videamus igitur ad
diuidendum eſſe alijs modis.

¶ Diuiſio ſecunda de ente. ſ. in vniuer/
ſale ⁊ particulare. Caplm̃ ſeptimũ.

Secũda di/uiſio eſſe — Ens diuidit̃ in vniuerſale ⁊ par/
ticulare. Diffinitiones autem ho
rum iam poſuimus in pꝛincipio logice.
ammõ dicemus iudicia eoꝛuz que ſunt
Primuz iu/dicium — iiij. ⁊ que accidunt eis. ¶ Judiciuz pꝛi/
mum eſt quidẽ ĩtentio que dicit̃ vniuer
ſalis: ſuũ eſſe eſt in ĩtelligibilibꝰ non in/
ſingularibus. Quidã vero audientes h̄
quod dicimus ꝙ oẽs hoĩes vnus ſunt
in humanitate ⁊ oẽs nigredines vna ſũt
in nigredine: putauerunt ꝙ nigredo vni
uerſalis ſit aliquod vnde quod ſit ⁊ ꝙ
homo vniuerſalis ſit aliqȯ vnde ⁊ aĩa
vniuerſalis ſit aliqȯ ens vnum numero
exiſtens in ſingularibus noĩalibus ſicut
pater vnus eſt multis filijs ⁊ ſicut vnus
ſol pluribus campis. Hic aũt primus er
roꝛ eſt Si enim anima vniuerſalis eſſet
vna numero ⁊ ipſa eſſet in petro ⁊ ioan
ne ⁊ ceteris petrus vere eſſet ſapiens ⁊
ioannes ſtultus ſequeretur tũc vnã ani/
mã eſſe peritã ⁊ ignaram eiuſdem rei ſi
mul qȯ eſt incõueniẽs. Similiter ſi ani
mal vniuerſale eſſet vnde numero ⁊ ipꝫ
eſſet in pluribus indiuiduis: tunc ſeque/
retur vnum ⁊ idez animal eſſe aquatile
greſſibile duobus pedibus vel. iiij. ⁊ vo
latile: quod eſt incõueniens. Eſſe autem
vl̃e non eſt niſi in intllĩbus cuius rei ſen
ſus h̄ eſt. Intellectus eni recipit foꝛmã
hoĩs ⁊ certitudinẽ eius pꝛoponit̃ ei ali/
qȯ vnũ ſingulare: poſt qȯ ſi viderit ali/
ud non tamẽ renouabitur impꝛeſſio in
eo ſed remanet idem quod fuerat. Si/
militer ſi viderit. iij. vel. iiij. ⁊ deiceps ꝑ/
fecto! pꝛime depictiõis venientis intelle
ctũ de petro comptio eadem eſt ad oẽs
homines. Singuli. n. hoĩes nõ differũt
in humanitate vllo mõ. Si autem poſt
illum videat lupũ tunc aliqua quiddi/
tas ⁊ alia depictio diuerſa a pꝛima fiet
in eo. Jd vero qȯ cõcipitur de ĩdiuiduo
petro eſt foꝛma ſingularis in intellectu
ſm ꝙ ipſa intelligitur vl̃is eſt ex hoc. ſ.
ꝙ eius comparatio ad oẽ indiuiduũ qȯ
eſt ⁊ fuit ⁊ erit eſt vnuz Et qualecunq̧
vnde pꝛimũ pꝛopoſitũ fuerit intellectui
hanc depictionem habebit ⁊ aliud ſup/
ueniens non augebit. Uerbi gratia. Si
cut ſi ſint multa ſigilla eiuſdem penitꝰ
imaginis quoꝝ vno ſi cerã aliquaz im/
pꝛeſſerimꝰ pꝛoueniet inde foꝛma ſuper
quã ſi poſuerimus. ij. vel. iij. ſigillum nõ
variabitur foꝛma. Jta nec ſubiectũ ĩpꝛi/
metur Dicetur ergo ꝙ depictio que eſt
in cera eſt depictio vl̃is eo ꝙ eſt ȯpictio
oĩum ſigilloꝛũ ſic ꝙ conuenit omnibꝰ il
lis vno ⁊ eodem mõ nec differt vnũ eo/
rũ ab alio in cõparatione ſui ad illam ⁊
h̄ res eſt intll̃a. Si autem poſuerit vnaz
⁊ eandẽ numero depictionẽ eſſe in ſigil
lo argenti ⁊ in ſigillo auri ⁊ ferri h̄ idez
incõueniens eſt: niſi foꝛte dixerit vnã eẽ
ſpeciem: ſed tũc ĩpreſſio cuiuſlibet ſigil/
li vna alia eſt ab alio. Uerũ eſt autez ꝙ
ĩpreſſio eoꝝ i cera vna eſt ⁊ depictio ve/
niens in cera ex oĩbus illis vna eſt. Si/
milr̃ g° opꝫ intelligi ſigillationez diffini/

tionũ rerũ in ĩtellectu ⁊ ſenſu vniuerſa-
litatis earũ. Vle igitur ſm̃ h' ꝙ eſt vl'e
exiſtit in intll'ibus non in ſingularibus
qm̃ in exteriore eſſe.ſ.eſſe actuali nõ eſt
hõ vl'is. Veritas enim humanitatis eſt
in ſingularibꝰ ⁊ eſt ĩtelligibilibꝰ vtriſq̃.

Secundũ iudicium

¶ Judiciũ ſcdm. Vl'e non põt habere
plura ſingularia niſi vnũquodq̃ eorum
diſcernatur ab alio differentia vel acci-
dente. Si enĩ accipiatur vniuerſalitas ꝑ
ſe nuda ſine aliquo ſupaddito quod ad
iungatur ei nõ põt imaginari in ea nu-
meratio ⁊ ſingularitas. Due vero nigre-
dines in eodẽ ſubiecto ſimul eſſe nõ poſ
ſunt. Nigredo enĩ abſolute ſine dubio
fit due ſi inter vtraq̃ fuerit diuerſitas
ſubiectorũ: vt due nigredines in duobꝰ
ſubiectis: vel tẽporũ: vt due nigredines
in eodem ſubiecto diuerſis tẽporibꝰ. Si
vero ſubiectũ fuerit vnũ ⁊ tp̃s vnũ tũc
ꝰo imaginabit' numeratio. Sil'r nõ ima
ginabunt' duo homines niſi vnus eorũ
diſcernat' ab alio per aliqð qð ſit ꝑter
humanitatem nudam vniuerſalē.ſ. lo-
cum formã ⁊c̃. Si enĩ ĩter illos nõ fue-
rit diuerſitas: ⁊ fuerint duo concedi po-
teſt ꝙ quilibet hõ eſt duo vel.v. ⁊ dein-
ceps ⁊ nõ diſcernet' numerus a nume-
ro ſil'r de omni nigredine. ſed manifeſtũ
eſt h' abſurdũ eſſe qð ſic probat' ſi enim
in vno ſubiecto ponant' due nigredĩes
ſic vt poſſit dici h' ⁊ illa ⁊ diſtinguatur
vna ab alia tunc h' quod dicit' de illa ni
gredine ꝙ eſt nigredo vel eſt vnũ ⁊ idẽ
vel non. Si aũt fuerit vnũ ⁊ idem ita vt
idẽ ſit eam eſſe nigredinem ⁊ eã eſſe il-
lam nigredinẽ tunc quicq̃d dicit' nigre
do erit illa nigredo. Igitur ipſa alia ni-
gredo quam poſuimus erit etiã illa ni-
gredo. Nõ erit igitur ibi numeratio nec
dicetur h' ⁊ illa. Si vero h' qð dicimus
illa nigredo ſonat aliquid amplius q̃
hoc quod dicimus nigredo tũc aliquid
ĩfra adiunctum eſt ei. Manifeſtum eſt
igitur ꝙ impoſſibile eſt dinumerari ſin
gularia eiuſdẽ vniuerſalis niſi addatur
ſuper vniuerſale aliqua differentia vel
aliquod accidens. Unde ſi cauſa prima
fuerit vna ꝑ ſe abſq̃ omni compoſitio-
ne differentie vel accidentis profecto
nõ imaginabitur: ĩ ea dualitas vllo mo
do.

Tertium iudicium

¶ Judicium tertium. Differẽtia nõ
ponitur in certiturdine generis nec in
eſſentia intentionis vl'is cõmunioris vl
lo modo: ſed facit illud eſſe: eſſe autem
eſt aliud ab eſſentia eius. Quod ſic ma
nifeſtatur. Humanitas enĩ nõ recipitur
in certitudine animalitatis eo ꝙ eſſen-
tia animalitatis plena ⁊ integra intelli-
gitur conſtituta ſine humanitate ⁊ equi
tate ⁊ ceteris differentijs: non ſicut cor-
poreitas que ſi abſens intelligatur pro-
fecto ⁊ ipſa eſſentia aĩalitatis deſtructa
tollitur. Si enim humanitas eſſet cauſa
aĩalitati ad eſſendũ aĩalitatẽ ſicut corpo
reitas eſt cã ei tunc aĩalitas non ineſſet
equo eo ꝙ equus nõ eſt homo ſicut aĩa
litas nõ ineſt ei qð eſt corpus Aĩalitas
vero tota ⁊ plena ineſt equo ſicut hoĩ:
igitur differentie nõ ĩtrant in eſſentijs
intentionũ vl'iũ. Verũ eſt aũt ꝙ vale-
rent ad faciendum ipſa vniuerſalia eſſe
eo ꝙ al' non habet eſſe niſi equus vel
hõ vel aliquod aliorũ. Animal aũt eſſe
aĩal ſine eq̃tate ⁊ humanitate ⁊ cete-
ris nõ eſt poſſibile Eſſe ergo eſt aliud: ⁊
equeitas aliud. Simil'r ſicut p̃diximus
poſtq̃ hoc iã verum eſt de dr̃ia tũc ve
rius eſt de accidente ſine dubio. poſtq̃
enĩ humanitas nõ intrat ĩ eſſentiã certi
tudinis animalitatis: profecto cõſtat ꝙ
nl'lo mõ ĩtrat lõgitudo ⁊ albedo.

Quartum iudicium

¶ Ju
diciũ q̃rtũ Quicq̃d eſt accidẽtale alicui
illð cãtũ eſt: ⁊ eiꝰ cã vl' eſt eſſentia ipius
ſubiecti vt moueri deorſũ lapidi ⁊ aq̃ in
frigidũ: vel eſt alið ab eſſentia vt aq̃ ca-
lefieri ⁊ moueri ſurſũ lapidi Nec h' di
cimꝰ niſi q: h' accñs eſſentie vl' eſt cãtũ

vel non. Sed ſi nō fuerit cauſatū tunc
habet eſſe per ſe. Quicq̄d etiā habet eſſe
per ſe nec deſtruit̄ ad deſtructionē alte-
rius nec ponit̄ ad poſitionē alterius: ac-
cidens vero ad eſſe ſuū eget eo cui eſt
accidens ſine dubio igit̄ nō habet eē ꝑ
ſe: ergo eſt cauſatū. Et eius cauſa vel eſt
in eſſentia ſubiecti vel extra eſſentiā ſub-
iecti. Et hec diuiſio ꝑfecta eſt ſine dubio
eſt igitur demonſtratio quomodocūq̄
aūt ſit cā. ſ. vel intra ſubiectū vel extra
proculdubio neceſſe eſt eā ꝑus eſſe ad-
hoc vt ſit cā alterius. vnde īpoſſibile eſt
vt ſit quidditas. i. eſſentia ſibi cauſa eſ-
ſendi. Omnis igit̄ quidditas hʒ in ſub-
iecto eſſe eius: ergo cā eſt ꝑter quiddita-
tem eius. Neceſſe eſt igit̄ cām eſſe ad: h̄
vt faciat debere eē aliud. Quidditas v̄o
non precedit eſſe: quomō igit̄ erit cau-
ſa ipſius eſſe? Sequit̄ ergo ex hoc ꝙ ſi
in eſſe eſt aliud quod cauſatum non eſt
profecto id querit̄ de eo per an eſt ſicut
id qđ q̄ritur de eo per q̄d eſt: qm̄ eiꝰ eſ-
ſe ⁊ id quod ipſū eſt vnū ⁊ idē eſt. Si
enī eſſet ab ea aliud tūc accidētale eſſet
ei ⁊ eſſet conditionatū pro aliquid qđ
eſſet aliud ab eo quod ipſū eſt. Igitur
eſſet cauſatū. Iā aūt poſuimus ⁊ illud
non cauſatū: hoc igit̄ eſt inconueniens.
Si autē queritur ꝙ cū ītentio vl̄is ali-
quādo ſit ſingularibus ſpālis vt homo
eſt petro ⁊ ioanni: ⁊ aliqñ generalis vt
animal equo ⁊ homini: per q̄d ergo di-
ſcernet̄ ⁊ cognoſcet̄ īter ea ſi h̄ vl̄e eſt
ſpeciale quod non diuidit̄ niſi per acci-
dentia ⁊ ſi illud eſt generale quod non
diuidit̄ niſi per differentias ſubſtantia-
les. Reſpondebimus ꝙ quotiens aliqđ
de vniuerſalibus occurret tibi ⁊ volue-
ris reſtringere illud in aliquod ſingula-
re ad reſtringendū egueris adiungere
illi aliqđ non accidentale: profecto eſſe
illud eſt generale: ſi vero nō indigueris
niſi accidentali illud eſt ſpeciale. cogni-
tio igit̄ dictionis inter generale ⁊ ſpe-
ciale habere ex cognitione differēdi in-
ter eſſentiale ⁊ generale ſicut exemplifi-
cauimus. Cū enim dicimus. iiij. vel. v.
ad reſtringendū. iiij. nō egemus eis ad-
iungere niſi duces vel homines vel alia
huiuſmodi. h̄ alia accidentalia ſūt qua-
ternarietati ⁊ oībus numeris nec ſunt
eſſentialia illis. Diximus enī id eē eſſen-
tiale quod niſi prius intelligatur nō in-
telligere perfici id cui eſt eſſentiale. Ad
intelligendū vero. iiij. non eſt neceſſe re-
ſpicere ad nuces vel equos vel alia nu-
merabilia cum vero dicimus numerus
per hoc nō poſſumus intelligere aliquē
vnum numerū ſed naturaliter inquiri-
mus ſcire quis numerus ſit. ſ. ſi eſt. v. vl̄
aliquis alius: cū vero ſit. v. nō egemus
poſtea aliquo niſi tm̄ ſpecificare per il-
lud aliqđ numeratū. Et hoc eſt acciden-
tale reſpectu numeri non ſicut ipm̄. v. h̄
enim non eſt aliquid additū ſuꝑ nume-
rationem quaſi accidens ſuperueniēs il-
li ſed eſt terminator numeratiōis ipſiꝰ
numeri. De aūt intentiōes faciles ſunt
ad concipiendum in aīo ſed difficile ex-
primunt̄ verbo eo ꝙ ītrincatio ē in ver-
bis. ſic ergo ꝯſideratio de intellectu non
de verbis: hec ſunt iudicia de vl̄i.

¶ Diuiſio. 3. de ente: in vnum ⁊ mul-
ta. Capitulum octauum.

Tertia diuiſio de ente.

TErtia diuiſio. Eſſe diuidit̄ in vnū
⁊ multa Enumeremus ergo di-
uiſiones vnius ⁊ multi ⁊ ea que conſe-
cunt̄. Unde aliud dicitur vere ⁊ proprie
aliud improprie. Unū vero proprie di-
citur quodlibet ſingulare ſignatū. Et h̄
quidē tribus modis. Primo dicit̄ vnū
veriſſime id vnū ſingulare ī quo nō eſt
multitudo in potentia nec effectu: vt pū-
ctus ⁊ eſſentia cātoris: qm̄ deus nec di-
uidit̄ nec eſt receptibilis diuiſionis ex-
pers eſt igitur multitudinis ī eſſe ⁊ poſ-
ſibilitate potentia ⁊ effectu cuius nomē

Unū multiplr̄ dicit̄.

Unū veriſſime.

excelſuꝫ ē: Ipſe igit̄ ē vere vnus. ¶ Se-

Unuſm ꝯti nuatione

cūdo dicit̄ vnum continuatione in quo
non eſt multitudo in effectu ſed in potē
tia: qm̄ receptibile ē multitudinis: vt cū
dicit̄ hec linea eſt vna ⁊ due: ⁊ hoc cor-
pus eſt vnū ⁊ duo corpora. Si.n.fuerit
in eis inciſio dicet̄ in eis eē dualitas. Si
vero fuerit vnum cōtinuatione cōſimili
dicetur vel vna linea vel vnum corpus
vel vna aqua ⁊ cōſimilia: eo ꝙ nō eſt in
eis multitudo nec ſepatio ī effectu. Sūt
enī receptibilia multitudinis: quia eſſe
vnum huius fortaſſe putabitur nō eſſe
vnum: eo ꝙ potentia ꝓpinqua effectui
putatur eſſe in effectu. Ueruꝫ eſt aūt ꝙ
ip̄m eſt vnum ſed multitudo in eo eſt ī
potētia. ¶ Tertio dicitur vnum ſm li-

Unū liga-tione.

gationem in quo eſt multitudo ī effectu
ſicut lectus vnus ⁊ quodlibet ſingulare
cōpoſitū ex diuerſis partibus: ſicut com
poſitio mēbrorum hominis ex eſſe ⁊ car
nibus ⁊ venis qd̄ quidē eſt vnum. eo ꝙ
dicitur lectus vnus ⁊ homo vnus. q̄uis
multitudo ſit ī eo ī effectu reſpectu par
tium: non ſicut vna aqua et vnū corpus
conſimile Et hec eſt diuerſitas iter iſtos
duos modos de quibus nomē vnius di

Unū i ꝓp̄e

citur vere. ¶ Unum aūt improprie di-
citur cuꝫ nomē vnius dicitur de multis
que ſūt ſub vno vniuerſali ⁊ hec ſūt.v.

Unuꝫ gn̄e

Primum eſt vnū genere: ſicut cū dici-
mus bonor equus ſunt vnum in aīali-

Unuꝫ ſpē.

tate. Secūdo vnū in ſpecie: vt cum dici-
tur: petrus ⁊ iohannes vnū ſunt in hu-

Unū i cōi accidente.

manitate. Tertio vnum in cōi accn̄te vt
cum dicitur: nix ⁊ cāphera vnū ſunt in
albedine. Quarto dicitur vnū ꝓportiōe

Unū ꝓpor tione

ſicut cum dicitur: ꝓportio regis ad ciui-
tatem ⁊ aīe ad corpus vnum ē. Quinto

Unū i ſb̄o

dicitur vnū ī ſubiecto vt de zucharo qd̄
eſt album ⁊ dulce: dicere album ⁊ dulce
vnum ſunt eo ꝙ ſubiectum eoꝝ vnuꝫ ē.
vnū igitur dicitur ex octo ſenſibus: dein
de vnum in accn̄te diuidit̄ ſm diuiſiōeꝫ

Unū in acci-dente.

accidentium. Si enī fuerit vnio ſm acci
dens q̄titatis dicetur equalitas: ſi ſecū-
dum qualitatē dicitur ſimilitudo: ſi ve-
ro ſm ſitum dicet̄ equidiſtantia: ſi vero
ſm proprietatē dicetur talitas. Poſtq̄
aūt ſciueris ꝙ vnū dr̄ octo modis tātū:
tunc multum qd̄ eſt ei oppoſitū dicetur
totidē modis ſine dubio. De conſequē-
tibus vero vnū eſt idētitas Cum enī res
fuerit vna ⁊ noīa eius diuerſa vel com
paratio dicet̄ idem vt cum dicitur en-
ſis idem eſt ꝙ gladius ⁊ petrus iohan-
nis idem ꝙ filius iohannis. Conſequē-
tia vero multitudinis ſunt alietas ⁊ di-
uerſitas ⁊ oppō ſimiliter equalitas ⁊ ſi-
militudo ⁊ equidiſtantia ⁊ talitas. Hec
.n.non intelligantur niſi in duobus vel
pluribus igit̄ ſunt conſequentia multi-
tudinis ⁊c̄. ¶ Oportet autem oſten-

Spēs oppo ſitionis.

dere ſpēs oppoſitionis que ſunt.iiij.qua
rū vna eſt oppō affirmatiōis ⁊ negatio
nis: vt hō eſt. homo non eſt. Secunda ē
oppō relationis vt pater ⁊ filius: dn̄s ⁊
ſeruus: vnū.n.hoꝝ opponit̄ alteri. Ter-
tia eſt oppō priuationis ⁊ habitus: vt h̄
que eſt inter motum ⁊ quieteꝫ. Quarta
eſt oppō cōtrarioꝝ vt caloris ⁊ frigidi-
tatis. Inter oppoſita vero cōtrarioꝝ ⁊
priuationis et habitus hec eſt differētia
ꝙ priuatio nil aliud eſt q̄ꝫ remotio rei a
ſubiecto tm̄ ſine poſitiōe alicuius. Qui-
es.n.nil aliud eſt q̄ꝫ priuatio mot⁹. Un
de ſi nigredo poſſet remoueri ſine ſuc-
ceſſione alterius coloris ꝑfecto hec eēt
priuatio: ſed q: ea recedente ſtatim ad-
uenit rubedo vel albedo vel aliq̄s alius
color: idcirco aliq̄d ē amplius preter re-
motioneꝫ nigredinis. Priuatio igit̄ nō
eſt niſi remotio ipſius rei tm̄. Cōtrariū
vero eſt id quod ponitur remoto alio et
ꝑꝑ hoc dicit̄ ꝙ cā vna nō eſt apta ex vt
ea ꝓcedant duo contraria Egēt.n.duo
cōtraria duabus cauſis habitus vero ⁊
priuationis vtriuſq; vna cā ē ⁊ h̄ vnde

ſi fuerit preſens faciet debitum habitus
Si vero abſentatũ fuerit vel priuatũ fa
ciet debiti priuationez. Igit̃ cã priuatio/
nis eſt priuatio rem eſſendi eo q̃ cã q̃ e/
tis eſt priuatio cãe motus. Proprietas
Oppõnis ꝓprietas — vero oppõnis relationis eſt h̃ q̃ vnum
quodq̃ eorũ cognoſcit̃ cognito altero:
non ſicut calor q̃ põt ſciri ſine cognitio/
ne frigiditatis: nec ſicut motus q̃ põt ſci
ri ſine cognitione q̃etis Oppõ vero af/
firmationis ⁊ negatiõis diſtat ab oppo
ſitione cõtrariorũ priuationis ꝑ h̃ q̃ nõ
eſt nec eſt ipſa niſi in diuiſione tm̃ ⁊ cõ/
plectit̃ q̃cquid eſt. Nomen vero cõtra/
rij non conuenit niſi ei cuius ⁊ ſui cõtra
rij ſubiectũ eſt vnũ: nec h̃ ſufficit niſi ſic
ſint vt ſimul ĩ eodem eſſe non poſſint: ſʒ
per ſucceſſionẽ ⁊ ſint ĩter ſe maxime di
ſtantia: ſicut nigredo ⁊ albedo non ſicut
nigredo ⁊ rubor. rubor. n. color ꝓcedẽs
de albedine ad nigredinẽ: ẽ igit̃ medius
⁊ iõ nõ ẽ ab eis maxime diſtãs. Aliquã/
do aũt ĩter duo cõtraria ſunt multa me/
dia quorũ vnũ propinqui⁹ eſt vni extre
morũ q̃ȝ aliud: ⁊ aliq̃ñ ĩter ea nõ eſt me/
dium. Cõtrariũ igit̃ cõmunicat ſuo cõ/
trario in ſubiecto. Similiter habitus pri
uationi. Quod nõ eſt neceſſe in negatio
ne que alteri cõmunicaret in genere nõ
in ſubiecto vt maſculinitas ⁊ feminini/
tas que non ſuccedũt ſibi ĩ eodem ſingu
lari. Fortaſſis errabunt aliq̃ cũ ponunt
genus ⁊ accipiũt negationem ĩtentionis
que ſub eo eſt ⁊ adiungunt ei differen/
tiam vel propriũ ⁊ ĩponũt ei vnũ affir/
matiuũ ⁊ putant illud eẽ cõtrariũ vt nu/
merus qui diuidit̃ in parem ⁊ in ĩparez.
Sed h̃ error ẽ. ſubiectum. n. eorũ nõ eſt
vnũ q̃ñ par nunq̃ȝ erit impar. ⁊ nume
rus contentus ſub pari nunq̃ȝ erit con/
tẽtus ſub impari. Eſt. n. inter illa oppo/
ſitio affirmationis ⁊ negationis q̃ñ per
par nihil aliud intelligit̃ q̃ȝ numerus
qui diuidit̃ ĩ duo equalia: ⁊ impar nil
aliud intelligit̃ q̃ȝ numerus qui non di/
uiditur in duo equalia. Hoc aũt quod di
cimus non diuiditur eſt pura negacio ſʒ
ĩpoſuerũt ei hoc nomen impar cõtra pa
rem ⁊ putant eẽ oppoſitũ vt ↄtraria Si
quis aũt queſierit ſi vnũ ↄtrariũ põt hẽ
re cõtraria plura reſpõdebimus q̃ poſt
q̃ȝ cõtraria nil aliud ſunt q̃ȝ ea que ſuc/
cedunt ſibi in eodem ſubiecto ita vt ſint
a ſe maxime diſtantia. ſeq̃t̃ tũc ſm h̃ ut
vnũ cõtrariũ nõ hẽat niſi vnum cõtra/
riũ. Unũ. n. eorũ eſt ĩ vltimo diſtãtie ab
alio. Eſt igit̃ vnũ ſine dubio ⁊ ĩfallãter.

Pro impar qui apud latinos eſt nomen priuatiuũ eſt apud arabes nomẽ affirmatiuũ. ſ. fared quod impar ĩterpetratur.

Quarta diuiſio d ẽte ĩ p⁹ ⁊ poſteri⁹. c. x

Ens diuidit̃ in prius ⁊ poſterius
Sed h̃ prioritas ⁊ poſteritas ſũt
ẽt de accidentibus eſſentialibus eẽ. ⁊ dr̃
deus eẽ añ mũdũ. Ante vero ſine prius
dicitur quinq̃ȝ modis. Quorum primus
qui manifeſtior eſt dicitur prius tẽpore
Et hoc prius eſt magis in vſu loquendi
apud homines. Secundus eſt idẽ prius
ordĩe vel p̃us ſitu: vt cum dr̃ Roma eſt
ante hieroſolymã q̃ȝtũ ad euntez de gal
lia hieroſolymã: ſiue hec linea eſſe prior
illa q̃ȝtum ad finẽ ꝓpoſitũ: vel p̃us gñe
vt cũ dr̃ aĩalitas p̃or ẽ hũanitate ſi ĩcepe
ris a ſupiorib⁹: ſi v̄o ecõtrario ĩcepis ab
ĩferiorib⁹ aĩalitas p̃or ẽ corꝑeitate: ſicut
⁊ hieruſalẽ p̃or ẽ roma veniẽti romã de
ĩdia. Terti⁹ dicitur p̃us dignitate: vt pe
trus prior eſt paulo ⁊ ceteris apoſtolis.
Quartus eſt p̃or natura: quo deſtructo
deſtruit̃ id quo eſt prius ipſum nõ de/
ſtruitur. Sicut vnũ eſt prius duob⁹. Si
enĩ ponamus vnuz deſtrui nõ remanẽt
duo: eo q̃ oĩa duo nõ ſunt niſi vnum ⁊
vnũ. Si vero ponamus duo deſtrui: nõ
ſequitur vnũ deſtrui. Cum aũt dicim⁹
vnũ eſſe p̃us duobus non intelligimus
prioritatem temporis q̃ñ põt eſſe vnuz
cũ duob⁹ q̃ȝuis ĩtelligit̃ vnũ prius dua/
bus Quĩtus eſt p̃us eſſentia: vñ qđ exi/
ſtit cũ alio quod nõ eſt niſi ꝑ ipſũ. ipſuz

Añ ſiue p̃us dicitur q̃nq̃ȝ moĩſ

vō nō hēt eē ꝑ illō: vt cā pꝰ̄oꝛ ē cāto: ſicut
motꝰ manus pꝰ̄oꝛ ē motu anuli. Dicit̄.n.
ꝙ mota mãu mouet̄ anulus ſ; nō moto
anulo mouet̄ manus: q̄ꝫuis ſciamꝰ ea ſi
mul eē in tempoꝛe: ſed hec pꝛioꝛitas eſt
cauſalitatis ⁊ efficiendi debere eſſe.

Quinta diuiſio ente. (margin: Quīta diuiſio de ente.)

¶ Quinta diuiſio de ente In cauſam ⁊
cauſatum. Capitulum decimum.

ENs diuidit̄ in cā; ⁊ cātum Sed
quicq̄d habet eſſe ꝑ aliud cauſa-
tum eſt: illud vero ꝑ quod h; eſſe cā eiꝰ
eſt: ⁊ cauſa eſſendi illud totū quod con
ſtat ex partibus eſt eſſe partiū ⁊ coniū-
tio earū nō ecōtrario. ſ. vt eſſe totius ſit
cā eſſe partiū ⁊ coniūctio earū nō econ-
trario. ſ. vt eē totius ſit cā eē partium: ſi
cut eximel nō eſt cauſa mellis ⁊ aceti ſ;
mel ⁊ acetum ſunt cā eius. eo ꝙ ipſum
conſtat ex eis. Qō aūt pars ſit pꝛioꝛ ſuo
toto in tempoꝛe manifeſtum eſt: ſ; ſi nō
ſeperant̄ tempoꝛe: ſicut manus compa-
tione hominis tamē ſic ſe hn̄t. ſ. pars pꝰ̄-
oꝛ eſt ſuo toto. Quicq̄d igit̄ pars eſt to
tius alicuius cā eſt illius totius. Cauſa
igit̄ diuidit̄ in id quod eſt pars eſſentie
cauſati ⁊ in id quod eſt extra. Quod aūt
eſt pars cauſati diuidit̄ in id cuius eſſe
non ſequit̄ eē cāti. ſicut eē ligni cōmita-
tur eē lecti ⁊ in id cuius eē ſequit̄ eſſen-
tia cauſati vt foꝛma eſſentia lecti. Cum
enim. fuerit foꝛma neceſſario lectus erit
nō ſicut lignu;: q̄ꝫuis lectus ſit quoddā
totū quod nō h; eſſe niſi ex coniunctio-
ne lignoꝝ ⁊ foꝛma. Cuius igit̄ cōpatio
fuerit ad cauſatum vt compatio lignoꝝ
ad lectū. vocabit̄ cā materialis: ⁊ cuius
compatio ſiunt ad cātu; vt foꝛme ad le
ctū vocabitur cauſa foꝛmalis. Id vero
quod eſt extra diuidit̄ ī id a quo res eſt
vt faber lecto: ⁊ vocatur cā efficiens: ſi-
cut pater filio ⁊ ignis caloꝛi ⁊ ī id ꝑꝑ qō
res eſt non a quo ⁊ vocat̄ cā ꝑfectiui ⁊
finalis: ſicut cā finalis ſcamni ē apte ſe-
dere Pꝛopꝛietas aute; cauſe finalis eſt
vt ꝑꝑ eā cāte fiant eſſe. Niſi.n. ꝓpoſi-
ta fuerit in aīo fabri foꝛma ſcamni q̄ eſt
aptitudo ſedendi ꝑꝑ neceſſitatē ſedēdi
faber nō erit agens nec lignū erit cauſa
materialis lecti nec foꝛma veniet in ea.
Cauſa igit̄ finalis vbicunq; fuerit inter
oēs cauſas cā cārū erit. Eſſe igit̄ ſcamni
pēdet ex lignis ⁊ ex fabro ⁊ foꝛma ⁊ ne
ceſſitate ſedēdi. Si.n. remota fuerit vna
iſtaꝝ cauſarum ſequitur remotio ſcam
ni. Cā ergo finalis eſt vltima in eſſe ⁊ ē
pꝛima ⁊ pꝛecedens in intentione. ¶ Cā
vero efficiens vel agit̄ ꝑ natura; vnde
ignis cum cāuerit ⁊ ſol cum illuminat:
vel ꝑ voluntatem vt homo cum ambu-
lat. Oīs vero agens ī actione ſua aliq̄d
intendit. Opoꝛtet autē vt eſſe id quod ī
tendit̄ ⁊ nō eſſe non ſit equale: Senſus
enim intentionis ſic eſt. ſ. vt faciat eſſe
quod melius eſt eſſe q̄ꝫ non eſſe. Quod
ſi ita non eſſet non vocaretur intentio.
Id enim quod eſſe ⁊ non eſſe equale
eſt q̄ꝫtum ad agentem nullius vtilitatis
cā eligit̄ poſt eē q̄ꝫ non eē: ⁊ quicq̄d ta-
le eſt nō ītendit̄ ⁊ reſtat qō. ſ. quare eli
gitur eſſe potius q̄ꝫ nō eē: Nec ceſſat q̄-
ſtio. quo aduſq; dicatur ſibi intētio. Ni
hil enim aliud eſt intentio q̄ꝫ facere: vt
q̄ꝫ ad agentem ſit potius eſſe actionem
q̄ꝫ non eē. Si.n. nō eſſet poſt eē q̄ꝫ non
eſſe. tunc eē ⁊ nō eſſe equalia eſſent. nec
inclinaret̄ agens ad vnum eoꝛum poti
us q̄ꝫ ad alium Quiſquis aūt agit ꝓ-
pter aliquā intentionem īperfectus eſt.
Id enī eē qō ītēdit̄ meliꝰ ē illi q̄ꝫ nō eē
Vn̄ aliq̄d boni eſt quod nō h; ⁊ ītēdit
vt hēat. Qō cum aduenerit ꝑfitiet̄. Igit̄
in ſe īꝑfectꝰ eſt ſine illo. Siq̄s vō dixerit
ꝙ agēs aliquādo agit nō ꝑꝑ vtilitatē q̄
ſibi eueniat ſ; alij errat: qm̄ ad utilitatē
venire alij q̄ꝫ ad eu; potius eſt q̄ꝫ nō ad
uenire Si ergo aduenit̄ vtilitatē alij ⁊ ē
ei poſt tunc ꝑ h̄ qō acquirit alij iam ac
quirit ſibi aliq̄d qō ē poſt ſibi ſine quo

erat pꝛius.Erat igit̄ imperfectus. Si ve/
ro efficere alij vtilitatē non fuerit vtile:
nō redibit qđ ⁊ q̄ret̄ oīo q̄re fecit h̄ a lij
vtile.Oīs igit̄ agēs hꝫ ītentionē que eū
ꝑficit ⁊ remouet diminutionez que erat
in eo ꝑꝑ ꝑfectionē:que aduenit. Si igit̄
poſſibile eſt eſſe eſſentiā ex qua cātū ꝓ
uenit ⁊ ex qua īquātū ipſa ꝑ ſe eſt eſſen
tia effluit eē aliud ab ea oīo ſine ītentio/
ne pꝛofecto hec cā ſic agens altioꝛ ⁊ no/
bilioꝛ eſt q̄ꝫ agens ꝑ ītentionē ⁊ electio/
nē.Cum aūt q̄s ſit agens qui non fuerit
agens neceſſe eſt hoc fieri ꝑꝑ nouitatez
alicuius rei.ſ. vel conditiōis vel nāe vł
volūtatis vel ītentionis vel potētie vel
cuiuſlibet alterius diſpōis. Qm̄ ſi diſpo
ſitiones agētis permanerēt ita vt eſſent
⁊ nō fieret agēti nouū aliquid nec in ſe
nec extra ſe: vſqꝫ tunc ꝑfecto non eſſet
agenti poſt actionē eſſe quā non eē:ſed
nō eſſe ꝑmaneret ſemper inceſſabiliter.
Si.n.diſpoſitiones ineſſent vt eſſent: ſe
queretur neceſſario ꝙ nō eē ꝑmaneret
ſemper . Si.n.non eſſe permanſit ante
hoc eo ꝙ non fuit electoꝛ qui daret eſſe:
tunc cum iam eſt eſſe opoꝛteret vt eius
cā ſit electoꝛem eſſe.ſi.n.non fieret nouꝰ
electoꝛ:nec eſſet electoꝛ ſicut nec erat an
te:pꝛofecto non eſſe permaneret neceſ/
ſario ſicut erat. Ad hec etiā inducemus
aliqua ad manifeſtationez huius ꝙ nō
neceſſarium eſt hoc eſt.ſ.ꝙ cā diuidit̄
in cām eſſentialem ⁊ cauſam accidenta
lem.Sed cā accidētalis vocatur cauſa — Diuiſio cāe.
impꝛopꝛie eo ꝙ cauſatum nō pꝛouenit
ex ea ſed ex alio qđ nō ſit cā debiti eſſen
di cauſatū niſi cum illa.Sicut qui remo
uet columnā ſubſtinentem tectum dici/
tur diruere tectum: quod nō eſt verum
eo ꝙ cā ruine tecti ē eius pōderoſitas ſꝫ
retinetur interim ꝑꝑ ſubſtentationez co
lumne. Remotio igitur colūne aptans
illū ad caſum ⁊ ruit ꝙ erat pꝛopꝛia eius
actio.Uel ſicut dicitur ſcamonea īfrigi/
dare eo ꝙ auffert coleram que pꝛohibe
bat naturā īfrigidari. Natura igit̄ erat
frigeſcens ſed cum remotum fuerit qđ
pꝛohibet ⁊ ſcamonea erit cauſa remo/
tionis colere nō cā infrigidationis que
ſequitur poſt remotionē colere nāliter.

¶ Sexta diuiſio de ente in finitū ⁊ in
infinitum. Capitulū vndecimū.

Sexta diuiſio de ente

Ens diuiditur in finitū ⁊ īfinitū.
Infinitum vero dicitur.iiij. mo/
dis.quoꝝ duo non ſunt . duos vero eē
argumento deꝑhendit Dicitur.n.ꝙ mo
tus celi nō hꝫ finem.ſ.ꝙ non habet pꝛin
cipiū ⁊ hoc iam depꝛehendit̄ argumēto
Dicit̄ ēt ꝙ aīe humane que ſeꝑantur a
coꝛpoꝛibus ſunt infinite:hoc autem ne/
ceſſario verū eſt ſi remoueatur frigidi/
tas a tempoꝛe ⁊ a motu celi ꝙ ē remo/
tio inceptionis.Tertius vt cū dicit̄ coꝛ/
pus ⁊ ſpatia infinita a ſuꝑius vſqꝫ infe/
rius.Sed hoc quoqꝫ falſum ē.Quartus
vt cum dicitur ꝙ cauſe ſunt infinite eo
ꝙ res habet cāꝫ ⁊ cauſa hꝫ cām:⁊ ſic nō
peruenitur ad pꝛimam cauſam que non
habet cauſam : Sed hoc quoqꝫ falſum
eſt. Nam ſenſus huius eſt ꝙ omnis nu
merus intelligere multa ſimul que ha/
bent oꝛdinem per naturam ⁊ habet vl/
tra ⁊ citra in quo ſicut eſt infinitas vt
in cauſis que ſunt infinite. Oꝛdo au/
tem inter cauſam ⁊ cauſatū neceſſario
nālis eſt qui ſi remoues illud cauſa nō
remanet.Similiter coꝛpoꝛa ⁊ ſpatia ſūt
intelligibilia oꝛdinabilia : qm̄ quedam
eoꝛum ſunt certioꝛa alijs. neceſſario cuꝫ
inceperis ab vna parte: Hec aūt oꝛdina
tio eſt ſitu nō natura inter q̄ differentia
iam aſſignata eſt in tractatu de pꝛius ⁊
poſterius. In quocūqꝫ autez fuerit vnū
illoꝝ ſine alio infinitas non remouebit̄
ab eo ſicut a motu celi q̄ quidē hꝫ oꝛdi/
nationem ⁊ pꝛogreſſionem quoniā om
nes ꝑtes eius non ſunt ſimul in vna diſ
poſitione Cuꝫ ergo dicitur ꝙ motus ce

Infinitum q̄tuoꝛ modis dicit̄.

li nō hʒ finem:nō intelligimus per hoc
remoueri finitatē amotibus q̄ ſunt :ſed
ab omnibus ſimul qui ſunt ⁊ fuerunt ⁊
futuri ſunt. Similiter ⁊ animas huma/
nas que ſunt ſepabiles a corporibus p̱
mortē concedemus eſſe iſinitas nume/
ro q̄uis hēant eē ſimul:qm̄ nō eſt inter
eas ordinatio naturalis q̄ remota deſi/
nant eē anime:eo q̄ nulle earuʒ ſunt cā
alijs ſed ſunt ſimul ſine pri⁹ ⁊ poſterius
natura ⁊ ſitu. Non.n.intelligit̄ in eis pri
us. ⁊ poſterius niſi ſm̄ tempus ſue crea
tionis. In eſſentijs aūt earū ſm̄ q̄ ſunt
eſſentie ⁊ aīe non eſt ordinatio ullo mō
ſed ſunt equales i eſſe Econtrario ſpa/
tijs ⁊ corporibus ⁊ cā ⁊ cauſato. Sed q̄
poſſibile ē aīas nō hēre finem: ⁊ motus
non hēre initiū poſterius dicemus ⁊ q̄/
cunq̄ inducunt̄ improbationibus eaꝝ.

Corpora ñ ſunt iſini/ ta nec ſpa/ tia.

Qđ ăt corpora nō ſunt infinita nec ſpa
tia: ⁊ q̄cq̄d hʒ ordinationē ſtatu vel na/
tura nunc oſtendemus. Sed q̄ impoſſi
bile eſt longitudines eē infinitas oſten/
det̄ duobus modis Et primū hoc mō.
¶ Sit linea .g.d. infinita ex parte .g. ⁊ ſit
linea .a.b. finita que moueat̄ in ſuo cir/
culo v̄ſus .g. linee .d.g. quouſq̄ fiat eq̄di
ſtans ei:illam vero ſic poſſe moueri ne
ceſſe eſt deinde ſi moueatur ab equidi/
ſtantia propinquius verſus lineaʒ .g.d.
neceſſe erit vt ſupponant̄ alicui puncto
rū linee .g.d. primus autem punctus cu/
ſupponitur eſt punctus equidiſtātie:de
inde ſupponat̄ reliquis pūctis quouſq̄
potentia equidiſtans ex altera parte: ſʒ
hoc eſt impoſſibile. Si.n.itelligimus eā
inclinari cū deſcēdit ab equidiſtantia ſi
ne ſuppōne hoc ē impoſſibile: Suppōi
ēt eſt impoſſibile qm̄ ſuppoſitio primuʒ
ſit ſub vno pūcto. In linea ăt iſinita nul
lus punctus eſt primus. Quicūq̄ vero
pūctus pōit̄ primus ſuppoſite linee ne/
ceſſariū aūt illud ſuppoſita fuit alijs:nec
pōt ſupponi oībus punctis niſi ſuppo/
nant̄ infinitati Nō eſt igit̄ aliquod iſto
rum primum cui primum ſupponatur.
⁊ h̄ ē ipoſſibile. Et hec probatio ē geo
metrica nec̄aria ad conuincendū lōgitu
dines non eſſe infinitas ſiue intelligan/
tur in pleno ſiue intelligantur in inani.
¶ Secunda probatio eſt hec ſi poſſibi
le eſt lineā infinitam eſſe tunc linea .a.b.

ſit infinita: ſed ſit infinita
a parte .b. i qua non itelligi
m⁹ duo pūcta .g. ⁊ .d. Si ăt
.d.b. eſt finitum tunc cū ad
dit̄ ei .g.d. profecto .g.b. erit
finitū:ſi vero .d.b. eſt infini/
tū tunc ſi intelligamus ſup
poni .d.b. ſuper .g.b. vel extendet̄ ſimul
equaliter verſus .b. neutra excedente al
terā quod eſt impoſſibile tūc.n.īmunis
eſſet equale maiori eo q̄ .d.b. minus eſt
q̄ʒ .g.b. vel .d.b. erit breuior q̄ʒ .g.b. et ex/
cedet̄ a linea .g.b. Linea igit̄ .d.b. finitur
verſus partem .b. ibi niſi a linea .g.b. ex/
cedit̄ ſed linea .g.b. nō excedit lineā .b.d.
niſi augumēto linee .g.d. que eſt infinita
cum autē finitum additur finito totum
ſit finitum igit̄ .g.b. eſt finitum neceſſa/
rio .Qđ aūt cāe nō ſint finite probatio
hec eſt. Qm̄ ſi ſic diſpoſuerimus vt alie

Cāe non ſūt infinite

ſint cā aliaꝝ profecto neceſſe eſt . vt vel
perueniat̄ ad cām que ñ ē cāta ⁊ h̄ ē p̄/
ma: ⁊ tunc finiunt̄ cauſe Uel nō p̱ueni
tur ad primā ſed eatur i infinitum. Oēs
autē ille cāe infinite ſine dubio hn̄t eſſe
qm̄ ſimul ſunt. Et omnes ille ex hoc q̄
ſunt oēs nō pōt eē quin ſint oēs vel poſ
ſibiles ⁊ cauſate vł neceſſarie. Certum
eſt auteʒ eas eſſe neceſſarias qm̄ vni/
uerſitas earum prouenit ex ſingulis cā/
tis. Quod ăt prouenit ex cauſato non ē
neceſſarium. Neceſſe eſt igit̄ vt vniuer
ſitas ſit cāta ⁊ eget cā a qua ſit cauſata q̄
ſit extra vniuerſitatem Nā ſingula vni
us vniuerſitatis cōprehendimus vni/
uerſitate:ideo de vniuerſitate qua com

pꝛehenduntur ſingula vere dicitur ꝙ
ſit cauſata Eget igitur cauſa que ſit ex/
tra ⁊ nõ ſit cauſata: hec igitur eſt pꝛima
⁊ ſic ſunt infinite. Hoc igitur eſt ꝙ di/
cimus de finito ⁊ infinito ⁊c̃.

¶ Septima diuiſio de ente in potentia ⁊ in effectu Capitulum duodecimum.

ENs diuidit̃ in id quod eſt in po/
tentia ⁊ in id quod eſt in effectu
Nomen aũt potentie ⁊ effectus dicit̃ di
uerſis modis: quoꝝ quibuſdam nõ indi
Potẽtia agẽdi ⁊ patiẽdi. gemus Potentia vero diuiditur in po/
tentiaꝫ agendi ⁊ potentiã patiendi. Po
tentia vero agendi eſt ꝑ quã res que ac
ctiua eſt aptatur ad eſſe agentem: vt ca/
loꝛ ignis ad calefaciendum aquaꝫ Po/
tentia vero patiendi eſt. per quam apta
tur res ad patiendum vt mollities ⁊ fle
xibilitas cere ad recipiendum foꝛmam
Opponitur aũt potentia ⁊ effectus alio
etiam modo. Quicquid enĩ eſt vere dr̃
eſſe in effectu: nec intelligimus huiuſmo
di effectũ ſicut ĩ pꝛecedentibus. dr̃. n. eẽn
tia pꝛimi pꝛincipij eſſe in effectu oĩmõ ⁊
nihil eſſe in eo in potẽtia. Actio vero ſꝫ
pꝛimaꝫ intentionem non cõuenit ei ſm
ꝙ ipſe eſt. Ipſe. n. eſt q̇ abſolute ẽ. Po/
tentia vero actioni h̾ oppoſita eſt poſſi/
bilitas eſſendi rem anteq̃ʒ ſit: ſed ĩterim
de nõ eẽ in actu dr̃ eſſe in potẽtia ⁊ ſub
ſtinemus dr̃e aliq̇d eẽ in potentia. q̃ʒuis
h̾ qꝺ dicimus eẽ ĩpꝛop̾e dicat̃ ſicut cum
dr̃ vinũ inebꝛiare. In vino enĩ dũ eſt in
lagena ĩebꝛiatio dr̃ eẽ in potẽtia ſm vſũ
loq̃ndi nõ tñ inebriat: Sed qꝛ ĩebꝛiatio
põt accidere ex illo: dr̃ in eo eſſe in potẽ
tia. Et ſic̃ dr̃ vnũ coꝛpus ẽt diuiſibile eo
ꝙ diuiſio eſt ĩ eo in potẽtia qm̃ in eo nõ
eſt vere diuiſio niſi cum ſit in eo diuiſio
vel per ciſionem coꝛpoꝛis vel ꝑ ſepatio/
nem ſuarum partium. Diſtinctio auteꝫ
inter potentiam ⁊ effectũ perficitur duo
Primum iudicium bus iudicijs. ¶ Primum eſt ꝙ iudiciũ
huius potẽtie poſſibilitatis vltime quã
intelligimus in poſſibilitatẽ eſſendi eget
continente ⁊ materia in qua exiſtat. Ex
quo ſequitur ꝙ quicquid ĩcipit p̃cedat
illud materia: Igitur non eſt poſſibile *Materiã*
vt materia pꝛima ceperit eſſe ſed ẽ eter *pꝛimã eſſe*
na Quicquid. n. incipit eẽ anteq̃ʒ ĩcipiat *eternam*
eſt in potentia. ſ. anteq̃ʒ incipiat põt inci
pere eſſe. poſſibilitas igit̃ incipiendi p̃ce
dit incipere eẽ: h̾ auteꝫ poſſibilitas vel ẽ
res que eſt vel eſt interpꝛetatio non rei.
Si vero eſt interpꝛatatio nõ rei tunc id
quod incipit nõ habuit poſſibilitatem:
igitur non fuit poſſibile vt eẽt. fuit igit̃
impoſſibile eſſe. Si aũt fuit impoſſibile
eſſe tunc non eſt vnq̃ʒ quod ẽ inconue/
niens Conſtat igit̃ poſſibilitatem eſſe
rem que eſt quã iudicat eẽ intellectus.
Impoſſibile eſt autem quin ipſa vel ſit
exiſtens per ſe ſubſtãtia vel ſit deſigna/
tio rei egentis ſubiecto. Subiectũ ẽ aũt
poſſibilitatem eẽ ſubſtantiam exiſtentẽ
per ſe et ꝙ poſſibilitas eſt deſignatio re *Poſſibili/*
lata ad id quod eſt poſſibile que nõ põt *tas eſt deſi*
intelligi exiſtere per ſe: opꝫ igit̃ vt habe *gnatio rei*
at ſubiectum in quo exiſtat: vnde ſenſũ
eſſe poſſibilitatis eſt deſignatio ſubiecti
ad recipienduꝫ permutationem ſicut cũ
dicitur poſſibile eſt puerum iſtum doce
ri igitur ſcĩa poſſibilis eſt huic puero. Si
militer ex hoc ſpermate poſſibile eſt fie
ri hominem ergo poſſibilitas eẽndi hu/
manitatem eſt deſignatio in ſpermate ⁊
poſſibile eſt hunc aerem fieri aquã. Si
vero poſuerimus aliquid incipere eẽ ſi/
ne pꝛecedente materia. tunc h̾ dicimus
quia id quod cepit eẽ poſſibile fuit inci
pere eẽ anteq̃ʒ inciperet eſſe erit nihil ſi/
gnificans eo ꝙ poſſibilitas eſt deſigna/
tio rei que ſit res anteq̃ʒ ſit non poteſt
eſſe ſubiectum alicuius deſignationis.
poſſibilitas igitur omnis rei que inci/
pit eẽ eſt in eius materia. potentia vero
ſue inceptionis eſt in ſuo ſubiecto. Et h̾
intelligimus cum dicimus aliquid eẽ ĩ

potentia ſicut cum dicimus ſcīa ē ī pue
ro potentia: ⁊ palma eſt in nucleo poten
tia. Potentia vero aliquando eſt pro/
pinqua aliqū ādo longinqua. Sperma
enim eſt homo in potentia propinqua
⁊ terra eſt homo in potentia longinqua
⁊ ꝙ terra non fit homo niſi per multas
permixtiones. ⁋ Secūdū iudicium eſt
ꝙ potentia agēdi diuidiť in duo: vel ad
agendum tantum ⁊ non ad eius oppoſi
tum vt potentia ignis ad conburenduꝫ
⁊ non eſt ad non cōburendum vel ē ad
agendum ⁊ eius oppoſitum. ſ. ad ceſſan
dum vt potentia hominis ad mouendū
⁊ quieſcendum. Primū autem vocatur
potentia naturalis. Secunda vocatur
potentia voluntaria. Huic aūt potentie
ſecunde cum adiungatur voluntas for/
ma neqꝫ eſt aliquid quod impediat ꝑ/
fecto actio proueniet ex ea naturaliter
conſequens ſicut ex potentia prima. Cū
enim fuerit poſſe ⁊ firmum velle. ſ. cum
iam firmum ē in agendo propoſitū ⁊ vt
ſequatur actio profecto hoc nō cōtingit
niſi ꝑꝑ aliquid quod impedit. qm̄ cum
conueniunt ſimul potentia agendi ⁊ po
tentia patiendi ⁊ vtraqꝫ eſt perfecta ne/
ceſſario ſequitur paſſio Ex omni aūt cā
omnino ſequitur ſuū cauſatum ſm̄ de/
bitum Qđ enī nō debet eē cauſatum a
ſua cauſa id non eſt q̄ꝫdiu ei eſt poſſibi
le non eē: ex eo ꝙ cā nō hꝫ oēs ſuas con
ditiones primo facto illud nō eſt ſꝫ ſta-
tim cum aſſummit oēs conditiones eē
deſignabitur eē cauſati ⁊ fiet impoſſibi/
le non eē qm̄ cum preſens eſt id quod
facit debere eē: nec prouenit id quod de
bet eē: ſed differtur. Non fit hoc niſi ex
defectu ſue nature ſi naturale eſt: vel de
fectu ſue voluntatis ſi voluntariū ē: vel
abſentia ſue eēntie ſi ſua actio ſit ꝑ eēn
tiam: ⁊ interim dum differtur ne proue
nit quod debet profecto cā nō ē ī effe/
ctu ſed in potentia. Eget autem aliquo

Secunduꝫ iudicium

Potētia agendi diuidiť in duo

Potentia naturalis et voluntaria

alio ꝑ qđ trahať de potētia ad effectū.
⁋ Octaua diuiſio de ente in eo ꝙ ne/
ceſſarie eſt eſſe ⁊ quod poſſibile ineſt
eſſe Capitulum tredecimum.

Ens diuidiť in id quod debet eē
vel neceſſe eſt eſſe ⁊ in id qđ poſ
ſibile ē eē. Ex quo ītelligimus ꝙ eē oīs
eius qđ ē vel pendet ex alio a ſe. ſ. vt ſi
ponať id aliud non eē hoc non ſit ſicut
eē ſcāni pēdet ex fabro ⁊ ligno ⁊ forma
⁊ cōmoditate ſedendi. Si enī ponamus
de eē aliqđ iſtoꝝ q̄tuor ſequeť ne͞cario
ſcamnū nō eē Uel nō dependet eius eē
ex alio a ſe vllo mō ſicut; ſi ponať nō eē
quicq̄d eſt p̄ter ſe nō tñ ſequeť illud nō
eſſe. Ipſū igiť eſt ſibi ipſo ſufficiens Iā
aūt conueniunt philoſophi ī hoc vt ap/
pellarent primū poſſibile ſecundum ve
ro debitum vel neceſſe eē. Quicq̄d aūt
eſt non habens eē a ſe ipſo id vel eſt ꝓ
hibitum in ſe ⁊ impoſſibile eſt eē vnde
quoniam vel eſt poſſibile ī ſe. Quod ā͞t
eſt debitū eſſendi neceſſe eſt eſſe Pro
hibitū ā͞t eēndi neceſſe eſt non eē. Poſ/
ſibile vero eſt id quod non ſeq̄tur neceſ
ſario eē vel non eē. Quicquid aūt ē poſ
ſibile in ſe cum habuerit eſſe: eē eius eſt
ab alio a ſe ſine dubio. Si enim eſſet a
ſe ipſo tunc enim eēt debitum non poſ
ſibile: Eſſe autem ab alio habet tres re/
ſpectus Unum vt ſi ponatur eſſe id a
quo eſt quod eſt eius cauſa cauſatuꝫ ſit
debitum eo ꝙ premōſtratum eſt ꝙ cau
ſa cauſati debet eē cauſa exiſtentie: ali/
ud vnde ſi ponatur cauſam non eē ip/
ſum cauſatum ſit prohibitum Si enim
eēt tūc eēt ꝑ ſe ſine cā: eēt igiť debitum
ꝑ ſe certū vt nō ꝯſidereť an eiꝰ cā ſit vł
ñ ſit: ſꝫ ꝯſidereť ipm̄ tm̄ ꝑ ſe hēbit ex ſe
ip̄o tertiū mēbrū. ſ. poſſibilitatē ⁊ hꝰ ē ſiť
cā eēndi. iiij. ē eē duo ⁊ duo Si. n. ꝯſiđre
mꝰ ñ eē duo ⁊ duo ꝺſtrueť q̄ternarij eē ī
mūdo ſi ā͞t ꝯſiđremꝰ illa eē erit ꝺbitū eēn
di. iiij. ſi vͦo ñ ꝯſiđremꝰ duo ſꝫ ꝯſiđremꝰ

Diuiſio' entis in eo ꝙ neceſſe eſt eē ⁊ qđ poſſibile eſt eſſe

Poſſibile quid ſit

eſſentiam q̄ternarii inuenimus.iiij. poſ-
ſibile in ſe.ſ.qm̄ nō eſt neceſſe.iiij.eē vel
non eſſe. Quicquid igitur eſt poſſibile ī
ſe non prouenit eius eſſe niſi ex ſua cā
⁊ iterim dum fuerit poſſibile eſſe ex ſua
cauſa non erit:poſtq̄ȝ aūt fuerit debituȝ
eſſendi ex ſua cā ꝓtinus erit q̄ȝdiu ei fue
rit poſſibile eē durauit non eē:vn̄ eget
vt remoueat̄ poſſibilitas nō illa que eſt
in ſe ipſo.illa.n.nō eſt cā que debeat re
moueri.ſed illa poſſibilitas que eſt cāe
ſue ⁊ conuertitur vt fiat debitū.ſ.vt aſ-
ſumat oēs conditiones ⁊ operet̄ cā ſi-
cut debet ad hoc vt ſit cā.Opȝ aūt nunc
cognoſcere radices poſſibiles ſuꝑ q̄ȝ cō
An mundus ſtituemus magnū quoddā.ſ.ſi mundus
ſit eternus eſt eternus an poſſit eē factura dei altiſ
ſimi an nō.Scimus aūt ꝙ nullum poſſi
bile habet eē ī ſe niſi ꝑ aliud a ſe qḋ ē fa
ctor eius:de eo aūt qḋ eſt factor intelli-
guntur duo vnū ꝙ inchoet.ſ.ꝙ trahat̄
id de non eſſe ad eſſe:ſicut cū quis fabri
cat domum que non fuit h̄ aūt palam ē
aliud vt ſit eſſe rei.ſicut eſſe luminis per
ſolem ⁊ vocat̄ ſol factor luminis natu-
raliter. Qui aūt dixerunt ꝙ agere nil ali
ud eſt q̄ȝ inchoare:fortaſſis putabant ꝙ
cum habuit eſſe quod ſit non egebit fa-
ctore ſic non q̄ȝuis ille nō ſit non tamen
deſinerit eſſe quod factū eſt.Et fortaſſis
preſumet aliquis dicere ꝙ q̄ȝuis pona
tur dictum non eſſe non tamen ſequit̄
ex hoc mundum nō eſſe poſtq̄ȝ hȝ eſſe.
Et conantur hoc oſtēdere exemplo ⁊ ra
tione.Exēplū aūt eſt hoc ꝙ fabricat̄ do
mus:poſt fabricationem domus nō no
cet domui ſi moriatur nec deſtruit̄ do-
mus abſentia eius. Ratio vero h̄.ſ.q̄a
id quod indiget datore eſſendi non eſt.
predictum vero exemplum eſt falſum
qm̄ fabricator domus nō eſt cā eſſe do
mus niſi ī ꝓpe:ſed eſt cā motus ꝑma-
nenti. Hic.n.motus eſt cā motus parti-
um domus inter ſe:⁊ forma domus eſt
cauſata ab alijs motibus ceſſat.n.venit̄
ceſſantibus alijs motibus illarum par-
tium domus.De h̄ aūt ꝙ dicitur forma
domus remanere ſenſus h̄ eſt.ſ.ꝙ pars
non que ſcit ubi poſita eſt niſi q2 ponde
roſa eſt q2 tn̄ debet eē deorſum Que āt
ſub ea eſt cōſtrictū ⁊ durum eſt:⁊ ideo
prohibet Cauſa igitur eius eſt ponde-
roſitatis eius:conſtructio eius qui ſub
ea eſt:que conſtructio ſi remoueatur de
ſtruetur forma domus:paries ēt q̄ȝuis
ſic conſtructus ex luto permanentia tn̄
ſue figure ſit ſiccitate luti. Hec.n. ē que
retinet.figura aūt eius ſi fabricaretur ex
aliqua re defluente in aliquo concauo
in ſubiecto eo remoto deſtrueret̄ forma
parietis ꝑꝑ priuationē ſiccitatis.fabrica Fabricator
tor:igit̄ nō eſt factor domus. Similiter non ē factor
pater non eſt factor filij ſed cauſa mot⁹ domus
per coitum. Hic.n.motus eſt cauſa mo- Pater nō ē
tus duorū ſꝑmatum ad vterum deinde factor filij
cāe addūtur forme hominis ī ſpermate
multe ſunt que ſunt in eſſentia duoruȝ
ſpermatum habentes eſſe cū forma ho-
minis:cā vero aīe ē cā que ſꝑ hȝ eē Igi
tur non debemus reſpicere ad hoc exē-
plum. Ratio vero quā īducit.ſ.ꝙ q̄cq̄d
hȝ eſſe non indiget datore eſſe vera eſt:
eget tn̄ conſeruatore ſui eſſe . Quod ſic
manifeſtat̄. Omne.n quod incipit eē hȝ
duos ſtatus vnum ꝙ iam nūc eſt aliud
qḋ prius non erat.Similiter factor du-
os hȝ ſtatus vnū q2 iam nunc eſſe eſt ex
illo:alium q2 ante hoc non erat ex illo.
Conſideremus igit̄ ꝙ cū factura pende
at ex factore neceſſe eſt vt vel pendeat
vel ſm̄ eē ſuū qḋ iam nūc eſt:vel ſȝ nō
eſſe ſuū quod preceſſit:vel ſm̄ vtrunq̄ȝ
falſum eſt aūt pendere ſm̄ non eſſe ſuū
qm̄ nō eē quod preceſſit nullam ꝓrſus
hȝ habitudinē vel reſpectum ad facto-
rem factor enī nihil penitus agit in eo.
falſum eſt aūt pendet̄ ſm̄ utrunq̄ȝ: qm̄
poſtq̄ȝ cōſtat non pendet̄ facturā ex fa-

ctore ſm non eſſe:neceſſe eſt tñ facturaꝫ
pendeꝛ ex factore:profecto nõ reſtat pẽ-
dere niſi ſm eſſe ſuuꝫ. Igiť q̃ pẽdet ex
factore eſt ſm eẽ ſuũ non ſm non eẽ ſu
um.Si quis aũt dixerit ꝙ pendet ex eo
ſm eſſe ſed ꝙ preceſſit non eẽ:cuius ſen
ſus eſt ꝙ pendet ex eo ſm eſſe quod eſt
poſt nõ eſſe.Reſpondebimus ꝙ factor
ñ ĩprimit eo mõ vt factura hẽat eẽ poſt
non eſſe:q̃ꝫuis huius eſſe nõ põt eẽ niſi
poſt non eſſe:qm̃ eẽ eſt ſibi poſt nõ eſſe.
Si enim factor vellet dare ei eẽ poſt nõ
eſſe hoc non eſſet ei poſſibile eo ꝙ eſſe
eius poſt nõ eſſe nõ eſt ꝑter poſitioneꝫ
alicuius non niſi eſt impreſſio poſitoris
niſi in eẽ eius.Uerũ eſt aũt ꝙ factor qḋ
nõ põt facere ⁊ poſt nõ dare eẽ:ſꝫ facere
eẽ nõ poſt nõ eẽ.h̕ ĩpoſſibile ẽ:igiť qḋ ĩ
cipit eẽ eget factore ſm eẽ ſuum tm̃:qm̃
ſꝫ hũc modũ eſt poſſibile tm̃: ĩpꝫ aũt eẽ
poſt non eſſe debẽt eſt : neceſſe eſſe vel
non poſſibile ad quod nõ indiget facto-
re.Poſtq̃ꝫ aũt non pendet factura ex fa
ctore niſi inq̃ꝫtũ hꝫ eẽ: tunc q̃ꝫdiu ꝑma-
net eſſe indiget factore ⁊ pendet ex eo.ſ.
ſuum eẽ:ẽ pp ĩpm ⁊ cũ ĩpo in omnibus
ſuis diſpoſitionibus :ſicut eſſe diei ẽ pp
ſoleꝫ ⁊ cũ ſole ĩ oĩbus diſpoſitionibus.
Factor ẽt hꝫ duos ſtat⁹ vt dixim⁹ .Cũ
enĩ factor eſt cã vel eſt inq̃ꝫtũ aliud a ſe
iam eſt ab illo vel inq̃ꝫtũ nõ dũ ẽ ab illo
ſed poſtea poſt ab illo.Uerũ ẽ aũt ꝙ fa
ctor eſt cã inq̃ꝫtũ aliud a ſe iã ẽ ab illo:
nõ iq̃ꝫtum prius nõ fieri illud ⁊ poſtea ẽ
qm̃ eẽ nõ fuit ab illo ãtea:niſi q2 ille nõ
fuit cã.Hoc aũt ꝙ eẽ nõ fuit ãtea fit pp
hoc:q2 ille nõ fuit eius cã:nõ q2 ille fuit
eius cã ⁊ factor ſe hoc cũ prius nõ vult
eſſe rem que non eſt niſi ꝑ voluntatem
eius ⁊ poſtea vult eẽ:⁊ cũ iam volitum
eſt non eſt niſi inq̃ꝫtum volitũ iam eſt ⁊
voluntas iam eſt nõ inq̃ꝫtum voluntas
habita eſt poſt volũtatẽ:ergo rem eẽ eſt
quiddã ⁊ facere eã eſt eẽ aliud eẽ vero
rei cãm ⁊ factorem eſt q̃ddã ⁊ fieri ĩpaꝫ
cãꝫ rei eſt aliud. Igiť facere eã poſt nõ
eſſe oppoſitũ eſt ad fieri cãm ⁊ factoreꝫ
cum prius non fuerit Similiter etiã iã
eẽ eſt oppoſitũ ⁊ ad eẽ cãm ⁊ factorem
Quiſq̃s ergo intellexit de eo qḋ fit q̃ in
cipit eſſe poſt non eſſe:ĩtelligat ſimiliter
de factore ꝙ fit cã poſtq̃ꝫ non fuit: ꝑmu
tatur igiť ad cãlitatem eo ꝙ cãtum per
mutať ad eſſe.Quiſq̃s igiť intelligit de
eo quod iam ẽ quod non eſt niſi ex fa-
ctore debet et intelligere de factore qḋ
eſt cã eſſendi nõ fatiendi eẽ.Cũ aũt ali-
quid eſt cauſa eſſendi alijs h̕ ĩpm.ſ.eſſe
cãm eſt quoddam additũ ſuꝑ eſſentiaꝫ
illius ꝙ.ſ.ẽ eẽ factorẽ. Si fuerit vero cã
ſempiterna ⁊ erit factor ſempiternus. ſꝫ
ſi fuerit cã momẽtanea erit factor mo-
mẽtaneus ⁊ econtrario ſi factor ⁊ cã ſi-
militer.Uerũ eſt aũt ꝙ vulgus:non in-
telligit differentiã inter aliq̃d eẽ factorẽ
⁊ iter illḋ fieri factorẽ: ⁊ pp h̕ imaginã
tur quod imaginanť. Ex quo ſequiť ꝙ
cauſatũ ſiue ſit ſempiternũ ſiue momen-
taneum ĩ omnibus ſuis diſpoſitionib⁹
non eſt niſi exiſtente cã.Nõ igiť ſufficit
ſibi eẽ ſine illa. Si.n.remoueať cã ⁊ fa-
ctor:profecto remouebiť cãtum ⁊ factu
ra:Si ꝟo fuerit eternus erit factura eter
na.Pẽdere.n. eius ab illo ẽ inq̃ꝫtũ hẽt
eẽ tm̃ nõ inq̃ꝫtuꝫ cepit eẽ.Cuius ſenſus
eſt eẽ poſt non eſſe ſicut predictũ eſt.

De cauſa vniuerſi eſſe que eſt deus altiſſimus Tractatus ſecundus.

De eẽ poſſibile ⁊ eẽ debitũ ca.vnicũ

IAm diximus ꝙ eſſe omnis eius
quod ẽ vel pendet ab alio a ſe ſic
vt ad remotioneꝫ eius ſequať remotio De eẽ debiti
iſtius:vel non pẽdet. Sed ſi pendet vo
camus illud poſſibile:ſi vero nõ pendet Neceſſariũ p
vocamus debitũ per ſe quod eſt neceſ- ſe nõ ẽ acci-
ſarium per ſe.De quo.xij.dicenda ſunt. dens
Primũ eſt ꝙ ĩpm non eſt accidens.
Tunc.n.penderet ex corpore ⁊ ſeq̃reť

eius deſtructio ad deſtructionem cor/
poris Nos vero ĩterpretati ſumus: Ne
ceſſe eſt illud quod non pendet ex alio
vllo mõ Accidens eſt poſſibile. Om/
ne vero poſſibile hꝫ eẽ ab alio qꝺ ẽ ei⁹
cã. Igit̃ eſt cauſatuꝫ ſine dubio. ℭ Se
cũdũ eſt ꝙ non eſt corpus: ⁊ h̃ duobus
modis. vno qꝛ omne corpus diuiſibile
eſt ſm q̃ꝫtitatem ĩ partes: igitur totali/
tas eius pẽdet ex partibus eius: ꝙ ſi idẽ
intelligant̃ q̃ſi forma per quaꝫ agunt ⁊
ex aliquo qꝺ eſt ponant̃ deſtrui: ſeque
retur neceſſario deſtructio eius: ſicut de
ſtructio hoĩs ſeq̃tur neceſſario ſi intelli/
gamus deſtrui partes eius: q̃uis iam p̃
diximus ꝙ omnis collectio ſiue totali/
tas cãta eſt a ſuis partibus: ⁊ idcirco
non põt cõcedi neceſſe eẽ cõponi ex ꝑti
bus: qꝛ ſi interrogati fuerimus quare in
cauſatum eſt: dicimus ꝙ ſunt galle at/
tramentũ ⁊ aq̃ coniunctio ⁊ ex his oĩb⁹
coniunctis prouenit incauſtũ: He igitur
partes ſunt cã compoſiti: Similiter par
tes oĩs cõpoſitiõis ſunt cã cõpoſiti alio
ꝙ iam ſtabilitũ eſt corpus eẽ compoſi/
tũ ex forma ⁊ yle: ſi enim ponat̃ deſtrui
yle deſtruet̃ corpus: vel ſi ponam⁹ for/
mã deſtrui deſtruet̃ ſilr ⁊ corpus. Nos
aũt intelligim⁹ ꝑ debitũ eſſe id cuius re
motio nõ ſequit̃ ꝑꝑ remotionẽ alterius
a ſe: Nõ ſequit̃ remotio ipſius niſi ex h̃
tñ. ſ. ſi ponamus ipm non eſſe. ℭ Ter/
tium eſt ꝙ neceſſe eſſe non eſt ſicut for/
ma eo ꝙ forma pẽdet ex yle. Et ſi pona
tur non eſſe yle que eſt cum ea ſequere
tur ipm non eẽ nec eſt ẽt vñ yle que eſt
ſubiectũ eius ſine qua non hꝫ eſſe. yle. n.
non eſt in effectu niſi cuꝫ forma ⁊ ſi for/
ma non eſt: ſeq̃tur yle nõ eẽ. Pendet igi
tur ex alio. ℭ Quartũ ꝙ eius eẽ nõ ẽ ali
ud ab eo qꝺ eſt ipꝫ: quĩ neceſſe ẽ vt idẽ
ſic eius eẽ ⁊ id qꝺ eſt ipm. Predictum ẽ
aũt ꝙ eẽ rei ab eo aliud eſt qꝺ ipſa ẽ: ⁊
eſſe de quo queritur ꝑ an eſt: eſt accñs

Neceſſarius per ſe nõ eſt corpus

Neceſſarius per ſe nõ eſt ſicut forma

Eſſe neceſſarij ꝑ ſe nõ eſt aliud ab eo

ei quia ipſa res eſt. ſ. ei de quo q̃ritur
per quod eſt. Omne auteꝫ accidens ali/
cui cauſatũ eſt. Si enim eſſet ens per ſe
niſi eſſet accidens alij. eſſe ṽo accidens
alij pendet ex alio: eo ꝙ nõ eſt niſi ꝑ il-
lud: cã ṽo eẽndi neceſſe eſt vt ſit vel id
qꝺ res eſt vel aliud. Sed ſi fuerit aliud
tũc eẽ eẽt accidẽtale ⁊ cãtũ: g̊ nõ erit ne
ceſſe eẽ. Falſum ẽ ãt vt id qꝺ res ẽ ꝑ ſe
ſit ſibi cauſa ſui eſſe Qꝺ. n. non eſt cã ei
qꝺ eſt: Id vero qꝺ res eſt non eſt añ h̃
eſſe: quomõ igit̃ erit cã eius: ſi ãt id qꝺ
res ẽ haberet eẽ ante h̊ eẽ: nõ egeret ſe/
cũdo eẽ: ⁊ deinde reſtaret qꝺ cũ hoc eẽ
ſit accidentale ei qꝺ res eſt: tunc nõ acci
det ei: ſeq̃tur ergo ex h̊ vt ei qꝺ eſt ne/
ceſſe eẽ idẽ ſit eſſe ⁊ id qꝺ eſt eẽ h̊ idem
debebit eſſe ei qꝺ eſt id ꝙ res eſt alijs
Et ex hoc manifeſtat̃ ꝙ neceſſe eſt vllo
mõ eſſe ſimile alicui alij a ſe. eo ꝙ q̃cq̃d
eſt aliud ab eo eſt poſſibile: et oẽ quod
eſt poſſibile ſuum eſſe aliud eſt ab eo
qꝺ ipm ẽ: ⁊ ſuũ eẽ eſt ad neceſſe ẽ ſicut
poſtea dicemus. ℭ Quintũ qꝺ neceſſe
eẽ non pendet ab alio ſic vñ illud aliud
pendeat ab ipo. ſ. vt vnũquodq̨ eorũ
ſit cã alterius. Hoc enĩ in ceteris ab ip/
ſo ẽ ĩpoſſibile. Qꝺ ſic ꝓbat̃ Si enim. b.
ſit cã. g. et econtrario. g. ſit cã. b. ſed. b. ex
hoc ꝙ eſt cã prius eſt q̃ꝫ. g. ſimiliter ⁊. g.
ex hoc ꝙ eſt cã prius eſt q̃ꝫ. b. tunc. g. pri
us eſt eo quod eſt prius ſe: quod eſt in/
conueniens: quĩ vnumquodq̨ eorum
eſt prius alio ſm ꝙ eſt cã ⁊ poſteri⁹ ſꝫ
ꝙ eſt cãtum: quod eſt ſimiliter manife/
ſte falſum. ℭ Sextum quod neceſſe eẽ
nõ pendet ex alio ſic vt illud aliud pen/
deat ab ipſo non ex ſenſu cauſalitatis
ſed nec ex ſenſu relationis ſicut duo fra
tres. Dicimus enim ꝙ ſi non ſequitur
remotio vnius ad remotionem alteri/
us: tunc non pendet h̊ vñ ab illo alio.
Nos autẽ cõcedimus pro aliquid aliud
ad neceſſe eẽ pendet ab ipſo eſſe. Eſſe

Neceſſarium per ſe non dependet ab alio

enim cauſatum pendet ex cã. cauſa vero non pendet ex cauſato ⁊ cuius deſtructio ſeq̃tur ex deſtructione alterius illud poſſibile ē non neceſſe ē. Quicquid ṽo pẽdet ex alio poſ'e ē ⁊ illud aliud vel ſufficit ei adeſſe: ſicvt illud aliud ſit ſolũ cã ⁊ h̃ cauſatũ ab illa: vel nõ ſufficiat ei ꝑ ſe ſ; egeat alio ẽt ſecũ: ⁊ ſic h̃ erit cãtũ ab vtroq;. Hoc aũt contrariũ totũ eſt ei ꝙ eẽ neceſſe eſſe. ¶ Septimũ qȯ ĩpoſſibile eſt eẽ duo quoꝝ vtrũq; cõtinet neceſſe eẽ: ſic vñ neceſſe eẽ habeat cõparez quomõ vnũquodq; ſit ꝑſe ſufficiẽs ſibi nihilo egẽs nec ex alio pẽdens. Neceſſe eſt. n. vt ſint vl' ſimillima oĩno: vel diuerſa. Si vero fuerint ſimillime oĩno: tunc deſtruet̃ numeratio nec poterit in eis intelligi dualitas: ſicut dicim⁹ as duas nigredines nõ poſſe eẽ in eodez ſubiecto eodez. Modo ſicut probatũ eſt qȯ vl'e non ſit ſingulare niſi per dĩam vel per accidens qȯ oĩno ſit ei propriũ: ꝙ ãt ſint diuerſa per dĩam vel per accidens hoc quoq; ĩpoſſibile eſt in eo qȯ ſupradictũ eſt: ꝙ dĩa ⁊ accidens nõ ponant̃ in conſtitutione vniuerſalioris: ⁊ ꝙ humanitas nõ facit alias eẽ alias ſed facit ip̃m eẽ. Hoc aũt contingit vbi eẽ eſt accidẽs ſupra id ꝙ ipſa ē res ⁊ quãta eſt ⁊c̃. Cuius aũt eſſe ⁊ id qȯ ipſum eſt fuerit vñ ⁊ idem dĩa neq; conſtitutũ id qȯ ipſuz eſt neq; conſtitũ eẽ eius: ergo neceſſe eẽ eſt ſine huius dĩa: ergo dĩa ⁊ accidens ſunt ſibi ſuperflua. Si. n. neceſſe eẽ non eſſet ſine huius dĩa: tũc dĩa eſt exiſtẽs in certitudinẽ eſſentie illi⁹. Supradictũ eſt aũt h̃ eſſe ĩpoſſibile qm̃ ſi intraret niſi in id qȯ res eſt eo ꝙ id qȯ res eſt diuerſum eſt ab eſſe ei⁹. ¶ Octauũ ꝙ nihil põt deſignari in neceſſe eſſe qȯ ſit ſupradictũ eſſentie illi⁹. Si. n. poſuerim⁹ eius eẽ cũ illa deſignatiõe ſic vt deſtruatur eius eſſe: ſi ponat̃ illa non eſſe tũc eẽ eius penderet ex illo ⁊ fieret cõpoſitum

Uniuerſale nõ ſit ſingulare niſi ꝑ differentiã vel per accidens

ex partib⁹ ita vt nõ ſequeretur eſſentia ei⁹ eſſe niſi ꝑꝑ coniuntionẽ illarũ. Oẽ vero cauſatũ ex aliquibus cauſatuz ē ſicut ſupradictũ eſt. Si aũt non ſequat̃ illud nõ eſſe quãuis ponat̃ illa deſignatio nõ eſſe: tũc illa deſignatio accidentalis ē illi ſicut ſcĩa homini. Quod ē falſuz. Omne vero accidentale cauſatũ eſt ſicut predictũ eſt ⁊ eius cã: ſi fuerit ip̃m neceſſe eſſe tũc ipſuz ſil'r erit agens ⁊ recipiens: ip̃m aũt eſſe agens nõ eſt ip̃m eſſe recipiens eo ꝙ nõ recipit ſm̃ hoc qȯ agit nec agit ſm̃ hoc qȯ recipit: eſſet igit̃ in eo multitudo aliquo modo. Jaz aũt oſtendem⁹ ꝙ in ipſo neceſſe eſſe multitudo eſſe nõ põt: eo ꝙ opʒ multitudinẽ cauſatã eẽ ab vnitatibus. Eſt igit̃ vñ oĩmodo: q̃uis nos etiam probauim⁹ ĩ nãlibus ꝙ corpus nõ mouet̃ ex ſe ipſo: ⁊ ĩpoſſibile eſt vt aliud moueat ⁊ moueat̃ eodem modo: ⁊ ꝙ agens ſit recipiẽs eodez modo: quoniã corpus aliquãdo eſt recipiens ⁊ agens ſm̃ illud quod eſt extra: vt cum corpus impellitur ſurſum: aliquãdo nõ eſt recipiens ſm̃ naturam ⁊ agens per formã ſicut cuz mouetur deorſum. Imaginatur ergo ſimul eſſe actionem ⁊ receptionem in corpore ⁊ in alijs conſimilibus ſcilicet que componũtur ex aliquo quod eſt quaſi forma per quod agunt: ⁊ ex aliquo quod eſt quaſi materia per quod recipiunt. Jam autem oſtendim⁹ ꝙ neceſſe eſſe non eſt eius. Falſum eſt etiam vt illa accidentis deſignatio ſit ex alio ab eo: eo ꝙ tũc neceſſe eẽ penderet ex illo alio: quoniã eſſe neceſſe eſſe cum illa deſignatione penderet ex eſſe illud aliud ⁊ eſſe neceſſe eſſe ſine illa deſignatiõe penderet ex nõ eẽ illud aliud g̊ neceſſe eſſe ſuum ſignificatũ ſuũ nõ ſignificatum eſſet vtroque modo pendens: cuius autem eſſe pendet: ex non eſſe aliud cauſatum eſt ſicut cuius eſſe pendet ex eſſe aliud cauſatum eſt: quoniã

ſicut ad ipſum nō eē opus eſt illud aliō
exiſtere quo exiſtente deſtruitur eſſen-
tia eius. Igitur eius eētia pendet ex il-
lo alio. Sꝫ neceſſe eſſe nō pēdet ex alio
a ſe vllo mō: qm̄ ipſum eſt ſufficiēs ſibi
ipſi in ſe ipſo: ad eē ipſum. Et hoc ē qō
intelleximus de neceſſe eē. ¶ Nonum
qō neceſſe eſſe nō pōt ꝑmutari. Permu
tatio enī nil aliud eſt q̄ꝫ deſignato: ꝙ ali
q̄d nouum venit in eum qō prius nō fu
it Omne vero nouū eget cā ⁊ impoſſibi
le eſt illam cāꝫ eē aliud ab eo qō. ſ. ē ne-
ceſſe eē ſicut p̄dictū eſt: vel eē ip̄m. Om
nis. n. deſignatio que ꝓuenit ab eſſentia
⁊ eſt ſimul ⁊ īſeparabiliter eſt ea: p̄cipue
cum dictum ſit ꝙ agens non eſt recipi-
ens: ergo nulla res agit aliq̄d in ſe ipſa
vllo mō. ¶ Decimū ꝙ ex neceſſe eē nō
ꝓuenit niſi vnuꝫ quaſi nullo mediante:
aliquibus vero mediātibus multa pro-
ueniūt ex eo ⁊ ſm ordinē. Oīs enī mul-
titudo vniꝰ rei vl̕ ē ex ꝑtibꝰ ꝯſtituentibꝰ
vnitatē ei ſic̄ eſt multitudo corporis: vl̕
eſt ex his in que res ītelligit̕ diuidi. ſ. cū
ītelligitur diuidi ī duo quorū alteꝛ non
exiſtit ſine alio niſi forma ⁊ materia: vel
eſt ei eē ⁊ ex eo ꝙ ipſa res eſt. Hec aūt
oīa iam remouimus ab eo. Igitur nō
remanet in eo niſi vna vnitas ſm cō-
munem modum. Ab vno autem non
prouenit niſi vnum: eo ꝙ opus vnius
non facit diuerſum niſi vel diuerſita-
te eius in quo fit: vel diuerſitatem īſtru
menti: vel ex aliquo alio qō eſt p̄ter eſ-
ſentiā vnius factoris. Quod ſic ꝓbatur.
Cum enī vnū corpus calefacit aliud cor
pus ⁊ infrigidat aliud: cognoſcitur ne-
ceſſario eē īter illa diuerſitas. Si. n. vnū
eorum eſſet quale aliud eſt: profecto cō
ſimilis eſſet ī eis eorū actio: ⁊ poſtq̄ꝫ im-
poſſibile eſt prouenire duo diuerſa ex
duabus eſſentijs conſimilibus: tunc im
poſſibilius eſt diuerſa prouenire ex vna
⁊ eadem eſſentia: Remotius ē enim ali-
q̄d ab alio q̄ꝫ a ſeipſo. Poſtq̄ꝫ igit̕ ſimi
litudo vnius ad aliud facit debere acci-
dens eorū nō eſſe diuerſa: tūc idētitas eſ
ſicatioꝛ ē ad hoc. dicitur aūt identitas ī
re: ſed nos intendimus ꝑ hoc te facere
intelligere. ¶ Undecimum ꝙ neceſſe
eſſe non dicitur accn̄s ſicut predictū ē
ſic nec dicit̕ ſubſtātia q̄ꝫuis ſit ꝑ ſe exi-
ſtēs ⁊ niſi exiſtat ī ſubiecto ſicut ſubſtā
tia. Sicut enī conuenerūt ſubſtantia ni-
hil aliud eſt niſi id quod res eſt: eius eē
non eſt eſſe ī ſubieco. ſ. ꝙ cum fuerit nō
ſit in ſubiecto: non ꝙ habeat eſſe apud
te in effectu. Cuius rei tibi ſit exemplū
animal quod dicitur fenix: quod quidē
ſubſtantia ē ſine dubio: tu tn̄ dubitas ſi
nunc ſit vel nō. Similiter et multe alie
ſubſtantie. Subſtantia ergo dicitur cer
titudo rei ⁊ id quod ipſa eſt cum accide
rit ei eē in effectu non in ſpecie. Subſtā
tia igitur eſt interpretatio rei cuius eſſe
diuerſum ab eo qō ipſa eſt. Cuius igit̕
eē ⁊ id quod eſt fuerit vnum ⁊ idē nō
vocabitur ſubſtantia. ſm ꝙ cōueniunt
niſi forte aliquis velit accipere ſubſtan
tiam id vnum cuius eſſe nō eſt in ſubie
cto: ⁊ tunc ſm hoc neceſſe eē poterit di-
ci ſubſtantia. Siquis autē dixerit ꝙ qꝛ
neceſſe ē eē ⁊ aliud ab eo eſt: ⁊ ſic eē cō-
mune eſt eis: ergo neceſſe eē eſt tm̄ alio
ſub vno genere: ergo opus eſt vt diffe-
rat ab eo ꝑ dr̄am. Si igit̕ habebit diffi-
nitionē dicemꝰ ꝙ non hꝫ diffinitionem
que conuenit illi ⁊ alijs: ſm prius ⁊ po-
ſterius. Iam etiā oſtendimus ꝙ eē con
uenit ſubſtantie ⁊ accidētibꝰ ſimiliter:
nec ꝯuenit eis vniuoce Qō autēꝫ nō dr̄
vniuoce nō eſt genus. Poſtq̄ꝫ āt eē nō
eſt genꝰ: qm̄ q̄ꝫuis dicat̕ nō eē ī ſubſtā-
tia nec tn̄ ꝑꝑ hoc erit genꝰ: Negat̕. n. tm̄
vnuꝫ eē ⁊ n̄ eē ī ſubiecto. Qō ꝯuēit ei ⁊
ſubſtātijs n̄ dr̄ ſm gn̄alitatē. Suſtātia-
litas vō genꝰ ē oībꝰ ſubſtātijs ꝓuēit igit̕
ex hᵒ ꝙ nece eſſe n̄ cadat ī aliquo. x. p̄di-

Margin note (beside "intelleximus de neceſſe eē. ¶ Nonum"): Neceſſe eſſe non poteſt ꝑmutari

camentoꝝ. Poſtq̃꜃.n.non cadit predicamento ſubſtantie. tunc multo minus in predicamentis accidentium: preſertim cũ eſſe omnium predicamentorum ſit preter id quod ſunt: ⁊ ſit accidentale eis: ⁊ ſit extra id quod ſunt: eē vero neceſſarij eē ⁊ id qđ ē vnũ eſt. Manifeſtũ eſt igitᷣ ex hoc ꝙ neceſſe eē nõ habet genus: ergo nec differẽtiam: ergo nec diffinitionem: ⁊ cõſtat ꝙ non ↄſiſtit ĩ aliquo nec in ſubiecto ergo non hʒ contrarium Cõſtat ergo quod nõ hʒ ſpẽm ergo nõ hʒ cõparem nec ꝑticipem: ⁊ oſtenſum ē ꝙ nõ hʒ cãm ergo nõ hʒ permutationeʒ nec hʒ partẽ vllo mõ.

Dē qđ eſt aliđ a neceſſe eē prouenit ab eo

¶ Duodecimum ꝙ quicquid eſt aliud a neceſſe eē oportet vt proueniat ab eo ſᷓm ordinem. ⁊ vt quicq̃d eſt habet eē ab illo. Quod ſic ꝓbatur. poſtq̃꜃.n. oſtenſum eſt ꝙ neceſſe eſſe nõ eſt niſi vnum: tunc quicq̃d non ē illud non eſt neceſſe: eſt igitᷣ poſſibile: vñ eget eo quod ē neceſſe eē: ē igitur ab illo. Uniuerſa.n. poſſibilia ſunt que neceſſario diuiduntur ĩ.iiij. Aut enim alia proueniunt ex alijs: ⁊ illa alia ex alijs: ⁊ connectantur hi vſq꜃ in infinitum: aut peruenitur ad vnuʒ vltimum quod eſt cauſa ⁊ non habet ſui cauſam: aut perueniatᷣ ad vnũ vltimũ cuius cã ē aliqđ ſuorum cauſatoꝝ: aut ꝑueniatᷣ ad neceſſe eē. Qđ autẽ hec diuiſio fcã ĩ.iiij cõplectatᷣ oĩa ratio hec ē: qm̃ neceſſe ē vt res vel ꝑueniat ad aliqđ vltimũ vel vt non perueniat ad vltimũ: ſi aũt ꝑuenerit ad vltimũ: tunc illud vltimũ vel eſt neceſſe eſſe: vel aliud. Si fuerit aliud tũc vel habebit cãm: vel nõ habebit cãm. Primũ aũt iiij. mẽbroꝝ. ſ. ꝙ res eant ĩ infinituʒ iam diſtinctũ eſt. ex ſecundo v̓o mẽbro ſcʒ ꝙ res perueniant ad vltimum aliquid q̃꜃ ſit neceſſe eſt ꝙ iã poſuimus: ⁊ ꝙ id vltimũ nõ habeat cãm ꝑueniet qđ ſit. Secũdo neceſſe eē qm̃ ñ ĩtelligimꝰ ꝑ neceſſe eſſe niſi id qđ nõ hʒ cãʒ vllo mõ ⁊ hoc quoq꜃ iã diſtinctum eſt. Tertium vero membrum. ſ. ꝙ illius vltimi ſit cã aliquod ſuorum cauſatorum ⁊ econtrario. Uerbi gratia: Si. a. ſit cauſa. b. et. b. ſit cauſa. g. et. g. ſit cauſa. d. ⁊ econtrario. d. ſit cã. a. eſt abſurdum quoniã prouenit ex hoc vt cauſatuʒ ſit cã qm̃ cauſatum cauſati cãtum eſt. Secũdo modo g̊ ſit cã: Cã quoq꜃ cauſe cã eſt: quomodo g̊ fiet cauſata? Jam.n. prediximus deſcriptioneʒ eius reſtat g̊ verũ eē quartũ membrũ. ſ. ꝙ ꝑueniunt ad vltimũ res ꝙ eſt neceſſe eſſe. Si quis aũt dixerit ꝙ eſſe iam diuiſiſtis in id quod pendet ab alio: ⁊ in id quod non pendet ab alio: ⁊ vocaſtis id quod non pẽdet ab alio debitum vel neceſſe eē ⁊ affirmaſtis ꝙ neceſſe eſſe debet eē hᵒ ⁊ hᵒ. ſ. quicq̃d de eo predictuʒ eſt eo ꝙ ſit abſolutum ĩ ſe nõ pendens ab aliquo: nõdũ cãm aſſignaſtis inter ea que ſunt eſſe aliq̃d huius. Unde quia probatiõe probatur ꝙ ſit neceſſe eſſe. ſ. eſſe eius deſignatio fuit: q̃cquid ſupradixiſtis de eo. Dicemꝰ ꝙ eiꝰ probatio hᵉ eſt. ſ. ꝙ huius ſenſibilis mũdi eſſe: manifeſtum eſt ꝙ eſt corpora ⁊ accidẽtia. Horum autem omniũ eē aliud eſt ab eo ꝙ ipſa ſunt ⁊ quicq̃d tale ē oſtẽſum eſt eſſe poſſibile. Quomõ enĩ non erunt poſſibilia? Exiſtentia.n. accidentium non eſt niſi ꝑ cõparata: g̊ ſunt poſſibilia. ⁊ exiſtentia corporum eſt ex partibꝰ ſuis ⁊ ex forma ⁊ yle: et exiſtẽtia vero forme eſt ꝑꝑ yle: ⁊ exiſtentia yle ē ꝑ formã. ſ. vnũ eorũ nõ põt eē ſine alio. Et quicq̃d tale eſt iaʒ oſtẽſum eſt id nõ eſſe neceſſe eē: eo ꝙ iam ꝓbatũ ē ꝙ neceſſe eē nec ē forma nec yle: nec corpus: nec accidens: negatiua vniuerſalis conuertitur in conſimileʒ ſibi. Manifeſtuʒ eſt igitur ꝙ nullũ horum eſt neceſſe eſſe Igitᷣ eo ꝙ tũc eſſet poſſibile neceſſe eſſe ſunt poſſibilia: iam aũt diximus ꝙ poſſibile non hʒ eē ꝑ ſe ſed per aliud a ſe ⁊

h̃ itelligim⁹ ꝺ oi qꝺ factũ ē. Mũd⁹ igiᷣ
ē poſſibil' igiᷣ fcũs eſt. Senſus aũt ē fa
cture ipſum eſſe ab alio ⁊ nõ a ſe: igitur
reſpectu ſui nõ hꝫ eē ſed reſpectu alius
a ſe hꝫ eē: ſꝫ quicq̇d eſt rei ex ſe prius eſt
q̃ꝫ id qꝺ eſt ei ex alio a ſe prioritate eēn
tiali. Non eē ãt eſt ei ex ſe. eſſe vero ex
alio a ſe Igitur eius non eſſe prius ē q̃ꝫ
eius eſſe: g̊ factus eſt ab eterno ꝑpetu⁹
eo ꝙ hꝫ eſſe ab alio ab eterno. Jam aũt
prediximus ꝙ ſempiternitas rei nõ auf
fert ei eſſe factã. Ille vero a quo res ſp ē
dignior ē q̃ꝫ ille qui interiecta mora ceſ
ſans p̃parat ſe ad agẽduꝫ. Poſtq̃ꝫ ergo
oſtenſum eſt ꝙ vniuerſitas poſſibilis ē
⁊ p̃dictuꝫ eſt ꝙ oĩa poſſibilia egent cã ⁊
cãe ex neceſſitate ꝑueniãt vſqꝫ ad neceſ
ſe eē qꝺ neceſſario ē vnũ: ſequiᷣ tũc ꝙ
mundo principiũ eſt id qꝺ eſt neceſſe ꝑ
ſe ⁊ ꝙ eſt vnũ oĩo: ⁊ cuius eē eſt a ſe ip-
ſuꝫ: Immo ipſe eſt verũ ⁊ purũ eē in ſe
ipſo: ⁊ ipſe ē origo eēndi aliud a ſe. Eſſe
igiᷣ eius eſt ꝑfectũ ⁊ ꝑfectiſſimuꝫ ita ꝙ
oĩa quecũqꝫ ſunt habẽt eſſe ab illo ſᷣm
ordinẽ ſuũ: ⁊ compatio eē alioꝝ ad ſuũ
eſſe eſt ſicut cõparatio lucis alioꝝ corpo
rũ ad lucẽ ſolis: ſol.n. lucet ꝑ ſe nõ ꝑ ali
ud illuminãs illũ. Eſt igiᷣ fons lucis oĩ
lucẽti eo ꝙ emittit lucem a ſe ĩ aliud ſi-
ne ſeꝑatione alicuius a ſe: ſed lux ſue eſ-
ſentie eſt aduentus lucis in aliud a ſe.
Hoc aũt exẽplũ eſſe congruũ ſi ſol eſſet
lux ꝑ ſe ſine ſubiecto. Eſt aũt lux in cor-
pore qꝺ eſt ſubiectũ. Eſſe vero primi q̇
eſt fons eē vniuerſitatis nõ eſt in ſubie-
cto. Differt ẽt ab h̃ alio mõ. ſ. ꝙ lux ve-
nit ab ipſo ſole naturaliter tm̃ ſic vt ſol
nullo mõ hẽat ſciam q̃ ſit cã aduẽt⁹ ei⁹
Ipſum.n. ſcire lumẽ venire a ſe ipſo nõ
eſt principiũ eēndi lucẽ ab ipſo. Oſten-
demus ẽt ꝙ ſᷣm ꝙ eſt vniuerſitas ordi
nata ſcia primi eſt principiũ ſue ordina
tionis: ⁊ ꝙ q̃cũqꝫ ordinatio eſt: ꝯſequẽs
eſt ordinationem intellectualeꝫ que eſt

Sol lucet ꝑ ſe non ꝑ aliud.

exemplar in eſſentia primi.

¶ Tractatus. iij. de ꝓprietatib⁹ primi.

PRopõ eſt ſicut p̃dictũ eſt ꝙ ĩ ip-
ſo neceſſe eſſe nullo modo plura
litas eſt. Oportet tamen oĩo deſignare
neceſſe eē aliq̇bus vt ipſum ab his q̃ nõ
inducũt pluralitatẽ de ſignificationib⁹:
Et neceſſe eſt diſtinguere deſignatiões
que inducunt pluralitatem: ſicut nõ atri
buanᷣ ei niſi he ſole que nullaꝫ faciunt
multitudinẽ. Deſignatões vero diuidũ-
tur in quinqꝫ: vt cũ dicitur aliq̇s hõ. cor
pus. albus. ſciens. largiens ĩdigẽs. Hec
ſunt quinqꝫ deſignatiões. ¶ Prima ve
ro que eſt corpus eſſentialis eſt ⁊ eſt ꝑs
eſſentie rei ⁊ eſt genus. Huius aũt deſi-
gnatio non põt dici de ipſo neceſſe eſſe:
qm̃ p̃dictũ eſt ꝙ non habet genus neqꝫ
dr̃am. ¶ Secunda vero que eſt albus
ē deſignatio accidentalis homini ſimi-
liter huiuſmodi nõ poteſt dici de neceſ-
ſe eſſe. ¶ Tertia quoqꝫ que eſt ſcĩa acq̇
ritur homini et pendet ex aliquo qꝺ eſt
ſcitum: albedo vero eſt accidẽs homini
ſed non pendens ex alio: Et in hoc diffe
runt: in ipſo aũt neceſſe eē nullũ accñs ē
ſine pendẽs ſiue nõ pendens ſicut predi
ctũ eſt. ¶ Quarta vero que eſt largiẽs
intelligiᷣ eſſe relatio rei ad actionẽ pro-
uenientẽ ex ea. Et h̃ patet de prĩo. Mul
te.n. deſignatiões huius poſſunt dici de
eo varijs modis: ſed actiones que pro-
ueniunt ex eo: hoc aũt nõ facit debere eē
multitudinẽ in ipſo vnde h̃ nullam faci
unt deſignationẽ ĩ ipſo. Permutatio.n.
relationis nõ facit debere ꝑmutari ipſũ:
ſicut eſt: tu es ad dexteram alicuius de-
ſignaris relantem. Si vero mutetur il-
le ad tuam dexteram fiet quidem in eo
permutatio ſᷣm motũ: tu vero ipſe nõ ꝑ
mutaris. ⁊ ſᷣm hoc poſſumus concedere
multas huius relationes dici de neceſſe
eſſe. ¶ Quinta que eſt egeſtas ſenſu ē
deſignatio negatiua qm̃ egeſtas nil aliꝺ

Deſignationes que inducũt proprietatem.

intelligit̃ eſſe q̃ꝫ priuatio ſenſus. vnde
quātū ad neceſſe putat̃ eſſe deſignatio
ponendi aliquid. Verū eſt āt multa hu-
ius poſſe dici de primo eo ꝙ multa poſ
ſunt negari de eo. Et ex his duabus de-
ſignationibus que ſunt negationis ⁊ re
lationis multa numerata īnaſcēt̃ primo
que non faciunt multitudinem in ipſo.
Cum.n. dicitur vnū intelligit̃ nō hēre
ſimilem nec equalem nec poſſe recipere
diuiſionem. Cum vero dicit̃ eternus in
telligit̃ negari incepiſſe ſuū eſſe. cū ve-
ro dicit̃ largus vel dapſilis vel prius in
telligit̃ relatio ad actōes que proueni-
unt ex eo Cū vero dicit̃ principiū vni-
Primū p̄n cipiū ē vi- ues | uerſitatis: intelligit̃ ēt relatio: ⁊ hec eſt
ꝓpō. ¶ Snīa vero prima eſt ꝙ primū
principiū eſt viuens. Quicūqꝫ enī ſcit ſe
viuens eſt. primus aūt ſcit ſe ergo ē ſci-
Qō ſit ſci ens ſcia et ſcitum. | ens ⁊ viuens. Probat̃ aūt ꝙ ipſe eſt ſci
ens ſe ipſum. eſt hec. prius tn̄ ſciēdū q̃d
intelligat̃ ꝑ hoc quod dicimus ſciēs ⁊
ſcia ſcitū q̃ꝫtū ī naturalib⁹ ī libro de aīa
dr̃ ꝙ aīa noſtra percipe ſe ipſam ⁊ aliō
ab ipſa ⁊ ſciaꝫ ſuaꝫ. Secūdū hoc aūt ꝙ
aliqua res eſt ſciens intelligit̃ immunis
eſſe a materia: ſm̄ aūt ꝙ ſcitur ⁊ intelli-
git̃ nudata a materia. Cum aūt poſui-
mus id quod eſt nudatū aduenire in id
quod eſt īmune a materia tunc id quod
ſit eſſe ſcīa ⁊ id ī quo ſit eſt ſciens. Scia
enim nō intelligitur eſſe aliud q̃ꝫ ſigilla-
tio forme abſtracte a neceſſarijs ī re q̄
eſt īmunis a materia. Qō igit̃ ſigillat̃ ī
ea ⁊ eſt ſcia in id in quo ſigillatio ſit eſt
ſciens: ⁊ de ſcīa nō intelligitur niſi h̄ qō
cū fuerit vnū eēt vnū ſcie ⁊ ſciētis aliter
nō eſſet vnū. Qō aūt intelligimus de im
muni ⁊ nudato vnū ⁊ idem ē: ſed attri-
buimus nudatū ſcito ⁊ īmune ſciēti ad
hoc vt nō confundat̃ ſignificatio voca-
bulorū Amplius hō nō ſcit ſe ipſum ni
ſi qꝛ eius aīa nudata ē: nec ipſe ē abſens
ſibi ipſi ītantū ꝙ nō egeat repreſentari ſi
bi ſimulacrū ſui: nec forma ad ſcienduꝫ
ſe: anima.n. eius p̄ſens ē ſibi ipſi: nec ip-
ſe eſt abſens ſibi ipſi. Ipſe igit̃ nouit ſe
ipſum. Jam aūt prediximus ꝙ neceſſe
multo liberius ē a materia q̃ꝫ anima hu
mana. Aīa.n. pēdet ex materia actio pē-
det ab ipſa. eſſentia vero primi ſicut po-
tentia dicemus nullo mō pendet ex ma
teria. Igit̃ ipſe p̄ſens manifeſtus eſt ſi-
bi ipſi: ergo neceſſario eſt ſciens ſe ipſuꝫ
qm̄ eius eſſentia nudata nō eſt abſens | Scire ſe ipſuꝫ nihil addit p̄rio p̄ncipio.
ſue eſſentie īmuni a mā̄. Hoc.n. tm̄ intel
ligit̃ eſſe ſcia. ¶ Snīa ſa eſt ꝙ ſcire ſe
ipſuꝫ nō addit ſibi aliquid vñ q̄ſi ꝑ hoc
ſit multitudo in eo: qm̄ eius ſcīa non eſt
niſi ipſemet. Quod vt notius fiat p̄mit-
temus q̄dā̄. ſ. ꝙ q̄cq̄d ſcit hō vel ſcit̃ ab
eo qꝛ eſt repreſentat̃ aīe ſue ꝑ ſenſum
exteriorē: vel ꝑ ſenſū īteriorē vl̃ ſcit̃ ab
eo ꝑꝑ ſimilitudinē exiſtētis ī eo. Niſi.n.
ī ſe īuenerit hō ſimilitudinē rei: nō pote-
rit eā ſcire. Qō cū ꝯſtiterit dicem⁹ ꝙ hō
n̄ ſcit h̄ eē ī deo niſi ſꝫ ꝯſiderationē ſui.
ipſe.n. ſcit ſe ipſū. Igit̃ ⁊ hō ſcit ſe ipſū
Tūc id qō ſcit̃ ab eo vl̃ ē ip̄e met vl̃ aliō
ſi āt fuerit aliud: tūc n̄ ſciuit ſe ip̄m ſꝫ ali
ud: ſi vero id quod ſcitur ab eo fuerit ip
ſe met: tūc ſm̄ hoc ſciens ē ſcitū. Vn̄ igi
tur fuit ſciens ⁊ ſcitum. Probabimus
ēt ꝙ ſcīa eſt ēt ſcita: ſic vt ponamus fū-
damētū ſcitū ⁊ probemus ꝙ ſcīa eſt ip-
ſum ſcitū ⁊ ꝙ ſciens eſt ipſum ſcitum ſi
cut p̄dictū eſt: ⁊ ꝓuenit ex h̄ necīo ꝙ h̄
. ſ. ſciens ⁊ ſcitū ⁊ ſcīa vnū ſunt: nec eſt
in eis multitudo. Probatio autē ꝙ ſcīa
eſt ſcitum ⁊ ſenſus ē ſenſatū eſt h̄ ꝙ eſt
ſentiens propter id ꝙ ſigillatur in ocu-
lis ei⁹ ex forma rei viſe et ſimulatio ei⁹
igitur apprehendit illam īpreſſionem q̄
eſt ſigillata ī eo ⁊ ē ſentiēs illā tm̄. Res
āt extrīſeca ē coeq̄lis ⁊ ꝯſimilis illi īpreſ
ſiōi ē ⁊ cā adiūct⁹ illi⁹ īp̄ſſiōis ī eo ⁊ ip̄a
ē ſꝫ app̄heſuꝫ p̄ter primū. Id.n. qō tibi
ineſt eſt id quod fuit in eo ō īpreſſione:

ſenſus autem non intelligitur eē niſi il-
la ipreſſio ſenſata ⁊ h̄ eſt ēt primū ſen-
ſatur. Igitur ſenſus ⁊ ſenſatio eſt vnū.
Similiter etiam ſcia eſt ipſum ſcitum ⁊
ſimulacrum eius ſibi coequale: ⁊ h̄ eſt
apprehenſum ⁊ ſcitū. ſ. ſimulacrum qđ
ſigillatur i anima. Hoc eſt ēt primū ſen
ſatū. Verū eſt igitur qꝛ id quod ſcitur
eſt ipſa forma Cum aūt conſtiterit ꝙ ip
ſuꝫ ſcitū eſt ipemet ſciens: tunc iuenieꝛ
ſcia ſciens ⁊ ſcitum. Ergo primū ē ſciēs
ſe ipſum ⁊ ſcia eius ⁊ ſcitum ſuū eſt ip-
ſemet. He autem interpretationes non
ſunt diuerſe niſi diuerſitate reſpectuū.
Ex hoc enim ꝙ eſt imunis a mā ⁊ ha-
bet ſe manifeſtum ⁊ preſentem ſibi ipſi
eſt ſciens: ſed ex hoc ꝙ habet ſuam ſciē
tiam nudatā ſue eſſentie imuni eſt ſci-
tum: ⁊ ex hoc ꝙ ſua eſſentia ē ſue eſſen-
tie ⁊ in ſua eſſentia ⁊ nō abſens ſue eēn
tie eſt ſcia ſue eſſentie eſt ſcientia per ſe.
Hoc autem non eſt cauſatum niſi qꝛ ſci
entia ſcito tantū idiget. ſed ſi ſcitum ſit
aliquid a ſciente vel ſit ipſemet ſciens:
profecto ſcia nō facit debere eē i eo diſ-
cretionem. Pōt vero concedi ꝙ ſcitum
vel eſt ipſum ſciens vel aliud. Conue-
nientius autem eſt ſcire ſe ipſum qꝫ ali-
ud. ſ. ipſuꝫ magis eſt notū ſibi qꝫ aliud.
¶ Sentētia tertia ē ꝙ primus ſcit om- — Primū pri-cipiū ſit oīa
nes ſpecies ⁊ genera omnium que ſunt.
vñ nihil deeſt ſciētie ipſius. Ex hec ſen-
tentia eſt difficilior ⁊ profundior prece
dente. Hoc tñ ſic probatur. Predictum
eſt. n. ꝙ ipſe ſcit ſe ipſum. vnde oportet
ꝙ ipſe ſciat ſe ſicut ē qm̄ ipſe nudus ⁊
apertus ⁊ certiſſime manifeſtus eſt ſibi
ipſi ſm̄ ꝙ ipſe eſt: certitudo vō eius eſt
hoc ꝙ ipſe eſt purum ⁊ veruꝫ ens fons
eſſendi ſubſtātias ⁊ accidētia ⁊ quicqđ
ipſa ſunt ſm̄ ordinē ſuū. Si ergo ſcit ſe
ipſum eſſe principiū eorū: tunc ſcia iclu
ditur in ſcientia ſui. Si vero non ſcit ſe
ipſum eſſe principium eorū tūc non ſcit

ſe ſicut ē. Quod eſt abſurdū. Ipſe. n. nō
ſcit ſe niſi quia manifeſtus eſt ſibi ipſi.
Et hec duo ſunt nuda. ſ. ipſe ſecundum
duos reſpectus. Ipſe. n ſicut eſt: cogni
tus ē ſibi ipſi. Vnuſquiſqꝫ. n. noſtrū cū
ſit: ſciet ſe vnuꝫ ⁊ potentem ſine dubio:
qm̄ talis ē. Si aūt nō ſcit ſe ſic: tunc nō
ſcit ſe ſicut ē. Primus igitur ſcit ſe eſſe
principiū oīum. Continetur igiꝛ ſcien-
tia oīum ſub ſcia ſui ſm̄ continentiam
ſine dubio. ¶ Sententia. iiij. ē ꝙ hec ēt
non inducit multitudinem in eius ſcia
vel eſſentia. Sꝫ h̄ ſubtilius ⁊ difficilius
eſt precedenti. Qm̄ oīa que ſecuntur ſꝫ
ꝙ ſunt multa egent ſcijs multis. vñ ſcia
de multis ſcitis diſcretis nō poteſt eſſe
vna. Intellectus. n. de hoc ꝙ vere vnū
eſt hoc eſt qꝛ nō eſt in eo aliud ⁊ aliud: — Scia d̄ mł
tunc vt hēat poſitionem diſtinctionis — tis ſcitis ñ
alicuius de illo ſequaꝛ ipſū non eē qm̄ — pōt eē vna
non hꝫ partes. Si. n. ponatur ipſū ſcire
ſubſtantias ⁊ accidētia ſcia vna: tunc ſi
ponaꝛ ipſum accidentia non ſcire: rema
nebit tamē aliqđ aliud ꝙ poſuimus eū
ſcire ſubſtantiā. Et ſimiliter cōtingit de
oībus duobus ſcitis. Hoc aūt repugnat
ei quod itelligiꝛ vna vnitas. Quod ſic
declinaꝛ ex conſideratione preſcie ani-
me rōnalis. Aia enim eſt q̄ſi tabula bre — Aia eſt q̄ſi
uis continēs ſummā omniū q̄ in mūdo — tabula bre
ſunt: in q̄ inueniꝛ exemplū omnis rei ⁊ — uis i ſe oīa
per q̄m ſit poſſibile cognoſcere vniuer- — ꝯtinēs que
ſa. Dicimus igiꝛ ꝙ homo in cognitione — ſūt i mūdo
rerum habet tres diſpoſitiones. Prima
eſt vt diſtinguat formas rerū ſcitarū in
ſuo arbitrio: queadmodū arbitraꝛ hō.
Exēpli grā Informis legū cū diſpōit ſe
dicturū ſingula ſuo ordie alia poſt alia
⁊ h̄ eſt ſcia diſpoſitionis ſue ordinatio-
nis. Secunda eſt cū ſit adeo peritus in
radicibꝰ ⁊ principijs legū ⁊ adeo perfe-
cte cognoſcit vim eaꝝ vt ſtatim poſſit i
telligere quicqđ narraꝛ ſibi abſqꝫ recol
lectiōe eaꝝ. Et tūc ſm̄ h̄ ꝙ nō eget recol

ligere ſingula que dicūtur dꝛ̄ legiſta: qꝛ
nō hꝫ tūc iminētē ſciam oꝛdinādi ⁊ re-
colligendi ſingula qm̄ ex ipſis iā cōpa-
uit ipſe ſibi diſpoſitionē ⁊ habitū qui ē
ꝑncipiū ſcie exuberātis in foꝛmis legali
bus que ſunt infinite cuius diſpoſitio-
nis compatio ad oēm foꝛmaꝫ poſſibilē
vnū eſt. Et hec diſpoſitio eſt ſimplex ⁊
ſimpliciſſima: ⁊ eſt vna in q̄ nulla eſt di
uerſitas q̄ꝫuis hēat compatione ̄ad foꝛ-
mas infinitas. Tertia diſpoſitio eſt me-
dia inter vtrāq̄ꝫ diſpoſitionē verbi grā
Cum hō audit v̄ba alicuius opponētis
ſibi ipſe non nouit qȯ dꝛ̄ ⁊ nouit ſe in
pꝛōptu hēre reſpōſionē: ⁊ nouit qȯ dꝛ̄
falſum eē. Et qꝛ pōt oīno falſificare illȯ
ſicut ſi audiret dici ꝙ mundus non ce-
pit eo ꝙ videt̄ ſimilis illi ⁊ illi coꝛpo-
ri: ipſe vero nouit ⁊ quia cepit ⁊ qua-
liter r̄ndēdū ſit ꝯtra oppoſitionē quā il-
le fecit cū in re memorando ⁊ colligen-
do ſingula opus ſit. multa moꝛa ⁊ diſ-
poſitione ipſe tn̄ certus eſt veriſſime de
ſeipo ꝙ oīno nouit reſpōſionē q̄ꝫuis nō
pꝛeceſſit in ſuo intellectu oꝛdinatio rn̄-
ſiōis: ⁊ q̄ſi poſtea cogitauerit ȯ rn̄ſione
deſtendendo de re ſimplici vl̄i quā co-
gnouerat in ſeipſo nō ceſſans ī ſe ab h̄
quouſq̄ꝫ ab illa re vl̄i veniāt ī ſuo ītelle
ctu foꝛme diſtincte ꝑ q̄s ſignificet aliq̄d
inducēdo eas vnā ꝑpōnē poſt aliā quo
uſq̄ꝫ manifeſtet̄ id qȯ hēat ī mente de
reſponſione ſimplici ꝑ pōnes ⁊ oꝛdina-
tiones: quarū oꝛdinatio tunc ī ſuo intel
lectu non erat ad manum: cū ipſe hēret
tunc diſpoſitionem ſimplicē q̄ eſt ꝑnci-
piū ⁊ cātoꝛ oꝛdinationis eoꝝ. Et hec diſ
poſitio eſt nobilioꝛ ī diſtictionibus. Un̄
opꝫ vt ponamꝰ ꝙ ſcia pꝛimi quantū ad
vniuerſa q̄ ſunt ē de manerie tertie diſ
poſitiōis. Impoſſibile ē. n. vt ſit de ma-
nerie pꝛime diſpoſitionis qm̄ ſcia oꝛdi-
natiua ipa eſt ſcia humana : cuius due
ſcie nō ꝯiūgunt̄ in aīa in vno īſtāti ſed
vna ſuccedit poſt aliā: eo ꝙ ſcia ē q̄ſi ce
latura ī aīa Sicut. n. nō poſſumus ima-
ginari duas celaturas vel duas figuras
in eadē cera ſimul eodē mō circa idē: ſic
nō pn̄t imaginari in aīa eē due ſcie diſ-
crete ſimul ꝑſētes eodē mō ſꝫ ſuccedūt
ſibi adeo ſubito vt nō poſſit cōpꝛehēdi
earū ſucceſſio ꝑꝑ bꝛeuitatem tꝑis: eo ꝙ
ml̄ta ſcita ſimul cōiūcta fiūt ſicut vnū.
Un̄ ſit ex eis in aīa q̄dā diſpōnis cōpō
ad oēs foꝛmas. Et eſt vna q̄ h̄ ē ſicut de
pictio vna. Hec āt oꝛdinatio ⁊ h̄ muta-
tio nō ē niſi hoīs. Si āt poſuerimꝰ h̄ di
ſticta ⁊ oꝛdinata eē in ſcia dei. pꝛofecte
erūt ſcie multe īfinite ī deo ⁊ ꝑueniet tn̄
multitudo ī deo. Et erit h̄ abſurdū: qm̄
cū aīa ītēdit ī vnū diſcretū aliqȯ ꝓhet̄ ſi
mul intēdere in aliud. Igit̄ ſenſus de
hoc ꝙ ꝑmus eſt ſciens nō eſt niſi qꝛ ip-
ſe eſt in diſpoſitione ſimplici: cuius ꝯpō
ad certa ſcita ē. Unū igit̄ quod ītelligi-
tur de diuina ſcia nō ē niſi ꝑncipiū fluē
di diſtinctioneꝫ ab ea ī alia q̄ extra ipm
eſt. Igit̄ ſcia eius eſt ꝑncipiuꝫ cauſans
diſtinctiones ſciarū ī eſſentijs angeloꝝ
⁊ hominū. Igit̄ ipe eſt ſciens ſꝫ hāc cō
ſiderationē. Et hic modus dignioꝛ ē eo
mō quo res diſponunt̄ alie poſt aliā in
aīa. Que. n. ſibi ſuccedunt ⁊ nō veniūt ſi
mul ſed ſigillatim: neceſſe eſt enim eſſe
finita huius v̄o ſcie diuine ꝯpatio vna ē
ad id qȯ ē finitū ⁊ qȯ ē īfinitū: v̄bi grā ſi
ponamus eē regē apud quē ſint claues
theſauroꝝ totiꝰ terre: ipe v̄o nec indiget
eis. nec vtat̄ eis: nec expēdat eos in pꝛo
pꝛijs vſibus: ſed diſtribuat eos gētibus
vn̄ cōſtat ꝙ q̄ſq̄s habꝫ aliq̄d auri vl̄ ar
gēti ab eo accepit ⁊ mediāte claue regis
adeptus eſt illud. Sil̄r apud ꝑmū ſunt
claues oīuꝫ ſciaꝝ ab ipo ꝓcedit ſcia ⁊ co
gnitio oīum: ⁊ ſicut icōueniēs eſt regem A deo ꝓcedit oīs ſcia ⁊ cognitio
apud quē ſūt claues non appellari diui
tē: ſic icōueniēs eſt illū apud quē ſūt cla
ues ſciarū nō appellar̄ ſciētē Et ſi paupꝝ

qui ab eo accipit pecuniam vocatur di/
ues ſm q̄ in preſenti hȝ pecuniã in ma/
nu ⁊ rex vocatur diues ſm q̄ dat ⁊ de
manu eius accipiunt alij: cũ vero ⁊ ipſe
a quo emanãt diuitie omniũ vocabitur
diues. Sic eſt enĩ diſpoſitio de ſciẽtia ⁊
ſic ẽ cõparatio diſpoſitõis ſcĩe primi ad
ſcĩas ſingulas. ſicut cõparatio alchimie
ad denarios ſignatos. Alchimia eniȝ no
bilior eſt eo q̄ ex ea proueniunt numi
infiniti ſȝ mẽſurã. Dictũ eſt autẽ hoc cã

Scĩa primi ẽ ſimplex

exẽpli. Opȝ igitur vt intelligat̃ ſcĩa pri/
mi ſimplex ſm cõparationem tertie diſ/
poſitiõis. Cõparatio igitur primi ad oĩa
que ſciuntur eſt ſicut comparatio oppo
nẽtis in diſputatiõe ad reſpõnẽ ſingulo
rũ ordinata. ſiquis autẽ dixerit q̄ ex ipã
diſpoſitione videtur ſequi q̄ ipſe ſit ex/
pers ſcientie: nãq̧ eſt apertus percipere
eam per potentiã propinquã: idcirco ꝑꝑ
propinquitatẽ potentie dicit̃ ſapiẽs: ali/
ter vero nõ eſt ſapiens: ⁊ ſic primus eſt
expers ſcientie in effectu. Nõ poteſt aũt
intelligi primꝰ eſſe in potẽtia perceptibi/
lis ſcientie. Igit̃ nõ eſt ſciens nec in po/
tẽtia nec in effectu. Dicemus q̄ hec op/
poſitio ꝑtinet ad diſpoſitionẽ ſcđaȝ: non
ad diſpoſitionẽ tertiã. Differt autẽ ſcđa
a tertia in hoc q̄ ſciẽs ſm diſpoſitioneȝ
ſcđaȝ põt obliuiſci ſcĩe ⁊ ſciti vl̃ vtriuſq̧
ſimul vel alicuius eorũ. Sciẽs auteȝ ſm
tertiã diſpoſitioneȝ eſt ſciens falſificare
intentionẽ eius qui dicit q̄ mundus nõ
ceperit: ⁊ qualiter reſponderi debeat opi
nioni eius ⁊ hȝ h̃ certũ ⁊ firmum in aĩa
ſua: habet igitur diſpoſitionẽ preſentem
ſcire in effectu que hȝ cõparationeȝ ad
ſciẽtias ordinatas quarũ ordinatio non
eſt p̃ſens ſuo intellectui: q̄uis ſit potẽs
colliger̃ ⁊ preſentare eaȝ ſibi. Scđm hãc
igitur diſpoſitioneȝ opȝ exẽplificari diſ/
poſitionẽ primi ita vt per hanc poſſimꝰ
ſignificare ĩtellectũ eiꝰ. Et hoc ẽ qđ que

Deꝰ oĩa ſcit

ri debuit in hac ſnĩa. ¶ Snĩa quinta eſt
q̄ deus altiſſimus ſicut ſcit genera ⁊ ſpe
cies ſil̃r ſcit poſſibilia que contingũt q̄/
uis nos neſciamꝰ illa. Sicut poſſibile in/
terim dum ſcitur eẽ poſſibile nõ põt ſci/
ri an contigat. Uel enim ſcitur de eo ni
ſi hoc tantum quod poſſibile eſt: cuius
ſenſus eſt quod poſſibile eſt eſſe vel nõ
eſſe. verbi gratia. Si enim ſcierimus qđ
neceſſe eſt ens aduenire petunt iam ſci
re debitum vel neceſſarium: ⁊ erit fal/
ſum quod dicitur poſſibile eẽ non eſſe:
igit̃ poſſibile interim dũ nihil ſcit̃ de eo
niſi hoc tm̃ qđ eſt poſſibile. profecto nõ
ſcitur de eo an cõtingat vel nõ ↄtingat.
Jam aũt diximus qđ oẽ qđ eſt poſſibi/
le ꝑ ſe neceſſariũ eſt ꝑꝑ ſui cãm: igitur ſi
ſcitur eſſe cã eius tunc ipſum eſſe erit ne
ceſſe nõ poſſibile. cum v̾o ſcitur cã eius
nõ eẽ ſcitã: tunc ipm̃ nõ eſſe neceſſe eſſe
nõ poſſibile ergo poſſibilia reſpectu cau
ſarũ ſuarũ ſunt neceſſaria. Cũ enĩ ſcieri/
mus oẽs cãs alicuius rei ⁊ ſcierimꝰ ipm̃
eẽ: iudicabimus ſtatim ipſaȝ oĩno debet̃
eſſe. ſicut cras petrũ inuenire theſauruȝ
eſt poſſibile eſſe vel nõ eẽ. ſi. n. ſcierimus
oẽs cauſas offendendi in theſaurũ ſtatĩ
remoueret̃ dubitatio. Sicut ſi ſciremus
q̄ deberet contingere in domo eius ali/
quid quo cõpulſus exiret de domo tran
ſire tali via ſuꝑ lineã aliquã ſub qua ſci
retur theſauruȝ eẽ occultũ cooꝑtuȝ aliq̃
re leui nõ ſubſtinente grauitatẽ trãſeun
tis petri. ſciret̃ q̄ neceſſe eẽt eũ ibi ĩpin/
gere. Hoc enĩ factũ eſt neceſſariũ reſpe
ctu poſitõis eẽndi cauſas illas. Primus
autẽ qui eſt benedictus ſcit cõtingentia:
ſed ex ſuis cauſis qm̃ cãe ⁊ occaſiones ꝑ
ueniũt vſq̧ ad neceſſe eẽ. Quicq̃d igit̃ ẽ
poſſibile ⁊ quicq̃d eſt cõtingẽs eſt neceſ
ſariũ: qm̃ ſi cã eius nõ eſſet ipſuȝ nõ eẽt.
Cãm vero eius eſſe neceſſe eſt dũ ꝑueni
tur ad ipſum qđ eſt neceſſe eẽ. Qm̃ igit̃
ipſe eſt ſciẽs ordinationes cauſarum et
occaſionũ: profecto eſt ſciens ipſa cauſa

Deꝰ ſcit oĩa cõtingentia

ta. Unde aſtrologus qui comprehendit aliquas cauſaruꝫ eſſendi aliquid ⁊ non omnes non mirum ſi iudicet eſſe aliquid opinando. Poſſibile eſt.n. vt id qđ ſcit cōtingat īpediri ne fiat: qꝛ ī eo qđ dixit nō cōprehendet oēs cauſas. Hoc auteꝫ non pōt eſſe niſi ꝑꝑ remotionē eorū que accidūt. Si aūt cognouerit maioreꝫ partem cauſaꝝ corroborabitur eius opinio. Si vero cognouerit omnes: app̄hendet ſcientiā. Sicut ſcit in hieme ꝙ aer calefiet poſt. vj. menſes: eo ꝙ cā calefactōis ē ſolem eē in medio celo: qꝛ eſt in leone: ⁊ ſcitur ſm̄ vſum: ⁊ ſm̄ viſum: ⁊ ſm̄ ꝓbationē ꝙ ſol nō variat curſum ſuuꝫ: ⁊ ꝙ poſt hoc ipſe eſt rediturus ad leone. Hic igitur eſt modus ſciētie de poſſibilibus.

Deus non pōt cognoſcere ſingulari p̄ p̄teritū p̄ſens ⁊ futurum

¶ Snia. vj. eſt ꝙ primus qui eſt laudabilis non pōt ſcire ſingularia ſcientia in qua ſit p̄teritū ⁊ futurū ⁊ preſens. ſic vꝫ. nō ſciat ꝙ ſol hodie nō patietur eclipſiꝫ ſed cras: cum aūt venerit cras ſciat ip̄m iam eclipſari. poſt vō cras ſciat illum heri ꝑtuliſſe eclipſim: cū vero diuerſitas ſic ſciendi faceret debere eē ꝑmutationem in eius eſſentia: p̄dictū eſt aūt ꝙ impoſſibile eſt ꝑmutationē eſſe in ipſo. modus vero ex quo ſequeret̄ ꝑmutatio eſt hic ꝙ ſcitū cōmittat̄ ſcire: ⁊ cū permutatur ſcitū permutat̄ ⁊ ſcire: ſed cuꝫ ꝑmutatur ſcire ꝑmutat̄ ⁊ ſciēs: eo ꝙ ſcire nō ē de numero ꝓprietatū: quibus ꝑmutatis nō ꝑmutat̄ ſciens: ſicut ipſum ſedere a dextris vel a ſiniſtris. Scire enī ē ꝓprietas in eſſentia cuius ꝑmutatio facit debere ꝑmutari eſſentiā. Talis eſt enī cōparatio ſcientie ad ſcitum ꝙ ꝑmutato ſcito ꝑmutatur ⁊ ſcientia: ſicut poſuimus eſſe vnā ſcientiaꝫ de hoc ꝙ eclipſis eē deberet. Cum autem fuerit eclipſis fiet ſcientia; qꝛ iam eſt: cū vero remota fuerit eclipſis fiet ſcientia qꝛ iaꝫ preteriit: ergo q̄ſi ſciētia ſit vna ⁊ permutetur ſcire Scientie auteꝫ exemplum eſt ſciri: exēpla vero diuerſorum diuerſa ſunt. Si ergo poſuimus ꝙ primus eſt ſciens: qꝛ eclipſis erit tunc ſm̄ hoc erit ipſe vnius diſpoſitionis: cum vero fuerit eclipſis tūc ſi remānſerit eadem diſpoſitio erit ignorans ꝙ eclipſis eſt. Si autem fuerit ſciēs ꝙ eclipſis eſt: tunc diſpoſitio diuerſa eſt ab illa ſit igitur permutatio. ¶ Primus autem nō ſcit per particularia niſi ſm̄ maneriem vniuerſaleꝫ: ⁊ talis intelligēdus eſt ab eterno, ſine fine cum nō permutatur: ſicut ſi ſciat ꝙ ſol cuꝫ tranſit nōdum caude poſt tempus ſtatutū redit ad illuꝫ ⁊ ſcit lunā iam perueniſſe ad illum. ⁊ poſita ſub illo auffert nobis quaſi certam partē ſolis vnde facit debere videri q̄ſi certam partem ſolis eclipſatū in aliquo proprio climate. Et hoc ita ſcit eſſentialiter ⁊ hec ſcientia eſt vera ſiue eclipſis ſit ſiue non ſed vt dicamus ꝙ ipſe ſcit ſolē modo non eclipſari ⁊ dicamus cras ſcit ꝙ modo eclipſatur tūc primuꝫ ſcire erit diuerſum a ſecundo. Hoc autē non conuenit ei in quo nō pōt eſſe permutatio. Nullū igitur particulare eſt adeo minutum ꝙ nō hēat cauſaꝫ: ⁊ ipſe ſcit illum ꝑ cāꝫ ſuā ſed admodū vniuerſaliter. Nec eſt in illo deſignatio aliqua tēporis vel hore vnde reſtat ꝙ ipſe ſit ſciens illđ ab eterno ſine fine. Nihil igit̄ adeo minuꝫ eſt ꝙ ſcientiā eius effugiat preter hoc ēt omnes diſpoſitiones ſemꝑ eadē ſūt nec permutantur nec variantur: ſi ſic poſituꝫ fuerit.

Nihil ēt minimū eſt qđ ſciam dei effugiat

¶ Snīa ſeptima eſt ꝙ prim⁹ eſt volens ⁊ ei eſt volūtas ⁊ cauſa. ⁊ ꝙ hoc non ſit aliud ab eius eſſentia. Quod ſic manifeſtatur. Quoniam primus eſt factor ſicut predictum eſt eo ꝙ omnia perueniunt ex eo: ergo omnia ſunt factura eius. factor autem aut eſt agens tantum ex natura pura aut ex voluntate. Agens vero ex nā pura eſt agens ſed non ſciēs actiōeꝫ nec id qđ ſit oīs actio q̄ ſubiacet ⁊ volūtati. Quicq̄d aūt effluit ab eēntia

dei ⁊ ipſe ſcit id effluere ⁊ fluxus ei⁹ ab
eo nō diſplicet ſibi ſic vt abhorreat illū
qm̄ nihil horū edit. Cōplacet ergo ſibi ī
fluxu ei⁹ ab ipſo Et h̄ diſpoſitio pōt cō
cedi vt dicatur voluntas Principiū aūt
fluēdi eē qđ ē ab ipſo ē ipm̄ ſcire medie
ordinationis. In omni igitur ſcīa eius
eſt cā̄ eſſendi: ſcitū ergo eius voluntas
eſt eius ſcīa. Oīs aūt actio volūtaria nō
pōt eē quin ſit vel pura credulitas: vel
ſcīa: vel opinio: vel imagīatio: vel fan
taſia. Scīa.n.ē ſicut actio geometre ſm̄
ꝙ exigit ſcīa vera. Opinio vero ē ſicut
actio infirmi in cauſando ſibi a re quaꝫ
putat ſibi nociuā. fantaſia āt eſt ſicut ac-
tio anime cum appetit rem que eſt ſimi-
lis ei quod diligit: q̄uis ſciat eam non
eſſe id: ⁊ cū reſpuit illđ quod eſt ſimile ei
quod credit. Actio vero primi non po-
teſt eſſe nec opinionis nec imaginatio-
nis vł fantaſie: Hec.n. accidētia ſunt nō
permanētia: Unde opꝫ vt eius actio ſit
ſcīe intelligibilis vere. ℭ Reſtat igitur
videre quomodo: ſcīa ſit cā̄ eſſendi rem
⁊ quomō ſciri pōt ꝙ oīa fluxerunt ab
eo per ſcīaꝫ ei⁹. Prim⁹ n̄ pōt iteligi niſi ꝑ
exemplum conſiderationis aīe Cum:n.
accidit nobis imaginari rem amotam
prouenit ex imaginatione virtus deſide
rij: quod ſi intenſum fuerit ⁊ perfectuꝫ
⁊ habuerit ſibi aduentum ſcꝫ imaginari
nos hic eſſe debere: prouenit īde virtus
que diſcurrit ī muſculis ⁊ motus corda
re: ex quibus ſequitur mot⁹ mēbroꝝ in-
ſtrumentalium: ⁊ ſic prouenit actio que
ſita ſicut cum imaginamur formā linee
quā volumus facere ⁊ putamus eā de-
bere eſſe ⁊ tunc ex deſiderio ꝓuenit vir-
tus faciendi illam: Unde mouetur vir-
tute deſiderij manus ⁊ calam⁹ ⁊ ſic pro
ueniet forma linee qualē imaginati fui-
mus. Senſus aūt ei⁹ ꝙ diximus eā de-
bere eſſe hic eſt. ſ. vt ſciamus vel pute
mus eſſe vtile vel iocundū vel bonum

q̄ꝫtum ad nos. Motus igitur manus ꝓ
uenit ex virtute deſiderij: mot⁹ vero vir
tutis deſiderij prouenit ex imaginatione
ex ſcīa que eē debeat Igitur iā inueni-
mus in nobis principiū proueniendi ali
quid Qđ āt manifeſtius h̄ eſt. ſ. ꝙ am-
bulans ſuper trabem diſtenſam ſuꝑ du
os parientes altiſſimos putat ſe caſurū
⁊ cadit. ſ. prouenit caſus ex putatione. cū
vero extenſa eſt trabes ſuper terrā am
bulat ſuꝑ eam nec cadit qm̄ nō putat ſe
caſuum nec cadit. Imaginatio igiť ca-
ſus ⁊ inquiſitio forme eius ī eadem ho-
ra eſt cā̄ rei imaginate. ſ. caſus Jam er-
go inuenimus exemplum in conſidera-
tione anime: Redeamus igiť ad primū — *Imaginatio facit cāſ*
qui eſt benedictus in ſecula dicentes ꝙ
actio primi vel prouenit ex eo ſicut mo-
tus ex virtute deſideratiua ꝓuenit. Hoc
autem falſum ē. Deſiderium aūt ⁊ volū
tas non cōueniunt ei: qm̄ appetitiue ſūt
rei nō habite quā melius eſt hēri q̄ꝫ nō
haberi: Sed in neceſſe eē nihil ē ī poten
tia quod queratur haberi ſicut proba-
tum eſt ex premiſſis. Non reſtat igitur
niſi vt dicamus ꝙ eum preſcire ordinē
vniuerſitatis eſt cā̄ fluendi ordinem vni
uerſitatis ab eo. Hoc āt qđ nos imagi-
namur formam linee ⁊ depictionis non
ſufficit ad eē formā linee: qm̄ res quan-
tū ad nos diuidiť ī conueniētia ⁊ in non
cōuenientia. Un̄ egemus vt virtus vo-
luntaria creet in rebus cū aliquibus in
ſtrumētorum cognitioneꝫ cōuenientis
⁊ nō cōueniētis ſm̄ cōparationeꝫ eoruꝫ
Cum āt ex creata fuerit virtus volunta
ria egebit mēbris ⁊ īſtrumētis que mo-
ueant ad ꝑficiendum qđ imaginati fui-
mus ꝑꝑ iſtā in perfectionem Ipſa vero
ſcīa primi ſuffitiens eſt ad prouenīedū
id quod preſcitum eſt Diſtat.n.a nobis
alio mō. ſ. qꝛ neceſſe ē nos vel ſcire vel
putare vel imaginari ipſam actionem
non eſſe bonam. Sed hoc q̄ꝫtū ad ꝓmū

abſurdum ē. Tunc eniꝫ facere deberet
eſſe intentionem .ſ. cām finalē. Jam āt
diximus ꝙ intentio non monet niſi qꝺ
imꝑfectum eſt. Jgitur noſtra voluntas
non eſt niſi ſecundum ꝙ conſideramus
eligere rem que eſt nobis vtilis. Eius ve
ro voluntas eſt de ordine vniuerſitatis
ſm ꝙ conſiderat ſcīa eius ꝙ res ī ſe bo-
na eſt ⁊ ꝙ ī ſcīa eius eſt eē q̃ꝫ non eſſe: ⁊
ꝙ eē multiplex eſt: ⁊ ꝙ quicq̇d ē pleni⁹
⁊ perfectius eſt vnū: ⁊ ꝙ ex omnibus id
quod eſt magno vnū minus ſimplex eſt
comparatione eius: quod aūt perfectius
eſt melius eſt eo quod imperfectius eſt.
Ex eſſentia primi fluit oē quod ē
Eſſentia primi vero talis eſt quod ex ea
fluit ſine dubio omne quod eſt ſm mo-
dum pleniorem ⁊ ꝑfectiorem iuxta ordi
nem quod eſt poſſibile ī eſſe a principio
vſqꝫ ad finem ordinis. Senſus aūt de
hoc ꝙ ipſe eſt procreator creature .ſ. qꝛ
ipſe nouit ꝙ homo eget inſtrumēto fa-
cile agendi qm̄ ſi talis non eſſet imꝑfe-
ctus eſſet ⁊ ſic non eſſe male eſſet ipſi ho
mini: ⁊ nouit ēt ꝙ hoc inſtrumentū con
gruum debet eſſe ſicut manus vel pal-
ma vel pes ⁊ vt extremitates ſint diſtin
cte digitis: qm̄ ſi non hoc īpediret̃ facili
tas agēdi: ⁊ ꝙ digiti poſſūt habere mul
tos ſitus ita vt quinqꝫ ſint in vno ordi-
ne ſicut .iiij. ſunt in vno ordine ⁊ pollex
ſegregat̃ ab eis vt poſſet eos oēs cōſtri
gere: ⁊ ꝙ poſſunt eſſe duobus ordinib⁹
⁊ diuerſis modis: ⁊ nouit ꝙ hͦ quod de
diuerſitate motuū man⁹ exigitur vt ali-
quando accipiat ⁊ aliquādo tribuat: ali
qn̄ ꝑcutiat ⁊ aliquādo repellat: non pōt
eſſe niſi ſm formā hanc que nō videtur
in ea: Jgit̃ ſcīa eius de his eſt cā eēndi
illa: Uerum ē āt ꝙ cōꝑatio ſcīe eius ad
multos alios ſitus manus q̇ eſſe poſſent
vna ē: ſed hic ſitus ē ꝑcipue aſſignat⁹ ei
⁊ eſt diſtictus ab alijs ſitibus eo ꝙ ma-
ior ꝑfectior eſt in iſto. Uñ qꝛ eēntia pri-
mi talis eſt ꝙ dignius ē ab ea fluere bo
nū q̃ꝫ malum. Nolo aūt intelligere bo-
num ⁊ malum q̃ꝫtum ad ipſū: ſed ī ſe ip
ſis: ⁊ reſpectu eorum ad creaturā. Jdcir
co omne quod eſt .ſ. numerus ſtellaruꝫ
⁊ mēſura earum ⁊ diſpoſitio terre ⁊ aīa
lium ⁊ quicquid eſt non hꝫ eſſe ſm mo-
dum quo eſt: niſi qꝛ ex omnibus modis
eſſendi fuit conuenientior illi et quicq̇d
alij eſt poſſibile p̄ter hoc īperfectum eſt
reſpectu huiuſmodi quo nūc ē. Si enim
crearet animalibus mēbra īſtrumenta-
lia et non intunaret eius modū vtendi
illis profecto eſſent ſuperuacua Creauit
enim pullo roſtrū quo percutiēdo egre
dit̃ de ouo. Si enim non animaduerte-
ret moduꝫ vtēdi roſtro ⁊ colligendi ci-
bum de terra eēt ei ſuꝑuacuū Comple-
ta eſt igit̃ cura cū cōplexione bonitatis:
⁊ cōpleta ē bonitas cū recognitione vtē
di īſtrumētis poſt creationē. Hoc eſt igi
tur intellectus de voluntate ⁊ de cā. Sꝫ
hͤ cōuertent̃ in ſciam nec addunt ſ̃ ſciē
tiam nec ſcīa addit ſupra eſſentiaꝫ ſicut
premōſtratum eſt. Ut aūt opus eius fi-
at cū intentione vel ſine ſcīa hͦ non eſt.
Si aūt quis dixerit q̇d mirū erit ſi hēat
intentionem cū ſcientia ſicut nos habe
bimus: ⁊ ſi ſit eius intentio bonum pro
fluere ī alia a ſe nō ꝑꝑ ſeipſuꝫ ſicut nos
intendimus extrahere ſub menſura in
aqua non intendentes bonum noſtrum
ſed qꝛ volumus bonum noſtrum aliqꝺ
emanare a nobis: reſpōdebit̃ ei ꝙ ex ne
ceſſitate ꝓponēdi eſt vt ꝓponi ſit digni
us proponēti: q̃ꝫ non ꝓponi: ex quo fa-
cit ꝑcipi intentionē: ītentio aūt ſignat iꝑ
fectionē. Nos vero nō poſſumus ꝓpo-
nere aliquid niſi ex aliqua intentionē .ſ.
vt ꝑꝑ acquiſitionem retributiōis vl̃ lau
dis vel bone cōſuetudinis ad faciendūꝫ
bonum Si. enim. pro eodeꝫ eſſet nobis
hͦ agere tunc incōueniēs fieret nobis ꝓ
ponere hͤ ⁊ accidere ad illud faciendum
Non enim intelligimus ꝓpoſitione ali-

quid niſi inclinari ad id poſt quod pu-
tamus eſſe conueniens nobis. Quod ſi
non intelligerentur hˢ proponeꝛ: tunc ꝑ
poneꝛ eſſet ſermo caſus nō intelligibi-
lis. ¶ Sententia .viij. eſt ꝙ primus eſt
Deꝰ ē potēs potens. Quod ſic pobatur de potente hˢ
intelligitur vt faciat cū voluerit ⁊ non
faciat cū voluerit: ⁊ huiuſmodi eſt ipſe.
Jam enim oſtendimus ꝙ voluntas eiꝰ
eſt ſcia eius: ⁊ qꝛ quod ſciuit bonum eē
vt ſit id eſt ⁊ quod ſciuit melius eſſe vt
non ſit illud non eſt: Siquis autem di-
xerit quomodo poteſt hoc eſſe verum
cū ſm philoſophos ipſe non poſſit de-
ſtruere celum ⁊ terram. Dicetur quod ſi
vellet deſtrueret. Non vult autem de-
ſtruere qm̄ eterna voluntas eius eſt vt
ſit eſſe perpetuum Melius eſt enim eē
perpetuum q̄ꝫ non eſſe vel deſtrui. Po-
tens vero eſt propter hoc ꝙ faciat ſi vo
luerit nō ꝙ ſemꝑ faciat: neceſſario: ſicut
dicitur ꝙ ille hō potens eſt interficere
ſe ipſum: lꝫ ſciatꝛ hoc non facere. Veruꝫ
eſt tamen quod dicitur. Deus vero po-
tens eſt facere reſurrectionē nunc eſſe
licet ſciremus illum hoc nunc non fcūrū
omnino aūt cōtrariū ſciti. ſ. ꝙ non ē ſci
tum ſub eſt potentie. Jgitur eſt potens
ſuꝑ omne quod ē poſſibile Ex hoc ſen
ſu. ſ. ꝙ ſi vellet faceret. Dictio āt iſta. ſ. ſi
vellet faceret eſt ypotethica coniuncta.
Non eſt aūt de ꝓpetate ypotethice cō-
iuncte vtrāqꝫ partem eius eſſe verum.
Poteſt enim vtraqꝫ eſſe falſa vel alte-
ra tantum ipſa vero ypotethica vera ē
ſicut hoc quod dicitur. ſi homo volaret
moueretur in aere vera quidem eſt ſed
vtraqꝫ pars eius falſa eſt. Hoc aūt qua
dꝛ ſi homo volaret eſſet animal. Vera
quidem eſt ſed accidēs eſt falſum cōſe
quēs vͦo eius ē verū. Si qͣs āt dixerit ꝙ
Hec dictio q̈ dꝛ ꝙ ſi vellet faceret vide
tur dare intelligi ꝙ aduentura ē ſibi vo
luntas de aliqua re hˢ āt ſignificat ꝑmu

tationē dꝛ ꝙ vera eius īterpetratio hˢ ē
vt dicatꝛ potens hoc mō. ſ. ꝙ qͣcqͣd vult
eſſe id ē ⁊ qͣcqͣd non vult eſſe id nō eſt:
quod aūt vult eſſe ſi concederetur nol-
le illud eſt illud non erit: quod vero nō
vult eē ſi cōcedatꝛ nolle id eſſe tūc illud
erit hˢ. Jgitꝛ hˢ ē intellectus de potentia
eius ⁊ de voluntate eius ⁊ hec duo re-
ducuntur ad ſcientiam eius. Scīa vero
iā reducta eēt in eēntia eius. Jgitꝛ nulla
iſtarum facit debere eſſe multitudinē ī
illo. ¶ Snīa vero nona eſt ꝙ primus
eſt ſapiens. Sapīa vero duplr̄ ītelligitꝛ Deus eſt ſapiens
Vno mō ſm ꝯp̄henſionēꝫ qm̄ ſapīa eſt
vera rerū ꝯp̄henſio cū certitudine quid
ditatis eius quod eſt ⁊ diffinitionis eiꝰ
et credulitas de re vera par certiſſima.
Alio mō ſꝫ opationē. ſ. vt opatio ſit or-
dinata ſapienter cōtinens ī ſe qͣcqͣd ne-
ceſſe ē ei ad ꝑfectionē ⁊ decorē. Primꝰ
vero eſt ſciens res ſm ꝙ ſunt: ſcīa no-
bilioꝛ eſt oībus ſpēbus ſciaꝝ. Nr̄a quo
qꝫ ſcīa duplr̄ intelligitur. ſ. id qͦd acqͥritꝛ
de eē ſciti ſicut eſt nr̄a ſcīa de formis ce
lorum ⁊ de ſtellis ⁊ de aīalibꝰ ⁊ vegeta
bilibus. Vel id ꝑ qͦd acqͥritur eē ſciti: ſi
cut ꝑ ſcīaꝫ ſcriptoris ꝓuenit forma ſcri
pturꝛ quā adinuenit ex ſe ipſo ſine prece
dēte exēplo ⁊ ſcripſit eā ⁊ ab hac ſtriptū
hꝫ eē ꝑ eū. i. ſcia eius eſt cā eēndi ſcituꝫ
Cū vero aliqͥs alius cōſiderauerit ſtri-
pturam ⁊ didicerit ex ea facere ſimilem
tunc ſcitꝛ q̄ꝫ ad ip̄m eſt cā eēndi ſcīaꝫ rei
in eo. Scīa vero ex q̈ prouenit eē nobi-
lioꝛ eſt q̄ꝫ illa ſcīa que ꝓuenit ex eē. ſcīa
vero p̄mi de ordinatione eſſendi ē p̄nci
piū ordinis oīuꝫ q̄ ſunt: ſicut p̄dictum ē:
igitꝛ nobilioꝛ ē oībꝰ ſciētijs. Opa vͦo illi
us a p̄mo vſqꝫ ad vltimuꝫ oīo ſapiēter
facta eſt: qm̄ attributa ē vnicuiqꝫ eoꝛuꝫ
cātio ſua: ⁊ deinde recognitio ⁊ fuit lar-
giſſimus circa vnūquodqꝫ ī dādo ei qͣc
qͣd eſt neceſſariū cū oī eo qͦd opus ē ei
q̄ꝫuis non ſit ei oīno neceſſariū: ⁊ qͣcqͣd

eſt ꝑfectionis ⁊ decoris q̄uis nō multū
egeat eis ſicut eſt curuitas ſupciliorum
⁊ concauitas pedū ⁊ barba q̄ tegit rugo
ſitatē faciei ī ſenectute. ⁊ multa alia ſub
tilia in aīalibꝰ ⁊ vegetabilibꝰ ⁊ ī oībus
partibus que cōprehendi non poſſunt.

Deus ē largiſſimus.

¶ Snīa .x.ē ꝙ ꝑmꝰ largiſſimꝰ ē a quo
emanat oē bonū. Bonū āt multis mo/
dis emanat ab aliquo.ſ.vł vt pp h̄ aliq̄
fiat ei retributio alicuiꝰ emolumēti vel
vt nulla. Sz qꝛ opz eū h̄ fieri ſine aliq̄ re
tributione ſibi faciēda retributio q̄ diui
dit̄ vel vt pro dato reddat̄ ſibi ſimile:ſi
cut cū dat̄ pecunia ꝓ pecūia vel nō ſimi
le ſicut cū dat̄ pecūia ſpe vite eterne vł
laudis vel acq̄rēdi bonā: ꝯſuetudinē:fa
ciendi bonū: ⁊ ꝯſeq̄ndi ꝑfectionē. Hoc
āt cōmerciū ⁊ cōmutatio ⁊ negociatio ē
nō largitas ſicut ꝑma ē comerciū: q̄uis
vulgus appellet eaz largitatē. Largitas

Largitatis diffinitio

enī eſt cōferre beneficiū optimū ſine ſpe
recōpēſatiōis Lū. n. q̄s aliquē dat enſē
ei que nō eget eo nō dr̄ largus. Primꝰ
vero largus ē: qꝛ iaz effudit habūdātiaz
ſuā ſup oē qđ eſt ſic̄ oppoſitū Et ſm ꝙ
opꝰ fuit ſine retēptiōe alicuiꝰ qđ fuit ei
poſſibile.ad neceſſitatez vel fuit opꝰ ei
ad decorē hoc āt ſine ſpe retributionis
vel alicuiꝰ emolumēti. Eēntia enī eiꝰ ta
lis ē ꝙ ex ea fluit ſup oē qđ ē q̄cq̄d ꝯue
nit ei ipſe: Igit̄ largus ē non āt largita
tis: ſubſtinemꝰ etiam de aliis. ¶ Snīa
xi.eſt ꝙ ꝑmꝰ delectat̄ ī ſe ipō et apđ eū
eſt de his que dicuntur ſm nos iocun/
ditas: ſecuritas : gaudiū: letitia: pp pul/
critudinē eēntie ſue: ⁊ ꝑfectionē: q̄ inef/
fabilia ſūt: ⁊ qꝛ angeli q̄ ſūt primi quos
adhuc ꝓbabimꝰ eſſe delectationez hn̄t
ineffabilem ⁊ ī cōtēplatiōe pulchritudi/
nis p̄ſentie diuine q̄ addit̄ eis ſupra de
lectationē quam hn̄t de pulchritudine
ꝓpa. Sed hoc pōt ſciri ex ꝑncipiis q̄
opponunt̄. ¶ Primū principiū eſt vt
ſciat̄ intētio delectationis ⁊ doloris ſz
vt hoc addat aliq̄d ſup ꝑceptionem ſui
Hoc autem non poteſt intelligi in illo.
Si autem h̄ conuertunt̄ in ꝑceptionem
rei alicuius proprietatis ⁊ ſit firmum ꝙ
perceptio eius eſt ſm h̄: tunc firma eſt
ſententia.xi.ſine dubio. Delectatio au/
tem ⁊ dolor annexa ſunt ꝑceptioni ne/
ceſſario. Ubi autem non eſt ꝑceptio: ibi
non eſt delectatio nec dolor. Perceptio
autem in nobis ē duobus modis. vna ē
ſenſibilis que eſt manifeſta que pendet
ex delectatione. v. ſenſuum: alia ē occul
ta q̄ eſt ītelligibilis ⁊ eſtimatiua. Una/
queq; autem harum ꝑceptionum diui/
ditur ſm conſiderationem cōꝑationis
earum ad virtutem percipientem: ex q̄
pendet tribus modis. Unus earum eſt
perceptio rei conuenientis virtuti ꝑci/
pienti ſm naturam eius. Secunda eſt
ꝑceptio nocumenti. Tertia autem per/
ceptio neutrius ſcilicet ꝙ non eſt con/
uenientis nec nocentis. Delectatio er/
go eſt interpetratio ꝑceptionis rei con/
uenientis tantum. Dolor eſt interpetra
tio ꝑceptionis rei nociue. Perceptio ve Dolor qd ſit
ro eius ꝙ nec eſt ꝯueniens nec nocēs n̄
dr̄ delectatio nec dolor. Nec debet aūt
putari ꝙ dolor ſit interpetratio rei ſe/
quentis poſt perceptionem nocumen/
ti ſz qꝛ ē ipſamet. Non poteſt enim in/
telligi concurſus nocumenti cum vir/
tute percipiente ſic: vt percipiat niſi vt
vnum ſit nomen doloris: ⁊ certificatur
ꝙ intelligitur de eo quāuis ponantur
oīa alia remoueri ſimiliter ⁊ de delecta
tione. Perceptio igitur eſt nomen cō/
mune quod diuiditur inter delectatio/
nem ⁊ dolorem ⁊ in neutrū. Igit̄ vnū/
quodq; iſtorū eſt ipſamet ꝑceptio ⁊ non
aliud ab ea. ¶ Scđz ꝑncipiū ē vt ſciat̄
ꝙ conueniens oī virtuti eſt. eius actio
q̄ eſt ſibi nālis ſine impedimento. Om/
nis enim virtus ſic inſtituta eſt vt pro/
ueniat ex ea aliqua actio que tantum

ē ei naturalis qm̄ nā virtutis iraſcibilis
eſt victoꝛia ⁊ inquiſitio vindicte. dele-
tatio vero eius eſt cōſecutio victoꝛie et-
enim concupiſcibilis ē ſic guſtare ⁊ na-
tura eſtimatiōis ⁊ imaginatiōis ē ſpes
⁊ in ea delectatur: ⁊ ſimiliter ē vnicuiqꝫ
virtuti. ¶ Tertiū ꝑncipiū eſt ꝙ imperfe
cte intelligente coꝛroboꝛantur virtutes
occulte pluſqꝫ manifeſte. i. ītelligibiles
pluſqꝫ ſenſibiles: ⁊ vilioꝛes fiunt in eo
delectatiōes virtutum ſenſibilium com
paratione virtutū intelligibilium ⁊ eſti
matiuarum. Vn̄ cū hoī dicitur vt eligat
inter dulce vnctuoſum ⁊ inter victoꝛiaʒ
de hoſtibus ⁊ aſſequi regnum ⁊ altitu-
dines ſeculi tūc ſi fuerit ille demiſſi ani-
mi ⁊ extincte fuerint in eo virtutes oc-
culte eliget dulce vnctuoſum pluſqꝫ ali
ud. Si vero electoꝛ ille fuerit magnani-
mꝰ ⁊ maturi ſenſus vilificabit delecta-
tionem tibi cōparatiōe ſibi delectatio-
nis de acquiſitione regni ⁊ victoꝛie de
hoſtibus ſuis. De demiſſo aūt aīo ⁊ vili
⁊ de deficienti in ſe hoc intelligimus ꝙ
moꝛtue ſunt virtutes eius occulte ⁊ nō
dum eſt completa perfectio earuʒ ſicut
virtutes puri occulte non debent exire
de potentia ad effectuʒ ¶ Quartuʒ pri

Ois virtus hēt delecta-tionem

cipiū eſt ꝙ omnis virtus habet delecta
tionem apꝑhendendi id quod ſibi debe
tur cuʒ fuerit conueniens. Sed variant̄
delectatiōes ſm̄ ītentionem apꝑhenſio-
nis ⁊ virtutum appꝛehendentium ⁊ itē
tionē apꝑhēſoꝝ. Hec igitur tria ſūt exē
pla varietatū delectationū. Primū ē ſꝫ
intentionem virtutis appꝛehendentis.
Quāto enim virtus fuerit foꝛtioꝛ ī ſe ⁊
nobilioꝛ ī genere ſuo: tanto eius delecta
tio perfectioꝛ erit: qm̄ delectatio cibi ē
ſm̄ intentionē voluptatis ī cibo ⁊ dele
ctatio coitus ſimiliter: Delectatio vero ī
telligibilium nobilioꝛ eſt ī ſui genere de
lectatione ſenſibiliū ⁊ pp illa vīcit iſtas
in tantū ꝙ ſapiens homo eligit delecta
tiones ītelligibiles contra cibos ⁊ ſenſi
bilia. Scōm eſt ſm̄ varietatem apꝑhen
ſiōis qm̄ q̄ꝫto foꝛtioꝛ fuerit apꝑhēſio tā
to delectatio erit plenioꝛ. Unde delecta
tio īſpiciēdi pulcrā faciem cominus ī lo
co luminoſo plenioꝛ eſt q̄ꝫ delectatio in
ſpiciendi eam eminus. Apꝑhenſio enim
pꝛopinquioꝛ ē foꝛtioꝛ. Tertium ē ſm̄ in
tētionem vel varietatē apꝑhenſi: qm̄ va
riat̄ ſm̄ conuenientiam ⁊ incōueniētiā
Quāto. n. id quod apꝑhēditur perfecti-
us fuerit in ſua pulcritudine tanto dele-
ctatio vel moleſtia erit vehemētioꝛ Sic̄
variat̄ delectatio ſm̄ varietatem facie-
rum ī pulchritudinē ⁊ feditateʒ. Igitur
delectatio de pulchrioꝛis maioꝛ ē: ⁊ mo
deſtia de fedioꝛe maioꝛ eſt. ¶ Quītum
pꝛincipiū eſt ꝙ ē concluſio pꝛincipioꝛū
pꝛecidentium eſt hec ꝙ delectatio ītelli-
gibilis que eſt in nobis Debet eſſe foꝛ-
tioꝛ delectationibus ſenſibilibus. Si. n.
conſiderauerimus foꝛtitudinem in ſe in
ueniemus ꝙ foꝛtitudo intelligibilis foꝛ
tioꝛ eſt et nobilioꝛ foꝛtitudine ſenſibili.
Oſtendemus enim cū loquemur de aīa
ꝙ virtutes ſenſibiles non ſunt niſi in in
ſtrumētis coꝛpoꝛalibus: ⁊ debilitantur
appꝛehenſione ſuoꝛum apꝑhenſoꝛū: cū
fuerint foꝛtia: ſicut delectatur oculus in
lumine ⁊ moleſtat̄ in tenebꝛis: ſed foꝛtio
ri lumīe debilitat̄. Similiter ſonus foꝛ-
tioꝛ debilitat auditum ⁊ īpedit̄ ꝑ illum
mīorē apꝑhēder̄ poſt illuʒ. Apꝑhēſa ve
ro intelligibilia quāto fuerīt foꝛtioꝛa ⁊
manifeſtioꝛa tanto magis confoꝛtant ī-
telligētiā ⁊ reddunt eā clarioreʒ Cur. n.
non: cū virtꝰ ītelligibilis ſit ſtabilis ī ſe
nō recipiēs varietatem ⁊ coꝛruptionē: ⁊
ſenſibilis ſit in coꝛpoꝛe coꝛruptibili: Ex
omnibus aūt que terrena ſunt nihil eſt
pꝛopinquus ⁊ conferibilius pꝛimo q̄ꝫ vir
tus intelligibilis: ſicut oſtendemus: Dif
fert autem appꝛehenſio intelligentie ab
appꝛehēſiōe ſenſus multis modis: qm̄ ī

telligētia app̄hendit rem vt ipſa eſt ſine admixtiōe alicuius alterius a ſe: ſenſus vero non apprehendit colorez niſi ſimul apprehendat longitudinem ⁊ latitudinem propinquitatem ⁊ elongationez ⁊ alia que ſunt extra eſſentiam coloris: intelligentia aūt apprehendit res nudas pro vt in ſe ſunt: ⁊ abſtrahit ⁊ ſeperat eas a ſibi coniunctis alijs ſibi extraneis. Item apprehenſio ſenſus variatur: qm̄ aliqn̄ paruū videt magnum ⁊ magnuz videt paruum: apprehenſio vero intelligentie coequatur apprehēſio: ita ꝙ neqꝫ plus neqꝫ minus. Aut enim apprehēdit rem ſicut ipſa eſt aut non apprehendit eam. Item ſm̄ app̄hēſum: ſꝫ app̄hēſa a ſenſibus ſunt corpora ⁊ accidentia que ſunt vilia ⁊ variabilia app̄henſa vero ab intelligentia eſt quidditas vel eēntia quam permutari eſt impoſſibile. Ad hoc etiā de apprehenſis eius eſt eſſentia primi veri a quo fluit oīs pulcritudo. ⁊ decor in mundo. Igit̄ delectatio ſenſibilis nō habet cōparationē ad delectationem intelligibilem.

Delectatio ſēſibilis n̄ hꝫ cōparationē ad delectationē intelligibilē

¶ Sextum principium eſt ꝙ apprehēſibile quod ſolet afferre delectationē aliqn̄ ē pn̄s ſed nō ꝑcipit huiuſmōi delectationem eius: vel quia non recordat̄ eius vel quia intentus eſt in alijs. Sicut cūquis ītentus aliquibus nō videt delectabiles ſonos vl' quia īpeditus ē ꝑꝑ mutationem ſue nature ſicut cū quis delectat̄ ī comedendo terrā vl' aliqđ aliud eo ꝙ diu ꝯſueuit ſic Diuturnꝰ .n. vſus aliqn̄ facit cōuenientiam īter naturam eius ⁊ id quod conſuenit ⁊ delectatur tūc in re horribili ſꝫ compationez ſui atqꝫ nature debita ⁊ ſicut paciens infirmitatem boliſmi cuius omnia membra egent cibo: īſtrumento vero eius eſt impedimentum ne ſentiat voluptatem cibi ꝙ facit ipſum abhorrere cibum. Hoc autem non ſigt ꝙ cibus non ſit delectabilis in ſe q̄ꝫtum ad naturam ſuam: aliquando vero priuat̄ apprehēſio delectabilis ꝑꝑ debilitatem virtutis app̄hendentis: ſicut viſus debilis impeditur qualibet claritate: q̄ꝫtuis ſit conueniens ⁊ delectabilis q̄ꝫtum ad naturā ſuam. Igit̄ ꝑ hoc poteſt repelli opinio eius qui dicit ꝙ ſi intelligibilia eſſent delectabiliora: tunc delectaretur ī ſcientijs habitis ⁊ doleremus de nō habitis. Unde dicetur ꝙ cauſa huius ē diſceſſio animi ab eo quod conuenit nature ꝑꝑ prauos vſus: ⁊ ꝑꝑ impedimenta que accidūt: ⁊ ꝑꝑ frequentationem ſenſibilium ⁊ conſuetudinem anime cum omnibus que afferunt voluptatē Hoc enim idem eſt anime ⁊ cordi. qđ eſt infirmitas paraliſis alicui membrorū corporis. Contingit enim menbro paralitico aliquando conburi ita vt non ſentiat. Remota vero paraliſi ſentit Dormiens quoqꝫ amplectitur amatum ſuum ſic ⁊ infirmus ſtupidus qui poſtea factꝰ ſanus ſentit ſimiliter accidentia corporis fecerunt debere eſſe huiuſmōi paraliſim in anima Que cū ſepata ē a corpore per mortem percipit ſibi contingiſſe dolorem per ignorantia ſi fuerit ignorans: ⁊ pro malis moribus: ⁊ percipit ſe delectaſſe ī ſapiē ſi fuerit ſapiens ⁊ ſubtilis nature

Aīa ſeparata poſt mortem ſentit dolorē ꝑ ignorantia: ⁊ delectationem ꝑ ſapia

Redeamus igitur ad id de quo ītendimus dicentes ꝙ primus cōprehendit ſe ſm̄ ꝙ eſt in ſe pulchritudinis et decoris qui eſt principiū omnis pulchritudinis ⁊ emanationis totius ordinis ⁊ venuſtatis. Si iam īſpexerimꝰ cōp̄henſorem ipſe ē ſubtiliſſimus: ſi vero conp̄henſionem ipſa eſt habundantior ⁊ perfectior omni que eſſe poteſt. Si vero cōprehenſum ipſum eſt ſimiliter Igit̄ ipſe eſt ſubtilius cōprehendēs excellentius cōprehenſum perfectior cōp̄henſio qm̄ ipſe ineſtimabilis magnitudinis ⁊ profunditatis. Ponamus aūt aliquem hominem qui gaudeat in ſe

ꝙ perfectionem ſuam percipit ex hoc
ꝙ precellit omnes in cognoſcendo oīa
⁊ ī dn̄ando toti mundo cū his adiūcta
ſanitate corpis ⁊ pulchritudīe forme et
deuotione omnium ad obediendū ſibi.
Si aūt hec oīa poſſent coniungi in vno
aliquo hominū: profecto hᵒ eēt q̄ʒ maxi-
ma delectatio. Hec aūt oīa acquiruntur
ab extrinſecis: ⁊ contingit ea admoueri
⁊ tamen non ſic niſi cognitio vnius ali-
cuius ex his q̄ ſciri poſſunt ⁊ dn̄ium ſu
per aliquam partem terre q̄ pene nullaʒ
hn̄t cōparationem ad oīa corpora mun
di ⁊ multo vnius ad ſubſtātias ītelligi-
biles excellētiſſimas. Cōpatio āt d̄lecta
tionis primi ad noſtram delectationem
eſt ſm cōpationeʒ ſue ꝑfectionis ad no-
ſtram ꝑfectionem. ēt cum poſita fuerit ī
nobis predicta diſpoſitio. ſ. vt ſimus ſa-
pientes reges ⁊c̄. Jam aūt dixit Ariſtote
les ꝙ primꝰ lʒ nō hʒ delectationē ī hoc
ꝙ ipſe comprehendit pulchritudinē ſui
niſi hēat ꝙ nos delectamur ī apꝑhēdē-
do ipſum dum cōtemplamur eius pul-
chritudinem ⁊ ſeperati a meditatiōe eo
rum que infra ipſum ſunt. percipimus
eius magnitudinem ⁊ maieſtatem ⁊ ꝙ
quicquid prouenit ab eo ſm ordinem q̄
pōt eſſe pulchrior: ⁊ ꝙ oīa ex neceſſita-
te obediūt ei: ⁊ ita fuit ab eterno ⁊ erit ſi
ne fine: ⁊ ꝙ hoc non pōt ꝑmutari: ⁊ cer-
te hec delectatio eſſet talis ꝙ nulla alia
illi poſſit cōparari: q̄ʒto magis eſt cōpre

Cōprehenſio dei nullā hʒ cōpationem

henſio ipſius de ſe nullam hēat cōpatio
nē nr̄e apꝑhenſionis de ip̄o. Nos āt nō
apꝑhendimus de ipſo ⁊ de proprietati-
bus eius niſi vl'ia ⁊ hᵒ pauciſſima. Ange

Angeli cognoſcūt ſe ꝑ deum

li ēt cognoſcūt ſe ſed ꝑ primum: ⁊ ſunt
ſemper ī cōtemplatione illius pulchri-
tudinis ſicut poſtea probabimus. eorū
igitur delectatio etiam eſt ſine fine: ſed
eſt īfra delectationem primi. Delectatio
aūt q̄ʒ hn̄t ex cōtēplatione primi vincit
delectationem quā habent de apꝑhen-

ſione ſui. Eorum enim delectatio de ap

Delectatio angelorum eſt q ſe ſeruos dei cognoſcūt

prehenſione ſui nō eſt niſi ex hoc ꝙ vi-
dent ſe ſeruos eius ⁊ implētes manda-
ta illius cuius exēlpū ē hᵒ ꝙ aliq̄s ardet
amore alicuius regis: ⁊ deīde cum recipi
tur a rege in ſeruicium ſuū ſit gloria ei⁹
⁊ exaltatio cordis ſui ī aſpitiēdo gloriā
regis ⁊ eſſe ei preſenteʒ cū ſit ſeruus re-
ceptus ab eo: maior q̄ʒ ſit alacritas eius
de ꝓprio corpore ⁊ de viribus ⁊ de pa-
tre ⁊ de genere ſuo Quāto aūt noſtrum
gaudium perfectius ē brutorum quibꝰ
precellimus in perfectione ⁊ in virtu-
te intelligentie ⁊ in equalitate cauſatio
nis: tanto magis eſt gaudium angelorū

Angeli nō hn̄t voluptatē cibi ⁊ coitus ꝓpter dei ꝓpīqtatem

gaudio noſtro: q̄ʒuis nō hēant volupta
tem cibi ⁊ coitus. ꝑꝑ propinquitateʒ ſui
ad dominū ſeculorū ⁊ propter ſecurita-
tem de nunq̄ʒ perdēdo illud quod hn̄t.
Homo autem ſic eſt diſpoſitus vt poſ-

Quomō hō pōt acq̄rere btitudinē eternā

ſit ſibi acquirere felicitatem eternam ſi
exierit virtus intelligibilis de potentia
ad effectum. ſicut depingatur in anima
eius eſſe omnium que ſunt ſm ordineʒ
ſuum: ⁊ apꝑhendit ipſum primum ⁊ an
gelos ⁊ alia quecunq̄ʒ ſunt. Aliquando
autem ſentiet aliquantulum delectatio
nis ex cōtemplatione eoruʒ in hac vita
eo ꝙ coheret corpori. Cum vero ſepa-
ratus fuerit a corpore per mortem ⁊ re-
motū fuerit quod prohibet cōplebitur
eiꝰ delectatio: ⁊ reuellabit̄ quod occul-
tum eſt ⁊ ꝑmanebit felicitas in perpetu
um: ⁊ acquiret veritatem altiſſimam: ⁊
erit ſocius angelorum ī propinquitate
ſui ad primum verum affectione nō lo-
co. Hoc igitur tantum intelligitur de fe-
licitate. Manifeſtum eſt ex premiſſis ꝙ
tu non potes ſcire occultum niſi per ma
nifeſtum. Cuius ſenſus eſt: ꝙ quicquid
interrogaueris de primo cuiuſmodi ſit
non poteſt oſtendi niſi per exemplum.
eius quod manifeſtum eſt ſenſui: vel ē
occultum in anima ſed patet. intellectui

Cum enim interrogauerit te quis. quo
modo primus eſt ſciens ſe ipſum ſuffi-
tienter reſpondebit ſi dixerit quomo-
do tu ſcis te ipſum ⁊ ſic intelliget reſpō-
ſionem. Si autem dixerit quomodo in
telligit poſt que extra ipſum ſunt: di-
ces quomodo intelligis tu que extra te
ſunt: Et ſic intelliget. Cum vero inter-
rogauerit quomodo ſcit omnia que ſci
untur vna ⁊ eadem ſimplici ſcīa: dices
ꝙ ſicut tu ſcis reſpondere ad interroga
Scire rei ī deo ⁊ principiū eēndi ipſius rei
tionem ſubito ſine precedenti ordinatio
ne ⁊ poſtea ordinas. Cum autē dixerit
quomodo ipſum ſcire rem eſt principi-
um eſſendi ipſā rem: dices ꝙ ſicut tua
eſtimatio credendi de trabe duā ambu
las ſuper eam eſt principium cadendi.
Cū vero dixerit quomō ſcit omnia poſ
ſibilia: dices ꝙ nouit ea ſciendo cauſas
eorum: ſicut tu ſcis in hyeme calorē ae-
ris futurū ī eſtate eo ꝙ vere noſti cau-
ſas caloris. Si autem dixerit quomodo
eſt eius gloriatio de ſua perfectione: di-
ces ꝙ ſicut eſt tua gloriatio cum habue
Nihil ð deo pōt itelligi niſi ſꝫ ea q̄ hēt hō ī ſe
ris perfectionem qua precedas alijs ho
minibus et animaduertis eā. Pro his
autem omnibus hᷓ ſolum intendimus
vt faciam⁹ te ſcirē ꝙ nihil de deo pōt in
telligi: niſi ſm aliquid quod eſt ī te. Ue
rum eſt autem ꝙ multa apphendis de
te que variantur ſm perfectionem ⁊ im
perfectionem magna ⁊ parua: ⁊ cum hᷓ
ēt ſcis quia quod intellexiſti verum eē
de primo nobilius ⁊ ſublimius eſt eo
ꝙ intellixiſti verum eſſe de te ipſo. Hec
igitur omnino eſt credulitas de te ab-
ſenti cum de illo ꝙ amplius de eo puta
ſti non noueris certitudinem. Huius. n.
amplius non inuenies in te. Si igitur
in primo eſt aliquid cui ſimile non eſt ī
te id nullo modo potes intelligere: ⁊ hᷓ
eſt eius eēntia quoniā ipſe ē ens abſq̄
eo ꝙ reſpondeatur aliquid eſt certe ad
intelligendum. hoc enim non poteſt ti
bi dari exemplum: quia hoc non poteſt
eſſe in te: Igitur non poteris intelligere
veritatem de eſſe abſq̄ eo ꝙ reſponde-
tur aliquid eſt. Quod aliud aliquid ſu
per eſt preter eſſe ⁊ ꝙ reſpondetur ad
an eſt ⁊ ad quid eſt in eo vnum et idem
eſt cuius rei non inuenitur exemplum ī
alijs a ſe. Omnia enim alia a ſe vel ſunt
ſubſtantie vel accidentia: ipſe vero nec
eſt ſubſtantia nec accidens. Hoc etiam
non cōprehendunt angeli qm̄ illi ſunt
ſubſtantie q̄ ex eſſe aliud eſt ab eo ꝙ re
ſpondetur de eis aliquid ſunt: eſſe ve-
ro ſine eo ꝙ reſpondetur aliquid eſt: nō
eſt niſi in deo: vnum non cognoſcit de- Nemo cō gnoſcit deū niſi deus
um niſi deus. Igitur ſi dixeris ꝙ noſtrū
ſcire ꝙ ipſe eſt eſſe abſq̄ eo addito ꝙ
reſpondetur. aliquid eſt ⁊ ꝙ ipſe eſt ve
rum ⁊ primum eſſe ꝙ ſcire eſt ſi nō fue-
rit ſcire eum: Ad hoc dicemus ꝙ hoc
ſcire eſt ſcire ipſum eſſe quod quid cō-
mune eſt. Quod autem dicitur ꝙ ipſe ē
ens abſq̄ eo ꝙ reſpondētur aliquid eſt
propter hoc dicere quod non eſt talis
qualis tu. ſcire autem rem propter re-
motionem talitatis non ꝓpter certitu-
dinem immunem a talitate eſt ſicut tuū
ſcire de petro ꝙ nō eſt magiſter nec car
pentarius: quod non eſt ſcire magiſte-
rium eius ſꝫ ſcire remoueri aliquid ab
eo. Tuum autem ſcire eum: habere vo-
luntatem. ⁊ potentiam ⁊ ſapientiam re
ducit ad ſcire ipſum: ⁊ alia ab ipſo: tuū
vero ſcire ꝙ ipſe ſcit ſe ipm̄ ē quaſi ſcīa
que eſt vna de comitātibus eius eſſen
tiā. Uex ē āt ꝙ certitudo ſue ſcīe ē ꝙ ip
ſe ē pmū eē abſq̄ eo addito ꝙ reſpōde-
ret ad q̄d ē. Uñ ſi dixeris quomō pueiā
ad cognitionē dei. dicet ꝙ cognoſcas p
demōſtrationē ꝙ eū cogſci īpoſſibile ē
ꝙ nihil preter ſe patet eum cognoſcere
ītelliget poſſet ſciri de deo ē opera ei⁹ ⁊
proprietates eius ⁊ eum eē ſimplicitate
⁊ nō eē ſimile ej. Intelligere autem eſſe

ſine quidditate ī eo ꝙ non hꝫ eſſe ſine quidditate: niſi cum conſideratur ſm cōꝑationem īpoſſibile eſt Eſſe vero ſine addita quidditate non eſt niſi ipſe Igitur nihil aliud pꝛeter ſe cognoſcit enꝫ ſicut quidam dicit ꝙ deficere a cōpꝛehendendo cōpꝛehenſionē cōpꝛehēdere eſt. Uerum eſt autem ꝙ oēs hoīes infirmi ſunt ad cōpꝛehendēdū eū. Quiſqꝫ autē ſcit ꝑ ꝓbationē neceſſariā ſuā īpoſſibilitatē appꝛehendēdi eū ē cognitoꝛ ⁊ appꝛehēſoꝛ: qm̄ appꝛhēdit ſcire ipꝫ a nullo poſſe appꝛhēdi. Quiſqꝫ āt nō pōt apꝛhendere ⁊ neſcit nec̄ario eē īpoſſibile eū appꝛhēderꝫ ꝑꝑ ꝑdictā ꝓbationē ē ignoꝛās dcīn̄. Et tales ſūt omnes hoīes exceptis dignis ⁊ pꝛophetis ⁊ ſapiētibus qui ſunt pꝛofundi in ſapientia.

Tractatus.iiij. de oꝑatōibꝰ dei ⁊ de cōꝑatiōe eoꝝ q̄ ſunt ad ipm̄. Capitulū.j.

POſtq̄ꝫ expediti ſumus ab enumerando ꝓꝑetates ꝑmi neceſſe ē vt loq̄mur de opibꝰ eiꝰ.ſ. de ſpēbꝰ oīum q̄ ſunt.

Quicqd eſt alıud a deo: opus dei ē

Quicq̄d enī ē aliō ab eo opꝰ eiꝰ eſt ⁊ ſic cū ſcierimꝰ ſpēs oīuꝫ q̄ ſunt oñdemꝰ poſtea ī tractatu.v. quomō oīa ꝓueniūt ex ipō: ⁊ quomō ē ſeries oꝛdinationis cāꝝ ⁊ cātoꝝ: q̄ꝫuis ſint plura: ⁊ quomō ad vltimū oīa reducunꝰ ad vnā cāꝫ que eſt cā cāꝝ. Totus aūt hic tractatus cōtinet ī vna ꝓpōne ⁊ tribus radicibꝰ.

Quarū pꝛima eſt dictio de coꝛpoꝛibꝰ que ſūt ītra ābitū circuli lune ⁊ quomō ſignificant eſſe celoꝝ ⁊ motꝰ eoꝝ. Secunda eſt dictio de celis ⁊ de cā motus eoꝛuꝫ.

Alias de animabus

Tertia dictio eſt de animalibꝰ que dicūt eē angelos ſpāles celeſtes et de cā motꝰ eoꝛū ⁊ de intelligētijs q̄s dn̄t eē āgelos ꝓximos ⁊ cherubyn. Pꝛopoſitio ſimiliter hꝫ.iij. partes. Pꝛima eſt de ſubſtātijs ſm conſiderationem īpꝛeſſionis: Et īpꝛeſſio ſm poſſibilitateꝫ intellectus in tria diuiditur: vꝫ ī impꝛeſſoꝛē qui īpꝛimit et ſiml' īpꝛimiꝰ Et huiuſmodi conſueuerunt appellare intelligētias nudatas que ſunt ſubſtantie nec diuiſibiles nec compoſite: ⁊ in eū enim inpꝛimiꝰ ⁊ nihil impꝛimit. Et hec ſunt coꝛpoꝛa terminata diuiſibilia: ⁊ in eum qui inpꝛimit ⁊ ſibi īpꝛimiꝰ. Inpꝛimiꝰ.n. ſibi ab intelligentijs ⁊ ipm̄ impꝛmit coꝛpoꝛibus. Et hec vocanꝰ aīe que nō termināt nec ſunt coꝛpoꝛa Ex his autē omnibus ſubſtātijs nobilioꝛes ſunt intelligētie que nec ꝑmutanꝰ nec egent acquirere īpꝛeſſionem nec ꝑfectionē ex aliquo alio a ſe: qm̄ perfectio earū cum illis eſt ſemꝑ: ⁊ nihil eſt in eis in potentia: quod aūt ex his vilius eſt ſunt coꝛpoꝛa coꝛruptibilia ⁊ mutabilia. Hoꝛum autem media ſunt aīe que ſunt medie īter intelligentias ⁊ coꝛpoꝛa: qm̄ anime recipiunt ab intelligentijs īpꝛeſſionem: ⁊ inferunt coꝛpoꝛibus impꝛeſſionē. Hec ſunt diuiſiones quas indicat intellectus eē poſſibiles: eas vero eſſe eget pꝛobatione. Uerū eſt āt ꝙ coꝛpoꝛa hn̄t eſſe ⁊ hꝰ ſenſu ꝑcipi pōt: ſed aīas eſſe ſignificat motꝰ coꝛpoꝛum. Intelligentias vero eē ſignificāt aīe ſicut ī ſequentibus oſtendeꝰ. Secunda eſt ꝙ quicq̄d eſt ſm cōſiderationē ꝑfectionis ⁊ impꝑfectionis diuidiꝰ in id qō tale eſt: vt nō egeat ſibi dari aliq̄d intrinſecus ꝑ quod acquiratur ſibi aliqua pꝛopꝛietas: cui quicquid eſt poſſibile pꝛeſens eſt: ſed eget acquirere quod nō habet. Et hoc vocatur inperfectum anteq̄ꝫ acquiratur ei perfectio. Deinde perfectum diuiditur in id quod nō eget alio aliquo a ſe acquirere aliquid quod ſit ei acquirenduꝫ. Et hꝰ vocaꝰ ſufficiēs ⁊ in id ꝙ eget hō: ⁊ hꝰ vocatur imperfectū abſolutum. Perfectum vero quod iam habet quicquid opoꝛtuit ⁊ eſt tale vt ab eo poſſit aliquid boni ꝑuenire alijs: Uocatur perfectio omnino ꝙ in ſe eſt perfectum ⁊ quaſi ex ſuperhabundantia eius que pꝛecedit bonum ad alia

De ꝑfecto ⁊ iperfecto

Tertia proprie de corporibus ē Supra
dictum eſt ꝙ inter ea que ſūt viliora ſūt
corpora: que diuiditur in ſimplex ⁊ com
poſitum ſm ꝙ poſſibile eſt intelligi: ɋꝫ-
uis etiã in eſſe ſimpliciter ſit ſimplex id
intelligimus quod habet vnaꝫ naturã:
ſicut aer ⁊ aqua. Cõpoſitũ vͦo id in quo
ſunt due nature: vt lutũ qđ eſt cõpoſitũ
ex terra ⁊ aqua. Ex cõpoſitione auteꝫ ꝓ-
uenit aliqua vtilitas que non eſt in ſim-
plicibus ſicut vtilitas incauſti que non
eſt in gallis vel attramẽto. Simplex vͦo
ꝑncipiũ eſt cõpoſitis ⁊ eſt ꝑus illis in eē
ſine dubio ordine ⁊ tẽpore. Simplex vͦo
ſm intellectũ diuidiť etiam in id quod
aptum eſt vt fiat ex eo: cõpoſitio ⁊ in id
quod nõ eſt aptum. Intelligimus auteꝫ
aptum compoſiti id ex cuius cõpoſitiõe
prouenit vtilitas que nõ eſt in ſuis ſim-
plicibus. Id vͦo quod non eſt aptum in
telligimus: id quod habet ꝑfectum eſſe
in ſimplicitate ſua nõ poteſt intelligi ali
ud ꝓuenire ex ſua compoſitione ſi fieri
poſſet. Cum aũt manifeſte ſint iſte ꝓpo
ſitiones redeamus ad primi radicẽ que
eſt dicẽdo de eo ꝙ ſignificat corpora in
feriora. Corpora autẽ eſſe intra ambitũ
celi cognitum eſt ſenſibiliter que recepti
bilia ſunt cõpoſitiõis: ſicut lutum quod
cõponitur ex aqua ⁊ terra. Dicimus igi
tur ꝙ hec cõpoſitio ſenſibilis ſignificat
motũ eſſe rectũ. Motus vͦo ſm ſpatiuꝫ
ſui curſus ſignificat eſſe duas partes ter
minantes diuerſa naturaliter. Sed di-
uerſitas duarũ partium ſignificat eē cor
pus circũdans ens quod eſt celuꝫ Mo
tus auteꝫ ſm ꝙ cepit eē ſignificat ꝙ cãꝫ
habet: ⁊ eius cã habet cãm: ⁊ ſic in infini
tum. Hoc autẽ nõ eſſet poſſibile niſi ꝓ-
pter motũ celi circularẽ. Motus vͦo ſm
ꝙ eſt in corpore ſignificat inclinationem
eſſe in eo naturaliter ⁊ naturã mouenteꝫ
⁊ iṗo in quo eſt motus. Dicamus ergo
motus iſtare ſignificationũ ⁊ q̃ cõſequũ
tur eos. Primũ ergo comitãs ꝯpoſitõeꝫ
eſt motus rectus qui ſic intelligiť. Aqua
eni habet ſuũ vbi ⁊ terra habet ſuũ vbi:
quoꝝ vnicuiꝗꝫ eſt naturale eo ꝙ vnum
quodꝗꝫ corpus eget loco naturali ſicut
oſtẽdetur in naturalibus. Nõ ꝓuenit ãt
cõpoſitio niſi ex motu vniꝰ ad alteriꝰ lo-
cum: ſi eniꝫ vnũquodꝗꝫ eoruꝫ eſſet fixuꝫ
in ſuo loco ꝑfecto remanerẽt vicina nõ
cõpoſita. Qđ motũ eſt: ⁊ ĩtellectus etiaꝫ
anteɋꝫ inueniat eſſe ea iudicat. Qđ ſi in
eis que ſunt eſt cõpoſitio ex duobus ſim
plicibus iṗa non põt eſſe niſi ꝑ motum.
Cuꝫ vͦo motus eſt nõ poteſt eſſe niſi de
vna parte ad aliã: eget ãt naturalibus ꝑ-
tibus: ⁊ hoc quoꝗꝫ motũ eſt quas neceſ
ſe eſt eſſe cõtẽtas diuerſas naturaliter.
Diuerſitas aũt earũ natura ⁊ ſpecie ꝓue
nit ex hoc ꝙ motus ineſt naturalis vel
violentus ſicut alibi oſtẽdetur. Natura
lis eſt ſicut motus lapidis deorſum. Et
h̃ facit debere diuerſũ eſſe loco a quo fu
git ab eo ɋꝫ petit. Si eni vterꝗꝫ indiffe-
rens eẽt ei: tũc incõueniẽs eẽt ei recede-
re ab vno ad aliũ: ⁊ ꝓpter hoc nõ moue
tur lapis in ſuꝑficie terre: eo ꝙ planicies
terre eſt indifferẽs quãtũ ad eũ. Opꝫ igi
tur neceſſario vbi ꝑs aq̃ recedit diuerſa
ſit a parte ad quã accedit. Si vͦo motus
fuerit violẽtus ſicut motus lapidis ſur-
ſuꝫ: ĩtelligiť aũt violẽtus cũ eſt cõtra na
turã: tũc opꝫ vt ſit in lapide ĩclinatio na
turalis potiꝰ ad vnã ꝑtẽ ɋꝫ ad aliã: ad h̃
vt poſſit ĩ eo ĩtelligi violẽtia. Oĩs. n. vio
lẽtia nõ fit niſi ꝯtra nãle. Manifeſtũ eſt
igiť ꝙ ĩclinatio nãlis ad vnã ꝑtẽ potiuſ
ɋꝫ ad aliã facit neceſſario debere eē diuerſi
tatẽ ĩter duas ꝑtes. Qđ ãt dicũt termĩa-
te ĩtelligiť ꝙ ad ꝑtẽ ĩferiorẽ: vbi grã: opꝫ
ꝙ lapis redeat ad quã cũ redierit retine
tur ⁊ vbi retineť ibi ē terminꝰ ⁊ finis eiꝰ:
⁊ ſilr de ꝑte ſuꝑiori. Hoc totũ ꝓbať his
modis. Primꝰ ē ꝙ ꝑs nõ ē niſi in lõgitu
dine ſine dubio: eo ꝙ p̃t manu deſignari

Simplex ⁊ cõpoſitum qd ſit

Simplex ē prius cõpoſito ĩ eē ordine ⁊ tẽpore.

deſignatione ſenſuali. Id eni quod ē i-
telligibile nō pōt manu deſignari: nec pt
itelligi motus corporis fieri ad id. Oſtē-

Lōgitudo ñ pōteē iſinita

ſum eſt aūt alibi ꝙ longitudo nō poteſt
eſſe infinita: ſiue ſit in pleno ſiue ſit i ma
nu Secūdus eſt ꝙ pars debet itelligi vt
ſemper ſit ad terminum ſignatuꝫ: veluti
ſi ponatur terminus ad arborem vel ad
montē vel ad orientem vel ad occidētē:
⁊ opꝫ tunc vt arbor ad quā eſt pars deſi-
gnetur Omnis aūt pars ad quā motus
peruenire nō pōt deſignari non poteſt: ⁊
quicq̄d deſignari non pōt ad aliq̄d non
eſt pars: verum eſt aūt ꝙ arbor eſt qđ q̄
ritur: ⁊ terminus partis arbor. Si auteꝫ
longitudo que eſt inter te ⁊ arborem po
natur iſinita: tūc non pōt deſignari. Si
autē dixeris ad partē verſus deorſuꝫ in-
telligeres ꝙ deorſum terminū hꝫ ad quē
recurrat qui eſt infimus omniū. Simili-
ter ⁊ pars ſurſum: alioq̄n daretur motus
in infinitū nec aſſignaretur ei pars. Ter-
tius eſt ꝙ tu intelligis ꝙ eorū que deor-
ſum recedūt quedaꝫ ſunt inferiora alijs.
Si autem in inferioribus non eſſet cer-
tus terminus ⁊ ſignatus ad quem re-
curreretur ⁊ in quo quieſceretur ita vt
quod propinquius eſt eis ſit infimus ⁊
quod remotus ſit habitus: tunc non in-
telligeretur res inferior ſed oporteret
partes eſſe conſimiles: ergo non eſſet
in eis ſupius vel infimꝰ dū eni nihil fue-
rit infimuꝫ nō erit aliquid inferius alio.

Oīs motus rectus hꝫ duas partes

Neceſſe eſt igiꝰ vt omnis rectus motus
habeat duas partes diuerſas termina-
tas. Pars aūt eſt elongatio. Elongatio
aūt nō eſt niſi in corpore ſicut alibi oſtē-
detur per iпoſſibilitatē inanitatis. Ne-
ceſſe eſt igitur vt ſit corpus terminatum
quod terminet partes ad hoc vt poſſit i-

Corpus qđ determinát ptes neceſſe

telligi motus. ¶ Snīa ſcđa que ſequiꝰ
ex prima eſt. Corpus quod facit termīa
ri partes neceſſe eſt vt ſit circundās cor

circūdat corꝰ recti motus.

pus recti motus: queādmodū celum eſt
circundans omnia que in eo ſunt. Non
poteſt enim intelligi inter duas partes
eſſe diuerſitas ſpecie ⁊ natura niſi ꝑ cor
pus circūdans cōplectens eas cuius cen
trum ſit remotiſſimum ⁊ cōplectens ſit
propinq̄ſſimū. Quantū ad id quod inde
deſcendit ⁊ inter remotiſſimū qđ eſt cen
trū ⁊ propinquiſſimū quod eſt celū cō-
plectens: ſit diuerſitas qua nulla pōt eē
maior ſpecie ⁊ natura. Quod ſic proba-
tur. Diuerſitas vnius partis ab alia non
poteſt eſſe niſi in pleno vel inani. Non
poteſt eſſe in inani: qm̄ probatū eſt iane
non eſſe: ⁊ lꝫ ēt poneretur ianitas tamen
tota eſſet ſimilis: illa vt nihil eſſet diuer-
ſum ab aliquo eius i quo poſſet aſſigna
ri corpori potius vna pars q̄ꝫ alia. Si au
tem eſt in pleno. ſ. in corpore: tunc neceſ
ſe eſt vt diuerſitas partis ſit intra corpꝰ
vel extra. Si vero fuerit intra corpus
non eſt diuerſitas niſi ꝑꝑ centrum ⁊ ꝑꝑ
circundans. Tunc ſi corpus fuerit plenū
circundans eſt ei propinquiſſimū ⁊ cen
trū remotiſſimū. Si vero ponatur diuer
ſitas partis a circundante adꝰcircundan
tē ſic tranſeat per centrū ſed non tranſe-
at ꝑ diametrū. ſ. per lineā qua diuidiꝰ cir
culū in duo media: ita vt vnus punctoꝝ
ſit diuerſus ab alio. Hoc eſt incōueniēs
qm̄ non eſt diuerſitas inter eos niſi nu-
mero qm̄ noſtra ꝯſimiles ſūt eo ꝙ vnuſ
quiſqꝫ eorū propinquiſſimus eſt q̄ꝫtum
ad circundanteꝫ ⁊ conſimiles. Si ṽo po
natur deſcendere ſꝫm diametrū per cen-
trum: tunc inconueniens eſſet poni di-
uerſitatem duarum partium eſſe apud
xiij. terminos vel pūctos diametri. vnuſ
quiſqꝫ enim eorum propinquiſſimus ē
circundanti conſimilis. Igitur non eſt
diuerſitas partium niſi ſꝫm centruꝫ ⁊ cir
cundans. Si enim tranſierit centrum ca
dit a remotione in propinquitatem. Igi

tur centrum eſt vltimum finis longinq̃-
tatis: ⁊ circundans vltimus finis pro-
pinquitatis. Si autem ponatur diuerſi-
tas partiũ extra corpus: hoc quoq; im-
poſſibile eſt. Neceſſe eſt enim vt vel po-
nas eſſe vnum corpus quaſi centrum ⁊
ponantur partes eſſe in circuitu eius: vel
duo corpora. Si autem fuerit vnũ cor-
pus: tunc aſſignabitur propinquitas ad
centrum ⁊ non terminabitur pars elon-
gationis. Termini enim partium qui in
circuitu eius ſunt cõſimiles ſunt: nec dif
ferunt inter ſe niſi numero. Elongatio
vero a centro non habet terminum diffi
nitum. Manifeſtum eſt igitur ex his ꝙ
pars eget non deſignato: elongatio ve-
ro non eſt definita: eo ꝙ ſuper vnũ cen
trum poſſunt eſſe infiniti circuli elonga
tione diuerſarum inter ſe. Centrum
enim non aſſignat circulum: ſed circu-
lus aſſignat vnum eſſe centrum neceſſa
rio. Si autem fuerint duo corpora ⁊ di-
xerit quis ꝙ propinquatio ad vnum di
uerſa eſt ab appropinquante ad aliud:
hoc quoq; impoſſibile eſt. Quoniã que
ſtio de hoc quare vnumquodq; corpus
appropriatum eſt poſtea illi loco in quo
exiſtit ad hoc remanet: eo ꝙ niſi primo
inueniatur pars non inuenietur circula-
tio huius corporis ab illo: quãuis vero
non differat propinquitas vnius appro-
pinquitate alterius ſi corpora fuerint cõ
ſimilia. Si vero fuerint diſſimilia profe-
cto diſſimilitudo non faciet debere eſſe
diuerſitatem duarum partium nec ter
minare ea per illas. Remanet igitur que
ſtio quare vnumquodq; corpus appro-
priatum eſt poſtea illi loco in quo eſt cũ
non diſcernatur terminus vnius a ter-
mino alterius. Propter propinquitatẽ
vnius maiorem propinquitate alterius.
Inanitas autem ſi eſſet: conſimilis eſſet.
Ad hoc ſi ponetur hoc ponerentur duo
numeri duorum corporum commutatis
ita vt vnum tranſiret ad locum alterius
non tamen ſequeretur ex hoc remoue-
ri diuerſitatem partium: quãuis corpo-
ra permutarent loca ſua. Si autem po-
neretur vnum de corporibus deſtrui re
manet tamen id quod putauimus de di
uerſitate partium quãdiu poſuimus re-
manere elongationem ab vno corporũ
dum aliud deſtruitur. Si autem pone-
remus confundi corpora duo inter ſe:
tunc deſtineretur diuerſitas duorũ cor
porũ ⁊ remaneret tamen diuerſitas dua
rum partium. Manifeſtum eſt igitur ꝙ
diuerſitas duarum corporum non ẽ cau
ſa diuerſitatis duarum partiũ: ⁊ ꝙ hoc
non poteſt intelligi niſi per corpus cir-
cundans quod terminet duas partes ꝓ
pter circunferentiam ⁊ cẽtrum. Hoc poſ-
ſibile eſt autem vt hoc circundans reci-
piat motum rectum quoniam tunc ege-
ret diuerſitate duarum partium: ⁊ indi-
geret alio corpore circundante ſe quod
terminaret partes. Quod autem termi-
nat partes non eget partibus. Non eſt
igitur in eo rectus motus. Ex quo etiam
ſequatur ꝙ non recipit declinationem.

Quod dõter-
miat ptes ñ
eget ptibus

Senſus vero declinationis eſt motus
a partibus in longitudinem vel latitu-
dinem ſecundum rectitudinem. Nam
ſi reciperet declinationem tunc ex neceſ
ſitate eſſet ei motus rectus: ⁊ ex neceſſi-
tate recti motus eſſet diuerſitas duarũ
partium: ⁊ ex neceſſitate earum eſſet ali-
ud circundans quod terminaret ei duas
partes ſicut dictum eſt. ¶ Sententia
tertia eſt ꝙ tempus comitatur motum.

Tẽpus comi-
tatur motũ

Omnis enim motus in tempore eſt tem
pus vero menſura motus eſt. Si enim
nõ eſſet motus nec tempus eſſet: ⁊ ſi nõ
perciperetur profecto nõ ꝑciperet̃ tp̃s ſi
cut illi non perceperunt tp̃s qui dicun-
tur dormiſſe multo tempore i ſpelunca

⁊ ſicut qui ab vno mane dormiuit vſqꝫ
ad aliud mane poſtea cum euigilat non
percipit tempus pertranſiſſe: niſi forte
perceperit in ſe aliquã mutationẽ: ex q̈
nouit ꝑ vſum hoc nõ poſſe contingere
niſi in tẽpore. ſicut euigilãs de ſomno ſi
ſentit tenebras vel lumẽ vel remotiõeꝫ
vmbre cognoſcit tẽpus dormitiõis ſue
per hoc ꝙ nouit ex vſu demõſtrationis
hoꝝ menſuras tẽporis. Neceſſe eſt igiť
aſſignare certitudinem temporis q̃ꝫuis
hoc magis pertineat ad naturalia. Dice
mus ergo ꝙ inter principiũ omnis mo
tus ⁊ tm̃ ſibi poſitũ ſine dubio põt poni
moueri aliquid aliud quod trãſeat ſpa-
cium deſignatũ vel velocitatẽ illius de
terminatã: vel ſm̃ tarditatem determi-
natã ſic vt poſſit ꝑtranſire tãtũdem ſpa
cij ſuo motu q̃ꝫtum ẽ id ⁊ nec plus nec
minus: ⁊ põt eſſe vt pertranſeat maius
ſpatiuꝫ motu velociori q̃ꝫuis ĩcipiat cũ
illo. Si vero tardioꝛ fuerit ſpatium qui
dem erit breuius. Si vero inceperit cuꝫ
eo ⁊ equatur ei velocitate ⁊ poſtea quie
uerit ĩmedietate ſpatij: tunc inter princi
pium huius motus vſqꝫ ad medietateꝫ:
⁊ inter locum illius vbi q̇euit poſſibile
eſt vt ſit medietas eius. Qȯ põt eẽ inter
duos fines perficiendi motus. Simili-
ter poſſũt poni. iiij. vel. vj. vľ aliq̈ huiuſ
modi. Jſte aũt determinatões nõ ſũt ni
ſi ſm̃ mẽſurã. Jã ġ prouenit mẽſura h̄.
Diffinitio aũt menſure alia eſt a diffini-
tione motus. Jgiť menſura nõ eſt ipſa
Menſura ñ eſſeētia motus
eſſentia motus ſed eſt in motu: ⁊ eſt ta-
le q̇dẽ qȯ proprie cõuenit illi. Jgiť om
ni motui menſura eſt: ſed duobus mo-
dis. Uno ſm̃ ſpatium ſicut dr̃ ambula-
uit vnam leucam: alio ſm̃ poſſibilitatẽ
quã diximꝰ ⁊ h̊ vocatur tẽpus: ſicut cũ
dr̃ ambulauit eam vna hora. Hec igitur
poſſibilitas mẽſurata ẽ tp̱e ⁊ h̄ ẽ mẽſu-
ra motus ſm̃ ꝙ diuiditur in diſtenſio-
nem ſuam ad ante ⁊ poſt. Et ideo ĩpoſ-
ſibile eſt vt ſit mẽſura tẽporis qȯ moue-
tur. Poſſũt enĩ equari in tempore mo-
tus cerui ⁊ formice cũ mẽſura ſpatij: ſi-
cut poſſunt equari in tempore perambu
lans duas leucas ⁊ perambulãs vnaꝫ
leucã. Unde hoc nõ poteſt aſcribi velo
citati ⁊ tarditati: eo ꝙ duo motus cõue-
nientes in velocitate quãdoqꝫ diſcrepãt
in hac poſſibilitate ſicut motus ab orien
te ad occidentẽ equalis eſt motui ab ori
ente vſqꝫ ad meridieꝫ. ſ. equatur ſue me
dietati in velocitate cũ non equatur ei
in tempore. Jgitur h̄ nõ eſt niſi menſu-
ra motus in diſtẽſionem eius. Eſt enim
Unũ motus ē diſtēſioꝛ alio.
vnus motus diſtenſioꝛ alio. Unde ma-
gnitudo diſtẽſionis eſt magnitudo tem
poris: ⁊ paruitas illius eſt paruitas hu-
ius. Radix v̊o diſtenſionis eſt radix mo
tus ⁊ temporis: eo ꝙ ſenſus temporis ẽ
mora motus. ſ. diſtenſio motus. Nõ po
teſt autem tẽpus eſſe niſi in mora motꝰ
localis eo ꝙ non intelligitur tẽpus niſi
id quod diuiditur in ante ⁊ poſt: cuius
id quod eſt ante non remanet in eo qui
eſt poſt vllo modo. Ex hoc ergo qȯ trã
ſit ⁊ finitur: ſeq̇tur neceſſario ꝙ due par
tes temporis nõ poſſunt eſſe ſimul ⁊ ni
hil ceſſat per ſe niſi motus: ⁊ quicq̇d fue
rit ſimul cum anteriori eius dicitur ante
rius: ⁊ quicq̇d fuerit ſimul cum eo quod
eſt poſt dicitur poſterius. Poſtq̃ꝫ auteꝫ
manifeſtum eſt ꝙ tempus eſt menſura
motus: fuit etiã opus vt motus haberet
tranſmutationeꝫ qua menſuraretur: ſed
neceſſe eſt vt hec menſuratio ſit cogni-
ta per ſe quoniã per eam menſurantur
cetera: ſicut cubitum per quod menſu-
rantur panni. Sic ⁊ motus celi diur-
nus eſt velocioꝛ omnibꝰ motibus ⁊ ma
nifeſtioꝛ creature. Sol enim omnibus
ſenſibilibus manifeſtioꝛ eſt: ⁊ per eum
ſentiuntur etiã alia que ſunt ſenſibilia:
ideo acceperunt ipſam menſuram qua
menſurant omnes alios motus. Motꝰ

igitur celi hʒ menſuram ĩ ſe ⁊ ipſe men/
ſurat alia a ſe: ſicut cubitũ quod hʒ mẽ/
ſurã in ſe ⁊ ipe menſurat alia a ſe. Igit̃
de tẽpoꝛe intelligitur ꝙ eſt mẽſura mo
tus celi: ſm ꝙ diuidit̃ in añ ⁊ poſt: ⁊ id
eius quod ẽ ante nõ remanet ſimul cuʒ
eo ipſius quod ẽ poſt. ¶ Sñia quarta
eſt ꝙ ex motu hoꝛum coꝛpoꝛum recepti
bilium ꝯpõnis cõſequit̃ ĩclinatio eẽ in
eis ad aliquã partiuʒ ſine dubio: ⁊ qđ ĩ
eis eſt nã faciens debere eſſe in eis ĩcli/
nationem. Motus igitur ⁊ natura ⁊ in/
clinatio tria diuerſa ſunt. Si enim im/
pleueris verem aere ⁊ dimiſeris eum
ſub aqua ſtatim reſiliet ad terminuʒ ae/
ris: ⁊ reſiliendo ſic cognoſcitur eſſe mo/
tus ⁊ ĩclinatio ⁊ natura. Si vero tenue/
ris eum ſub aqua violentur ꝓfecto mo
tus non erit in vno ſenties inclinatio/
nẽ eius: ⁊ ꝙ reſiſtat manui tue ⁊ repellit
te inquirendo partem ſuam. Et hº intel/
ligit̃ de inclinatione. Cum vero fuerit
ſuper aquã nõ erit motus niſi ĩclinatio
ſed remanet natura que facit debere eẽ
inclinationẽ eius ad terminũ ſuũ cũ ſe/
paratũ ẽ a parte ſua Per hoc autẽ nihil
aliud intendimus niſi vt manifeſtet̃ ꝙ
oẽ coꝛpus receptibile eſt motus: ⁊ ꝙ oĩ
receptibili motus neceſſe eſt vt ſit ĩclina
tio ſine dubio. Cuius pꝛobatio in his cõ
poſitis manifeſta eſt. Non enim cõpo/
nuntur niſi per motus ĩ ſimplici vero ſi
fuerit inclinatio naturalis ad parteʒ ad
quam motus eſt pꝛofecto: ſi permittat̃
nature mouebit̃ ad eã. Si vero nõ mo
uetur ad eã: tunc ſi ꝑmittat̃ nature pꝛo/
fecto non erit ĩclinatio ſibi ad illã. Cuʒ
vero non fuerit ſibi inclinatio ad illam
erit tunc ſibi inclinatio ad illã tñ in qua
ẽ. Qđ ãt coꝛpꝰ aliud remota ab eo ponit̃
in termino ad quẽ non ſibi eſt ĩclinatio
nec ad aliuʒ. Hoc impoſſibile ẽ Seque
retur enim ex hoc ꝙ eẽt motus nõ ĩ tẽ/
poꝛe: qđ ẽ ĩpoſſibile. Id ergo ex quo hº
ſequitur eſt impoſſibile. Si vero dixe/
rit non cõcedimus ſequitur ex hoc mo
tum eẽ ſine tempoꝛe: dicemus ꝙ coꝛpꝰ
habens inclinationem verbi gr̃a deoꝛ/
ſum cũ pꝛoijcitur ſurſum ẽ illa inclina
tio naturalis reſiſtẽs ĩclinationi motio/
nis violente: qđ facit debere eſſe tardi/
tatem in motu ita vt quo maioꝛ fuerit
inclinatio reſiſtentia ſit foꝛtioꝛ ⁊ motus
tardioꝛ: ⁊ quo minoꝛ fuerit ĩclinatio mo
tus ſit velocioꝛ. Diſcrepantia igit̃ mo/
tus ĩ velocitate ⁊ tarditate eſt ſm cõpa
rationem diſcrepantie in inclinatione.
Dicemus igitur ꝙ ſi poſuerimus coꝛpꝰ
cui non eſt inclinatio ⁊ mouerimꝰ id. x.
palmos ſine dubio erit in tẽpoꝛe: ⁊ hoc
tempus dicatur hoꝛa. Si vero poſueri/
mus coꝛpus cui ẽ ĩclinatio ⁊ mouerimꝰ
illud. x. palmos contra inclinationẽ eiꝰ:
motus erit tardioꝛ ſine dubio. Pona/
mus igitur ꝙ ſit verbi gratia in. x. hoꝛis
Dicemus igitur ꝙ poteſt poni coꝛpus
cui ineſt decima illius inclinationis: ⁊
ſequitur tũc illud moueri ĩ hoꝛa. Cõpa
ratio enim tempoꝛis motus ad tempus
motus eſt ſicut cõpoſitio inclinationis
ad inclinationeʒ Motus igit̃ coꝛpoꝛis
cui ineſt decima illius inclinationis erit
equalis motui coꝛpoꝛis cui non eſt incli
natio. Et hoc eſt abſurdum. Nam ſicut
incõueniens eſt diſtrepare ĩ menſura in
clinationis ⁊ equari in tempoꝛe motus:
ſic etiã incõueniens eſt diſtrepare in ha
bendo inclinationeʒ ⁊ nõ hñdo ⁊ equa
ri in menſura motus. Et hº pꝛobatione
abſoluitur. Quia neceſſe eſt vt oẽ coꝛpꝰ
habeat inclinationem naturaleʒ vel ad
partẽ ad quaʒ mouet̃ vel ad diuerſam
ab eo quomodocunqꝫ contingit. ſi quis
vero dixerit quomõ reſpondebitis op/
ponenti vobis de pꝛopoſitione ſa ꝙ vt
motus ſit non in tempoꝛe inconueniẽs
eſt. Dicetur ꝙ motus ſi ponatur ſed nõ
in tempoꝛe tunc neceſſe eſt vt ſit ſʒ elõ

Motus natura ⁊ inclinatio diuerſa ſunt

Diſcrepãtia motus ĩ velocitate ⁊ tarditate ſʒ qd ſit

gationez vel non ſm elongationem. Si vero non fuerit ſm elongationem nõ ẽt motus ſi vero fuerit ſm elongationez ⁊ in ſpatio ſed ꝓbatum eſt alibi ꝙ omnes elongationes diuiſibiles ſunt ⁊ ꝙ non poſſunt eſſe ſubſtãtie ĩpares.i.ĩdiuiſibiles: ergo non põt intelligi elongatio impar. Nec põt eſſe ſpaciũ indiuiſibile: ergo non põt tempus intelligi indiuiſibile.

Tempus eſt mẽſura motus

Tempus enĩ eſt menſura motus Neceſſarium eſt ẽt vt oĩs motus diuidatur ſm diuiſionem ſpatij motus. Igiť pars que eſt ĩ pꝛĩcipio ſpatij pꝛioꝛ eẽt illa ꝑte que eſt poſt illã Et h̃ ĩtelligitur de h̃ ꝙ motus eſt ĩ tempoꝛe. Et oĩo quõ põt eẽ motus in ſpatio.x.cubitoꝛum quin pꝛimus cubitus ſit pꝛioꝛ ſecundo Ubi ãt ĩueniet̃ pꝛioꝛitas ⁊ poſteritas iã inuentũ eſt tempus. Poni ãt motus ſm elongationem ⁊ non diuidi ĩpoſſibile ẽ. Pꝛobat̃ enĩ elongationẽ oẽm eſſe diuiſibilem ſibi: elongatio coꝛpus motus tp̃s h̃ quatuoꝛ neceſſario diuiſibilia ſunt. Nõ enim põt intelligi in eis pars aliqua ſicͤ pꝛedictũ ẽ indiuiſibil̃. ¶ Snia.v. eſt ꝙ h̃ ꝯpoſita nõ mouent̃ natural̃r niſi motu recto:

Hec cõpoſite nõ mouẽtur naturaliter niſi motu recto

eo ꝙ oẽ coꝛpꝰ eget naturali loco: ſi vero dimiſſum fuerit natural̃r ĩ ea parte que attributa eſt ei quieſcit in ea. Igiť pars illa naturalis eſt ei ad quã: ẽ ſibi inclinatio. Si vero ſeꝑatum fuerit a ſuo loco ad alium locũ cum locus quez appetit eſt ei nãlis. Igiť nãle eſt ei ĩclinari ad ſuum locum nãlem poſtq̃ꝫ non eſt niſi ad illum. Seꝑatus igiť a ꝓpꝛio loco neceſſario moueť ad illuz ⁊ q̃eſcit in eo cum ꝑuenerit ad illum. Poſtq̃ꝫ ãt eius inclinatio non eſt niſi ad illum: tũc non mouebitur ad illum niſi via q̃ ꝓpĩquioꝛ eſt ad illũ. Si.n.reflectiť ab via q̃ pꝛopinquioꝛ eſt ad illum: tunc eſt inclinans ab eo non inclinãs ad eum. Uia autem pꝛopinquioꝛ omnibus vijs que ſunt inter duo pũcta eſt linea recta. Igitur neceſſario motus erit ſm lineam rectam. Poſtq̃ꝫ aũt pꝛobatũ eſt ꝙ nõ eſt pars niſi in centro et circundãte: tũc motus nãlis hoꝝ coꝛpoꝛũ que ꝯpꝛehẽdunť a circundãte diuidiť in duos motus rectos. vnus eoꝛũ eſt ad medium alius ẽ a medio ad circcundans. ¶ Sententia vj. eſt ꝙ motus ſm ꝙ cepit.ſ.motus hoꝛuz cõpoſitoꝝ ⁊ omnis motus q̃ cepit ſignificat ꝑpetuũ eſſe motũ ſine fine.

Q̃ꝺ motꝰ ſit perpetuus

Niſi enĩ conceſſerimus h̃: non poterit ĩtelligi fieri aliquid quod nõ eſt. Poſtq̃ꝫ igitur ea que ceperũt eſſe ſunt: tunc neceſſarius eſt motus ꝑpetuus ſine fine. Q̃ꝺ ſic pꝛobatur. Quicq̃d cepit illud non habere cãm impoſſibile eſt. ſi ãt pꝛius eẽt cã ⁊ non ageret: tunc hec cã egeret aliq̃ꝫ diſpoſitionem ⁊ cõditionem ſibi addi ꝑ quã adaptareť ad agendũ id. Et h̃ contigeret ex defectu alterius diſpoſitiõis ⁊ cã que addẽda eſt ei ⁊ ꝯditiones ꝑ quã aptatur ad id debere eẽ. Igiť cãtuz non incipit eẽ interĩ: de h̃ diſpoſitio nõ aduenit cauſe Q̃ꝺ aut de illa diſpoſitione ad h̃ reſtat erit.ſ.mõ ⁊ nõ pꝛius. Egebit igitur cã: et ſic de alijs ꝯſequenter ⁊ ita ꝙ incipit eẽ egebit cauſis non habentibꝰ finem. Neceſſe eſt ãt vt ille cauſe ⁊ occaſiones habeãt eẽ ſimul vl̃ ꝑ ſucceſſionẽ. Eſſe ãt ſimul cãs infinitas ĩpoſſibile eſt. Hoc enim alibi iam pꝛobatum eſt. Nõ igiť niſi ꝑ ſucceſſionem Hec aũt ſucceſſio nõ põt eſſe niſi per motum ꝑpetuuz: cuius vnq̃ꝫ pars eſt quaſi nũc incipiat. Ipſe vero motus totus ĩceſſabiliter cõſequiť nec cepit eẽ ita vt vnaqueq̃ꝫ partiũ eius ſit cã alterius partis q̃ cõſeq̃tur Si ãt ponať motꝰ iſte aliquo mõ q̃eſcere: tunc ĩpoſſibile eſt. poſt eius q̃etẽ ĩcipere aliq̃d eẽ. ſi enim tũc cũ q̃euit nõ inceperit tunc aliquid etiã paulo poſt nõ incipiet. Nam ſi inceperit aliquid: tunc eadem ratione poterit aliquid aliud incipere poſt ipſum: ⁊ ſic aliud. Si ergo

quieſcere non poſſet itelligi aliquid in-
cipere eſſe. Si autem poſuerimus mo-
tum eſſe perpetuum tunc nulla eſſet qȯ
Uerbi gratia. ſi dixerit hoc granum in
terra cur modo recipit animam vegeta-
bilem et non prius cum eſſet poſitũ ſub
terra dicetur hoc fieri pp habundantiaꝫ
frigiditatis ĩ hyeme remotiõe temperiei
anni. ſi vero dixerit cur modo ſit tempe
ries ⁊ non prius dicetur hoc fieri pp no
uitatem caloris in aere. Si vero dixerit
cur modo ſit caloꝛ ĩ aere: dicetur hoc fie
ri pp maioꝛem exaltationem ſolis ⁊ pp
maioꝛem appꝛopinquationem eius ad
medium celum cum ingreditur ſignum
arietis: Si vero dixerit cur modo intra
uit ſignum Arietis: dicetur ꝙ natura eiꝰ
eſt moueri. Et qꝛ modo receſſit a fine pi
ſcis. vnde non fuit poſſibile illum ni-
gredi Arietem niſi prius recederet a pi-
ſce ⁊ poſtea perueniret ad Arietem. Re-
ceſſio igiᵗ ſolis a piſce cauſa eſt ſui in-
troitus in arietem: ⁊ ipſum eſſe mobileꝫ
naturalr̄ cũ peruenerit ad piſcem cauſa
eſt ſue receſſionis ab illo: ⁊ cauſa perue-
niendi ad piſcem eſt receſſio illius a ſi-
gno quod eſt prius eo. Et ſic permane-
bit ſine fine Omnia igitur que fiũt poſt
cõmixtioneꝫ ſuarũ cauſarum terrenarũ
ad vltimum eſt reducere ad motum ce-
leſtem. Nec eſt poſſibile eſſe aliter niſi
ſic. Motus vero celeſtis eſt cauſa eorũ
que fiunt duobus modis. Unũ cũ cau-
ſatum habet eſſe cũ illo: ſicut ſplendoꝛ
qui circũuoluitur cum ſole ⁊ facit fieri
in terra multa alia poſt alia. Unde facit
diem in omni regione paulatim: ⁊ fit ꝑ
eum viſio ⁊ remotio tenebꝛarum: ⁊ pp
viſionem fit egreſſio hominum multis
modis mota: vñ ad id quod ĩtẽdit vnuſ
quiſqꝫ eorũ: ⁊ per hos motus fiunt mul
ta manifeſte in mundo ſine numero. Ali
us vero motus circularis ſit cauſa ad-
ueniendi ad aptationem cauſaꝝ. Quãtũ

Natura ſolis eſt moueri

in al' cõnexione

enim differuntur cauſata ne ſint eo ꝙ
nondũ cõplectens omnes conditiones
ſicut cũ ſol calefacit terrã aptaᵗ terra ꝑ
caloꝛem ad agendum in ſementẽ ſi ſemi
natũ fuerit in ea ſed tardaᵗ pp abſentiã
ſementis. ſemen vero abeſt pp volun-
tatem motoꝛis ſeminis. Et huius volun
tatis alia eſt cãꝰ. Cum igiᵗ pꝛeparatum
fuerit ſemen opabitur ſtatim caloꝛ: priꝰ
vero nihil agebaᵗ in ſemẽ pp defectum
telluris. Cuꝫ igiᵗ tardatur aliquid ne fi-
at ſic h̄. ſic ḡ debet intelligi inceptio reꝝ
Manifeſtum eſt ẽt ꝙ cõpoſitio q̃ eſt in
ter aquã ⁊ terrã ſigt̄ eſſe motũ ⁊ motꝰ
ſigt̄ diuerſitatem duarum ꝑtinm neceſ-
ſario. Nec diuerſitas ꝑtium poſſet eſſe
niſi pp coꝛpus circundans quod eſt ce-
lum quod neceſſe eſt ſꝑ eſſe mobile ad
hoc vt intelligatur inceptio eoꝛũ que fi
unt: g̊ he ſignificationes conueniũt cum
ſenſibili ⁊ ſunt tales. ꝙ ſi cecus qui non
videt celum nec motus eius nec ambi-
tum eius cũ aĩaduerterit ĩ ſuo ĩtellectu
aliquẽ motũ ſciet neceſſario celum eſſe
ꝙ ſemper mouetur circulariter ad hoc
vt poſſit intelligi motus alioquin ſine
hoc ĩpoſſibile eſſet motũ cauſari in his
terrenis. Qȯ vero impoſſibile eſt: id fie
ri non poteſt: nec poteſt habere eſſe vl-
lo modo. Poſtq̃ꝫ autem monſtrauimꝰ
motũ celi ꝑ pꝛobationẽ qua ꝓbaᵗ an ẽ
que ẽ ſigõ concludens qꝛ cũ dicemus
cãm ſui motus ⁊ ad quid mouetur ⁊ di
cemus iudicia eius

De cã motus ⁊ ad q̊d moueᵗ. Ca.ij.

Sententie de hoc ſunt he ꝙ coꝛpo
ra celeſtia ſunt mobilia ꝑ aĩam ⁊
per volũtatẽ: ⁊ ꝑcipiũt hec ſingula ſtatĩ
cũ fuerint Et ꝑ hoc ꝙ mouẽtur aliquid
intẽdũt. Intendũt ãt circa iſta inferio-
ra ſed deſiderãt aſſimilari ſubſtãtie no-
bilioꝛi ſe: ĩter quã ⁊ coꝛpus nõ ẽ vlla co
municatio q̃ vocatur a ph̄is intelligen-
tia nuda: ⁊ in lege vocaᵗ ſp̄s deo ꝓximi

Coꝛpoꝛa celeſtia quõ ſũt mobilia

Et ꝙ intelligentie ſunt multe: ⁊ ꝙ cor-
pora celeſtia ſunt diuerſarum natura
rum: ⁊ ꝙ nulla ex eis ſunt cā eēndi aliq̄
ex eis. ¶ Snīa prima eſt ꝙ mouentur
voluntate ꝙ autē moueant̄ manifeſtū
eſt. Et iam ēt probauimus. Adijciemus
ergo ad dicentes: ꝙ ipſum corpus circū
dans ſi poneret̄ quieſcere haberet tunc
ſitū ꝓpriū ſic vt dimidium eius deſigna
ret̄ mō poſſet eē ſupra nos ſine dubio:
⁊ id etiam deſignant̄ poni ſubtus nos
nec eſſet impoſſibile. Compō aūt partiū
volubilis circulariter aliaꝝ ad alias ē ea
dem. ergo impoſſibile eſt diſtingui vnam
partiū circulariter volubilis ab alia. Si
eni alicui eaꝝ aſſignet̄ pars ſurſuꝫ: tunc
illa pars eſſet diuerſa ab ea que aſſigna
tur deorſuꝫ: ⁊ ſi hoc eēt ꝑfecto compoſi
tum eſſet. Compoſitū aūt nō fit niſi pp
motum rectū ſimpliciū. Manifeſtū eſt
aūt eē impoſſibile vt ipſa habeāt motū
rectū. In ſimplici vero quoqꝫ nō diſcer
nitur vna pars circūdantis ab alia. Igi
Celeſtia corpora nō poſſint hēre motum rectum
tur celeſtia corpora non ſunt receptibi-
lia motus. Quicq̄d auteꝫ eſt receptibile
motus iam diximus ꝙ ei⁹ nā neceſſe eſt
eē iclīationē: nec pōt eē vt illa īclinatio
celi ſit ad motū motu recto. Non enī re
cepit motū rectū. Tunc eniꝫ egeret alio
corpore qd̄ terminaret partes. Eſt igit̄
eius īclinatio ad cōmutandū ptes ſuas
circulari reuolutione ſui circa medium
eo ꝙ nulla partiū loci ī quo fit circuit⁹
eſt dignior alia q̄ꝫtum ad celū. Inclina-
tionē vō eius ad huiuſmōi motū īpoſ-
ſibile eſt eē ex pte nature ⁊ nō ex pte vo
luntatis. Motus eī naturalis tantū eſt
fuga ab vno ſitu ad querenduꝫ aliū: ad
quē cum ꝑuenerit quieſcit ī eo: Et īpoſ
ſibile ē vt nāliter redeat ad eū vnde diſ
ceſſit. Si enī cōueniens eēt ſitus ille cur
diſcederet ab eo? Si incōueniens cur re
diret ad illum. Nullus aūt locus eſt ce-
lo ad quē non redeat: cū p motum di-
ſceſſerit ab eo. Et ita ſp eſt recedēs ⁊ re
diens. Hoc igit̄ nō tm̄ ex nā ſꝫ ex volun
tate ⁊ elongatione. Nō eſt āt voluntas
niſi cū imaginatione. Quicq̄d āt hꝫ ima
ginationē ⁊ voluntatē ſolet vocari aīal
eo ꝙ corpus nō hꝫ imagīationē nec vo-
luntatē inq̄ꝫtū eſt corpus tm̄: ſed p nām
ꝓpriā ⁊ formā ꝓpriā q̄ dr̄ aīa. Motus
igit̄ celi eſt p volūtatē ⁊ eſt motus aīal'.
¶ Snīa ſecunda eſt ꝙ motor celi non
pōt eē res ītelligibilis pura, nec recepti-
bilis p mutatiōis: ſicut nō pōt eē nā pu-
ra. Senſus.n. de ītelligibili ē ꝙ ſubſtā-
tia ſtabilis nō eſt recipiens pmutatiōeꝫ
ſenſus vero de pmutabili ē ꝙ recipit p
mutationē. Dicem⁹ ergo ꝙ ē ex ſtabili
ſm vnā diſpoſitionē nō ꝑuenit niſi ſta
bile ſm vnā diſpoſitionem. Vñ pōt cō
cedi ꝙ cā ſitus q̄etis terre eſt ex cā ſtabi
li eo ꝙ ſp pmanet ſic ſm vnā diſpoſitio
nē. Situs vō celi ſp pmanet trāſmuta-
tionē. Impoſſibile ē igit̄ vt celū debeat
eē ex īſtabili ⁊ nō pmutabili Quid ei fa
cit debet̄ moueri aliq̄d de.a.ad.b.nō fa
cit id debere moueri de.b.ad.c.ſi pmāſe
rit in eadē diſpoſitione. Hic eni motus
alius eſt ab illo Dum.n.pmāſerit cā in
ſua diſpoſitione nō ꝑueniēs ex ea aliud
q̄ꝫ ꝑus ꝑuenit. Neceſſe ē igit̄ vt adapta
tio eius ad mouēduꝫ de termino ſo ad
terminum tertiuꝫ ſit ex aliquo nouo qd̄
ↄtingit ei ſicut id qd̄ facit diuerſis mo-
dis moueri pp diuerſitatē ſue q̄litat̄. cū
enī īfrigidatum ē alio mō mouēt ⁊ alio
cum calefactum ē. Neceſſe ē igit̄ pmu
tari id qd̄ facit debere eē pmutatum eo
ꝙ debet eē: ſi igit̄ id qd̄ facit debere eē
eſt voluntas: tunc neceſſe eſt eē pmuta
tioneꝫ voluntatis ⁊ renouationem eaꝝ.
Unde neceſſe eſt vt ſit renouatio volū
tatuꝫ ſingulariuꝫ: qm̄ voluntas vniuer
ſalis non facit debere eē motum ſingu
larē. Tua eniꝫ voluntas pegrinādi nō
facit debere eſſe motū pedis tui ad trāſ

Motor celi ñ pōt eē res receptibilis p mutatiōis

endũ ad partem deſignatã niſi renoua-
ta fuerit ĩ te voluntas ſingularis tranſi
endi ad locũ illum et poſt illum reno-
uetur ĩ te imaginatio perueniẽdi ad ali-
um qui eſt vltra illum: vt ſic ꝑueniat ex
illa imaginatione voluntas ſingularis
perueniendi ad ſecũdũ paſſũ. Hoc aũt
non ꝑuenit niſi ex voluntate vniuerſa-
li cuius ĩtentio ẽ dare motũ vſqꝫ ad ter-
minũ ꝑegrinatiõis. Innouant̃ igit̃ mo-
tus ⁊ imaginatio ⁊ volũtas motꝰ. Paſ-
ſus igit̃ ꝑuenit ex voluntate: ⁊ volun-
tas ꝑuenit ex imaginatione ſingulari cũ
voluntate vlĩ. Imaginatio vero ſingu-
laris ꝑuenit ex motu. Cuius exemplũ
eſt ille qui ambulat ĩ tenebris ad lumen
candele q̃ non facit videre añ ſe niſi q̃ꝫtũ
eſt paſſus vnus. Imaginat̃ igit̃ paſſuꝫ
vnũ ad lumẽ candele et ex imaginatiõe
⁊ voluntate vlĩ mouenti ꝑuenit volun
tas ſingularis ad paſſum illum: ⁊ ſic fit
prima paſſus qui debuit fieri ex volun-
tate debita imaginationis. Poſtea paſ
ſus ille eſt cã ꝑſpitiendi ⁊ imaginandi
ſequentem paſſum. Et ſic ex primo paſ-
ſu prouenit imaginatio ſecũdi: ⁊ ex ima-
ginatione prouenit voluntas ſi paſſus
⁊ ex volũtate motꝰ: ⁊ ſic de alijs. Nõ.n.
põt eẽ motꝰ ſingularis niſi ſic. ſimil'r põt
eẽ motꝰ celi. Quicq̃d ãt mutabile ẽ: mu-
tabile voluntatũ ⁊ imaginationũ, vocã-
tur aĩa ⁊ nõ intelligentia. ¶ Snĩa.iij.ẽ
ꝙ celeſtia corpora nõ mouent̃ ꝑꝑ cãm ĩ
feriori mundi. Qm̃ mũdus iſte non eſt
illis eẽ tm̃ ſed intendũt ꝑ motũ ſuũ qᵭ-
dam aliud qᵭ eſt multo excellẽtius illis
Qᵭ ſic ꝓbatur oĩs motus voluntarius
vel eſt corporalis vel ſenſibilis vel ĩtel-
ligibilis. Sẽſibilis motus ẽ ex ꝯcupiſcẽ
tia vel ira. Impoſſibile eſt ãt motũ celi
eẽ ex ꝯcupiſcẽtia. Concupiſcentia eni ẽ
virtus appetens id per quod ꝯſeruet̃ ĩ
vita. Quod vero non timet de ſe minui
vl' deſtrui ĩpoſſibile eſt hẽre cõcupiſcẽ
tiã. Impoſſibile eſt ẽt vt ſit ex ira. Ira
enim eſt virtus repellens cõtrariũ nocu
mentuꝫ quod facit debere minui vl' de
ſtrui. Et quia concupiſcentia eſt virtus
appetens ꝙ ꝯuenit: ⁊ ira virtꝰ repellẽs
qui noncõuenit: impoſſibile eſt ãt celuꝫ
deſtrui vel minui igitur non põt intẽtio
eius eẽ huiuſmõi. Neceſſe eſt igit̃ vt ſit
ĩtelligibilis. Qᵭ ãt celũ nõ poſſit minui
vel deſtrui ſic probat̃. Si eni hoc eſſet
tunc neceſſario fieret hꝰ ꝑ remotionem
accidentis ab eo qᵭ eſt ꝯtinuatio ĩ fra-
ctione vel ciſione vel remotione forme
naturalis vel priuatiõe ſui oĩo.i. deſtru-
ctione ſue materie ⁊ ſue forme: qᵭ eſſet
adnichilatio ſui. Falſuꝫ eſt ãt celũ poſ-
ſe frangi vel ſcindi: hoc.n. eẽt ſepari par
tes eius in longum vel latum ad partes
directas ꝙ eſt ſenſus ſeꝑationis ⁊ hoc
ex neceſſitate aduenit. Manifeſtũ auteꝫ
eſt ex premiſſis ꝙ celum nõ recipit mo
tum rectum. Falſum eſt ẽt formam eiꝰ
poſſe remoueri a ſua mã. Tunc eni ne-
ceſſe eſſet vt vel materia remaneret va
cua a forma quod quidem impoſſibile
ẽ. Generatio igitur ⁊ corruptio ex neceſ
ſitate nõ fiunt niſi receptione recti mo
tus. In generatione enim nõ recipit̃ for
ma niſi que ſit diuerſa a prima natural'r
⁊ ſic egeret loco aliquo a ſuo ad quem
deberet moueri motu recto. Sic̃ yſe ae-
ris cũ expoliatur forma aeris ⁊ veſtitur
forma aquea nõ intelligitur fieri hoc ni
ſi quia mouetur ad terminũ aq̃ motu re
cto. Illud ãt primi ſua radice.ſ. materia
hoc etiã eſt ĩpoſſibile. Quicq̃d enim nõ
habet materiã ĩpoſſibile eſt illud priua-
ri poſſe ſicut impoſſibile eſt illud eſſe
poſt priuationẽ. iam enim oſtenſum eſt
alibi ꝙ quicquid ĩcipit materiam hꝫ: ſꝫ
eo ꝙ poſſibilitas ſue ĩceptionis añ in-
ceptiõeꝫ eius eſt deſignatio ṽo alicuius:
egebit igit̃ in quo ſubſiſtat. Unde nihil
eſt quod priuatur ab aliquo niſi mate-

Imagina tio ꝑuenit ex motu

Ira eſt virtus repellẽs cõtrariũ nocumentum.

ria vt ſic remaneat poſſibilitas ſui eſſe
ĩ ſua mã poſt ꝑuatõez ſui alio qñ ꝑuare
tur tali ꝑuatione qȝ poſtea eẽt ĩpoſſibi-
bile eẽ. Impoſſibile ẽ ãt vt id qȝ eſt cõ
uertat in ĩpoſſibile. Uñ poſtq̃ȝ remanet
poſſibile. ꝑfecta poſſibilitas q̃ eſt deſi-
gnatio relatã req̃ri ſubſtãtiã ꝑ quã ſub
ſiſtat. Poſtq̃ȝ igiẗ ꝓbatũ ẽ ex his celũ ñ
poſſe ꝑmutari: nec eẽ mot⁹ eius ex ↄcu-
piſcẽtia nec ex ira. reſtat igiẗ vt ſit ĩtẽtio
intelligibilis Impoſſibile ẽ ãt vt ĩtẽtio
eoꝝ ſit cãre hec gñabilia ⁊ corꝑalia ſic
vt ĩtentio ſui eẽ ⁊ ſui mot⁹ ſit circa hec
inferiora Quicq̃d enĩ q̃riẗ ꝑꝑ aliud vi-
lius ẽ eo ꝑꝑ qȝ q̃riẗ ſine dubio. Uñ ſe
q̃reẗ ꝙ ſuꝑiora eẽnt viliora ĩferioribus
q̃ȝuis ſuꝑiora ſint eterna ñ receptibilia
deſtructõis nec ꝑmutatõis: ſȝ hec ĩferio
ra ſunt diminuta ⁊ mutabilia ⁊ ſunt in
potẽtia ⁊ oĩs terra cũ eo ꝙ ĩ ea ẽ mĩma
Quãtitas ſolis pars ẽ cõꝑatõe corꝑis ſolis. Sol. n. cen
ties ſexageſies q̃nq̃es ⁊ tertia vnius eſt
maior q̃ȝ terra. Corp⁹ vero ſolis mĩmũ
eſt cõꝑatõe ſui circuli ⁊ q̃ȝto minus cõ-
ꝑatiõe vltimi circuli. Quõ huiſmõĩ cor-
poris ĩtentio erit creare hec vilia ⁊ quõ
intentio illius eterni motus erit hꝰ vilia
⁊ quõ hꝰ ñ ſũt vilia cõꝑatõe illoꝝ cũ no
bilius ex hiis ĩferiorib⁹ ſit aĩal ⁊ ex aĩa-
Hõ eſt ĩꝑfectus lib⁹ ſit oĩs hõ. Maior ãt ꝑs hoĩꝫ ĩꝑfe-
cta ẽ: ⁊ qȝ ꝑfecti⁹ eſt ex eo nũq̃ȝ ꝑuenit
ad cõplexionẽ ꝑfectõis: qm̃ nũq̃ȝ libera
Angeli ſunt perfecti biẗ a varietate diſpoſitionũ Eſt igiẗ ſꝑ
impfectus. ſ. eſt ñ hñs id ꝙ poſſibile eſt
eũ hr̃e qȝ ſi hẽret ꝑfectior eẽt. ſubſtãtie
vero ſuꝑiores ſũt ꝑfecte ⁊ ſunt ĩ effectu
in q̃b⁹ nihil ẽ ĩ potẽtia id niſi qȝ vilius
eſt iter oĩa q̃ de illis ĩtelliguntẽ. ſ. ſit⁹ ſic
oñdiẗ. Igiẗ id qȝ ẽ nobilius nõ ĩtẽdit
in ſe qȝ eſt vilius ꝑꝑ vilius vllo mõ. Si
q̃s ãt dixerit ꝙ ſi q̃cq̃d q̃riẗ ꝑꝑ aliud vi
lius ẽ eo: tũc paſtor vili⁹ ẽ ouib⁹. ⁊ ma-
giſter diſcipulo. ⁊ propħa populo: qm̃
paſtor ñ q̃riẗ niſi ꝑꝑ oues: nec magr̃ ni-
ſi ꝑꝑ diſcipulũ: nec ꝓpħa niſi ꝑꝑ popu-
lũ. Diceẗ ad hoc ꝙ paſtor ẽ vilior ouib⁹
in hꝰ ꝙ paſtor ẽ: ſed nobilior eſt ĩ hꝰ ꝙ ẽ
hõ. Cuius hũanitas ĩ ipo aliȝ eſt ab eo
qȝ q̃riẗ de eo ꝙ paſtor eſt tm̃. Uñ ſi ñ
cõſideraẗ ȝ eo aliud niſi hꝰ tm̃ ꝙ paſtor
eſt ꝑfecto ſm̃ hoc vilior eſſet ouib⁹. Si
cut canis cuſtos ouiũ neceſſario vilior
eſt ouib⁹ niſi hẽat aliq̃d aliud ꝑꝑ hoc ꝙ
eſt cuſtos ouiũ ſic ſi eſſet aptus aduenã
dũ: tũc ↄcedereẗ eẽ nobilior. Ipe ĩq̃ȝtũ ẽ
cuſtos ouiũ vilior ẽ illis qm̃ id qȝ q̃riẗ
ꝑꝑ aliud ↄſequẽs ẽ illȝ aliud. Quõ igiẗ
ñ erit vili⁹ eo: ⁊ ſimilr̃ ȝ magr̃o ⁊ ꝓpħa.
Nobilitas igiẗ ꝓpħe ẽ ĩ hꝰ ꝙ ꝑfectus ẽ
in ſe. Nõ eſt. n. niſi ex ꝓꝑetatib⁹ q̃b⁹ in
ſe nobiẗ eſt: q̃ȝuis nõ ĩforme populũ. Si
aũt nil aliud cõſideraretẽ de eo niſi hoc
ſolũ ꝙ ĩformat populum ſeq̃reẗ ex hoc
ꝙ id qȝ q̃rit ĩformari nobilius eẽt eo q̃
informat. Si q̃s ãt dixerit ĩtẽtionẽ eoꝝ
poſſe eſſe vt fluat bonũ ex ſe ad hꝰ vt id
qȝ eſt ſit bonũ tm̃. ⁊ vt qȝ ꝑuenit ex eo *Agere bonum pulchrũ ẽ*
ↄſidereẗ pulchrũ Ageẗ. n. bonũ pulchrũ
eſt: ⁊ ita ĩtentio eoꝝ nõ erit creare ĩferio
ra q̃ȝtum ad inferiora. Dicetur ꝙ hꝰ di-
ctum ꝙ agere bonum tm̃ pulchrum eſt
ſermo ẽ cõis ⁊ oĩbus credibiẗ ad hoc vt
abſtrahaẗ ab ĩmundis. Si võ ↄſideraẗ
diligenter ſm̃ veritatẽ ĩuenieẗ ĩ ſubiecto
⁊ ꝑ̃dicato ei⁹ aliq̃d ĩq̃rendũ ⁊ diſcernẽ
dũ. Subiectuꝫ. n. qȝ eſt agere bonuꝫ di-
uideẗ ĩ id qȝ ſit eẽntialr̃ ⁊ ĩ id qȝ ſit ex
ĩtentõe. Qȝ ãt ſit eẽntialr̃ nõ ſiḡt ĩꝑfe-
ctõez Senſus ei ei⁹ ẽ ꝙ eẽntia ẽ: ex quo
ꝑuenit aliud nõ ꝑ ĩtentionez ſui ad id fa
ciendũ Et hꝰ actio nõ ſit ex volũtate ex ĩ
tentiõe. Iã ãt diximꝰ. ꝙ mot⁹ circularis
voluntarius eſt. Id võ qȝ ſit ex ĩtentõe
ſiḡt ĩꝑfectõez ĩtendentis. Neceſſe eſt. n.
vt poti⁹ ſit ſibi agere q̃ȝ nõ agere: ad hoc
vt ꝑ actionẽ adq̃raẗ ſibi nõ erat. Si enĩ
perfect⁹ eẽt nõ ĩdigeret acq̃re aliud. Si
vero hꝰ ñ fuerit: ꝑfcõ nõ erit ĩtẽctio nec

voluntas ullo mō Predicatū vō.ſ.pul/
chruȝ ē diuidit̄ ī id qđ eſt pulchrū q̄ꝫtū
ad ſe ⁊ qđ eſt pulchruȝ q̄ꝫtuȝ ad recipien
teȝ: ⁊ qđ eſt pulchruȝ q̄ꝫtuȝ ad agentem.
Pulchruȝ in ſe eſt hoc qđ dr̄ eſſe vni/
uerſitatis. Cuȝ ei ꝯpaueris illđ cuȝ remo
tōe eſſendi vniuerſitatē īuenies eā eſſe
melius eſſe q̄ꝫ nō eē. Eſſentia vō p̄mi ta/
lis eſt qđ ꝓuenit ex ea id qđ bonuȝ ē: ſ3
non eſt bonuȝ p̄mo. Nō.n.acq̄rit̄ ei ali/
q̄d: nec eſt bonuȝ recipienti: eo ꝙ n̄ ē ali
q̄d pp vniuerſitatem. ſic vt dicat̄ bonū
vniuerſitati. Pulcrum vō q̄ꝫtuȝ ad reci
piētez eſt pulchruȝ: ⁊ ſigt̄ īꝑfectōeȝ reci/
pientis ⁊ īdigentiā eius ex aliquo cuius
eſſe melius eſt ei q̄ꝫ nō eē. Pulchruȝ vō
q̄ꝫtuȝ ad agentem ſigt̄ īꝑfectōeȝ agentis
Si.n.ꝑfect⁹ eſſet nō egeret ducere boni
tateȝ ⁊ ꝑfectōem ad effectuȝ. Nō fuit āt
hoc famoſuȝ ꝙ ageret bonuȝ: q̄ꝫtum ad
hoieȝ hāc.eſt liberalitatis ⁊ ꝑfectōis nō
īꝑfectōis: niſi vt tollat̄ ab h̄ malitia. Igi
tur bonuȝ dr̄ relatiue q̄ꝫtum ad nām ei⁹
ſed ſ3 veritateȝ ⁊ ꝯpationeȝ eius ad ꝑfe/
ctōeȝ abſolute diminutio eſt cū āt h̄ ma
nifeſtum fuerit dicem⁹ ꝙ ſi agere bonū:
bonum n̄ fuit agenti: tunc nō ſit ꝑ īten
tionē nec pōt ītelligi ibi eſſe voluntas.
Neceſſe eſt igit̄ vt ꝓbemus quō eſt eis
bonum ad hoc vt ītelligam⁹ eoꝝ īten/
tionem. ¶ Snia.iiij.eſt de ꝓbādo eſſe
nudas ītelligētias Mot⁹.n.celi nec ſigt̄
eſſe ſubſtātiā excellentem nō mutabilē
q̄ n̄ ē corp⁹ nec īpſſa corpi: Et huiuſmōi
ſubſtātia uocat ītelligētia nudata. Mo
t⁹ vō n̄ ſigt̄ eā eē niſi mediāte remotōe
firmitatis ſue. Predictū ē.n. hunc motū
eſſe ab eterno ſine fine. Eguit igit̄ ſp re/
ctore.ſ. virtute mouente illuȝ īceſſabilit̄
Impoſſibile eſt āt vt in corpe ſit virtus
ad agendum aliq̄d īfinitum. Omne.n.
corpus diuiſibile eſt. ſed dr̄ h̄ ꝙ pōt di
uidi ī potentia. Si vō putauerim⁹ id di
uidi hoc mō: tunc aliqđ potentie vl̄ erit

Qđ bonū eſt ꝓuenit ex deo

Reprobatio nudaꝝ ītelligētiaꝝ

mouens ſine fine: ⁊ tunc pars nō differ/
ret a toto qđ eſt īpoſſibile: vl̄ mouēs cū
fine ⁊ ſimil̄r alia ēt par erit mouēs cū fi
ne ⁊ ſic cōpoſite ex illis erit finituȝ. Cer/
tuȝ igit̄ eſt n̄ poſſe ītelligi ꝙ vtus ſit ad
rem īfinitum q̄ ſit ī corpe: igit̄ mot⁹ iſte
eget motore expoliato a māijs. Motoꝛ
igit̄ eſt duob⁹ mōis. Uno ſic̄ id qđ ama
toꝛ mouet amatorē ⁊ id ꝙ q̄rit̄ q̄renteȝ
ſe. Alio ſic̄ aīa mouet corp⁹. ⁊ grauitas
mouet corp⁹ deorſū. Prim⁹ vō modus.
Scđus a quo eſt motus. Mot⁹ vō cir/
cularis eget aſſiduitate agentis a quo ē
mot⁹: ⁊ hic agens n̄ eſt niſi aīa mutabil̄
Ex ītelligētia.n.nuda q̄ n̄ ꝑmutat̄ n̄ ꝓ/
uenit mot⁹ mutabil̄ ſic̄ p̄dictū eſt. Igit̄
aīa agens mota eſſet finite potētie eo ꝙ
corporata eſt ſed īfundit̄ ei a qđdā qđ
n̄ eſt corpus ꝑ potētiā ſuā īfinitā ⁊ qđ ē
liberuȝ amare: ſine dubio ſic vt potētia
eius ſit ex̄ finitatē ⁊ nō ſit agens motus
ſed eſt mot⁹ pp illā inq̄ꝫtum amat̄ ⁊ in
tendit̄: nō ꝙ aſſiduet motū. Nec pōt in
telligi mouere aliud motoꝛ q̄ nō moue/
tur in ſe ipſo: niſi ſ̄m viam amandi ſi/
cut res amata mouet amatorem. ¶ Si
quis autem dixerit quomō poteſt hoc
intelligi vt intelligentia ſit mouens ſ3
amorem dicetur ꝙ motoꝛ huiuſmodi
vel eſt ſic vt ipſe q̄rat̄: ſic ſcīa q̄ mouet ī
quiſitorem ſcie ſ̄m amorē eius ⁊ eſt id
quod queritur aſſecutio eius vel eſt ſic
vt queritur aſſimilari alicui. ſicut ma/
giſter amatur a diſcipulo ⁊ monet illū
ad hoc vt aſſimiletur ei ſimil̄r ē oīs res
affectata que habet in ſe aliquid ma/
gni ⁊ vult ī eo ſibi aſſimilari: Non pōt
autē h̄ mot⁹ eſſe de diuiſiōe p̄ma Quod
enim intelligitur de ītelligentia hoc eſt
ꝙ nō pōt intelligi vt corp⁹ recipere poſ
ſit eius eſſentiā. Mōſtratū eſt enim ali/
bi ꝙ intelligentia non poteſt ſubſiſte/
re in corpore. Non reſtat igit̄ niſi quia
diligit aſſimilari ei per acquiſitionem

Motus circularis eget aſſiduitate agentis

ſorme conſimilis illi ⁊ approximare ei ꝑ
cõformationẽ:ſic̃ filius aſſimiliaꝛ pr̃e ⁊
diſcipulus magiſtro. Nõ põt ãt h̕ eẽ ex
ꝓceptõe illius vl̕ obediẽtia iſtus. Qm̃ ꝓ-
ceptor ĩtẽtionẽ hʒ ĩ ꝓcipiẽdo ꝙ ſignifi-
cat diminutõeʒ ⁊ receptionẽ ꝑmutatõis
Obedientẽ quoqꝫ opʒ hẽre ĩtẽtionẽ in
obediẽdo: q̃ ĩtentio eſt h̕ id qȯ ĩtendit̃
Cõpler̃.n.mãdatũ inq̃ʒtũ mãdatũ ẽ tm̃
ſine fructu ĩpoſſibile ẽ. Cũ ãt certũ fue-
rit ñ poſſe eẽ h̕ niſi ſʒ viã ꝯſil̕ãdi ama-
to:hẽbit tunc tres ꝯditõẽs: Prima ẽ vt
aĩe q̃rẽti aſſimilari ĩſit imagĩatio forme
q̃ q̃rit̃ ⁊ eẽntie q̃ amat̃. Alioq̃n erit ſibi
volũtas q̃rẽdi qȯ neſcit. ⁊. h̕ eſt impoſſ̕e
ſcȯa vt ſit illa forma apȯ eã ꝓcipua:alio
quin nõ poſſet ĩtelligi feruor amoris illi
Tertia vt poſſibile ſit ſibi ad q̃etẽ illam
ſm̃ aptitudinẽ ſui:qm̃ ſi eẽt impoſſibile
tũc nõ poſſet ĩtelligi eã ĩquirere aſſimi-
lari ei ꝑ volũtatẽ purã ĩtelligibilẽ ſʒ ſm̃
putationẽ ⁊ eſtimationẽ q̃ ſunt accñta-
lia facilia remoueri:ne ꝑmanẽt ſꝑ. Ne-
ceſſe ẽ igit̃ vt aĩe tali ĩſit appħẽſio pul-
critudinis illius amati:ad hoc vt imagi-
ne illius pulcritudinis creſcat feruor ſui
amoris q̇ facit eã ꝯtẽplari ſupi⁹ vt ex eo
ꝑueniat ſibi mot⁹ ꝑ quẽ poſſit applica-
ri ad id cui q̃rit aſſimilari. Igit̃ imago ẽ
Imago eſt cã pulcritudĩs ca pulcritudĩs feruoris amoris: ⁊ feruor
cã pulcritu- amoris:amor cã ẽ ĩquiſitiõis: ⁊ inq̃ſitio
dinis cã eſt mot⁹. Et illud amatũ vel ẽ p̄m⁹ ⁊
verus vl̕ id qȯ ꝓpinq̃us eſt p̄mo ex an
gelis ꝓpinq̃s. ſ. ĩtelligẽtijs nudatis eter
nis ĩ ꝑmutabilib⁹ q̇b⁹ nihil deeſt de ꝑ-
fectionibus q̃s hẽre poſſibile eſt. Siq̇s
ãt dixerit ꝙ neceſſe eſt diſtĩguere inter
ardorẽ huius amoris ⁊ h̕ ardẽter amar̃
⁊ formã q̃ querit̃ acq̇ri ꝑ motũ. dicet̃ ꝙ
curſus oĩs acq̇ſitõis ẽ ad id qȯ ꝓprium
eſt ad neceſſe eẽ ⁊ qȯ ẽ ſtabile in effectũ
⁊ ĩ quo nihil ẽ ĩ potẽtia. Eſſe.n aliq̇d in
potẽtia ĩꝑfectõis ẽ: qm̃ ĩtelligit̃ ꝙ ñ hʒ
cõplementũ eoꝝ q̃ põt acq̇rere. Quicq̇d
eni ẽ ĩ quo ẽ aliq̇d ĩ potẽtia. aliquo mõ
id eſt ĩꝑfectũ illo mõ: ⁊ inq̇ſitio ei⁹ nõ ẽ
niſi vt id qȯ ẽ ĩ eo ĩ potẽtia ueniat ad ef
fectũ. Igit̃ inq̇ſitio vniuerſitatis eſt acq̇
ſitio ꝑfectõis: ⁊ q̇cq̇d eſt ĩ quo plura ſũt
in potẽtia. vilius eſt ſine dubio: ⁊ q̇cq̇d
ex oĩ ꝑte ĩ effectu id ꝑfectũ ẽ. hõ v̇o ĩ ſua
ſubſtãtia aliq̃ñ ẽ ĩ potẽtia aliq̃ñ ĩ effectu
Cũ v̇o ſit ĩ ſubſtãtia ſiue ĩ effcũ ñ ceſſat
tm̃ ĩ ſuis ĩtẽtõib⁹ eẽ ĩ potẽtia: nec ꝯſeq̇t̃
finẽ ꝑfectõis dũ ẽ ĩ corꝑe: nec remouet̃
ab eo potẽtia. Corp⁹.n. celeſte nõ eſt in
potentia vllo mõ. Nõ.n. cepit eẽ nec eſt — Corpus celeſte ñ ẽ in potentia
in potẽtia ĩ ſuis ĩtentõib⁹ eẽntialib⁹ nec
in figura ſed ẽ ĩ effectu: ⁊ hʒ q̇cq̇d ei poſ
ſibile fuerit hr̃e. Hʒ igit̃ ex figuris nobi
liorẽ q̃ ẽ ſpherica: ⁊ ex manerijs nobilio
rẽ. ſ. luminoſam: ⁊ ſic de ceteris formis
Vñ nihil reſtat niſi vnũ qȯ nõ poſſibi-
le eſt ei eẽ in effectu. ſ. ſitus. Cũ.n. poſue
ris id ĩ aliquo ſitu põt ẽt ſtatim poni id
in alio ſitu:eo ꝙ non põt eſſe ſimul ſm̃
vnã diſpoſitionẽ in duob⁹ ſitib⁹. Qȯ ſi
non eẽt ĩ eo aliq̃ntulũ ĩ potẽtia pene eẽt
ſimile ĩtelligẽtijs nudis. Nullus ãt ſitu-
um eſt ei magis ꝓprius. i. dignior q̃ʒ ali
us. ſic vt ille ſꝑ ꝯmitet̃ ſe derelictis cete
ris. Poſtq̃ʒ ãt nõ fuit ſibi poſſibile hr̃e
oẽs ſitus ĩ effectu poſſibile ãt ẽ eos oẽs
vniri ĩ ſpẽ ꝑ ſucceſſionẽ. Voluit idcirco
vt quẽcũqꝫ hr̃et ſitũ hr̃et eũ ĩ effcũ: ⁊ oẽs
eẽnt cãs ꝑſucceſſionẽ ad h̕ vt ſpẽs ſituũ
eſſent ei ꝑhẽniter in effectu. Sic̃ hoĩ cui
qm̃ nõ fuit poſſibile ſꝑ ꝑmaner̃ ꝑſonal̕r
in effectu. ordinatũ eſt vt ꝑmaneat ſꝑ in
ſpẽ ſm̃ motũ ſucceſſionis Motui eniʒ
circulari ꝓpriũ eſt ad eſſe ẽt in effectu ꝑ
hoc q꞉ pene remot⁹ eſt a varietate. Mo
tus enim rectus ſi fuerit nãlis variabit̃
in voluntate circa ſuum finẽ. Si v̇o fue
rit violentus variabit̃ in tarditate circa
ſuũ finem. Circularis ãt ꝑſeuerat vno ⁊
eodẽ mõ. Igit̃ corpus celeſte poſtquaʒ
ſtuduit ad ꝑmanendum ſibi ſpẽm ſitu-

um in effectu ꝑhẽniter ergo iã aſſimila/
tũ eſt ſubſtãtijs nobilibꝰ q̃to amplius
ſibi poſſibile fuit. Vñ pp hoc ꝙ q̃rit aſ/
ſimilari ſeruit ipſi dño ſeculoꝝ. per hoc
aut ꝙ ſeruit intendit ꝓpinq̃re intendit
amplius Vicinari: ⁊ intentio de hoc ꝙ
querit vicinari eſt ei vicinari ꝓprietati
bus nõ loco. Hoc enim impoſſibile ẽ ei
Igitᷣ huiuſmõi eſt intentio q̃ facit mo/
uere celos. ¶ Snĩa. v. eſt ꝙ expientia ſi
gnificat eſſe multitudinez celoꝝ. Unde
(*Experientia ſignificat eẽ multitudinẽ celorum*) neceſſe eſt nãs eoꝝ eſſe diuerſas: ⁊ vt ñ
ſint eiuſdẽ ſpẽi Qȯ ꝓbatur duobꝰ mo
dis. Uno qꝛ ſi oẽs eſſent eiuſdẽ ſpeciei
tunc ſimilitudo qualibꝫ partiũ ad alias
eſſent ſicut ſimilitudo aliaꝝ partium ad
alias. Et ſi ita eſſet: tunc oẽs vniti eſſent
non diſtincti. Diſtinctiõis. n. cã non eſt
niſi diſtinctio nature: ſicut aqua non ꝑ/
miſcetᷣ oleo cũ ſupfunditur ei ſed con/
tinuatᷣ ſibi diſtincte. Cum vero aq̃ imi/
ſcetur aq̃ ɔfunditur cũ ea ⁊ oleum cum
oleo ſicut igitᷣ ſcis ꝑ cõfuſionem partiũ
aque aſſimilationem eaꝝ inter ſe ⁊ diſſi
militudine partium eiꝰ a ꝑtibꝰ olei ꝑ diſ
ſtinctionem eaꝝ: ſic ⁊ in celis. Nihil eñi
prohibet confundi ſibi illos ſi fuerit ſi/
miles. Alio ꝙ qꝛ vnũ eoꝝ eſt inferius
⁊ aliud ſuperiꝰ ⁊ vnum eſt ambiẽs ⁊ ali
ud ambitũ ſignificat diſſimilitudinem
nãruz ⁊ diuerſitatem ſpẽruz. ſi enim ꝙ i
ferius eſſet eiuſdem, eſſet ſpẽi cum eo ꝙ
ſuperius: ꝑfecto poſſet ɔcedi id moueri
ad locuz ſuperioris: ſicut põt cõcedi de
aliquibus partibus aq̃ ⁊ aeris ꝙ mo/
uentᷣ ad id qȯ eſt ſuperius ⁊ inferius ñ
aque ⁊ aeris. ſi ãt hoc poſſit ɔcedi de ce/
lo: tunc eſſet receptibile recti motꝰ eo ꝙ
per rectum mouẽt inferius ad terminũ
ſuperioris ſicut elementa. Manifeſtuz
eſt aũt impoſſibile eſſe celos recipere re
ctum motuz. ¶ Snĩa. vi. ꝙ hoꝝ corpo/
(*Corpoꝝ celeſtiũ vnũ ñ ẽ cã alteriꝰ*) rum celeſtiuz vnum non põt eſſe cauſa
alterius: nec põt ɔcedi ꝙ aliqȯ corpus
ſit occaſio vel cã proxima eſſendi aliud
corpus. Vñ enim corpus non põt agerᷣ
in aliud niſi fuerit cõtingens id vel fue/
rit vicinum ei vel directe oppoſitum: ⁊
omnino niſi habuerit ſe ad illud ſm ali
quã cõꝑationez. ſicut ſol agit illumina/
tionem in corpus ſibi oppoſitũ cũ nihil
interponitᷣ qȯ ꝓhibeat: ⁊ ſicut ignis agit
ɔbuſtionem in rem propoſitam vel con
tingentẽ ſe. Neceſſe eſt igitᷣ ibi eſſe ali/
quid qȯ habeat ſe ad illud aliquo mõ.
ad hoc vt corpꝰ agẽs agat in id ⁊ ex eiꝰ
actiõe ꝓueniat aliq̃d aliȯ. Si uero nihil
ibi fuerit: tunc impoſſibile eſt ex corꝑe
fieri aliquid aliud. Si q̃s ãt dixerit non
ne ignis cã eſt aeris q̃ fit cum ignis ac/
cenditur ſub aqua: ⁊ tũc corpus aeris ꝓ
uenit ex cã ignis: dicitᷣ ꝙ aer nõ eſt cor
pus principalr̃ ꝓueniẽs ex igne: ſed ẽ ꝓ
ueniens ex alio corꝑe hñte ſe ad ignem
aliquo mõ ꝙ ignis tetigit ⁊ egit in illȯ
Nunc ãt non loq̃mur niſi de corporibꝰ
celeſtibꝰ: q̃ ſunt ꝑma corpora i nõ gñia/
ta ex alio corꝑe. Qm̃ iã oñdimꝰ ꝙ ſi eſ/
ſent gñata corruptibilia eẽnt receptibi/
bilia recti motꝰ: qȯ ẽ impoſſibile q̃tuz
ad illa. Manifeſtum eſt igitᷣ ꝙ ꝑmoruz
corpoꝝ vnum non eſt cã alterius vt ſit.
Si quis ãt dixerit cur dixiſti ꝙ ex cor/
pore ñ ꝓuenit actio niſi applicetᷣ ad id
i quo fit actio ɔtigẽdo illȯ vl' alr̃: dicetᷣ
id ꝑ h̃ ꝓbari ꝙ ſi corpꝰ ageret vl' ageret
ſm mãm tm̃: vel ſm formã ſꝫ mediante
mã. Falſuz eſt ãt illud agere ſꝫ mãz tm̃
Ueritas enim materie eſt ꝙ non eſt ni/
ſi in habitu tm̃: ꝙ eſt receptibilis forme
Unde ſi ageret non ageret: ex hoc ꝙ re/
ceptilis ſꝫ alio mõ: ⁊ tũc eſſent i ea duo
Quorum vnum eſt id per quod eſt rece
ptio: propter quod tm̃ eſt materia ⁊ ali/
ud propter quod fit actio ꝓpter qȯ tm̃
eſt forma. Non. n. de forma intelligunt
alium niſi hoc: ſic igitur eſſet materia et
eſſet in ea forma: nec eẽt expoliata: Fal

ſum eſt ēt vt agat ſm formā tm̄: qm̄ for
ma expoliata nō hꝫ eē ꝑ ſe ſꝫ ſuū eē eſt
mā. Si vero forma fuerit agēs mediāte
mā: tūc mālis erit mediū vnū ad h̄ vt
forma ſit cā māe ⁊ mā cā illius rei ī quā
aget: ⁊ tūc forma ē cā cāe: ⁊ ꝓuenit ex h̄
ꝙ mā ſꝫ ꝙ eſt mā iā aget: qđ qdē iā di
ſtinxim⁹ vl̄ erit mā mediū tale quo me
diāte applicat̄ ad aliud ad hoc vt agat
ī illđ. ſic forma ignis ꝑꝑ mediāte mā ali
qn̄ ē h̄ ⁊ agit ī aliqđ qđ tāgit h̄ ⁊ aliqn̄
ē illic ⁊ agit ī aliqđ qđ tāgit illic: qđ oīo
facit debere eē aliqđ h̄ vl̄ ibi ad hoc vt
corp⁹ agat ī illud. ¶ Snīa. vij. ē ꝙ ītelli
gētias nudas opꝫ eē multas nec pōt cō
cedi eas eē paucioris nūo celeſtiū corpo
rū Stabilitū ē. n. celos eē diuerſaꝝ nāꝝ:
⁊ eos ēt locales vl̄ poſſibiles. vn̄ ēt eoꝝ
eget cā. ex vno āt n̄ ꝓuenit niſi vnū. Ne
ceſſe ē igitur eſſe multa ad hoc vt ex vno
quoqꝫ proueniat vnicum: ⁊ oportet eti
am diuerſa eſſe ſpecie ad hoc vt pro
ueniāt ex eis diuerſe ſpēs: ꝑcipue cū iā
dictū ſit alibi ꝙ ea q̄ plura ſunt numero
nō poſſūt ītelligi ī vna ſpē niſi ꝑꝑ multi
tudinē māe. Qđ āt n̄ ē ī mā n̄ ml̄tiplica
ret̄ n̄ ml̄tiplicāt̄ niſi ꝑꝑ diuerſitatē ſpēi
q̄ ē ꝓꝑetas ꝓueniēs ex dr̄a q̄ differt vnū
ab alio n̄ ꝑ accn̄s Impoſſibile ē. n. rē cō
mitari aliqđ accn̄s ꝙ n̄ poſſit ꝯcedi de
ei⁹ ſpē. Cū igit̄ n̄ fuerit mā: n̄ erit ml̄titu
do niſi ſꝫ ſpēꝫ. Opꝫ āt has ītelligentias
eē ꝯcupiſcibiles aīab⁹ celoꝝ. Eſt igit̄ di
uerſitas īter aīas ꝑꝑ ſuas cās ⁊ ꝑꝑ ſuaꝫ
inqſitōeꝫ aſſimilādi eis: eo ꝙ īpoſſibile
eſt vt vnū qđ vnū ſit qđ ab oīb⁹ deſide
ret̄ ꝑ motū ſuū. Oſn̄ſuꝫ ē. n. ī mathemati
cis mot⁹ celeſtiū eē diuerſas. Si. n. inq
ſitū ab eis eēt vnum tūc inqſitio eoꝝ eēt
vna Unicuiqꝫ igit̄ eoꝝ ē aīa appropata
ſibi ad mouēduꝫ id ꝑ potētiā ⁊ actionē.
Et ē ītelligētia nuda appropata ei ad de
ſiderādū eā ꝑ motū Aīe vō ſūt ſpūs ce
leſtes ꝑꝑ appropatōeꝫ ſuā cū corpib⁹ ſu

Ex vno niſi vnū ꝓuenit.

is ⁊ ipe ītelligētie ſunt ſpūs deo ꝓxime
ꝑꝑ imūuitatē pēdēdi ex māijs ⁊ affinita
teꝫ ꝓꝑetatū ſuaꝝ ad dn̄ꝫ dn̄oꝝ. Scias h̄
Tracta. v. quō oīa hn̄t eē a p̄rio p̄ncipio

Nunc ꝯſiderādū ē quō oīa hn̄t eē
a p̄mo p̄ncipio. ⁊ quō ordo cātiu⁹
cātoꝝ. ⁊ quō oīa ꝓueniūt ad vnū q̄ ē cā
cārū tractat⁹ iſte ē qſi flos diuinoꝝ q̄ ē
id qđ acqrit̄ ex eis: ⁊ qđ ad vltimū qrit̄
ex eis poſt cognitionē p̄mi. Primū aūt
qđ h̄ ī volutū ē: hoc ē. ſ. qm̄ dictū ē ali
bi ꝙ p̄m⁹ vnus ē oīno abſolute: ⁊ ꝙ ab
vno n̄ ꝓuenit niſi vnū. Ea vō q̄ ſūt mul
ta nec pōt dici ꝙ alia ex eis ſint ordina
ta poſt alia ex eis. Hoc. n. nō ꝯtingit ī oī
b⁹. Uerū ē āt ⁊ pōt dici ꝙ corpa celeſti
um p̄ora ſunt elemētis nāliter ⁊ elemen
ta ſimplicia p̄ora ſunt cōpoſitis. Hoc āt
nō euenit ī oīb⁹. Qm̄ ī. iiij. naturis n̄ eſt
ſucceſſio: nec īter equū ⁊ hoīeꝫ: nec īter
palmā ⁊ vitē: nec īter albedinē ⁊ nigre
dinē: nec īter frigiditatē ⁊ caliditatē: ſed
ſunt eqlia ī eē Quō g̊ ꝓueniūt ex vno.
Si āt ꝓueniūt ex aliquo ꝯpoſitio ī quo
eſt multitudo: tūc ipa ml̄titudo vnū pro
uenit. Ad vltimū āt neceſſe ē vt multitu
do recurrat ad vnū. Et h̄ eſt īpoſſibile.
Refugiū āt ī hoc ē: vt dicat̄ ꝙ a p̄mo n̄ ꝓ
uēit niſi vnū Sꝫ qđ ꝯſeqtur qddā aliđ:
nō tm̄ ex hoc qđ ē ex p̄mo. Euenit igitur
multitudo ī eo ꝑꝑ id aliud qđ eſt in eo.
Et hoc erit p̄ncipiū ꝓueniēdi multitudi
nes coequas deīn ordinatas alias poſt
alias: poſtea vō coequa ⁊ ordinata ꝯiū
gunt̄ ī vnū. Igit̄ h̄ vnū ꝑꝑ multitudinē
que ī eo ē fecit debere eē multitudineꝫ:
⁊ ob hoc multiplicata ſunt ea q̄ ſūt: nec
pōt eē aliter niſi ſic: Sꝫ modus ꝓuenien
di hanc multitudinē eſt h̄ qm̄ p̄mus eſt
vnus ⁊ verus eo ꝙ eſſe eius eſt eē purū
cuius vnitas ē ipſa ei⁹ qditas: ⁊ qcqđ ē
preter illū eſt poſſibile. Eſſe āt oīs poſſi
bilis eſt p̄ter ſuā qdditatē ſic alibi oſn̄ſū
eſt. Oē vō eſſe qđ nō ē neceſſe eē eſt ac

Angeli ſūt ſpūs deo ꝓximi

Iſte tractatus ē quaſi flos diuinorum

A p̄ricipio nō ꝓuenit niſi vnum

Cõe eẽ qδ nõ ẽ neceſſe eẽ ẽ accidentale

cidẽtale q̃ditati. Vñ opus ẽ q̃ditate ad hoc vt ẽt ſit ei accidentale. Igiẗ ẜm ↄſi deratione ̃ q̃ditas erit poſſibile eſſendi ⁊ ẜm ↄſideratione ̃ cãe erit neceſſe eſſendi eo ꝙ oñſum eſt alibi ꝙ q̃cq̃d eſt poſſi bile ĩ ſe neceſſe eſt ꝑꝑ aliud a ſe. Habet igitur duo iudicia ẜʒ neceſſitatem vno mõ: ⁊ poſſibilitateʒ alio mõ Ipm̃ igiẗ ẜʒ ꝙ eſt poſſibile eſt ĩ potẽtia ⁊ ẜm ꝙ ẽ ne ceſſe eſt in effectu. Poſſibilitas vero eſt ei ex ſe: ⁊ neceſſitas ex alio a ſe Eſt igiẗ ĩ eo multitudo vnius q̃dẽ ꝙ eſt ſil'e mãe ⁊ alterius ꝙ eſt ſil'e forme Qδ ãt ſil'e eſt mãe eſt poſſibilitas: ⁊ qδ eſt ſil'e forme eſt neceſſitas: q̃ eſt ei ex alio a ſe. Igitur ex ꝑmo ꝓuenit ĩtelligentia nuda q̃ ñ hʒ ex ꝑmo ĩpari niſi eſſe ĩparem. Propter qδ neceſſe eſt eã eſſe: poſſibilitatẽ v̊o hʒ ex ſe ip̃a nõ ex ꝑncipio. cognoſcit aũt ſe ⁊ cognouit ꝑncipiũ ſuũ. ſi ãt cognoſcũt ſe ⁊ ꝑncipiũ ſuũ qm̃ ex ip̃o eſt ſuũ eſſe. Multiplicaẗ ãt ↄſideratio eius ꝑꝑ h̃ eẽ ẜm ↄſideratione ̃ hui⁹ multitudĩs. Pro uenit ex eo multitudo: ⁊ deiñ non ceſſat multiplicari paulatĩ donec ꝓueniat ad vltimũ eoꝝ q̃ ſunt. Poſtq̃ʒ igiẗ opus fu it multitudine nec põt eſſe multitudo ni ſi hoc mõ: Ip̃a ãt multitudo paruiſſima eſt tũc ea q̃ fuerunt ꝑma nõ fuerũt mul tũ plurima: ſed ẜm gradus deciderunt ĩ multitudinẽ. Itaq̃ʒ ſunt ĩtelligẽtie ⁊ aĩe ⁊ corꝑa et accñtia. ⁊ h̃ ſunt diuiſiões oĩ um q̃ ſunt. Si q̃s ãt q̃ſierit quõ põt di ſcerni eaꝝ ordo. diceẗ ꝙ ex ꝑncipio ꝓue nit ĩtelligẽtia nuda ĩ q̃ eſt dualitas ſic̃ ꝑ dictũ eſt vnius q̃dẽ ꝙ eſt ei ex ꝑncipio ⁊ alterius ꝙ eſt ei ex ſe ip̃a. Igiẗ ꝓuenit ex eo angelus ⁊ celuʒ. Intelligitur ãt an gelus ĩtelligẽtia nuda. Opʒ ãt ad id qδ eſt nobilius ꝓueniat ex forma nobilioꝛ Intelligentia ãt nobilior eſt: forma aũt quã hʒ ex ꝑmo. ſ. neceſſitas eſt nobilior igiẗ ꝑmo venit ex ea ĩtelligẽtia ẜa ẜʒ ꝙ ↄſideraẗ eſſe neceſſe ⁊ ꝓuenit ex ea ce lũ ſuꝑmũ ẜm ↄſideratioņeʒ poſſibilita tis q̃ ẽ ei ſic̃ mã. ex ĩtelligẽtia vero. ij. ꝓ uenit ĩtelligẽtia. iij. ⁊ circul⁹ ſaturni: Ex .iiij. q̃nta ⁊ circulus iouis: ⁊ ex q̃nta .vj. ⁊ circulus veneris. ⁊ ex. vj. vij. ⁊ circul⁹ ſolis ⁊ ex. vij: viij ⁊ circulus veneris ⁊ ex. viij. ix. ⁊ circulus mercurij: ex. ix. x. ⁊ circulus lune. Et ſic ↄpletũ eſt eẽ oĩuʒ celeſtiũ ſimul Sʒ ea q̃ ſunt nobiliora ex cepto ꝑmo ꝓueniũt. xix. decẽ ĩtelligẽtie et. ix. celi. Hoc ãt uerũ ẽ niſi numerus ce loꝝ maior fuerit iſto: Si eĩ fuerit maior oportebit ẽt mĩmo addi ĩtelligẽtias ad cõplẽdũ numeꝝ oĩuʒ celoꝝ. Speculato res v̊o ñ deꝑhẽderũt eẽ niſi hos. ix. ⁊ po ſthos cepit eẽ ĩferioꝝ. ſ. iiii. elementoꝝ q̃ ſine dubio diuerſa ſũt. Qm̃ loco eoꝝ ſũt diuerſa ĩſtrum̃ta. Quedã. n. eoꝝ req̃rũt mediũ. q̃dã circũdãs. quõ g̊ vnũ erit eo rũ mã cũ ip̃a ſit receptibilia gñationis ⁊ corruptõis: ſicut dictũ ẽ ĩ vl'ib⁹ Igiẗ ne ceſſe ẽ vt ſit eis mã cõis: ſʒ qr ñ põt ĩtelli gi vt corp⁹ fiat: a corꝑe: tũc ñ poterit cõ cedi ꝙ corꝑa celeſtia ſint tm̃ cã eẽndi ele mẽta qr mã. iiij. elemẽtoꝝ erit cõis: tũc ñ põt ↄcedi ꝙ m'ta ſint cã eẽndi mã eoꝝ. ſʒ qr forme eoꝝ ſũt diuerſe: tũc ñ põt ↄce di ꝙ cã ſuaꝝ formaꝝ ſit niſi m'lta diuer ſa. ↄꝑhẽſa ſub. iiij. cãis vl'. iiij. ſpẽb⁹. qm̃ iiii. forme ſũt. hec põt ↄcedi ꝙ tm̃ forma ſit cã eẽndi mã. ſi eĩ ita eẽt: ſeq̃reẗ deſtru ctio mãe ad deſtructõeʒ forme. Nõ ẽ ãt ſic. Qm̃ remanet mã ĩduẽs aliã formã. Nec põt negari q̃n ſit forme aliq̃ digni tas ⁊ efficiẽtia ad eẽ yle. Si. n. nihil eſſet ad h̊ tũc remota forma remãet yle ſola remanẽte ei⁹ alia cã Igiẗ eẽ mãe ẽ a m'l tis Quoꝝ vnũ ẽ ſubſtãtia ſeꝑata ꝑ q̃ʒ ra dix ẽ ſui eẽ: ñ ẽ tñ ꝑ eã tm̃. ſʒ ꝑ aliud: ſi cut virtus mouens cauſa eſſendi motũ: hac ↄditione. ſ. ſi fuerit potẽtia recipien di ĩ ſubiecto ſicut ſol eſt cã maturitatis pomoꝝ ſʒ cũ ↄditõe v̊tutis nãlis ĩ pomis que eſt receptibilis maturitatis ſic eſſe

Decẽ ĩtelligẽtie ⁊ nouẽ celi

materie eſt ab intelligentia ſepata ſꝫ ip-
ſum eē in effectu eſt ab alio coopante ei
.ſ.forme appropriatio: aut forme vni⁹
tm̄ ⁊ nō alterius nō eſt ab ītelligentia ſe
parata. ſed neceſſaria eſt alia cā q̄ faciat
materie aliq̄d dignius eſſe ad recipien
dum formā vnā q̄ꝫ aliā in alio p̄cipui ē
materia cōis ſit elementis.ſ. vt celū po-
nat aptā potius recipere formā vnā q̄ꝫ
aliū ſed hoc nō ſit p̄mo loco niſi p cor-
pora celeſtia Qm̄ pp ꝑpinq̄tatē ⁊ elon-
gationeꝫ eoꝝ materie recipiūt diuerſas
aptitudines: ⁊ cū fuerint apte recipiunt
formā ab intelligentia ſeparata. Sꝫ q꞉
h̄ tēpora celeſtia ꝯueniūt in nā vl'i ex q̄
prouenit motus circularis in oīa illa: id
circo fecerūt mā̈ꝫ abſolute ēt aptū ad re
cipiēdū. quālibet formā. Et q꞉ vnūq̄dq꞉
Unumquodqꝫ elemētorum hꝫ naturam propriam — eoꝝ hꝫ nām ꝑpriā: iō debuit vnūq̄dq꞉
elementoꝝ eſſe aptū alicui formarū po-
tius q̄ꝫ alij Et deinde ab ītelligentia pro
uenit forma vnicuiq꞉ materie. Igitur
radix materie corpulēte eſt a ſubſtātia ī
telligibili ſepata. Qd̄ āt terminata ē par
tib⁹: ē a corpib⁹ celeſtib⁹: ⁊ ꝙ eſt apta ſi
militer eſt abilis. Poteſt āt ꝯcedi ꝙ ex
aliquo eoꝝ ſit aptitudo eoꝝ alicui ad ſin
gula: ſic̄ ignis cū obuiat aeri facit eū ap-
tum ad recipiendū formā igneā q̄ infun
dit̄ ei ab intelligētia. Differt āt inter eē
aptū ⁊ eē in potentia. Senſus ei poſſibi
le ē ēt receptibile forme ⁊ eſt tale cui in
fundat̄. Sēſus vero aptitudinis ē vt ſit
paratior ad recipēidū vnā formaꝫ p̄uſq̄ꝫ
aliā Potētia igit̄ eſt ad eſſe ⁊ nō eē eſ-
ſentialiter: aptitudo vero eſt ad eſſe tm̄
vt vna potentiaꝝ ſit dignior alia. Sicut
mā̈ aeris receptibil' aq̄ ⁊ ignis ⁊ equal'r
ſꝫ dominū frigiditatis facit eam aptiorē
ad recipiēdū formā aqueitatis. Cōuerti-
tur igit̄ in aquā pp receptionem forme
aqueitatis ab ītelligētia cū acq̄ſierit ap-
titudinē a cā īfrigidāte ⁊ ad ſimilitudi
nē huius forme vicinior corpi ſp mobi-
li dignior ē vt ſit forma ignis pp ꝯpōnē
mot⁹ ad calorē: mā̈ vō q̄ ē dignior q̄ete
⁊ frigiditate q̄ ē remotior abilis. Hoc g̊
mō hn̄t eē h̄ corpa receptibilia gn̄atōis
⁊ corruptionis. ſ. elemēta. Manifeſtū ē
igit̄ ex h̊ q̄ ſit p̄ma aptitudo yle q̄ꝫtum
ad formā vl'iter: ⁊ deīde q̄ ſit cā ſue apti
tudīs: reſpectu. iiij. nārū: ⁊ deinde ex cō-
mixtione illoꝝ el'orū ꝓueniūt alia cor-
pora. Primū āt qd̄ ꝓuenit ex his eſt id
qd̄ ſit ſub luna vſq꞉ ad aquā. ſ. fumus
⁊ vapor ⁊ ſimile q̄ videntur cadet̄ ⁊ aſti
lia ignea ⁊ alia. Scd̄um vō eis minere.
Tertiū vegetabilia. Quartū aīalia. Ulti
mū vō ex his eſt hō. Et hec oīa ꝓueniūt
ex ꝯmixtiōe elemētoꝝ. Quia ex ꝯmixtio
ne forme aq̄e ⁊ aeris ſit vapor: ⁊ ex com
mixtiōe ignis ⁊ terre ſit fumus: ex ꝯmix
tione igit̄ p̄moꝝ ꝓueniūt ea q̄ ꝯtigūt fie
ri ſub luna vſq꞉ ad aquā: Cā āt ꝯmix-
tionis ſunt motus veniētes ī illa ex ca-
lore: ⁊ frigiditate q̄ ꝓueniūt a celeſtibus
corpib⁹. Igit̄ elemēta adaptant̄ ab ill'
corpibus ⁊ iñ īfūdit̄ forma a datore for
maꝝ. Cū vō ꝯtigit ꝯmixtio fortior ⁊ ple
nior q̄ꝫ illa addita ꝯditiōe ꝓuenit apta-
tio recipiēdi forme ſubſtātiaꝝ minerali
um: ⁊ ſic ſuſcipiūt formas a datore eaꝝ
Si āt ꝯmixtio fuerit adhuc forma ⁊ ꝑ-
fectior q̄ꝫ iſta: ꝓuenit vegetabile. Si vō
adhuc ꝑfectior fuerit q̄ꝫ iſta: ꝓuēit aīal
ex oīb⁹ āt ꝯmixtōib⁹ illa eſt ꝑfectior q̄
ſit ſꝑma hoīs: qd̄ hꝫ aptitudinē recipiē-
di formā hūanā. Cā vō iſtaꝝ adaptatio
nū ē mot⁹ celeſtiū ⁊ terreſtriū ⁊ colliga-
tio eoꝝ. Sꝫ cōformaꝝ ē ſubſtātia ſepa-
ta. Nō ceſſāt igit̄ celeſtia ꝯferre aptitu-
dinē nec ſubſtātia ſepata ꝯferre formas
ad h̊ vt ꝑ illa ꝯſtitiat̄ eēndi ꝑmanētia.
Cōmixtiones āt iſte non ꝯtingūt caū ſꝫ
cauſe eaꝝ ꝓueniunt ſꝫ ordinē que ſunt
motus celeſtes. Uñ videm⁹ ex his que
ſunt q̄dam permanere ſemper eadem
ſic̄ ſtellas: ⁊ q̄dā q̄ nō poſſunt ꝑmanere

ſemper eadē vt vegetabilia ⁊ alia. Qua
pp prouiſum ē vt pmaneat eorum ſpēs
Horum aūt alia fuerit extra cū fuerit p
pria adaptatio ex cā celeſte: ⁊ alia fiunt
partu: ⁊ hec ſunt plura eo ꝙ i vnaq̈q̈
ſpē creata ē virtus ſepans ab illo pte ſi-
bi ſimilem in potētia q̄ eſt cā eēndi a ſi-
mile illi. Hec igitur ē cauſa proueniēdi
contingentia Contingens autē non eſt
niſi īter ɔcauitatem circuli lune. Corpo
ra vo celeſtia ſp pmanēt vno mō in ſua
eſſentia ⁊ in ſuis accidētibus: niſi i vno
qō ē vilius ſuis accidentib⁹ oib⁹ qō ē
ſitus ⁊ illuminatio. Sʒ qꝛ pp mot⁹ eoꝝ
diuerſos puenit triplicatio inter plane-
tas ⁊ ſextilitas ⁊ q̈drabilitas ⁊ ɔiunctio
⁊ oppō ⁊ diuerſitas emiſſionuʒ radij et
alie manerie p cōmixtionē q̄ mōſtrant
in aſtronomia quas oēs cōprehendere
non eſt virtus in homine: Jccirco ille p
mixtiones ſunt cauſa diuerſitatis harū
cōmixtionū ⁊ haꝝ adaptationū. ſ. conci
piēdi formas a datore eaꝝ q̄ non ē aua
rus i dando. Hoc aūt ꝙ forme nō ſunt
ab illo in his in qb⁹ nō ſunt non fit niſi
pp defectum q̄ eſt in recipiēte nō pp p-
hibitionē que fit ex parte eius. Cū igit
ſint diuerſe ſpēs habitudines ille cele-
ſtes: profecto puenient adaptationes di
uerſe ſpē ⁊ īfundūtur forme diuerſe: ſi-
cut forma eq̄ ⁊ hois ⁊ vegetabilis Qm̄
materia q̄ ē receptibilis forme eq̄ nullo
mō recipiet formā hois. Et idcirco equ-
us nūq̈ parit hoiēʒ. Cū vo variant ille
habitudines celeſtes in fortitudine vni
te tñ i ſpē facient debere eē varias ma-
terias adaptationis ⁊ tūc variat forma
vnius ſpēi ſm diminutionē ⁊ pfectio-
neʒ. Quot. n. aīalia ſunt diminuta mem
bris vel ppꝛetate: alioqn diminutio eo-
rū ɔtigiſſet ex aliq̄ cā ī vtero mr̄no vel
in tpore nutritionis ſue: vl i aliquo eo
rū q̄ pēderet cū eo. h̄ cā erit ex alia āt et
ſimilr illa ex alia: et ſic i īfinitū quouſq̈

Corpa celeſtia quō permaneāt

puenia ad vltimū ad mot⁹ celeſte. Se
quit igit ex hoc ꝙ bonitas fluit i oē qō
eſt a pmo pncipio: ſʒ mediātib⁹ āgelis:
ad h̄ vt hēat eē q̄cq̄d fuerit poſſibile ha
bere eē ſʒ ꝙ pulcrius ⁊ pfectius eē po-
tuit. Quicq̄d igit hʒ eē eſt ſicut optū: nec
potuit eē pfectius q̄ʒ ē. Mā vo ex qua
fiunt muſce ſi poſſet recipere formā p-
fectiorē forma muſcarū pculdubio in
fūderet a datore eius: qm̄ nō ē i eo aua
ritia nec phibitio. Sʒ ē afflues nāliter
ſic fluit lumē a ſole i aerē ⁊ terrā ⁊ ſpe-
culū ⁊ aquā: Sʒ diuerſificat qm̄ nō ap-
paret i aere appet vo i terra ſʒ nō reuer
berat radius: ⁊ apparet i ſpeculo ⁊ aq̄
⁊ reuerberat radius. Nō fit āt pp diuer
ſitatē puenientē a pte ſolis: ſʒ pp diuerſi-
ſitatē aptationū materiaꝝ. Sʒ opʒ vt ſci
as ꝙ muſce meli⁹ ſūt q̄ʒ mā eaꝝ ſi ſic re
linq̄ret p ſe aliqn muſca ñ īueniret. Si
q̄s aut dixerit nos videm⁹ mūdū plenū
malitijs ⁊ turpitudinib⁹: ſic fulgorib⁹ et
terremotu ⁊ publicis tpeſtatib⁹ ⁊ rabie
lupoꝝ: ⁊ alijs huiuſmōi: ſimilr ēt i aiab⁹
humāis videam⁹ voluptatē ⁊ irā ⁊ cete
ra huiuſmōi. Quō g̊ venit malicia ex p
mo: Ueīt ne ex prouidētia pmi vl nō:
ſi aūt nō puenit ex prouidētia: tūc aliq̄d
eſt extra potētiā pmi ⁊ volūtatē. Jgitur
ex quo erit: ſi vo venit ex prouidētia ei⁹
tūc quomō puidit maliciā: cū ipe ſit pu
ra bonitas ⁊ a quo ñ fluat tñ niſi bōitas
⁊ dicet ꝙ ſecretū puidētie nō pōt reue-
lari niſi pus exponat ſenſus malicie ⁊
bonitatis. Bonitas. n. dr duob⁹ mōis.
Uno vt ſit bonū i ſe ipo. Cuius ſenſus
eſt: vt. ſ. ipm ſit aliq̄d ⁊ ſit cū eo pfectio
ei⁹. Uñ ſi bonitas ē i h̄ tūc malicia ē in
ei⁹ oppoſito. ſ. i puatōe eēndi vel i pua-
tiōe ſue pfectōis. Jgit malicia nō ē eēn-
tia. Eſſe vo ē pura bonitas: puatio vero
eius ē malicia. cā vo malicie ē id qō fa-
cit deſtrui rē eē vel deſtrui aliquā perfe
ctionē eius. Jgit malicia ē relatiua ad

Bonitas fluit i oīa q̄ ſūt a primo pnci cipio

Quid ſit bonitas

Bonitas duplex

id qđ destruit. ¶ Alio mō ꝙ bonitas i telligit id ex quo ꝓuenit eē oīuꝫ ⁊ pfectio eoꝝ. Primꝰ vero affluēs ē bonitas absolute ſm hūc modū. ſm igit hāc cōſiderationē res diuidunt .iiij. mōis. Primus ē id qđ ē bonitas absolute a q̄ non pōt ītelligi ꝓuenir aliq̄ꝫ maliciā Scđus ē malicia pura ī q̄ ñ pōt eē bōitas. Tertius ē id ex quo ꝓuenit bonitas ⁊ malicia: ſꝫ malicia eſt vincens bonitatē ī eo Quartus vō id ī quo bonitas vīcit maliciā. Prīa āt diuiſio effluxit a pmo largiſſime ⁊ hi ſunt angeli qꝛ ipſi ſunt cauſe bonitatū ex qbꝰ nō ē vlla malicia. Scđa ē id ex quo nō ē bonitas .ſ. id ex quo ñ pōt ītelligi eē vlla bonitas ſꝫ ē ipa malicia pura. Diuiſio vō .iij. .ſ. ī quo malicia ſuperat bonitatem. inſr̄ eſt q̄ꝫtū ad ipm vt ēt nō habeat eē: eo ꝙ ſubſtinere maliciā multā bonitate pauciſſima: malicia eſt ⁊ nō bonitas. Diuiſio quarta opꝫ vt ſit fcūs ignis Uerbi grā: p quē ē magna conſtitutio mundi. Si .n. non eſſet creatus pmutaret ordinatio mūdi ⁊ augerētur multa mala ī eo Creatus āt comburit pānū paupis ſine dubio ſi accedat ad eū cauſis cōcurrentibus. Similiter pluuia ſi nō eſſet creata destrueret ſeminatio ⁊ deficeret mūdꝰ: creata vō neceſſario deſtruit planitiē domus vetule pauperis cū cadit ſup eam. Nō ē āt poſſibile vt pluuia creet q̄ diſcernat ī ſuo deſcenſu an accidat hic vel ibi: ſic vt non cadat ſup planitiē ſꝫ ſup ſegetes vicias planiciei hec .n. actio nō eſt niſi viuentis ⁊ eligentis. forma vero aque p ſe tm̄ nō recipit formā vite niſi cōmiſciat aq̄ cuꝫ alio ⁊ fiat inde aīal ⁊ tunc non ꝓueniet ex eo vtilitas aq̄: ſic nō prouenit ex iſtis aīalibus. Dator vō bonitatis non curat ſi ex pluuia creata pp bonuꝫ cōe ſeq̄tur aliqđ malū: qđ aliqñ fit ⁊ ꝓuenit neceſſario cū ex nō creata ſequeret malū cōe Cū .n. ꝯpetāter hec īter ſe oīo cognoſcit

Dator bonitatis nō curat ꝙ ꝓpter bonū cōe ſequatur ma-

bonuꝫ eē vt creet pluuia: ⁊ ob hoc creati ſūt Saturnꝰ. ⁊ Mars. ⁊ ignis. ⁊ aq̄. ⁊ voluptas. ⁊ ita q̄ꝫuis aliqñ noceant. Si enī iſta nō crearent deſtrueret magnū bonum pp ꝓuationē eius: nō tm̄ poterūt creari niſi ſic: vt aliq̄ꝫtulum mali ꝓuenit ex eis. Et q̄ꝫuis nouerit creator h̄ maluꝫ ꝓuēturum ex eis tm̄ pmittit. Igit bonū ꝓuiſum ē p ſe. Malum vō ꝓuiſum ⁊ pmiſſum ē accidentalr̄: vtrūq̄ꝫ igit ordinatum ē. Si quis āt dixerit ꝙ ꝯgruum eſſet qcq̄d ē ſic cāri vt eēt bonum tm̄: dicet ꝙ ſenſus huius diuiſionis ē .ſ. ꝙ cōgruuꝫ eſſet nihil creari ex quo ꝓueniret malum. Id enim qđ ē bonum tm̄ iā eſt: Et remanſit poſſibile eē aliq̄d qđ nō ſit tm̄ bonuꝫ ſed ſit ī eo multuꝫ boni ⁊ puꝫ mali. Bonuꝫ āt eſt id eē nō illud nō eē. ſi enim ita nō eēt tunc nō eſſet h̄ ps in q̄ eſt multum boni ⁊ parum mali. Igitur ſenſus illius diuiſionis eſt ꝙ cōgruum eēt ignem ſic creari: vt non eſſet ignis: ⁊ ſaturnum ſic creari vt nō eēt ſaturnus. Hoc āt ipoſſibile fuit. Si q̄s vō dixerit cur dixiſti parum mali: dicet ꝙ malum nihil ē niſi deſtructio ⁊ diminutio: h̄ āt nō ſunt niſi ꝓuatio eēndi vel ꝓuatio proprietatis eēntie p quā ſit pfectio eēndi: ſed h̄ non pōt eē in angelo ⁊ celo ſic p̄dictuꝫ ē. hoc enī nō ē niſi vbi ē ꝯtrarietas formaꝝ ſic in elemētis ī qbꝰ pp cōicationē eoꝝ ſine dubio vna forma ꝓuat māꝫ Hoc g̊ nō pōt ꝯtingere niſi ī terra. Sed q̄ꝫuis malū ꝯtingat vniuerſaliter ī tota terra: tm̄ terra paruiſſima ē ꝯparatōe oīum q̄ ſunt: q̄ꝫuis bonitas habundantior eſt. Hec āt mala nō ſunt niſi ī aīalibus que minꝰ ſunt ī terra nec ſunt niſi ī pauciſſimis eoꝝ. plura .n. ex illis expertia ſūt mali. Que āt ñ ſunt exptia illa tm̄ ſꝫ maiorē partē ſuaꝝ diſpōnum exptia ſunt nec ſunt nociua ſibi niſi ſꝫ aliquā diſpoſitionē aliquā proprietatē nō ſꝫ eē. Igitur iam pꝫ ꝙ malum ꝯpatione boni ra-

luꝫ particulare

Maluꝫ nihil eſt niſi deſtructio ⁊ dimiutio

riſſimum ⁊ pauciſſimum ē. Hoc āt non
contingit niſi ī deſtructione diſpoſitio-
nuꝫ eēntiaꝝ. Sꝫ timor deſtructiōis eēn
tie cum ꝑcipit̄ fortior eſt ti more deſtru
ctionis ꝓprietatuꝫ. Igit̄ maluꝫ ē ꝑuatio
ſꝫ appħēſio ꝑuatōis ē dolor. Bonū vo
eſt ꝑfectio cuius appħēſio ē delectatio
Jam igit̄ oſtenſum eſt quō ea q̄ ſunt ꝓ
ueniāt a p̄mo ⁊ quō ē ordinatio eoꝝ ⁊ q̄
liter malū ſubintrauit ī illa: ⁊ quō ē ſub
ꝓuidētia. Nō fuit āt ꝓhibitū reuelare
ſecretuꝫ ꝓuidētie: ni ſi ob h̄ q̄ facit vul
gus putare īpotentiā. Vñ iuſtū fuit vt
demōſtraret̄ eis ꝙ p̄mus potēs eſt ſuꝑ
oīa ⁊ ꝑ hoc īprimen̄t cordib⁹ eoꝝ ma-
gnitudo potētie ei⁹ ſi āt diſtīgueret̄ ⁊ di
ceret̄ ñ. ſꝫ potens ē ſuꝑ oē qō poſſibile
eſt ⁊ diuidan̄t res īpoſſibiles ⁊ ī nō poſ
ſibiles ⁊ diceret̄ ꝙ creat⁹ eſt ignis ī tali
forma ignis vt coq̄nt̄ cibaria ad ip̄m ⁊
liq̄ſcant ſubſtātie ꝑ ip̄m ſꝫ vt nō ꝯburat
pānū pauꝑis cū ceciderit ī eū. Hoc q̄dē
nō ē poſſibile. Putaret̄ eni h̄ eē ī potē-
tia. Adhuc ēt ſi diceret̄ eis ꝙ ñ ē potēs
creare aliū ſimilē ſibi nec ꝯiungere ſiml̄
albedinē ⁊ nigredinē. putaret̄ h̄ quoq̄
eſſe ex īpotētia. Hic igit̄ ē ſecretū ꝓuidē
tie ſꝫ ꝙ dr̄ deus āt plus nouit q̄m̄ h̄.

Prohibi-tum fuit re-uelare ſe-cretū ꝓui-dentie pro-pter vulg⁹

℃ Explicit liber primus phie algazelis
℃ Incipit liber ſecundus.
℃ Intentio auctoris

Iam dixim⁹ ꝙ ea q̄ ſunt diuidun
tur in ſubſtātiā ⁊ accñs. Et accñs
diuidit̄ ī id qō ītelligit̄ ſine relatiōe ad
aliū: vt q̄ntitas ⁊ q̄litas ⁊ ī id qō ītelligit̄
relatōe diſꝑgit̄ ſuꝑ ſubſtātiā ⁊ q̄ntitatē
⁊ q̄litatē. Scia āt d̄ ſubſtātia ⁊ accñte ⁊
de indicijs eēndi ꝑtinet ad ſciaꝫ diuiorū
Diuidēdo aut deſcender̄ ad q̄ntitatē q̄ ē
ſubiectū diſciplinaliū ⁊ ad id qō pēdet
cū materijs. ſic vt nō poſſit ſepari ab eis
in eſtimatōe. Et h̄ eſt ſubiectū ſpecula
tōis nāliū q̄ v̄ſant̄ circa ſpeculatōeꝫ cor
poris mūdi ſꝫ ꝙ ſubiacet ꝑmutatiōi ⁊
motui ⁊ q̄eti. Igit̄ intentio eius cōtinet̄
quinq̄ tractatib⁹. Quoꝝ prim⁹ eſt de h̄
qō cōmitat̄ oīa corꝑa q̄ eſt cōius oibus
d̄ q̄b⁹ agit ſic̄ forma ⁊ yle: ⁊ mot⁹ ⁊ loc⁹.
℃ Scdus ē de h̄ qō ē min⁹ cōe qō eſt
ſpeculatio iudicioꝝ de ſimplicib⁹ corpo
rū. ℃ Tertius ē de ꝯpoſitis ⁊ de cōmix
tis. ℃ Quart⁹ ē ſpeculatio de aīa vege
tabili ⁊ ſēſibili ⁊ hūana. ℃ Quīt⁹ ē d̄ eo
qō fluit ī aīa ab ītelligētia agēte: ⁊ ī hoc
cōplet̄ ītentio. ℃ Tractat⁹ p̄m⁹ eſt de
hijs q̄ ſunt cōia oīb⁹ corꝑib⁹ q̄ ſunt. iiij.
.ſ. forma ⁊ yle ſine q̄b⁹ ñ pōt eē corpus:
de q̄bus iā tractauim⁹ et motus ⁊ locus
⁊ neceſſe ē nunc loqui de his.

℃ De Motu ⁊ ei⁹ diſpoſitōib⁹. Cap. j.

Oportet oñdere q̄d ſit mot⁹ ⁊ di-
uiſiōes eius qō āt certius pōt di-
ci. hoc ē ꝙ mot⁹ nō eſt niſi motio de lo-
co ad locū tm̄. Sꝫ ſꝫ ꝙ ꝯueīūt phi. Mo
t⁹ īterpetratio ē ītentōis g̃nātiōis. ſ. mu
tatio de forma ad formā aliq̄: mutatiōe
ſui ad illā g̃dati: Hoc āt ſic oñdit̄. Quic
quid ē īpotentia qō poſſibile eſt venir̄
ad effectū. diuidit̄ ī id qō mutat̄ ad effe
ctū ī vno īſtanti ſic̄ albū qō nigreſcit in
īſtāti: ⁊ ſicut tenebroſuꝫ qō illuminat̄ ī
īſtāti ſic vt illuminatio maneat ſtabilis
vno mō ⁊ nō augeat̄. Et in id qō venit
ad effectū gradatī. Igit̄ inter potentiaꝫ
purā effectū purū eſt ei ꝓceſſus ⁊ grada
tio. ī exeūdo de potētia ad effectū. Nul-
lus āt graduū ē pura potentia: eo ꝙ gra
dus īcipit exire ab ea nec eſt purus effe-
ct⁹: eo ꝙ nōdū ꝑuenit ad terminū ꝓpoſi
tū ad quē ē ſibi ad h̄ facies eūtis: ſic̄ ob
ſcurū mane illuminat̄ gradatī ⁊ tūc lu-
men nō eſt ī potentia pura: eo ꝙ iā cepit
eſſe: nec eſt ī effectu puro eo ꝙ termius
ꝓpoſit⁹ ad hn̄dū nōdū ē habitus. Et ꝑꝑ
hoc corpus cum incipit nigreſcere de-
ſcendendo ad albedinem interim dum
dat̄ ꝓcedens inter nigredinem ⁊ albedi
nē vocat̄ mobile. ſ. mutabile gradatim.

Quid ſit motus

Mutatiō facit .x. pͣdicamenta

¶ Mutatio vͦ de diſpoſitione ad diſpoſitionem icidit in decē pͣdicamēta ſine dubio: ſʒ mot⁹ non icidit niſi i q̄tuor ex illis. ſ. in motu locali: ⁊ i mutatōe ſm q̄ʒtitatē ⁊ in ſitu et in q̄litate. ſʒ mutatio ſm locū nō pōt intelligi ſubito. Locus enī receptibil' ē diuiſiōis et corpus ſimiliter. Nō. n. diſcedit a loco ſuo niſi vna pars poſt aliā. Quedā. n. partiū pͣcidūt alias: Et mot⁹ ſʒ locū nō itelligitur niſi ſic: ſimil'r i generatione ⁊ corruptione ē motus ⁊ ſʒ ſitū q̄ ē mutatio de ſedēdo ad recūbendū. ſimil'r mutatio ſm q̄ʒtitatē. ſ. cū augeṫ vel diminuiṫ. Et videṫ ꝙ vnuſq̄ſq; motuū ſm q̄ʒtitatē ⁊ ſitū non ſit expers mot⁹ local' ſʒ ſʒ q̄litatē ⁊ pōt fieri mot⁹ ſubito ſic̄ cū aliq̄d fit nigrū ſubito: ⁊ pōt fieri ſm eā mot⁹ gradatim ſicut cū fit nigrū paulati. ſʒ i mutatōe ſʒ ſubſtātiā nō pōt itelligi mot⁹ gradati. Aq̄ eī n̄ fit aer niſi ſubito ⁊ ſpma nō fit hō niſi ſubito Qd̄ ſic ꝓbaṫ. Spma enī cū incipit permutari neceſſe ē vt vel remaneat eiuſdē ſpēi cuius erat vel nō: ſi aūt remanet eiuſdē ſpēi tūc nōdū ē diſcedēs ab ea ad rē hoīs. Uerbi grā Nō pōt āt itelligi itentio ſm ſubſtātiā. qm̄ vn⁹ hō nō hʒ plus hūanitatis q̄ʒ alius. Ecōtrario āt de nigredine: ſi āt diſcedit ab ſpē eius cuius erat tūc eſt diſcēdens total'r. ſubſtātialitas enī itelligiṫ ſpālitas. Cōuerti āt ſpeʒ ē ſepari a ſpē. Si eī ſpēs remaneret i cōuerſione: tūc ꝯuerſio fieret i accidēte nō i differētia ⁊ gn̄e. ſ. nō i diffinitiōe et ꝟitate eēntie.

Motus circularis ē ſm ſitum

¶ Motus āt circularis ē ſm ſituʒ nō ſm locū. Nō. n. diſcedit a loco ſʒ reuoluiṫ i loco ſui. Celū vͦ vltimū n̄ hʒ locū ſic̄ poſtea diceṫ: q̄ʒuis ſit mobile ſʒ q̄ʒtitatem vero itelligūtur duo motus. Un⁹ pp' nutrimētū q̄ fit ſʒ augmētū vl' detrimētū. Alius ſine nutrimēto q̄ fit ſʒ expāſionē vel cōſtrictionē. Augumētū vͦ p nutrimētuʒ fit cū corp⁹ nutriēdū atrahit ab alio corpore ſibi ꝓximo p potētiā ꝙ aſſimilaṫ ſibi in effectu: ⁊ p id augumētaṫ corp⁹ vſq; ad pfectionem ſui incrementi. Detrimentū vero eſt cū corpus minuiṫ pp reſolutionē ſuaꝝ partium et defectum nutrimēti p qd̄ reſtaureṫ qd̄ ſolutū eſt de eo. Nutrimentū āt nō eſt neceſſariū niſi corpori de quo aliq̄d reſoluiṫ phēniter p aerem continentem q̄ ſubtrahit hūiditatem ſuam ⁊ p calorē naturalem qui reſoluit ipſum. Nutrimentuʒ vero reſtaurat qd̄ reſoluiṫ de illo pēniter. Expanſio vero ē cū corpus moueṫ i augumentum ſine aliquo addito extrinſecus ⁊ creſcens i ſe nec recipiēdo aliq̄d extrinſecus recipit ſpaciū maius ſuo pore ſpacio. ſicut aqua cum caleſcit creſcit ſed ſi claudaṫ os vaſis nō tn̄ dilataṫ vas ſed frangiṫ. Similiter cibus in vētre cū inflāmaṫ ⁊ euaporat fit maior menſura eius: ⁊ creſcit vēter p illū. Poſtq̄ʒ ꝓbatum eſt igiṫ ꝙ yle nō hʒ menſuraʒ ex ſe. ſed eſt ei accidēs: tūc nulla menſuraꝝ ē ei magis ꝓpria q̄ʒ altera cuius ſit receptibilis ꝓprie: ſed nō eſt ipoſſibile vt recipiat maiorē vel minorem: q̄ʒuis h̄ nō quātūlibet nec quomōlibet ſed vſq; ad terminum precognitum ⁊ ex cā cognita. Conſtrictio vero eſt motus in diminutione recipiendo minus ſpatium ſine ſubtractione alicuius de illo: ſicut aqua que ꝯgelatur fit minor. ¶ Secunda diuiſio motus ſm ꝯſiderationē ſue cauſe.

¶ De diuiſione motus per accidens ⁊ per violentiam. Capitulum ſecundum.

Motus diuiditur in motum qui ē p accidens ⁊ qui eſt p violentiaʒ ⁊ qui eſt p nām. Motus vero p accn̄s eſt cū vnū corpus eſt i alio corpore continente qd̄ moueṫ: ⁊ p ipm̄ fit motus i corpore ꝯtēto: ſʒ mutaṫ locus cōis non ꝓprius. Sicut vas i quo ē aq̄ cū motuʒ fuerit. aq̄ q̄dē eſt i loco ſuo ꝓprio. ſ. vas ſe nec moueṫ: ſʒ q2 motū eſt vas de do-

mo ad domū ab hoc ēt aqua mota ē ad
domū. Locus āt ꝓprius aq̄ vas ē nō do
mus. Uerus igit̄ motꝰ aque eēt ſi extra/
heret̄ a vaſe. Motus vero violentus
eſt cū corpus mutat locuꝫ ſuū ꝓpriū nō
ꝑ ſe ſed ꝑ aliū extrinſecus. ſicut motꝰ ſa
gitte ꝑ arcū: ꝛ ſicut motus rei ꝑ id a quo
trahit̄ vel impellit̄: ꝛ ſicut motus lapi/
dis cū proijcit̄: ſurſum. Motꝰ ṽo nālis
eſt qui eſt rei ex ſe ipſa: vt motus lapi/
dis deorſum: ꝛ motus ignis ſurſum: et
īfrigidatio aq̄ nālis poſtꝙ̄ calefacta fue
rit violent̄. Hoc āt totū ideo eſt: qꝛ cor/
pus cū mouet̄ eget cā: Cā vero eius vl̄
ē extrīſeca vl̄ ītrīſeca. Si vero fuerit ex
trinſeca dicet̄ violētus: ſi vero fuerit in
trinſeca dicatur nālis. Nihil āt mouet̄
ex ſe inqꝫtum corpus eſt. Si enī ſic eſſet
tunc ſemꝑ eſſet ei motꝰ ꝛ eſſet motꝰ oī
corpori ſꝑ ꝛ eodē mō. Motus āt eſt cā
q̄dam ꝑ̄ter corpus ꝛ id vocat̄ nā qđ di/
uidit̄ in id ꝙ nō ē ex volūtate: ſicut mo/
tus lapidis. et hͦ dr̄ ꝓprie nā: ſi ſemꝑ ſit
vnꝰ ī ſpē. Si aūt mouetur ad diuerſas
ꝑtes vocat̄ aīa vegetabilis: ſicut motus
arboꝝ Et in id qđ eſt ex volūtate. vl̄ qđ
eſt ad diuerſas ꝑtes ꝛ vocat̄ aīa ſenſibi
lis vl̄ ad vnā tm̄ partē vt motus celi: ꝛ
vocat̄ aīa angelica ſiue celeſtis. Si q̄s
aūt īterrogat cur dr̄ motꝰ lapidis deor/
ſum ꝛ ignis ſurſuꝫ eē nālis. fortaſſis .n.
vel aer īpellit eū deorſum vl̄ terra attra
hit eū ad ſe: qm̄ vter plenus aere ſub aq̄
non emergit niſi ꝑ aereꝫ q̄ attrahit vel ꝑ
aquā que īpellit. Dicet̄ ꝙ hͦ ꝓbat̄ eē fal
ſum ꝑ hͦ ꝙ ſi ita eēt tūc id qđ eſt paruū
facilius eēt admonēdū ꝙ̄ id qđ eſt ma/
gnū. Facilius .n. ꝑuū attrahit̄ vel īpellit̄
ꝙ̄ magnū. Hic aūt ecōtrario ſit. Uñ di/
cimꝰ ꝙ ex īpo ē motꝰ ꝛ ꝑꝑ magnitudinē
ſui ſit velocīꝰ ꝛ debilitat̄ ꝑꝑ ꝑuitatē ſui

Motꝰ naturalis et violentus a quo ſint.

¶ Tertia diuiſio motus ī circularem ꝛ rectum. Capitulū tertiū.

Motus diuidit̄ ī circularē ſicut ē
motus celi: ꝛ in rectum ſicut eſt motus
elementoꝝ. Rectus vero diuidit̄ ī eo q̄
ē a medio ad circūdās: ꝛ vocat̄ leuitas
Et in eū q̄ eſt ad mediū: ꝛ vocat̄ graui/
tas. Unuſq̄ſqꝫ āt iſtoꝝ diuidit̄ in id qđ
eſt vltimū ſicut motus ignis ad circun/
dans ꝛ motus terre ad centrū: ꝛ ī id qđ
eſt inter hͦ. ſicut motus aeris de ſub aq̄
ad ſuꝑ aqꝫ: ꝛ motuꝰ aq̄ ab aer̄ vſqꝫ ad ſu
ꝑficiē terre. Motu igit̄ ſm ꝯſideratio/
nē medij ſunt .iii. ſ. motus circa mediuꝫ
qui eſt circulus: ꝛ motus a medio: ꝛ mo
tus ad medium.

¶ De loco ꝛ eius ꝓpetatibꝰ. Cap. iiij.

Tractatus de loco plixior ē: ſꝫ qđ
breuius de eo dici pōt hͦ eſt. ſ. ꝙ
cāliter hꝫ .iiij. ꝓprietates. Una earū ē ꝙ
corpꝰ mouet̄ de vno loco ad aliū: ꝛ id
qđ q̄ſcit q̄ſcet ī vno eoꝝ. ¶ Secūda
eſt ꝙ in vno loco nō poſſunt eſſe ſimul
duo corꝑa. Non enim acetuꝫ pōt capi
in vrtio pleno aqua niſi priꝰ effuſa fue
rit aqua nec pōt ītrare aq̄ niſi ꝑ̇us egre/
diat̄ aer. ¶ Tertia eſt ꝙ ſurſuꝫ ꝛ deor/
ſum non ſunt niſi in loco tm̄ nō in alio.
¶ Quarta eſt ꝙ corpus dr̄ eſſe in loco.
Et hͦ detegit̄ error eiꝰ qui putauit locuꝫ
eſſe yle ꝑ hͦ ꝙ yle eſt receptibilis vnius
rei poſt aliā ſicut locus. Hic āt error eſt
yle .n. receptibile ē forme. ꝛ locꝰ ñ ītelli
git̄ ꝙ ſit receptibil̄ niſi cōim nō formaꝝ.
Quedā āt putauerūt ꝙ locus eſt forma
eo ꝙ corpus ſꝑ eſt ī ſua forma ñ ſeꝑabi
le ab ea. Sed hͦ quoqꝫ falſum ē a forma
enī non ſeꝑatur corpus cū mouet de lo
co nec ſimil̄r ab yle. Separat̄ āt a loco
per motū. Alij dixerūt ꝙ locus cōis eſt
menſura ſpatij qđ eſt īter extremitates
continentis corporis. Locus enim aque
eſt ſpatium ꝙ eſt inter extremitates cō
cauitatis vrcei quā occupauit aqua Sꝫ
iſti ſunt diuerſi ī hoc: quibuſdam ex eis
dicentibus ꝙ īpoſſibile eſt poni hͦ ſpati
um inane vbi plenum. Alijs vero q̄ te/

Quatuor ꝓpetates loci.

nēt ſententiaȝ de inani dicētibus q̄ poſſibile eſt hoc ſpacium exinaniri a corpe quo implebat̄. Et iſti poſuerunt ſuperficiem mundi inanitatem infinitam. Et poſuerūt etiā intra mundum inanitatem. Oportet autem deſtruere ſententiam eorum qui dicunt ſpacium eſſe locum ⁊ inanitatem. Qui enim tenent q̄ locus ſit ſpacium: ſi intelligatur q̄ inter duo extrema vrcei ſit ſpacium aliud a ſpacio in quo eſt aqua vel aer: tūc illud ſpacium vel eſt locus aq̄ vel aeris. Hoc autem ſpacium non eſt cognitum. Senſus enim non deprehendit niſi ſpacium tantum corporis quod eſt in vrceo non alium ſpacium commixtum ei. Si vero dixerim q̄ ſi ponatur aqua egredi ſicut non egrediatur aer tunc remanet ſpacium inter duo extrema. Hͦ quoq̄ non eſt ratio q̄uis ſit verum: quoniam ſequit̄ ex impoſſibili. Impoſſibile eſt eni aquā egredi ſic vt non ingrediatur aer. Omne autem verum quod ſequit̄ ex impoſſibili non eſt verum abſq̄ illo īpoſſibili. Si enim dixerit q̄ ſi quinarius diuideret̄ in duo equalia eſſet par numerus verum q̄dem eſſet: ſed tamen non propter hoc erit par. Similiter ſi exinaniretur vrceus eſſet quidem in eo ſpaciuȝ Sed quia antecedens eſt īpoſſibile conſequēs non p̄mo venit ex illo Et hͦ ſufficit ad reſpondendum q̄oni. per quod intelligat̄ quod dixerūt. Probatio vero de eiuſmodi poſſibilitate hͦ eſt. Spacium enim corporis quod eſt inter extremitates vaſis cognitum eſt. Si autem eſt ibi aliud ſpaciū tunc illud intrat ſpacium corporis. Sed impoſſibile eſt vnū ſpacium intrare aliud: q̄m probatū eſt q̄ corp⁹ vnū nō intrat aliud. Nec ſit hͦ eo q̄ ipſa ſunt ſubſtātie. Spacium eniȝ apud iſtos eſt exiſtens ꝑ ſe. Igit̄ eſt ſubſtātia. preter hͦ ēt illud non intrat corp⁹ niſi q̄z vel frigidū eſt vel calidū vel aliquid aliud ſuoꝝ accidentiū. ſi āt hͦ eſſet: tūc poſſet cōcedi q̄ vnū ītrat aliud: ſi remoueat̄ illa ꝓprietas igit̄ non eſt cā ꝑ quā intrat corpus: niſi q̄z eſt hn̄s ſpaciū vnū āt ſpaciū nō ītrat aliud ſpaciū. Qͦd ſic ītelligēdū ē. ſ. q̄ ītret extremitates vaſis. Uerbi gr̄a. Quadrati ſic vnus cubit⁹ ſpacij aeris ⁊ illud qͦd ītrat ſimil'r ſit ſpatij vnius cubiti. Si igit̄ ītrat ī illud non egrediente aere tūc ꝯtigit duo cubita fieri vnū cubitū hn̄tib⁹ eē duob⁹ corꝑib⁹ cubitalib⁹. Impoſſibile eſt āt duo cubita fieri vnū cubitū. Et ſicut hoc īpoſſibile eſt ī ſpacio aeris vnius cubiti ſic īpoſſibile eſt ī oīb⁹ alijs. Igit̄ vnū ſpacium non intrat aliud. ſi āt voluīt intelligere ꝑ introitū vnius in aliud q̄ vnū remouetur alteru ȝ remanet tunc hͦ ꝓuatio eſt: ſi vero ītelligūt q̄ vnūqͦdq̄ remanet: tūc redit̄ ex hͦ q̄ duo cubita ſiunt vnū cubitū. Hoc āt īpoſſibile eſt. Si eni ponant̄ illa duo ſpacia iteꝝ ſimul ēt tūc quomͦ ſciret̄ dualitas eoꝝ. Probatio āt que deſtruit q̄ due nigredines nō poſſūt ſiml' eſſe in aliquo vno total'r illa ēt deſtruit hͦ: dualitas eni nō pōt intelligi niſi poſt diſtinctionem vnius ab alio. ꝑ aliqͦd accidentiū ſicut ꝓbatū eſt ī precedentibus ſi igit̄ duo ſpacia intrauerūt ſe: tūc vnū nō diſtigueret̄ ab alio ⁊ ſic nō differret an dicat̄ eſſe duo ſpacia an tria vel. iiij. Hoc āt īconueniens eſt nec poſſunt ēt illa diſtigui aliqua proprietate: q̄uis diſpoſitio intrādi vnū in aliud ſit vel ꝑꝑ ꝓuationem vnius vel ꝑꝑ permanentiam vtriuſq̄. Qͦd eni priuatio nō facit diſtictionem inter duo. Ad deſtruēdū āt ſententiaȝ ſ aȝ q̄ tenet īanitatē poſſet ſufficere qͦd diximus ⁊ introitu vnius ſpacij in aliud. Sed addiciemus ad hͦ aliquas ꝓbatiōes. Quarū prima eſt q̄ inanitas non venit ī opinionem eoꝝ niſi ꝑꝑ aereȝ q̄m ſenſus non apphendit ⁊ iō oppinat̄ hō q̄ vas in quo nō eſt aqua vacuuȝ ⁊

exinanitũ ſit: ⁊ ob hoc radicauit ĩ opinionibus hominum imaginatio inanitis. Uñ ꝙ auctores de inanite opinati ſunt ſimile eſt aeri qm̃ ſm eos illi eſt menſura propria ⁊ eſt exiſtens per ſe ⁊ eſt diuiſibile. Nos ãt nõ intelligimus corp⁹ eſſe aliud niſi id in quo ſunt iſte proprietates: ⁊ ꝑ hoc etiã aer factus eſt corpus. Inanitas aũt nõ eſt pura priuatio. Dicitur enĩ ſm eos ꝙ eſt parua ⁊ magna ⁊ exagona ⁊ quadrata: ⁊ rotũda: ⁊ ꝙ duo cubita Uerbi grã huius inanitatis poſſunt ſubintrare loco duoꝝ cubitoꝝ pleni nec plus. Si ãt minus: tũc nõ coequabuntur. Priuatio vero pura nõ põt deſignari huiuſmodi ꝓprietatibus: ⁊ tñ hȝ eſſe ⁊ eſt exiſtens per ſe: ⁊ non eſt accidẽs ⁊ habet mẽſurã ⁊ recipit diuiſionẽ. Nos ãt. nõ intelligimus aliud de corpe niſi hᵒ ꝑ probationẽ ꝙ aer ẽ corpus.

¶ Qd̃ non dat vacuũ. Capitulũ q̃ntũ.

SEcunda probatio eſt ꝙ ſi inanitas eſt: tunc corpus qd̃ eſt in ea nec q̃eſcit nec mouet. Cõſequẽs ãt ẽ impoſſibile: ergo ⁊ añcedens eſt ĩpoſſibile. Nos aũt diximus ꝙ quieſcere inani eſt impoſſibile niſi quia quieſcere aut fit ꝑ naturã aut ꝑ violentiã. Si ãt poſuerit corp⁹ q̃eſcere in aliq̃ parte inanitatis naturalr̃. hoc q̃dẽ eſt ĩpoſſibile: qm̃ partes inanitatis ꝯſimiles ſunt inter quas nõ ẽ diuerſitas. Si vero poſuerit quieſcere ꝑ violentiã: tũc nõ eſſet hoc ꝑ violentiaȝ niſi fuerit illi alius locus ꝯueniẽs diuerſus ab eo in quo erat. Ubi ãt nulla ẽ diuerſitas nulla eſt diſceſſio ad quieſcendum nãliter. Uiolentia ãt eſt ꝑter nãm.

Uiolẽtia ẽ ꝑter naturam

Adhuc ẽt moueri inani eſt impoſſibile duab⁹ ꝓpoſitionib⁹. vna eaꝝ eſt ꝙ diximus. ſ. ſi fuerit nãliter tunc quaſi quereret locũ ab eo diuiſum cũ quo erat. Ibi aũt nulla eſt diuerſitas ſm eos. Similr̃ ẽt moueri ꝑ violentiã. Secunda eſt ꝙ ſi inani fieret motus ille eẽt nõ ĩ tẽpore. Hoc autez ĩcõueniens eſt. Modus aũt deſtruendi hoc qd̃ predictũ eſt hoc. ſ. q̃ oĩs motus ĩ tempore eſt. qñ corpori qd̃ mouetur prius ẽ eſſe ĩ prima parte motus: q̃ȝ eſſe in ſecunda. Illud enim incõueniens non eſt conſecutũ: niſi q̃ lapis velocius mouet deorſum in aere q̃ȝ in aqua. Aer. n. tenuior eſt ⁊ idcirco eius retentio ⁊ reſiſtẽtia lapidi minor eſt. Si aũt aqua ſpiſſaret per farinã ſibi ãmixtã vel per aliud tale tunc motus lapidis fiet ĩ ea tardior ẽt ꝑꝑ maiorẽ prohibitionem ⁊ reſiſtentiã que fiet in ea Cõꝑatio igit lapidis ad motũ ĩ uelocitate ⁊ tarditate eſt ſicut ꝯꝑatio tenuitatis ⁊ ſpiſſitudinis in retinendo ⁊ reſiſtendo. ſi autez poſuerimus motum corp⁹ fieri vna hora in inani. c. cubitorum ⁊ poſuerimus illud corpus in tanto ſpacio moueri in aere vel aqua. Si ſic tunc neceſſe erit illud tardius moueri. Ponamus igitur illud moueri. x. horis: tũc g̊ ſi poſuerim⁹ plenitudinez alicuius rei poſite vice aq̃ que ſit tenuior ⁊ ſubtiliter q̃ȝ aqua in tãtum vt compoſitione eius in ꝓhibendo illud corpus ſit. x. tunc mouebitur illud in hoc pleno vna hora: ⁊ ſic hoc inducet eq̃litatez motus tam ĩ ĩani q̃ȝ ĩ pleno: cũ ĩ pleno ſit prohibitio motus ⁊ in inani ſit priuatio prohibitiõis. Poſtq̃ȝ igitur diuerſitas q̃ȝtitatis retentionis facit diuerſitatem eſſe in motu: tunc diuerſitas eſſendi retentionem ⁊ eius priuationem quomodo faciet hoc debere eſſe Hec q̃dez eſt ꝓbatio veriſſima: ſimilis ei quã diximus ſuper hᶜ: ꝙ omnia corpora conueniunt in habendo inclinationem.

¶ Ex tribus ſignis probatur non dari vacuum. Capitulum ſextum.

TErtia eſt de ſignis tribus naturalibus quibus deſtruitur ſcia de inanitate. Unum eſt ꝙ ſi vas ferreum ꝓiciat in aqua non ſubmergetur in ea. Huius vero rei non eſt cauſa: niſi ꝙ

aer heret ad hͦ ī concauitate vaſis vnde
ſi vas vellet ſubmergi pꝛofecto aer non
cōſentiret illud ingredi terminos aque
Aer enim querit aſcēdere a termino aq̄
Unde ſi aer deſcēderet a cōcauitate va-
ſis ⁊ vellet adiungi ſuo termino ⁊ vas
ſubmergentur: interueniret tunc inani-
tas inter ſuperficiez concauitatis vaſis
⁊ ſuperficiem aeris ſeparati. Hoc āt nō
contingit Ob hͦ ēt naues ſubſtinentur ī
aqua. Unde ſi vas vel nauis replereť
aqua expulſo aere ſtatim ſubmergereť
vtrunqꝫ. Similiter fit in vaſe ventoſa-
rio. Per id enim aer attrahitur ſuggen
do ⁊ cum aere attrahitur cutis hominis
ventoſandi: qm̄ ſi non attrahereť inter
ueniret inanitas ꝙ non cōtingit. Simi-
liter etiā fit pp hͦ in vaſe illo in quo re-
tinetur aqua q̄ꝫuis ꝯuertať vas hoꝛe in
ferius. Si eniꝫ egredereť aq̄ tunc nō re
māeret intus aliquid īfundo vaſis. Un̄
reſtaurareť ⁊ ſic examinareť. Impoſſi-
bile igiť vanitatē eſſe ⁊ ſeparari ſuperfi
ties coꝛpoꝛuꝫ a ſe ſine interpoſitione ali
cuius Similr̄ ēt fit cum vnum vas vi-
treum mittať ī alium vas ferreum ſa-
pienter. Deinde oī eleuať illud vas in
miſſum eleuať ēt cum eo vas ferreum
cui īmittiť. Et ſimiliter fit in multis ali-
is ingenioſe īuentis q̄ pꝛobāt īpoſſibili
tatem inanitatis. Si āt dixerit q̄ igiť cer
titudo pōt hēri de loco dicetur ꝙ ſꝫ ꝙ
ariſtoteles ſtatuit ⁊ omnes tenēt locus
nil aliud eſt niſi ſuperficies coꝛpoꝛis cō
tinentis. ſ. ſuperficies ꝯcaua ī qua loca-
tur ꝯtentum: eo ꝙ .iiij. ſigna pꝛenomi-
nata ſunt in ea: In quocunqꝫ āt fuerint
illa .iiij. ſigna illud locꝰ ē ⁊ ē locale alij.
Illa autem .iiij. ſigna que in ſuperficiem
concaua coꝛpoꝛis continentis igitur tē-
pus eſt locus. Non inueniuntur autem
illa nec in yle nec ī foꝛma nec in alijs vn̄
nō ſit locus. Igitur totus mundus om-
nino non eſt in loco: Et ratio nō poteſt
dici cur appꝛopꝛiatꝰ eſt ei hic terminus
tantum ⁊ non in ſuperioꝛe vel inferioꝛ
quoniam inanitatem eſſe impoſſibile ē:
⁊ ideo non ibi ſuperius vel īferius. Igi-
tur locus ignis eſt compꝛehenſio eius
a concauitate circuli lune ⁊ locus aeris
eſt cōcaua ſuperficies ignis: ⁊ locus aq̄
eſt concaua ſuperficies aeris ⁊ ſꝫ hunc
oꝛdinē opoꝛtet intelligi quid ſit locus.
Igitur ſcias hic.

¶ Tractatus ſecundus pꝛopꝛie de ſim
plicibus coꝛpoꝛibus.

¶ Quod coꝛpus diuiditur in ſimplex ⁊
cōpoſitum. Capitulum pꝛimum.

Diuiſio coꝛ
poꝛis

Aniſeſtum eſt coꝛpus diuidi in
ſimplex ⁊ compoſitū. Sed ſim-
plex diuiditur in id quod nō recipit ge-
nerationē nec coꝛruptionem. ⁊ id quod
recipit ſicut .iiij. elementa. Pꝛedictum ē
autem ꝙ celi nō recipiunt ſciſſionē nec
coꝛruptionem nec rectuꝫ motū nec poſ-
ſunt carere motu circulari: ⁊ ꝙ ſunt mlť
ti: ⁊ ꝙ nature eorū ſunt diuerſe: ⁊ ꝙ ha
beāt animas: ⁊ ꝙ ītelligūt mouenť vo
luntate. Hoc āt totū iam pꝛedictū eſt in
tractatu diuinoꝛuꝫ. Sed addiciemus ad
hoc ꝙ materie eoꝛū. ſ. yles eoꝝ ſunt di-
uerſe vt non cōmunicātes ſic foꝛme eo
rum ſunt diuerſe nō ſic elemēta quo ex
māe ſunt cōicantes. In materia. n. vni
us illoꝝ q̄ꝫtuꝫ in ſe eſt non pōt intelligi
poſt ſe eſſe foꝛmā alterius. Igiť ſunt di
uerſe māe. qꝺ ſi ītelligi poſſet: tūc appꝛo
pꝛiatio iſtarum foꝛmarū in illis eſſet cā
⁊ qꝛ aliquid ꝯtigiſſet quare occurerent
eis. Nec ē poſſibile poni illa poſſe ob-
uiare alijs ⁊ recipere has foꝛmas coꝛru-
pta pꝛima gn̄aliter ſa: Ex hoc enim ſeq̄
retur illā moueri recto motu ad termi-
num alterius nature qꝺ eſt impoſſibi-
le. Poſſibile autem non inducit īpoſſi-
bile: Oſtenſum eſt igitur ꝙ materia eo-
rum non poteſt eſſe cōmunicans nec ē
cōſimilis materie elementoꝛum. Et hoc

Impoſſibile
vacuuꝫ dari

eſt iudicium de ſimplicibus celoꝝ. Sed de elementis ſententia eſt ꝙ neceſſario diuidunť in calidum ſiccū ſicut eſt ignis. in calidum humidū ſicut eſt aer: in frigiduz ſiccū ſič eſt terra: ⁊ in frigidū hũidū ſicut eſt aqua. Et ſentiunt ꝙ caliditas ⁊ frigiditas ⁊ humiditas ⁊ ſiccitas ſūt accidentia elementis non forme: ⁊ ſentiūt poſſe intelligi ꝙ frigidum fiat calidum ſicut cum caleſcit aqua: ⁊ ꝙ iſtorum alia tranſeūt in aerem: ⁊ ꝙ vnũquodq₃ eoꝝ poteſt recipere menſuram maiorem ⁊ minorem vt ea in qua eſt: ⁊ ꝙ ipſa recipiunt ĩpreſſiones a corporibus celeſtibꝰ ⁊ ꝙ ipſe neceſſe' eſt eſſe ĩ medio celeſtiū corporum: ⁊ he ſunt. vij. ſentẽtie de elementis.

Corpa que ſūt recepti bilia per/ mutatiõis ñ poſſūt eſ ſe ſiñ calo/ re vel fri giditate

¶ Corpora que ſunt receptibilia permutationez non poſſunt eſſe ſine calore ⁊ frigiditate. Capitulum ſecundū.

PRima autem ſententia eſt ꝙ hec corpora que ſunt receptibilia per mutationis ⁊ generationis ⁊ corruptionis ⁊ compoſitionis: non poſſunt eſſe ſine calore vel frigiditate humiditate vel ſiccitate. Hec enim vel ſunt facilia ad recipiendum ⁊ ad mittendum formā. Qđ intelligitur fieri per humidum: vel ſunt difficilia ad recipiendum formam ad cõiūctionē ſic vt quedam partes eorū coniunganť inter ſe ⁊ quedam remaneant in coniunctione. Si autem fuerint facilia ad cõiungendum cū ſibi applicantur Dicetur humidum ſicut eſt aer ⁊ aq̄. ſi autem difficilia diceť ſicut terra ⁊ ignis Nec poſſunt ineſſe ſine calore ⁊ frigiditate eo ꝙ receptibilia ſunt commixtionis ſicut poſtea diceť. Neceſſe eſt igiť vt ad inuicem ſint agentia ⁊ patientia ĩter ſe aliter eſſe vicinitas inter ea nõ cõplexatio: Actio autem eoꝝ vel fit diuidendo ꝙ diciť caliditas vľ ꝯſtrĩgẽdo ꝙ dicitur frigiditas: ⁊ ob hoc contingit id frangi. ſ. cū fortiſſima fuerit coniunctio humiditatis cum ſiccitate: Lenitas autē non fit niſi per humiditatem: ſed duricies non niſi per ſiccitatez: amplexatio vero naturalis fit per humiditatē ſed aſperitas naturalis fit ꝑ ſiccitatē. Igiť radices nãrū ſunt he. iiij. deinde ſequunť ea que reſtant: ⁊ ſine his. iiij. non poſſunt eſſe h̄ corpora: Sed ſine odore ⁊ ſapore ⁊ colore poſſunt eſſe h̄. Aer enim non hēt colorem nec ignis nec aer ſaporem nec aer nec aqua pura: nec petra habet odorem. Igiť qualitates tractabiles ſunt in corporibꝰ prime ⁊ precedūt eas que ſūt viſibiles ⁊ odorabiles ⁊ guſtabiles ⁊ audibiles. Igiť inter prima. ſ. elementa eſt diuerſitas per has. iiij. naturas. ſ. qualitates. leuitas autem ē ex calore ⁊ grauitas ex frigiditate. Quãto autē plus vel minus ſiccitatis vel humiditatis fuerit cum calore vel frigiditate: tanto maior erit leuitas vel grauitas. Calidum enim ⁊ ſiccum leuitas ē: ⁊ frigidum ſicco grauius eſt: Poſtq̃₃ autem opus eſt adiunctione duarum qualitatū vnicuiq₃ horū corporū: tunc prouenient. iiij. cõpoſitiones. ſ. calidum ſiccū in quoꝝ vltimitate non eſt niſi ignis. Ipſe enim eſt ſimplr̄ calidus ⁊ ſiccus. Calidū humidū vt eſt aer: Frigidum humidū vt eſt aqua: frigidū ſiccum vt eſt terra. Ea autem que componunť poſt hec inferiora ſunt eis ĩ his intentionibꝰ. Ex compoſitionis aūt id tantū eſt propinquius eis in quo ſuꝑabundant iſte nature. ſ. qualitates. Ratio autez ꝙ aer calidus naturalis h̄ eſt: ꝙ cum teneť ſub aqua. ſ. in vtre querit partem ſuperiorem: ⁊ cum ignis accenditur ſub aqua euaporat ⁊ fit aer aſcendens. Uerū eſt aūt ꝙ ex aere vicino noſtris corporibus ſentiamus frigiditatem eo ꝙ cõmixti ſunt ei vapores aque ſibi vicine. Et niſi eſſe ꝙ terra caleſcit ꝑ ſolem ⁊ per eam caleſcit aer vicinꝰ ei: ꝑfecto adhuc aer eſſet frigidior q̃₃ ille. Ca

Qualitates elementoꝝ

leſcit autem aer vicinus terre vſq̃ ad aliquaꝫ terrã: ⁊ minuitur frigiditas eiꝰ ⁊ quod eſt ſupꝛa eam eſt frigidius vſq̃ ad aliquem terminũ: ⁊ demum eleuat̃ ad id quod eſt calidum q̃uis non ſit ſimili illis in caliditate. Manifeſta eſt autem ſiccitas ⁊ frigiditas terre que ſi ꝑ ſe dimitteret̃ ſemper eſſet frigida. Si ãt frigiditas nõ eſſet nõ eẽt grauis ſpiſſa querens partem ꝯtinuam parti ignis ſm̃ remotioneꝫ. Igit̃ coꝛpoꝛa ſimplicia ſunt hec .iiij. ⁊ ipſa ſunt matres ex q̃rum cõmixtionibus pꝛoueniũt cetera coꝛꝑa.

De quatuoꝛ pꝛopꝛietatibus coꝛpoꝛum. Capitulum tertium.

Qualitates elementoꝛũ ſunt accñtes eis ⁊ nõ foꝛme

SEntentia ſecũda eſt ꝙ hec q̃tuoꝛ ꝓprietates .ſ. qualitates ſunt accidẽtes eis ⁊ non ſunt foꝛme eoꝝ ſicut q̃dã putauerunt foꝛma enim ſubſtantia ẽ nec recipit maius ⁊ minus nec foꝛcius ⁊ debilius. Coꝛpoꝛa autem hec differunt in caloꝛe ⁊ frigiditate. Eſt eniꝫ aliq̃ aqua frigidioꝛ illa. Si igit̃ frigiditas eſſet foꝛma aque pꝛofecto deſtrueret̃ eiꝰ foꝛma cum caliditas adueniret ei ⁊ eligeret eleuari a ſuo loco ad locũ calidi: nec remaneret tunc veritas aqueitatis ſed deſtrueret̃ aqueitas diſtructa frigiditate. Similiter ſi leuitas ⁊ motꝰ ſurſuꝫ eſſet foꝛma aeris tunc cum aer in vtre eſſet ſub aqua deſineret eſſe aer ꝑꝑ pꝛiuationem foꝛme ſue. Igit̃ iſte q̃litates ſunt eis accidentales. Foꝛma aũt elementi alia nã eſt .ſ. quedam cauſata veniens in yle que quidem in ſe non appꝛ̃hendit̃ ſenſibus. Que enim appꝛ̃hendunt̃ ſenſibus ſicuti caloꝛ ⁊ frigiditas ⁊ hũiditas accñter ſibi venient ab illa nã illa vero non appꝛehendit niſi per actionem ſuam qua agit in ſuo coꝛpoꝛe vt quieſcat in loco ſuo naturali: ⁊ redeat ad illum cũ diſceſſerit ab eo: ⁊ q̃ facit debere eſſe inclinationem que dicitur leuitas vel grauitas ⁊ debere eſſe in omni coꝛpoꝛe qualitatẽ pꝛopꝛiam. Natura enim aque eſt vt appareat in ea frigiditas que q̃ndo remouetur ab ea per violentiam: ſed remota violentia aque ſtatim reuocatur frigiditas ad eam: ſicut facit debere illam moueri deorſum quotiens violenter pꝛoicitur ſurſum cum remouetur vis vincẽs eam. Similiter aliquando menſura aq̃ ſit maioꝛ vel minoꝛ per violentiaꝫ qua remota redit ad ſuam menſuram naturalem. Igitur vnicuiq̃ iſtoꝛum quatuoꝛ eſt foꝛma que eſt vitas et eſſe eius. He vero q̃litates ſenſibiles ſunt accidentes.

Qꝛ elementa recipiunt conuerſionẽ ⁊ permutationem. Capitulũ q̃rtũ.

Elemẽta recipiũt ꝯuerſionem ⁊ permutationem

TErtia ſententia eſt ꝙ hec elementa recipiunt conuerſionem ⁊ permutationeꝫ. Poteſt enim concedi aquã fieri calidam ſcilicet foꝛmam caliditatis aduenire in eam ⁊ ſic in cetera elementa. Aduenit autem caliditas in aliquid tribus de cauſis. Una ex vicinitate coꝛpoꝛis calidi: ſicut eſt ignis. Ipſe enim calefacit aquã. Alia ex motu ſicut lac muſcleatum calefacit per motum ⁊ aqua defluens calidioꝛ eſt aqua q̃eſcenti. Et cum confricatur lapis cum lapide caleſcit ⁊ emittitur ignis. Tertia ex luce qm̃ coꝛpus cum illuminatur caleſit: Sicut ſpeculum adurẽs ad hunc ſuo lumine.

Caliditas triplici cã aduenit in aliquo

Quidam autem contradixerunt ad hec dicentes ꝙ nec aqua nec terra caleſcit nec aer frigeſcit. Et ad inuenerunt modũ quo ꝓbarent hꝰ dñtes: qꝛ cuꝫ vicinatur ignis aque ſeꝑant̃ alique ꝑtes ignis ab igne ⁊ commiſcent̃ cum ꝑtibꝰ aque. ⁊ ſic calidũ eſt. Partes ignis vincẽtes. ⁊ alit̃ vero frigida eſſet i ſe ipſa ſicut erat Cũ vero ceſſant ꝑtes ignis aduenire ſeꝑant̃ ꝑtes ignis ab aqua ⁊ redit frigiditas manifeſta que fuerant oppꝛ̃ſſa nõ remota Lac vero nõ caleſit ꝑ motũ ſed

inter ſe hꝫ occultas partes ignis q̃s mo
tus prouocat extremū ad euidētiā. Lux
etiam non facit aliquod aliud calidum
quia non eſt accidens: ſit eſt corpus ca
lidum ꝑ ſe ſubtili mobile de loco ad lo
cum. Non inuenerunt autem hec niſi
quia putauerūt h̄ accidere oēs formas
⁊ ideo non inuenerūt quomodo remo-
ueretur frigiditas ab aqua remanente
eius forma ⁊ ideo ꝑꝑ id adinuenerunt
dicere h̄ Jam autem deſtruximus hāc
radicem Amō aūt loquemur de deſtru
ctione ad inuentionis eorūꝫ in his tribꝰ
¶ Dictio prima ꝙ motus extrahit par
tes ignis ab interioribus deſtruitur ſic:
qꝛ ꝑ h̄ deberet lac calefieri exterius ⁊ in
frigidari interiꝰ cum ignis mouetur ad
exteriora. Non eſt autem ſic quoniam
ſagitta plumbea cum ꝓicit̃ ꝑ aera lique-
ſit tota. Unde ſi ignis extraheret̃ ad ex
terius augeretur ītus frigiditas ⁊ rema
neret ſicut erat. Similiter ſi contingeret
tangi caput terebelli dū ꝑforat inuenit̃ i
tus ⁊ exterius calidius q̃ꝫ prius eſſet. Si
militer ſi aqua mouetur diu in vtre in-
ueniretur calida ītus et extra calore ꝯſi-
mili in oībꝰ ꝑtibus eius. Cōſtat igit̃ ca
lorem fieri in oībus partibus ſine motu
eiꝰ. Si āt dixerit ꝙ ꝑtes ignis que intꝰ
erāt motus fecit ⁊ alias cū prius non eſ
ſent hec eſt oppō in adiꝯto. ſ. vt ſit ignis
⁊ nō calidus: vt ſit debilis ī calore ⁊ po
ſtea augeatur. Si āt dixerint ꝙ ſagitta
plūbea liqueſcit ex calore ignis q̄ eſt in
aere non calore q̄ ſit ītus ī plūbo ⁊ ob h̄
liq̃ſiunt oēs ꝑtes eius: dicet̃ eis hoc eſſe
falſum. Calor enī aeris nō eſt maior ca
lore puri ignis in quo q̃ꝫdiu morat̃ ma-
gis adurit̃ q̃ꝫ quod velociter trāſit per
illum Agēs enī eget tꝑe ad hoc vt agat
Mora igit̃ eius in aere ſufficientior eſ
ſet ad ꝯburēdū illō q̃ꝫ velox eius trāſi-
tus ꝑ aerem. Si autē dixerit ꝙ cum mo
uetur velocitate ſui motꝰ attrahit ignes
aeris ad ſe qui intrant in ipſum: ⁊ ſic qꝛ
coniunguntur in eo multi ignes lique-
ſcit. dicetur eis ꝙ partes ignis q̄ eſt in
plumbo citius egrediuntur ad aerem q̃ꝫ
partes ignis que ſunt in aere ingrediun
tur plumbum. Unde oportet plumbuꝫ
frigidius egreſſis partibus ignis ab ip-
ſo. Sine dubio eſt ignis intrat per po-
ros: ipſi vero pori equaliter ſubſtinent
exituꝫ ignis ⁊ introitū. Igni ēt facilius
eſt euadere a loco extraneo q̃ꝫ venire ad
locum extraneū. Unde ſi motus prohi-
bet exire ignem cur nō ꝓhibet intrare.
¶ Diuiſio ſa ꝙ partes ignis ingrediun
tur aquā ⁊ ligna; cū vicinātur eis negari
non poteſt. Cōmixtio enī poteſt eſſe ali
qua cauſaꝝ. Poſtq̃ꝫ āt ſtabilitum eſt ex
precedentibus poſſe eſſe conuerſionem
tunc veriſimile erit ipſa ꝯuerti in ſe ſiñ
introitu partium ignis in illaꝫ. ¶ Diui
ſio. iij. ſ. ſnīa ꝙ lux eſt corpus calidum
falſa eſt multis modis. Uno modo ꝙ
ſi lux eēt ſicut flamina ignis. oporteret
vt obtegeret omne id ſuꝑ quod cade-
ret ſicut flamma ignis abtegit. Cōſtat
autem ꝙ lux manifeſtat res non obte-
git cōtrario flāme ignis. ¶ Scdꝫ quia
oporteret illam moueri ad vnam par- Lux ē corpꝰ calidum
tem tantum: ſicut ignis. Lux vero diſ-
pergitur ad multas partes. ¶ Tertio
quia oporteret vt a loco remotiori tar-
dius adueniret q̃ꝫ a propinquiori. Si
enim candela accendatur cum poſt to-
talem eclipſim ſitam ſol incipit illumi-
nari lumen vtriuſqꝫ non peruenit ad
terram ſine differentia. Candela .n. cuꝫ
accenditur in tenebris tardius venit lu
men eius ad loca remota quā ad pro-
pinqua. Cum vero a ſole romouet̃ tota
lis eclipſis. lumen eius ſubito deſcen-
dit in terram ſine differentia. ¶ Quar-
to ꝙ ſi domus clauſa illuminetur a ra-
dio intrante per feneſtram. Tunc ſi ſu
bito claudatur feneſtra oportebit rema

nere domum illumiatam a radijs ſolis
qui in ea erant quoniam prohibiti ſunt
egredi ꝑꝑ obſtruſionem feneſtre. ¶ Si
autem dixerint ꝙ lux receſſit ab eis ꝑꝑ
obſtruſionem feneſtre tunc illi eſſet cor
pus aliqn̄ recipiens lumen. aliquando
tenebras: ⁊ ita lux erit accidens illi. Igi-
tur tunc non eſt opus eis. Oportet aūt
hic cognoſcere veritatem. ſ. ꝙ terra ali
qn̄ recipit lumen aliquando tenebras ꝓ
pter acceſſionē ſolis ⁊ receſſionē. Quin-
tū ꝙ illa corpora. ſ. radij ſi ſunt diſperſa
tunc quomodo coniungunt̄ in toto ae-
re ⁊ in terra. Si vero diuncta ſunt nō ſe-
parata: tunc quomodo intrāt corpus ae
ris. Si vero non intrant: tunc ſunt diſꝑ
ſa: igitur quomodo continuat̄ lux ſuꝑ
faciem terre. Sexto ꝙ ſi ſeperarentur a
ſole corpora lucida reſoluentur partes
eius ⁊ minueret̄ lux eius in ſecunda diſ
poſitione ꝑꝑ ſeparationem partium lu-
cidarū ab ipſo. Si autē poſuerit ꝙ hec
corpora. ſ. radij non ſeparent̄ ab eo ſed
ſunt in eo non ſeꝑabiles ab eo ⁊ q̄ mo
uent̄ cum eo cū ipe mouetur. nec cadēt
ſuꝑ terram. niſi cū opponunt̄ ei: oporte-
bit tunc vt nullū iſtorū corporū ſit in ae
re dum eſt in terra quia non poteſt eſſe
vt vnum corpus ſimul apropinquet̄ et
elongetur a terra. Oportet igitur vt aer
immunis eſſet ab eis. Si eniʒ deſcende
ret aliquod iſtorum corporū in aerem:
oporteret tūc vt lux non deſcenderet ī
eum eo ꝙ inconueniens eſt dici ꝙ lux q̄
eſt ſuper terram preſciat aduentū illius
corporis ⁊ occurret ei. Septimo ꝙ ſi lux
eēt corpꝰ reuerberaret̄ a re dura vt a la
pide non a molli vt eſt aqua. Patet er-
go ex his rationibꝰ ꝙ radius accidenta
lis eſt ex h̄ ſenſu. ſ. ꝙ ſol eſt cā aduenien
di h̄ accidens in oppoſitū cū fuerit inter
ea corpus ⁊ id corpus illuminatū eſt ēt
cā aduenīēdi lumen ī oppſitū ſibi per re
uerberationem vl' ꝑ reſultationē. Cū āt
aliq̄d recipit lumen eſt recipiens calorē.
Aduenit igit̄ calor in eum qui eſt illud
accidens.

¶ Quomodo elementa conuertuntur ad inui-
cem Capitulum quintum.

SEntētia.iiij. ꝙ hec.iiij. elemēta cō
uertunt̄ abinuicem īter ſe. Aq̄ vō
conuertitur in aerem ⁊ terram. aer ve-
ro in aereʒ ⁊ ignē ſimiliter reliq̄: q̄uis q̄
dā negauerint h̄. ¶ Cuius ꝓbatio īꝓō
ptu eſt: ī ꝑflatorio. n. fabri ſi ſufflet̄ diu ⁊
fortiter calefit aer q̄ eſt in eo ⁊ fit ignis
⁊ adurit. Nihil enī eſt ignis niſi aer adu
rens. ſi poſuerimus ēt vas vitreū in me
dio niuis ſic vt nihil niuis intret in illud
infrigidabit̄ aer q̄ erit ī vaſe ⁊ conuerte
tur in aquā ⁊ coadunabunt̄ gutte in eiꝰ
ſuꝑficie ⁊ cū m̄lte ſiūt colligunt̄ ī fūdo.
Non fit aūt hoc ꝙ aq̄ īgrediat̄ in illud
per poros. Aqua enim extrinſeca nō mi
nuitur. Si enim vice niuis poneretur
aqua calida aptior eſſet ad penetran-
dum non tamen penetrat vllo modo
Si autem hoc fieret ꝑꝑ introituʒ aq̄ tūc
eſſet h̄ in eo tantū q̄d nix occuꝑet. Gutte
aūt apparēt in ſupꝑma extremitate va-
ſis q̄ ſuꝑem inet niui. Hoc ēt videt̄ in ter
ris frigidiſſimis ꝙ frigiditas vīcit aereʒ
clarū ꝓxime terre ī tꝑe ſerēitatis ⁊ ꝯuer
tit ī niuē ⁊ cadit ⁊ ꝯuertit ī terram ita ꝙ
m̄ltū coadunat̄ de eo abſq̄ nubibꝰ. Cō-
uerſio aūt aq̄ in aerē manifeſta eſt. Suc
cēditur enī ignis ſub ea q̄ tūc vapor aſ-
cēdēs de ea fit aer Cōuerſionē vero aq̄
in terrā iam ſepe vidimꝰ ſic gutte clare
aq̄ de pluuia cadūt ī aliquē locoꝝ ī q̄bꝰ
eſt virtꝰ īdurans ⁊ congelans congela
tur in petrā. Conuerſionem autem petre
in aquam per diſſolutionem poſſumus
apprehendere ex magiſterio alchimie ꝑ
quod reſoluūtur lapides in aquam. Hu
ius autem totius cauſa eſt ꝙ yle eſt cō-
munis omnibus illis: que quidem non
conuertitur in aliquam iſtarum forma

Ignis eſt aer adurēs

um: ſed recipit formam ſm cauſaȝ ei⁹
cui obuiat. Cum autem variatur cauſa
variatur ꝛ forma: nec prouenit adapta
tio ad recipiendum aliq̄m formam niſi
propter contingentiam accidentiū que
conueniunt illi forme. Sicut cum calor
dominatur aque per calorē fit ipſa pa-
ratior ad recipiēdū formā aereā: nec ceſ
ſat calor augeri permanēte interim for-
ma aquea quouſqȝ perficiat̄ virtus ei⁹
vt aqua fiat aptior forma aerea ſic expo
liatur a forma aquea ꝛ īfundit̄ ei forma
aerea a datore formaꝝ.

¶ Elementa recipiūt menſuram maio-
rem ꝛ minorem Capitulū ſextū.

Elementa recipiunt menſuram maiorē ꝛ minorem.

SEntentia quinta eſt ꝙ elementa
recipiunt menſuram maiorem ꝛ
minorem abſqȝ aliquo addito extrinſe-
cus. ¶ Quoniam aqua aliquando cre-
ſcit aliquando decreſcit. Cum enim ca-
leſcit aqua creſcit. Jam autem predictū
eſt menſura accidens eſt yle: ex quo ſe-
quitur ꝙ yle non eſt ſemper ſtabilis in
vna menſura. Ex hͦ oſtēdimus iam ſen-
ſibiliter. Uinum enim inflat̄ in lagena
adeo ꝙ frangit eam. Et olla enea plena
aqua clauſa ſi ignis accendatur ſub ea
frangitur. Cuius rei nō eſt cauſa niſi ꝙ
aqua facta eſt maior q̄ȝ erat. ¶ Si au-
tem dixerit ꝙ aqua creuit ꝑ ꝑtes ignis
que ingreſſe ſunt in eam: dicet̄. quomō
intrauerunt partes ignis ī eam cum ni-
hil aque effluxit ab ea: Quāuis ſi aliq̄d
aque exiret ꝛ intrarent partes ignis vi
ce aque tamen ita remāent vt erat ꝛ nō
frangeretur. ¶ Si aūt dixerint ꝙ ignis
qui erat in aqua naturaliter petit ſuam
partem ſuperius ꝛ ideo frangit: dicetur
oporteret tunc, vt faceret vas ſurſum
eleuari non frangi. Fortaſſis enim faci
lius eſt vas ſurſum eleuari q̄ȝ frangi.
cū fuerit vas fortiſſimū ꝛ leue ad ſub-
ſtinendum Et oporteret etiam vt ſemꝑ
frāgeret locum quē tangit. Hoc autem
non fit. Cuius rei cauſa eſt ꝙ aqua dif
funditur ad omnes partes ꝛ pulſat ſu-
perficiem vaſis ex omni parte. Unde
in quamcunqȝ partem locus debilior
fuerit rumpetur. Menſura igitur eſt ac
cidens qui creſcit ꝛ decreſcit. Sed vere
debita menſura non remouet. ſed facit
acquiri accidens proprium interim dū
nulla eſt violentia. Si autem inueniret̄
violentum fortaſſis debilitabitur eius
accidens quouſqȝ remoueatur violen-
tia.

¶ Q hec inferiora recipiūt impreſſio-
nes ſolis ꝛ lune. Capitulū ſeptimū.

SEntentia ſexta eſt ꝙ hec inferio-
ra recipiunt impreſſiones ſolis ꝛ
lune. Per iſtos enim euenit maturitas
fructuum ꝛ effluxus marituȝ ꝛ refluxus
eorum. Per incrementum enim lune.
fit efluxus. ꝛ incrementum medullarū
fructuum ꝛ multa alia que cognoſcun
tur per ſcientiam cuiuſqȝ in ſingulis: ex
quorum impreſſionibus in inferiora eſt
lux ꝛ calefactio mediāte luce. Sed q̄ȝuis
calor perueniat a ſole mediāte luce non
tamen ſequitur ꝙ ipſe ſit calidus. Sicut
cum calefacit aquam ꝛ calefactā mo-
uet ſurſum. per hoc non ſignificat ipm
moueri ſurſum: ſic calor eius non ſigni
ficat ipſum eſſe calidum. Celeſtia enim
ſunt nā vniuerſalia aliena ab his natu-
ris ſicut predictum eſt. Horum autem
accidentium quedam ſunt appetentia
ſe ꝛ quedā repugnantia ꝛ abhorrentia
ſe. Calor enim cōmitat̄ motū ꝛ lucem
commitat̄ calor q̄m vnuȝ eorū preſtat
aptitudinem ad hoc vt ſit aliquid quod
recipiat a datore formarum. Unde non
prouenit neceſſario vt actio rei ſit eiuſ-
dem generis cum illū ſepiſſime enim fit
vt quod venit in corpus ſit alterius ge
neris ſm ꝙ conuenit agenti. Calefactio
enim eſt ex igne: ꝛ frigiditas ex aqua ꝛ
lux ex ſole; actio vero corporis in cor-

pus aliquando fit propter ꝓpinquita/
tem ſicut frigidū vnum infrigidat aliud
tāgendo ⁊ ventus mouet aliud corpus
tangendo. Aliquando fit per oppoſitio
nem ſicut autem viride opponitur albo
parieti in loco vbi radiat ſol facit debe
re aduenire viriditatem in parietem ꝑ
reſultationem: ⁊ ſicut forma cum oppo
nitur ſpeculo facit debere formari ī eo
aliā conſimilem. Quod non fieret ſi ſe
contingerent Similiter: cum corpus co
loratum opponitur oculo facit debere
conuenire in oculum formam conſimi/
lem. Cum elongatum ſiquidem fuerit
non eum contingens. Ueritas autem
huius nō eſt ꝙ aliquid de colorato cor/
pore extendatur ad aliud nec ꝙ forma
egrediať a forma ad oculū vľ ad ſpecu/
lū h̊.n. īconueniens eſt. Hoc eniȝ qđ ē lu
minoſum ⁊ opponetur corpori ſpiſſo h̊
eſt cauſa adueniendi in eū formam con
ſimilem: ſȝ expoliatuȝ non cum interpo
nitur aliqđ peruiuȝ. Et cū aduenit lux ī
illud per cauſam adaptatur calori ⁊ fit
calidū: ⁊ deinde per calorem aliquando
aptatur motui. Quod ſi fuerit in aqua
aſcendet per vaporem Speculum auteȝ
adurens non adurit niſi concauum eſt
⁊ in modum pyramidi quo puncto qui
eſt quaſi centrum recipit lumen ab om/
nibus partibus ſpeculi per reſultationē
⁊ repercuſſionum in ipſum. Lumen er/
go illius quo fit maius eo fit maior eiꝰ
adaptatio ad calorem. Igitur augetur
eius calor ⁊ adurit propter h̊. Calor au/
tem in eſtate ideo dominatur quia lux
ſolis illuminans fit fortior propter per/
fectionem oppoſitionis ꝙ non fieret ni/
ſi ꝑꝑ oppoſitum. Quāto enim magis op
poſitus fuerit tanto plus lucis erit. Per
fecta vero oppoſitio non eſt: niſi cum ē
perpendicularis. Sol vero in eſtate eſt
in plaga ſeptemtrionis ꝓpinquiꝰ vertici
hꝰ noſtris: ⁊ ꝑꝑ hoc eſtiuus dies illumi
noſior eſt ꝙ̃ hyemalis: ⁊ ꝑꝑ hoc ſine du
bio eſt calidior In hyeme autem incli/
natur perpendicularis a nobis ꝑꝑ incli/
natiōeȝ a nobis ad meridiū. Uñ qꝛ debi
litať lux debilitať ⁊ calor. Perpēdicula
ris vͦ itelligētiā linea exiēs a cētro ſoľ
ad terrā ſuꝑ duos angulos ex vtraqȝ ꝑ
te eq̄les. i. rectos. Cuȝ igiť declinauerit
ab ea varianť āguli ⁊ ñ ē ꝑpēdicularis

¶ Elementa eſſe intra celos oportet in/
telligi. Capitulum octauū.

Septima ſententia eſt ꝙ oportet
hec elementa eſſe intra celos nec
poteſt intelligi eſſe extra eos. nec poſſūt
intelligi habere duos locos naturales ī
ter illos. Quoniam neceſſe eſt vt vnus
locus ſit vnicuiqȝ elementorum intra il
los. Ob hoc autem non poſſunt eſſe ele
menta extra celos: quia elementa ſunt
corpora poſſentia duas partes diuerſas
ſicut predictum eſt per hoc ꝙ recipiunt
motum rectū. Nec hoc poteſt intelligi
eſſe niſi inq̄ȝtum circundantur a corpo/
re quod terminet eorū partes vnde po/
ni aliquod eorum eſſe extra vltimā ſu/
perficiem mundi ⁊ circundari a corpo/
re eſt impoſſibile: quoniam tunc eſſet ī/
ter eos ſpacium quod eſt inanitas Ina/
nitatem autem eē ē impoſſibile. Et quia
ſi id ſpacium haberet duas partes intel
ligeretur inter eas motus rectus: tunc
opus eſſet eo quod facit debere eſſe di/
uerſitaem partium. Jam autem oſtendi
mus ꝙ corpus nō facit debere eſſe par/
tem extra. Tunc igitur egeret corpore re
cto: qđ circundare ⁊ compħenderet eas
Quod etiam ē impoſſibile duas terras
eſſe ī duobus locis compħēſas ab vno
circundante ſicut corpus lune ⁊ corpo/
ra elementorum omnia ſunt intra circu
lum lune huius eſt impoſſibile. Et pro/
pter h̊ dicimus ꝙ vniuſcuiuſqȝ elemēti
ſimplicis debet eſſe vnus. Si enim po/
neremꝰ ei duos locos ⁊ poneremꝰ aquā

Elementa opȝ eē itra celos.

verbi grã inter duos locos quos ei atri
buimus. ⁊ dimitteremus eã ibi: nõ poſ/
ſet eſſe quin vel inclinaretur naturalit̃
ad vnum eorum : ⁊ ſic locus ille eſſet ei
naturalis ⁊ non alius vel aliquid eius
ad vnum eorum ⁊ aliud eius ad alium:
quod eſt impoſſibile. Aqua enī ſimplex
ē ⁊ ꝯſimilis: ⁊ motꝰ vniuſcuiuſqꝫ partis
eius debet eſſe conſimilis : quia non eſt
aliquid quod appropriet aliquid eiꝰ ad
faciendum debere fieri ſeparationem in
ter illas. Igitur locus naturalis corpori
eſt locus ad quem cum poſuerimus cor
pora conſimilia ſeparata ī locis diuerſis
⁊ dimiſerimꝰ ea ſue nature mouebunt̃
omnia ad ipſum locum ⁊ coniungant̃ ī
illo. Locus igitur totiꝰ eſt locus ad quē
conueniunt etiam partes totius. Aliter
inducerent nos in inconueniens quod
iam diximus. Prouenit igitur ex hoc ꝙ
mundus vnus eſt nec eſt poſſibile eē ni
ſi ſic. ⁊ ꝙ corpora eius diuiduntur in id
quod petit partem ⁊ ī id quod dat par/
tem. Quod autem petit partem neceſſe
eſt vt ſit ī medio dãtis ꝑtē ad hͦ vt diſcer
nant̃ due ꝑtes ꝑ ꝓpinquitatē ⁊ elõgatio/
nem. Et neceſſe eſt vt intra datorē ꝑtis
ſit acceptio: qꝛ nõ põt eē ex̃ illū. Sȝ hͦ to
tū īnitet̃ pͥncipijs iſtis. ſ. ꝙ hͤ corꝑa ſim/
plicia ſunt. Oē ãt corpꝰ ſimplex hȝ figu
rã nãlez. ſ. ſꝑicã ⁊ vnū locū nãlē. Mani
feſtū ē ãt inanitatez non eſſe. Prouenit
igitur ex collectiōe iſtoꝝ oīuȝ ꝯcluſio q̃ꝫ
diximus. Ideo ãt ꝙ oē corpus hȝ locū
nãlē qꝛ ſi dimiſſum fuerit ſine violentia
vel q̇eſcet ⁊ tūc locus ille in quo q̇eſcet
dicet̃ locus nãles ei: vel mouebit̃ ⁊ nõ
erit ei facies niſi ad partē in qua eſt ſu/
us locus nãlis ſine dubio. Jõ ãt diximꝰ
locū eſſe debere vnde ne ſequat̃ incõue
niens quod diximus. ſ. vt cum ſimplex
dimiſſum fuerit inter duos terminos ſe
perent̃ partes aliter ad vnuȝ terminum
⁊ alitar ad alium. Si enī habuerit facieȝ
eſſendi ad vnum dimiſſo alio ꝑfecto lo
cus ille ad quē ꝯuertit faciē ē ei nãlis.

¶ Incipit trac. iij. de ꝯpoſitis et ꝯmixtꝭ
¶ Quod ē ꝯplexio elemẽtoꝝ Cap. j.

Neceſſe eſt hic oſtendere. v. ſpecu/
latiões. Quãtū pͥma ē ſcire q̇d ſit
cõplexio de q̃ hͦ itendimꝰ. ſ. ꝙ cõmiſcen
tur hͤ elemīta ſic vt adīuicē agãt ⁊ patiã
tur intra ſe ⁊ vnū cõmutet qualitatem
alterius: quouſqꝫ. in toto qͦ ꝓuenit ex
commixtis q̇eſcit q̃litas cõſimilis. Et hͦ
vocat̃ cõplexio. ſ. vt calidū diminuat fri
giditatē frigidi ⁊ frigidū calorem calidi
ſimiliter humidū ſicci. quouſqȝ q̃litates
ſenſibiles quas oſtendimus eſſe actio
nes formis. fiant cõſimiles ꝑꝑ diminu/
tionem ſuam ex actione vnioni in aliud
forme autem. i. virtutes q̃ faciunt debe/
re eſſe has qualitates remanent illis re/
manentibus recipientes actionem mu/
tuã vnius in aliud. Si eniȝ ille quatuor
forme deſtruerent̃ ꝑfecto hͦ eēt corpꝰ n̄
ꝯplexatõe. Si. n. deſtrueret̃ v̇bi grã for/
ma ignis ⁊ remanēt forma aeris tūc eēt
mutatio ignis ī aerē n̄ ꝯplexatio. Si ãt
nõ ꝑmutarent̃ q̃litates ꝑ ſuccedētes ꝯti
nue īpreſſiones tūc eēnt vicine nõ ꝯple/
xatē. Ubi. n. dicit. Ariſtotiles: ꝙ v̇tutes
elementoꝝ ſꝑ remanēt ī ꝯplexiōibꝰ. nõ
intellexit ꝑꝑ hͦ niſi v̇tutes agētes qm̄ re
manet̃ v̇tutē patiēdi ſigt̃ corruptiōez. Et
ipſe ſig̃uit ꝑ hͦ ꝙ ꝯplexio n̄ ē corpꝰ. Quõ
.n. poſſūt corrūpi: ſi. n. eēnt eq̃lia īagēdo
⁊ patiēdo: tūc vnū n̄ corrūꝑet aliꝺ. Si ãt
vnū vinceret aliud remaneret vitꝰ ⁊ de
ſtrueret̃ victū ⁊ ꝯuertaret̃ ī victorē. ⁊ oī
no n̄ eēt mediū īter ſubſtãtias. ſȝ forme
ſūt ſubſtãtie q̃ n̄ recipiūt augm̄tū nec di
miutiōez. Sequit̃ igit̃ ex hͦ vt teneat ve
ritatē cõplexiōis id ꝙ diximꝰ ꝯplexio ãt
in intellectu diuiditur in equalem ⁊ in
inequalem Equalem non eſſe impoſſi-
bile ē. Si enim eſſet tūc corpus illius cõ
plexionis nec quieſceret nec moueret̃.

Qͦ eſt ꝯple xio elemẽtorum

Si quieſceret in terra. tunc terra vinceret: ſimiliter ſi quieſceret in aere. Si autem moueretur ab aere ad ignem: tunc ignis vinceret. Si uero moueret̃ ad terram: tunc terra eſſet vincens. Si autem quieſceret in aere tunc aer eſſet vincens Conuenit igitur ei vt nec quieſcat in loco nec moueatur ad locum quod eſt impoſſibile.

¶ Speculatio ſecunda de prima commixtione elemẽtoꝝ. Capitulum ſecũdũ

De prima commixtione que eſt inter elementa de cuius proprietatibus ⁊ ſimplicitatibus diſſenſio eſt: ſcias ꝙ terra eſt tres tunice: vna eſt tunica inferior que eſt in circuitu centri. Et hec eſt propinquior ſimplicitati ⁊ hec eſt terra pura. Super hãc eſt illa ad quã aque confluunt: que eſt ſimilis luto ſup̱ hanc .iij. que eſt facies terre: que diuiditur in eam que mari tegitur: ⁊ in eam que eſt detecta. Ei autem que eſt ſub mari dominatur aqua: ⁊ ei que ẽ detecta dominatur ſiccitas propter calorem ſolis. De hoc autem ꝙ aqua non commiſcet̃ terre cauſa eſt h̃. ſ. ꝙ terra ſolet conuerti in aquam ⁊ fit ibi palus ſine dubio ⁊ aqua conuertitur in terrã ⁊ ob hͦ fit ibi riuulus: Terra vero dura eſt non commeabilis ſicut aqua vel aer: ſic vt partiũ eius alie moueantur ad alias ⁊ repellat a ſe recuruitatem ⁊ figuret̃ ſperice ſicut aqua ⁊ aer. Et quia aqua a ſuperioribus terre defluit ad inferiora: ob hoc aliquis locorũ denudatur aeri. Quod ſic quidem debuit euenire propter cauſaꝫ diuinam Aĩalia enim compoſita nobilia egebant paſci aere ad conſeruationẽ ſui ſpiritus ⁊ neceſſe erat vt terrenitas dominaretur in eis ad hͦ vt ſapienter facta ſubſiſterẽt. Neceſſe igitur fuit terraꝫ denudari aeri ⁊ in aliquibus locis: ad hͦ vt perficiatur eſſe nobilium animalium. Aer etiam eſt .iiij. tunice. Una eſt

Aĩalia ꝯpoſita nobilia egebant paſci aere

que continuatur terre in qua eſt aquoſitas ex vaporibus qui eleuantur ad ip̃m ex vicinitate aquarum in qua alicubi ẽ calor. Terra enim recipit ſplendorem ſolis ⁊ caleſit. Ex quo peruenit calor. i aerem ſibi vicinum. Super hanc tunicam eſt alia que non eſt imunis ab humiditate vaporali: ⁊ eſt minus calida. Calor enim terre non peruenit vſqꝫ ad eã ꝓp̱ ſui elongationem. Super hanc vero eſt alia tunica que eſt purus aer eo ꝙ nec vapor nec calor poteſt peruenire ad eã. Sed ſuper hanc eſt tunica in qua eſt fumoſitas. fumoſitates eniꝫ terre eleuant̃ in aerem ⁊ conantur aſcendere ad celũ empyreũ. ſ. ignem. Sunt igit̃ in inferiori tunica aeris quaſi expectantes quouſqꝫ aſcendant ⁊ igniantur. Ignis autem non eſt niſi vna tunica ignita nec habet lumen ſicut nec aer ſed eſt ſubtilior eo. Si enim haberet colorẽ prohiberet videri ſtellas in nocte ⁊ faceret lumen ſuper terram ſicut ignes accenſi in terra. Color autem candele ⁊ lumen eius non fit niſi ex p̱mixtione ignis elemẽtari cũ fumo tenebroſo ex his coniunctis p̱uenit color ⁊ lumen eius: aliter prius ignis non habet coloreꝫ. Ubi. n. ignis fortior eſt in cãdela ibi: vix habet colorem: ita ꝙ vr̃ quaſi feneſtra vacua in q̃ non fit niſi inanitas ⁊ aer. Uerus ãt ignis non eſt niſi ille q̃ eſt ibi: non ãt eſt color ei niſi ex permixtione eius cum fumo. Igit̃ ignis ẽ ſicut aer q̃ nõ hꝫ lumẽ in ſe nec colorẽ ſꝫ ẽ cõmutabilis ⁊ ẽ aer ignitus.

¶ Speculatio. iij. de his q̃ ſunt i hͦ ſpatio vſqꝫ ad ignẽ ſcilicet de pluuia niue grandine ⁊ yride. Capitulũ tertiũ.

De his que ſunt in hoc ſpacio vſqꝫ ad ignẽ de mã vaporis non latet ꝙ cũ ſol calefacit terrã mediãte luce de hũido fac̃ aſcẽdere vaporẽ ⁊ deſicco fumũ. Et hoc palã eſt De eo aũt quod retinetur de eis in occultis terre generant̃

Generatio pluuia ⁊ niuis ⁊ grādinis ⁊ yridis

nubes ⁊ de eo qđ iuncte de eis ⁊ ꝯſcen
dit ī aerem gñantur quedā que neceſſe
ē dicere: Ea vero que generātur ex mā
vapoꝛis ſūt nubes ⁊ pluuia ⁊ nix ⁊ grā
do ⁊ yris ⁊ rota que apparet in circuitu
lune ⁊ alia huiuſmodi. Cur.n. vapoꝛ ele
uatus de calida tunica aeris ad frigidū
fit grauioꝛ ⁊ ſpiſſioꝛ ꝑ frigiditatē ⁊ ꝯge
lať ibi ⁊ fit nubes ⁊ frigiditas eius īpꝛi
mit in aere ſpiſſitudinē vapoꝛi calido
quā fecit ī terra. Qđ fit ob hoc ꝙ ſubti-
liatus eſt vapoꝛ ꝑ caloꝛem. Non etiā vi
des. ꝙ cū aer īgrediť domū calidiſſimā
balnei obſcurať ibi aer ⁊ ſpiſſať vapoꝛ
ſicut nubes: Propter qđ ēt in hora ve-
ſpere ponimus aquā ad ſolē vt ſubtilie
tur per caloꝛem ſolis cum volumus ea
infrigidari: in nocte vento ſeptētrionis
Similr̄ ī hyeme ſi pꝛoiciať aq̄ calida et
frigida ſuper terrā citius cōgelať aqua
calida q̄ꝫ frigida. Hoc ēt apparet cuꝫ q̄s
lauet faciem ſuam aqua calida ī hyeme
qꝛ ſtatim ꝯgelātur capilli eius ſed non
ꝙ nō fieret ſi eſſet aqua frigida. Iſti.n.
vapoꝛes nō eleuantur de occultis ter-
re niſi ꝓꝓ id ꝙ īfuſum eſt eis de caloꝛe
ſolis: qui egreſſis de poꝛis terre dilatāť
.i.j. diſꝑguntur. excepto eo ꝙ retineť de
eis ſub montibus duris qui pꝛohibent
eos diſꝑgi: eo ꝙ ſic ſupꝛa mōtes vapo
ribus ſicut alā hic q̄ retinet vapoꝛē Cū
aūt retenti fuerint in eis fient mā mine
riarū. Cum vero fuerint foꝛtioꝛes ⁊ in-
uenerint rimulas ī montibus per quas
euadunt: tūc magna vapoꝛū pars eleua
biť ſurſum ⁊ demuꝫ diuerſificatur. qm̄
ſi fuerit debil' cito diſpergit eā caloꝛ ſo-
lis ⁊ ꝯuerteť ī aerem Et ob hoc raro dē
ſantur vapoꝛes eleuati ſed denſanť in
nocte ī hyeme ſepius. Si vero fuerit foꝛ
tis vel caloꝛ ſolis fuerit debilis vel con
iuncti fuerīt vtriq̄ꝫ: tunc nō eget in eam
ſol ⁊ coniungeť. ⁊ aliquādo adiuuat vē
tus ad coniungendum. qm̄ cōpellit vnū
ad aliud ita ꝙ obuiāt ſibi ⁊ cum vene-
rint ad tunicā frigidā ſpiſſātur ⁊ fit aq̄
⁊ deguttat ⁊ vocať pluuia. ſicut vapoꝛ
qui eleuatur de caldario ꝑuenit ad op-
toꝛium caldarij: Et quia eſt ibi aliquid
frigiditatis congelatur vapoꝛ ī guttas.
Si vero multa frigiditas acciderit anq̄ꝫ
coniungatur ⁊ fiant gutte. ꝯgelať ⁊ fit ſi
cut partes lane diſꝑſe. que eleuātur cū
lana ꝑ aerē dilaniať. Deī de diſcēdūt ſi
cut partes alcoꝛi conglobate ⁊ vocatur
nix. Si vero nō acciderit ei frigiditas cū
ꝯiunctus fuerit ad deguttādū ſed perue
nerit caloꝛ undiq̄ꝫ vinceret eius frigidi-
tas: ⁊ refugerit ad īterioꝛa guttarū ⁊ con
gelabūtur gutte: ⁊ fit grando: ⁊ ꝓꝓ h̄ nō
fit grando niſi in autūpno ⁊ vere qꝛ co-
adunata eſt frigiditas in interiorib⁹ ei⁹
ꝓꝓ caloꝛem circundantem ſua exterio-
ra. Sꝫ ſi aer fuerit factus humidus per
pluuiaꝫ ⁊ humiditas eius habuerit ali-
q̄ꝫtulum nitoꝛis fit aer ſicut ſpeculū eēꝫ
qui intuebitur cū ſol fuerit ei poſt doꝛ-
ſum videbit ſolem in illo aere ſicut vi-
det ſolem in ſpeculo. Sꝫ ſi ꝯiungiť illa
lux cuꝫ vapoꝛe humido generať ex eis
yris in qua aliq̄n non erit coloꝛ medius
⁊ tūc erit circularis ita vt elongatio par
tium eius a ſole ſit vna Speculū.n. non
facit videri formā niſi cū fuerit pꝛopꝛi⁹
ſita inter videntem ⁊ viſuꝫ de quo tra-
ctatur ī ſcientia de aſpectib⁹. Circulus
aūt ideo nō perficit quoniam ſi perfice-
retur vna pars eius caderet ſubtus ter-
ram: eo ꝙ ſol eſt poſt deoꝛſum intuen-
tis: ſicut axis verſus illum circulum eſt
parum eleuatus a terra. Unde ſi fuerit
ante meridiem videbitur yris in occidē
te ſi autem poſt meridiem videbitur in
oꝛiente. Si autem in medio celo fue-
rit ſol tunc non poteſt videri niſi pꝛo-
nus arcūs ita in hyeme ſi contigerit. Et
circulus circundans lunam fit etiā pꝛo-
pter huius cauſam. Aer enim medius i-

ter lunam ⁊ viſum nitidus ⁊ humidus eſt vnde videtur luna in medio eius. In quo medio ſi eſſet ſpeculum videretur luna vel id quod videtur in ſpeculo ab eodem loco. Si autem eſſent multa ſpecula in circuitu viſus ⁊ eſſent poſita ſm illum ſitū viderentur res in vno quoq; ſpeculorum. Si autem ſuperpoſita eēnt ibi ſpecula tunc videatur res ī toto: tūc igitur videreť circulus ſine dubio. Medium autem eius nō videretur tenebroſum niſi quia vapor medius ē ſubtilis qui cum appropinquatur lucido deſinit ⁊ fit talis qui non videatur. Cum vero elongatur ab eo fit viſibilis nec eſt ſicut puluis qui videť in radio ſolis non in vmbra ſed eſt ſicut ſtelle que occultātur in die ⁊ apparēt in nocte. Et pp hoc videť medium circuli tāq̄ ſit vacuum a nube. Hic aūt circulus aliquando contingit tantum ex frigiditate aeris q̄uis non ſit ibi pluuia: eo ꝙ cōtingit propter frigiditatem in aere aliqua humiditas ī qua non eſt puluis nec frigus qui prohibeat nitorem illius humiditatis.

¶ Speculatio. iiij. De vēto fulgure ſtellis cadētibus ⁊ caudatis: tōitruis ⁊ corruſcationibus Capitulum quartum.

De his que ſunt ex materia fumi que ſunt ventus ⁊ fulgur ⁊ ſtelle que videntur cadere ⁊ ſtelle caudate ⁊ tonitruum ⁊ corruſcatio. Cum.n. eleuantur fumi eleuantur intra vaporē ⁊ ſunt magis īclinati ad partez ſuperiorem ⁊ ſunt fortioris motus q̄ vapor Si autem percuſſerit eum frigiditas cum eleuatur fit grauior ⁊ reuertitur ⁊ impellit aerem cito ⁊ mouet eum fortiſſime ⁊ fit ventus. Uentus enim eſt aer qui mouetur. Si autem frigiditas non percuſſerit eum eleuabitur vſq; ad empyreū ⁊ ignitur ab igne ⁊ ꝓuenit ex hoc ignis qui videtur. Qui aliqñ apparet lōgus ſm ꝙ fumus eſt longus: ⁊ hͦ vocať ſtella cadens. Deinde ſi fumus fuerit ſubtilis. vel cōuertetur impurum ignem ⁊ extinguetur ⁊ non videbiť quia deletur: nā ꝯuertitur in purum ignem: ignis facit eum non videri ⁊ tunc eſt ignis puriſſimus. Uel extinguetur ⁊ conuerteť in aerem. ⁊ fit fumus. Si enim obuiauerit ei frigiditas que cōtingit in extinguēdo conuertetur in aerem. Si vero ignis preualuerit purgabit fumum a caligine ⁊ fumus. conuertetur totus in ignem. Nec poteſt eſſe quin fiat ibi vnum horum duorum. ſ. vel vt ignietur fiet paruus ignis eo ꝙ nō eſt ibi frigiditas. Sz ſi fuerit fumus ſpiſſus ignietur quidez: ſed quia non eſt talis qui cito conuertatur remanebit ſic aliq̄ſdiu ⁊ videbiť ſtella caudata: que qñq; reuoluitur cum celo eo ꝙ partes ignis continue ſunt cum partibus concauitatis celi: ⁊ ideo reſoluitur propter conſortium eius Unde fumus qui eſt in termino eius reuoluitur vel non ignieť ſed fiet ſicut carbo ī quo extincta eſt flamma que erat ī eo ⁊ videbitur rubicunda propter quod proueniunt in aere ſigna rubea. Si autem eſt aliquid fumi a quo ablata ſit rubedo fit ſicut carbo in quo extinguitur ignis omnino: ⁊ videtur tunc quaſi ſint obſcura foramina in aere. Deinde ſi remanſerit aliquid fumi inter nubes ⁊ infrigidetur fiet tunc ventus inter nubes ⁊ commouebitur inter eas fortiter ⁊ proueniet inde ſonus qui dicitur tonitruum. Si autem fuerit fortior motus eius ⁊ commotio ignieť a calore motus aeris ⁊ fumi ⁊ fiet ignis ſplendidiſſimus q̄ vocať coruſcatio. Si autem id ꝙ igiť fuerit ſpiſ-

Uentꝰ ē aer q mouetur.

Tonitrua vñ generentur.

ſum graue ignitur impellitur ad terrā ex conflictu nubiū ꝛ vocat̄ fulgur: Fulgur igitur eſt ignis ſubtilis qui penetrat herbas ꝛ res molles. Sed cum in res duras offendit ſicut in ferrum qui aurum diſſoluit ea. Jta ꝙ diſſoluit auꝝ In marſupio ꝛ marſupium non adurit̄ ꝛ diſſoluit aurum in nauibus nec adurit homines. Corruſcatio autem nō poteſt eſſe ſine tonitruo. Utrunqꝫ enim ex motu eſt: ſed quia viſus acutioꝛ ē: ideo coꝛruſcatio videtur nec ſonus peruenit ad auditum ꝛ aliquando videtur coruſcatio anteqꝫ audiatur tonitruum. Uiſus enim appꝛehendit ſine tempore ſed auditus non appꝛehendit niſi moueat̄ totus aer interiacens: ꝛ niſi impꝛeſſa fuerit eius actio in auditum. Et ob hoc cuꝫ quis viderit a longe nutricem percutientem pannum cum fuſte: audit ſonum percuſſionis paulo poſtqꝫ videret motum percuſſionis

Fulgur q̄d ſit.

¶ Speculatio quīto De minerijs ꝛ eaꝝ generatione Capitulum quintum.

De minerijs

Speculatio q̄nta de minerijs que non generantur niſi ex vapoꝛe ꝛ fumo qui retinentur coucluſi intra terram qui cum coniūguntur permiſcentur pꝛopter ſuam permixtionem diuerſam aptantur ad recipiendum foꝛmas diuerſas que infunduntur eis a datoꝛe foꝛmarum Si autem pꝛeualuerit fum⁹ in permixtione: tunc id quod pꝛouenit erit quaſi ſalamoniacum vel quaſi ſulfur. Si vero vapoꝛ fuerit foꝛtioꝛ: fiet ſicut aqua clara congelata dura ꝛ ex hoc fient lapides pꝛecioſi ꝛ eracloa ꝛ alabauſtra ꝛc̄. huiuſmodi. Difficile eſt autem hoc igne diſſolui vel ſub malleo extendi

Extenſio enim ꝛ diſſolutio fit per humiditatem glutinoſā vnam que vocatur vnctuoſitas: ꝛ quicquid fuerit in eis humiditatis iam congelatum ꝛ induratuꝫ eſt: quod āt diſſoluitur ꝛ extenditur ſicut es ꝛ plumbum et argentum ꝛ aurum eſt id in quo ſapienter eſt commixtio fumi et vapoꝛis. Et caloꝛ exſiccans eſt minoꝛatus in ſubſtantia eius ꝛ remanſit ī ea humiditas vnctuoſa viua Quod fit pꝛopter malam impꝛeſſionem ſui caloꝛis in ſuam humiditatem intantum ꝙ frigidata eſt ꝛ minoꝛat̄ eius frigiditas ꝛ permiſcet̄ illi aquoſitas: ꝛ ſic remanet in eo parum terrenitatis cum aeritate. Et hoc eſt quod reſoluitur per ignem. Quod enim ſulphureitatis eſt in eo adiuuat ignem in diſſoluendo ꝛ tunc facit liquere humiditatem eius ꝛ nititur aſcendere: ſed terrenitas que adheret ei retrahit: ꝛ ſic ex hoc quod vniuerſaliter aſcendit ꝛ ex hoc quod retrahitur pꝛouenit mot⁹ circularis nec diſpergūt̄ partes eius eo ꝙ ſapiēter facta ē eius ꝯmixtio. Si āt ꝯmixtio fuerit debilis eleuabit̄ vapoꝛ ꝛ ſeperabit̄ a graui retrahēte deoꝛſum. Et cuꝫ pꝛeualuerit ignis minorabitur pꝛopter ſeparationem vapoꝛis ab illo: ꝛ fiet vt ſcoꝛia ſicut contingit in plumbo. Quanto autem vnctuoſitas remotioꝛ fuerit a congelatione: tanto receptibilioꝛ erit extenſionis ſub malleo. Quod autem fuerit nimis congelatum nec ſuſtinet liquere. tamen ſi pꝛo iiciatur ſuper illud ſulphur ꝛ auripigmentum ꝛ permiſceatur cum eo. ꝛ aſſeritur ſiet facile ad liquendum ſicut limatura ferri ꝛ ſicut marcazita ꝛ atale. Quicq̄d enī congelat frigiditas: diſſoluit caliditas: ſicut cera: ꝛ q̄n indurat caliditas diſſoluit frigiditas. ſicut ſal eſt qui indurat̄

a calore cõmunicãte ſibi ſiccitatem terre
Calor enim adurit ſiccitatem ⁊ humidi
tatem: ⁊ augumẽtat vtrũqꝫ. In quocun
qꝫ ãt preualet aqueitas id congelat̃ ſic
citate: ⁊ in quocũqꝫ preualet terrenitas
id congelatur caliditate. In quocunqꝫ
aũt fuerint ſimul terrenitas ⁊ humidi/
tas terra ãt maiorem habet affinitateꝫ
calori id congelat̃ frigiditate ⁊ difficiliꝰ
liqueſcit: ſicut ferrum. Ad diſtinguen/
dum autẽ hec omnia ſermo prolixior ẽ
neceſſarius. Et ab hoc deriuatuꝫ eſt ma
giſteriũ alchimie ⁊ alia mlta ꝓter ipaꝫ.

¶ Incipit Tractatus .iiij. de aĩa vege/
tatiua ⁊ animali ⁊ humana.

¶ De Anima vegetabili. Cap. primuꝫ.

SIcut permixtio fumi ⁊ vaporis
facit debere eſſe aptationem reci
piendi formas metallorum: ſimlr̃ elemẽ
tis accidit cõmixtio perfectior illa ⁊ pul
chrior: ⁊ propinquiori equalitati: ⁊ remo
tior a contrarietate qualitatum cõiuncta
rũ vñ aptãt̃ ad recipiẽdũ alias formas
nobiliores formis congelatorũ: ita ꝙ ac
cidit eis vegetari qñ fit ĩcongelatis. Et
hec forma vocat̃ anima vegetabilis q̄
eſt ĩ arbore ⁊ in plantis. Hec ãt aĩa ha/
bet .iij. actiones. Una eſt viuere ꝑ vir/
tutem nutritiuam. ¶ Secunda eſt au
gumẽtare per virtutem augumẽtatiuã
¶ Tertia eſt gñare ꝑ virtuteꝫ generati/
uam. Cibus auteꝫ eſt corpus qđ aſſimi/
latur corpori vtendo in potentia non in
effectu cum trahit̃ in corpus nutriendũ
⁊ tũc virtute nutritiua agit in id. Uir
Uirtꝰ nutritiua qđ ſit. tꝰ ãt nutritiua ẽ v̈tus ↄuertẽs cibũ expo
liando illũ ſua forma ⁊ ĩducẽdo illũ for
ma corpis nutriẽdi. ⁊ diffundit̃ ꝑ oẽs ꝑ
tes eius que adherẽt ei: Et reſtaurat qđ
Augumẽtuꝫ corpis qđ ſit reſolutum eſt de partibus eius. Augu/
mentum vero eſt in crementum corpo/
ris per nutrimentum eius indrametus
ſm ꝙ conuenit corpori augumentãdo
quouſqꝫ perueniat ad perfectionem ſui
incrementi cum differentia ↄueniente ſi
bi ĩ partibus corporis augumentandi q̄
deprimuntur ⁊ eleuantur ⁊ circulantur
⁊ elõgant̃. Uirtus autem huius actiõis
vocatur augumentatiua. Hec autẽ vir/
tutes nõ apprehendũtur ſenſu. ſed ſigni
ficant̃ ex ſuis actiõibus. Omnis eni ac/
tio eget agẽte: ⁊ attribuitur ei nomẽ de
riuatum ab actione ſua. Uirtus aũt ge
neratiua eſt que ſeparat partem a cor/
pore ↄſimilem illi in potẽtia ⁊ aptat euꝫ
ad recipiendum formã ↄſimilem illi: ſi/
cut ſperma animalis ⁊ ſemen granorũ.
Uirtus ãt nutritiua non ceſſat vſqꝫ ad
finem vite. ſed debilitatur ad vltimuꝫ:
eo ꝙ nõ valet reſtaurare qđ reſoluetur
qꝛ debilis eſt ad ↄuertendum corpꝰ nu
trimenti. Uirtus vero augumentatiua
agit vſqꝫ ad tempus iuuentutis ⁊ perfe
ctionem creſcendi: ⁊ deinde ceſſat. Cuꝫ
vero ceſſauerit augumentatiua q̄ꝫtum
id augumentum ĩ menſura non q̄ꝫtum
ad tẽpus excitabit̃ gñatiua ⁊ ↄfortabit̃

¶ De aĩa animali. Capitulum ſcđm.

SI vero euenit cõplexio affinior
equalitati ⁊ pulchrior ea que pre
dicta ẽ adaptabitur ad recipiendũ aĩaꝫ
animalem que perfectior eſt q̄ꝫ vegeta/
bilis eo ꝙ virtutes vegetabiles ſunt in
ea: ⁊ inſunt alie due virtutes quaꝝ vna
eſt apꝓhendens ⁊ altera mouens. Aĩal Aĩal eſt qđ apꝓhendit ⁊ mouetur voluntate
enim intelligere id qđ apꝓhendit ⁊ mo
uetur volũtate: Hec ãt ſunt due v̈tutes
vnius anime procedente ab vna radice
⁊ idcirco ↄuertuntur eorum actiões ad
inuicem. Cum enim fuerit apꝓhẽſio ſta
tim ſequitur deſiderium ⁊ gñantur mo
tus ab eo vel ad acquirenduꝫ vel ad fu
gienduꝫ. Uirtus ãt mouens eget volun
tate: nec voluntas eſt niſi ex deſiderio ⁊
appetitu. Appetitus vero vl̃ ẽ ad acqui
rendum quo egemus ad acquirendum
conueniens per quod conſeruatur ſin/
gulare vt eſt cibus vel per quod conſer

Timoꝛ qd ſit

natur ſpecies: vt eſt coitus. Et vocatᷓ h̄
appetitus virtꝰ deſideratiua: vel ē ad fu
giendū vel ad repellēdū quo egemꝰ ad
repellendū ꝯtrariū ꝯſeruatiōis ⁊ vocatᷓ
iraſcibilᷓ. Timoꝛ āt ītelligitᷓ ꝺbilitas vir
tutis iraſcibilis abominatio ītelligitᷓ de
bilitas virtutis deſideratiue. Et h̄ mo/
uent virtutē motiuam que eſt diffuſa ī
muſculis ⁊ neruis ſm̄ imperiū ⁊ obediē
tiam ad rep̄ſentādum motum. Uirtus
enim que eſt ī muſculis eſt rep̄ſentans
motum: quia huic iubetᷓ vt moueat Uir
tus vero appetitus inducit ad h̄ ⁊ impe
rat. Uirtus vero cōpꝛehendēs diuiditᷓ
in exterioꝛem vbi eſt ſenſus ⁊ ī interio/
rē vbi eſt fantaſia ⁊ eſtimatio ⁊ memo/
rialis ⁊ cogitatio: de quarū certitudine
poſtea loquemur. Si enim bruta aīalia
haberent virtutem īterioꝛem pꝛeter ſen
ſus: tunc cum contigeret aliquem cibū
neceſſe ſibi et ſtatim abhoꝛreret illū po
ſtea. item non abhoꝛret comedere illum
niſi guſtaret pꝛius. Primo enim come/
dit qꝛ neſciebat eſſe nociuum: ⁊ niſi re/
manſiſſet in memoꝛia eius nocumentū
illius neſciret illum eſſe nociuum cū ite
rū videret illū. Illa vero memoꝛia poſt
viſum eſt ⁊ olfatum ⁊ ceteros ſenſus.
Et niſi hoc eſſet ꝙ iſti quinqꝫ ſenſus ꝗc
quid apphendunt deforis referrent ad
aliam virtutem collectiuam omnium ꝗ
vocatur ſenſus cōmunis: contingeret h̄
vt cum videret homo aliquid liqui/
dum. ſ. mel non appꝛehenderet eſſe dul/
ce niſi iterum guſtaret. Oculus enim nō
apphendit dulcedinem nec guſtus colo
rem. Neceſſe ē igitur eſſe aliquod vnū
in quo coniungantur hec duo. ſ. coloꝛ ⁊
dulcedo ad h̄ vt iudicetᷓ ꝙ citrinū dul/
ce eſt. Sed hoc iudiciū non eſt oculi tm̄
nec guſtus tm̄. Niſi aūt eſſet virtus īte/
rioꝛ: contingeret ꝙ ouis non apphende
ret inimicitias lupi nunqꝫ niſi cuꝫ fugiat
ab eo. Inimicitie enim non videntᷓ: Hec
eſt ſumma de collectione virtutum ꝗs
neceſſe eſt nunc diſtinguere.

¶ Dicto de Certitudine apphenſionū exterioꝛum. Capitulū tertiū.

De ſenſu tactus

SEnſus tactus manifeſtus eſt qui
eſt virtus diffuſa per omnem cu/
tem ⁊ carnem: ꝑ quam apphenditur ca
loꝛ ⁊ frigiditas: humiditas ⁊ ſiccitas: du
rici es ⁊ mollicies: aſperitas ⁊ lenitas: ⁊
grauitas ⁊ leuitas. Et hec virtus pertin/
git ad partes carnis ⁊ cutis mediāte coꝛ
poꝛe ſubtili qꝺ eſt vehiculuꝫ eius qꝺ dᷓ
ſpiritus: ⁊ diſcurrit per compagines ner
uoꝛuꝫ: quibus mediantibꝰ pertingit ad
partes carni ⁊ cutis: Et hoc coꝛpus ſub/
tile nō acquirit nec haurit virtuteꝫ hāc
niſi a coꝛde ⁊ cerebꝛo ſicut poſtea dicetᷓ
Niſi aūt conuertatᷓ ꝗlitas cutis in ſimi/
le apphenſi. ſ. in frigiditatē vel calidita/
tem vel ī ceteris earum non fieret app/
hendens. Et ideo non apphendit niſi id
quod calidius eſt vel frigidius eo. Id āt
quod eſt tale non agit niſi in agentem.
Olfatus fit per virtutem que eſt in dua
bus caruncu lis cerebꝛi ꝗ ſunt ſimiles ſu
mitatibus vberum que apphendit me/
diante coꝛpoꝛe quod patitur ab odoꝛi/
bus: ⁊ retinet eos vel partes odoꝛifero/
rum permiſceret illi coꝛpoꝛi: ſicut eſt aer
⁊ aqua. Non ſequitur āt ꝙ partes odo
riferorum permiſcentur aeri. Ueriſimi/
le eſt igitur ꝙ aer cōuertitᷓ ⁊ recipit foꝛ/
mam odoꝛis ⁊ aptatur ad recipiendum
eam a datoꝛe formarum ꝑꝑ cōmixtio/
nem ſui cum illa non ꝙ odoꝛ moueatᷓ.
H̄. n. accidenti impoſſibile eſt Si āt hoc
non fit niſi ꝑꝑ cōmixtioneꝫ partiū odo
riferarum tunc non diffundetᷓ: odoꝛ mlᷓ
tis leugis. Iam. n. dixerunt greci ꝙ qui/
dam ouis pꝛopter odoꝛē ex cadaueribꝰ
interfectoꝛum in quodam pꝛelio venit a
loco diſtruere ducentis leugis ad loca
ꝑlij. In circuitu cuius loci ꝑ ducētas leu
gas nō ſolebat eſſe auis illa. Et h̄ ꝯtigit

propter fortitudinem ſenſuū auium ⁊ paſſionem aeris. Aliter non poſſet intelligi ꝙ vapor eleuatus a cadaueribus poſſet diffundi ad terminum illum.

De auditu

Auditus fit per ſonum ſonus: vero eſt quoddam quod fit in aere propter vndationem accidentem aeri ex motu fortiſſimo prouenientem ex vehementi aliquorum inter ſe percuſſione vel ſeparatione. Tunc autem contingit ex percuſſione cum concurrunt ſibi fortiter duo corpora: ⁊ aer qui erat inter ea excludit̃ violenter. Tunc vero contingit ex ſeparatione cum mouetur aer violēter īter duo corpora que ſeparantur: ⁊ fit ſonus cum cōmotus aer ꝑuenit vſo peruenit motus commotionis. ⁊ cum motus ille peruenit ad aerem quieſcentem intus intra concauitatem aeris imprimit̃ ille aer ꝯiūct᷒ neruo expanſo in ꝓfundo ꝯcauitatis quēadmodū corriū extēdit̃ cū tympano. fit igit̃ ibi tinnit᷒ ⁊ appͥhēdit eū virtus attributa illi neruo. Motus vͦo fit in aere q̄ſi inundatio circularis. Sicut cū ꝓijcit̃ lapis in medio aq̄ fit ſtati circulus paruus. nec eſſet dilatari ⁊ demū debilitari quouſq; oīno deficiat: ſil'iter ⁊ aer. Et ſic ī pelui plena aq̄ cū ꝓijcit̃ lapis in medio eius dilatat̃ circulus vſq; ad extremitates peluis q̄ mox repcuſſus ab eis redit ad medium Simil'r inundatio aeris cū offendit in corp᷒ durū aliq̄n repcutit̃ ⁊ fit inde tinnitus ⁊ ꝓꝑ lōgā repcuſſionē diu durat ſonus ī pelui ⁊ in balneo. Guſtus āt fit per v̓tutem attributū neruo expanſo in exteriore ſupficie lingue mediāte humiditate ſua in q̄ nullius ſaporis eſt: ⁊ eſt diffuſa in ſuperficie lingue. Hec.n. appͥhendit saporē ſaporiferi ⁊ ꝯuertit̃ in illum ⁊ coniungitur illi neruo: ⁊ ſic neru᷒ apprehendit eū per virtutem que eſt in eo.

De viſu

Viſio autem eſt apprehenſio forme apprehenſi. ſ. ſigillatio conſimilis forme in humore oculi criſtalleido qui eſt ſimilis grandinis vt glaciei. Ipſe.n.ē quaſi ſpeculū: cui obuiat aliquid coloratū. Sigillat̃ ī eo forma ꝯſil'is illius colorati ſicut ſigillat̃ forma hoīs in ſpeculo cum fuerit medium inter corpus paruum illuminat̃ non ꝙ a colorato diſcedat aliquid ⁊ extendatur ad oculum non ꝙ radius diſcedat ab ocl'o ⁊ extēdat̃ ad formam oppoſitam: Utrunq;.n. īpoſſibile eſt in viſione ⁊ in ſpeculo.

De ſpeculo

fit autem forma ꝯſimilis colorati in ſpeculo ⁊ ī oculo videitas cū oculus aptatur propter oppoſitionem propriam ad hͦ vt forma veniat in ipſum mediante peruio. Acq̄ſitio autem forme in oculo fit per datorem formarum. Omnis autem apprehēſio non eſt niſi apprehenſio forme ꝯſimilis appͥhenſo. Cum igitur imprimit̃ forma in criſtalleido ipſe prebit eam virtuti viſibili poſite in ꝯiunctione duorum neruorum concauorum qui ſunt in anteriori parte cerebri ⁊ appͥhendit eā anima. Unde ſi ſpeculum haberet ſpiritum apprehenderet formas que fiunt in eo. Cauſa autem de hoc ꝙ elongatio facit videri paruum hoc eſt: ꝙ humor criſtalleidi ſpericus eſt: ⁊ ſpera non opponit̃ alicui niſi ſm centrū. Cū eni poſuerim᷒ rotundam ſuperficiem verbi gratia ſicut antile cum oppoſitione ſpere oculi et quidem oppoſitum oculo ſic. ſ. opponitur ſm rectas lineas circundantes antile quarum inferius dilatur ⁊ anguſtatur ſpiritus. ſ. qͦ eſt iuxta oculum: ⁊ cū ꝑuenerit ad criſtalleidum fit a perui᷒ circulus in oculo. Eſt igitur hͨ oppoſitio ſꝫ figuram pyramidis rotunde cuius caput eſt centrum circuli ⁊ baſis eius antile. Quanto autem plus elongatur antile tanto fit pyramis longior ⁊ angulus ſtrictior qui eſt ī cētro oculi. Et circulus paruus qui erit in ſuperficie criſtalleidos fit minor: qui quanto fuerit minor

tāto res viſa videbitur minoꝛ ita ꝙ pau
latim minuendo perūenit ad tantam
paruitatem ꝙ virtus viſibilis non ap/
p̄hendit eam. Et ſic res viſa abſentabit᷑
a comprehendendo. Hec autem proba/
tio geometrica eſt que īuenitur in libꝛo
de aſpectibus quam nō curauimus po
nere hic. Id eniꝫ quod diximus poteſt
innuere illam. Et hec eſt ſciētia ariſtotel᷑
de h̃ ſcilicet quo modo fiat appꝛehēſio
Qui autem preceſſerunt eum dixerunt
ꝙ neceſſe eſt continuationem eſſe inter
ſenſum et ſenſatum ad hoc vt fiat ſen/
ſio Et dixerunt ꝙ quia inconueniens ē
vt a viſu diſcedat foꝛma ⁊ extēdatur ad
oculum neceſſe eſt vt ſeperetur ab ocu
lo coꝛp⁹ ſubtile qđ ē radius ꝯtinuet᷑ cuꝫ
viſu. ⁊ h̃ mediante fit viſio. Hoc quidē
eſt inconueniens. Quomodo enim dila
tabitur oculus ad emittenda tot coꝛpo
ra que diſperguntur ſuper mediū mun
di. i. ſuper dimidiam ſperaꝫ celi Unde
quia quidam medicoꝛum viderunt hoc
eſſe abſurdum adīuenerunt alium mo
dum dicētes ꝙ in aere qui eſt ꝯtinuus
oculo fit impꝛeſſio pꝛopter exitum par/
ui radiȷ ob oculo ⁊ quia colligate ſūt ra
dius ⁊ aer fiunt ambo quaſi vnum qđ
citius q̃ꝫ in ictu oculi: ⁊ ſic coniuncti fiēt
vnum inſtrumentum videndi. Hoc aūt
oſtenditur multis modis eſſe inconueni
ens. Uno ꝙ ſi aer fuerit inſtrumentū vi
dēdi ſic vt ipſe faciat videri totiēs quo
tiens eſſent multi vidētes. opoꝛteret vt
qui eſſet inter tot debiles viſu confoꝛ/
taretur ad app̄hendēdum q̃ꝫuis radius
eius eſſet debilis ad conuertendum ae/
rem eo ꝙ iſti multi radiȷ qui eſſent colli
gati cum aere adiuuarent debilem mul/
tis radiȷs viſionem ſicut adiuuatur foꝛ/
titudo luminis candele. Si auteꝫ foꝛma
viſa nō apparet in aere, ſed in oculo ad
mediante aere contingit in eo: tunc qua
ſi eſt opus radium exire. Aer enim con/
tinuus eſt cum coꝛpoꝛe oculi: ⁊ res viſa
continua eſt aeri: ⁊ ideo opoꝛtet vt aer
afferat foꝛmam ſine radio. Secund⁹ ē
ꝙ falſificatur ſentētia de radio. Impoſ
ſibile eſt enim quin radius ſit vel acci/
dens: ⁊ tunc impoſſibile eſt illum mo/
ueri. vel coꝛpus: ⁊ ſequeretur ex hoc ſi/
militer impoſſibile. Si enim radius qui
exit ab oculo non remaneret continuus
cum oculo: et extenſus ſicut linea non
ageret in oculū. Si vero remaneret cō/
iunctus: opoꝛteret illum diſperdi et ap/
pꝛehendere rem diſperſam. Opoꝛtet. n.
eum eſſe vt lineam quam cum ventus
īpelleret vel intoꝛqueretur ad alia lo/
ca ⁊ tūc pꝛopter impulſionem vēti opoꝛ
reret videre id qđ non eſt oppoſitum ei
vel interrumperetur vento: ⁊ interrum
peretur eius continuatio: et ſic pꝛohi/
beretur viſio. Tertius eſt ꝙ ſi aliquid
deſcenderet ab oculo quod obuiaret
viſui id appꝛehenderet viſum non mi/
nus longe poſitium q̃ꝫ pꝛope poſitum
eodem modo. Obuians eniꝫ coequa/
tur obuiato. Et hoc non variatur pꝛo/
pter elongationem niſi poſuerimus id
opponi ſm̃ foꝛmam pyramidis ſicut di
ximus. Nec eſt poſſibile dici vt radi/
us offendat in aliq̄d eius quod elonga/
tur pꝛocul. Totum enim videt quod vi
det᷑: ⁊ etiā maius magis videt illud ſm̃
aliquādo diſpoſitionē. Hee igitur ſunt
cōpꝛehenſiones exterioꝛes que non cō/
pꝛehendūtur ab aliȷs: ſunt coloꝛes odo/
res ſapoꝛes ſoni et quod dicitur de ta/
ctu. Etiā mediantibus iſtis appꝛehendū
tur alia quiq̄ꝫ ſcilicet magnitudo et par
uitas: elongatio ⁊ pꝛopinquitas: et nu/
merus rerum ⁊ figura: ſicut eſt circulus
⁊ quadratura: ⁊ mot⁹ et qui es: ⁊ plus
creatur ī iſtis ſequentibus q̃ꝫ in illis in
dicibus.

¶ Dictio de ſēſib⁹ Interioꝛib⁹ Ca. iiij.

Senſus interiores

Scias ꝙ ſēſus Interiores q̄nq̈ ſūt .ſ.ſenſus cōis ⁊ vt⁹ imagiatiua: ⁊ fātaſia: ⁊ vt⁹ extiatiua. ⁊ vtus memorial'.

De ſenſu cōmuni

Senſus vo cōis ē ſenſus a quo oēs iſti q̄nq̈ deriuāt: ⁊ ad quē oīs eoꝝ ipreſſio renūciat ⁊ i quo oēs ꝯiūgunt: ⁊ ſic ſūt q̄ſi oēs ſint ſuggerētes ipȝ. Si.n.nihil eēt i nobis i quo ꝯiūgerent albedo ⁊ ſon⁹ neſcirem⁹ h̄ albū eē id cui⁹ ſonū audiuim⁹. Cōiūctōeȝ āt albedis ⁊ ſoni n̄ ꝯphēdit ocl'us nec aures.

De imagiatiua

Imagīatiua ē vt⁹ retētiua ei⁹ qd̄ ipreſſū fuit ſenſui cōi. Retinere āt aliō eſt q̈ recipe. Vn̄ aq̄ recipit formā ⁊ figurā: ſȝ n̄ retiet eas. Audit⁹ vo recipit ꝑ vtutē leuitatis ⁊ retinet ꝑ vtutē ſiccitatis. Si āt ꝯtigerit ipediri iteriorē ptē cerebri deſtruerent retentio fantaſie ſeq̄tur obliuio formaꝝ.

Eſtimatiua

Eſtimatiua vt⁹ ē appHēdere de ſēſato qd̄ n̄ ē ſenſatū: ſic ouis apphēdit inimicitias lupi. Hoc aūt nō fit ꝑ ocl'uȝ ſȝ ꝑ aliā vtutē q̄ ieſt brutis aīalib⁹ qd̄ ē itellect⁹ hoīs.

Memorialis virtus ē archa itētionum

Mēorial' vo ē ꝯſeruatrix haꝝ itentionū q̄s apphēdit eſtimatiua: ⁊ iō ē archa itētionū. ſic imagīatiua ꝯſeruatrix formaꝝ. ē archa formaꝝ.

Imagīatiua virtus ē ꝯſeruatio formarum

Et h̄ due .ſ. eſtiatiua ⁊ memorialis ſūt i poſterior' pte cerebri. Cōis vo ⁊ imagīatiua ſūt i āteriore pte cerebri.

Fantaſia

Fantaſia vo ē i medio cerebri. Cui⁹ ē mouere nō apphēdere. Perq̄rit enī nūc de his q̄ ſunt i archa formaꝝ: nūc de his q̄ ſūt in archa itētionū: qm̄ fixa ē inf eas ⁊ opat i his duab⁹ cōponēdo ⁊ diuidendo tm̄. Imagīat.n.aliqn̄ hoīeȝ cū duob⁹ capitib⁹ vl' aliq̄d cuius medietas ſit forma eq̄ ⁊ medietas forma hoīs ⁊ alia huiuſmōi. Nō ē āt ei⁹ adiueīre formā abſq̈ p̄cedēti exēplo: ſȝ ea q̄ diſiūcta ſūt i fātaſia ꝯiūgit ⁊ ꝯiūcta diſiūgit. Hec āt i hoīe ſolet vocari cogitatiua. Cogitatiua āt ſȝ vitatē ē rō: ſȝ fātaſia iſtrumētū ē cogitatōis. nō ꝙ ipa ſit cogitatiua. Sic ei apte ſunt cāe q̄b⁹ poſſit moueri ocl'us i ſua ꝯcauitate ad ptes diuerſas. Vt ꝑ h̄ expandat viſus ad iq̄rēdū ocl'uȝ ⁊ ꝑ nāȝ: ſimil'r aptate ſūt cāe q̄b⁹ acq̄rent itētōes q̄ ſūt repoſite i duab⁹ archis. Nā igit huius vtutis ē moueri: nec ceſſat. ēt i dormiēdo et de nā hȝ velocit moueri ad id qd̄ ē ſibi ꝯtēibile vl' pp ſilitudinē vl' pp ꝯtrarietatē vl' pp h̄ ꝙ iā erat ꝯiūctū ei caſualit qn̄ venit i fātaſiā: ⁊ ō nā hȝ formari ⁊ geſticulari. Qm̄.n. itellect⁹ diuidr' i ptes. h̄ aſſimilat arbori h̄nti ml'tos ramos. Sȝ qd̄ tu⁹ itellect⁹ ordīat gradati ipa aſſil'at reb⁹ arduis ⁊ ſcal'. Per hanc recordat hō oblitoꝝ. Hec.n. n̄ ceſſat ꝑq̄rer de formis que ſunt imaginatiua ⁊ mouetur de forma ad formam propinquam quouſq̈ offendit in formam propter quam apprehedit intētio oblita q̄ mediāte recordat ei⁹ qd̄ oblit⁹ fuerat. Cōpo āt illi⁹ forme ad p̄ntādū id qd̄ ē ꝓpīquū ⁊ pēdet ex eo eſt ſic cōpatio medij termī ad ꝯcl'onē: quo mediāte aptat hō recipere ꝯcl'onē. Hee ſunt igit vtutes exteriores ⁊ interiores ⁊ oēs iſte ſunt iſtrumenta: qm̄ virt⁹ motiua n̄ ē niſi ad inq̄rēdū qd̄ ꝑdeſt ⁊ ad repellēdū qd̄ obeſt. Apphēdētes vo nō ſunt niſi exploratores inq̄rentes q̄d defuerit. Et imagīatiua ⁊ memorial' ſunt ad retinēdū ea q̄ referunt: Fātaſia vo ē ad rep̄ſentādū ea poſtq̈ abſētata fuerit. Neceſſe ē igit eē aliq̈ radicē cui⁹ h̄ oīa ſunt inſtr̄m ⁊ i q̄ ꝯiūgant ⁊ cui ſunt ſubiecta ⁊ ꝑ quā h̄nt eē.

Aīa ē iſtrumētū ſenſuum

Et h̄ radix dr' aīa q̄ nō ē corp⁹. Eſt.n. mēbrū corꝑis ⁊ ē inſtr̄uȝ aptatū pp itētionē aīe ad quā recurrit. Igit neceſſe ē eē aīa cuius ſunt inſtr̄m he vtutes ⁊ h̄ mēbra

¶ Dictio De aīa hūana Capitulū q̄ntū.

Cū ꝯmixtio elemētoꝝ fuerit pulchrioris ⁊ ꝑfectōris eq̄litatis q̄ nihil poſſit iueniri ſubtili⁹ ⁊ pulchrius ſic eſt ſꝑma hoīs cuius maturitas venit in corp⁹ hoīs ex cibis q̄ ſunt ſubtiliores cibis aīalū ⁊ cibis vegetabiliū ⁊ ex virtutib⁹ ⁊ minerijs q̄ ſūt pulchriores virtu-

tibus ⁊ minerijs animalium tūc fiet ap
ta ad recipiendum a datore formarum
formam pulchriorē formis: que eſt ani
ma hominis. Huius vero anime huma
ne due ſunt virtutes vna operans ⁊ al-
Uirtus ſciēs duplex .ſ. ſpeculatiua ⁊ actiua
tera ſciens Uirtus vero ſciens diuidi-
tur iu virtutez ſpeculatiuā ſicut eſt hec
ſcientia ꝙ deus vnus eſt ⁊ mundus ce-
pit: ⁊ in actiuam per quam acquirimus
ſcientiam alligatam noſtris operibus
ſicut ſcientia . ꝙ quia iniuria turpis eſt
ideo non eſt facienda . Et hec actiua ali
quando eſt vniuerſalis ſicut hec quam
diximus : aliqñ ſingularis ſicut hᵒ ꝙ dr̄
ꝙ petro non debet fieri iniuria. Uirtus
vero operans habet permutationē vir
tutis ſcientis que eſt ſpeculatiua alliga
ta operi. Et hec operatiua vocatur intel
lectus alicuius. Dicitur autez intelletus
ſed equiuoce . Non enim per illam fit
apprehenſio ſed motus tantuz ſm intel
lectus diſcernit. Sicut enim virtus mo
tiua animalis non eſt niſi ad acquiren
dum vel fugiendū: ſic etiam virtus ope
rans eſt in homine: ſed eius inquiſitio ī
tellectualis eſt ſcilicet de hoc ꝙ eſt bo-
num rectum vtile fine: q̄uis ſtatim ſit
moleſtū adeo ꝙ voluntas animalia fu-
Aīa humana hꝫ duas facies
giat ad ipſo . Anima vero humana ha-
bet duas facies: vnam ad partem ſupe
riorē q̄ eſt vaſtitas ſupior eo ꝙ ab illa
acq̄rit ſcīas. Nec habet aīa virtutē ſpe
culatiuam niſi reſpectu illius partis cu
ius debitum erat vt ſemper reciperet:
Et aliam faciem ad partem inferiorem
ſcilicet ad regendum corpus . Et virtu-
tem actiuaz non habet niſi propter hoc
Non poteſt autem exponi quid ſit vir-
tus intellectualis humana niſi dicatur
certitudo apprehenſionum ⁊ diuiſionū
earū: vt manifeſtetur per hoc ꝙ illa vir
tus non eſt exiens ab eis nec eſt addēs
eis. Dicam igitur quod iam predictū ē
ſcilicet ꝙ apprenſio non eſt niſi ꝑceptio

forme apprehenſi. Hec autez perceptio
fit ſm ordines quorum primus eſt ap-
prehenſio viſus qui apprehendit homi
nem. Uerbi gratia: non expoliatum: ſed
apprehendit cum eo colorem propriuz
et ſitum proprium et menſuram pro-
priā: que lꝫ ñ eēt ipſa eadē: ille tñ eēt hō
Ne enī ille eſt hō ꝑꝑ hoc. quoniam hec
accidentia ſunt extranea homini . non
eſt autem viſui virtus expoliādi huma
nitatem ab his que extrinſecus aduenі-
unt ⁊ extranea ſunt. Deīde ex hoc adue
nit forma in fantaſia coequalis forme
in ſe ſm ſitum ⁊ menſuram ⁊ colorem:
nullo modo expoliata ab accidentibus
Nec differt hec fantaſia a viſione niſi in
vno. ſ. ꝙ ſi corpᵒ viſū deſineret eſſe vel
abſentaretur . deſtrueret̄ quoqꝫ forma
viſa ſed q̄uis deſtrueretur res viſa nō
tamē deſtrueretur forma eius remanēs
in fantaſia ſcilicet in virtute que voca-
tur imaginatiua. Et ideo aliq̄tulum ſe-
paratur hic a materia: quoniam non in-
diget eius eſſe vel preſentia eius . Sed
quia forma conſimilis ſm ſitum eius ⁊
ſm menſuram ⁊ paruitatem ⁊ magnitu
dinem eius venit in illa: idcirco non po
tuit venire niſi inſtrumentum corpora
le eo ꝙ partes rei naturali mēſura ⁊ ex
tremitatibus non deprehenduntur niſi
in corpore: ſicut forma non deprehendi
tur niſi in ſpeculo: quod ē corpus . Hee
igitur due virtutes corporales ſūt. Eſti- Eſtimatiua virtus quid agat
matiua eſt virtus qua apprehenditur ī-
tētio de ſenſibilibus ſicut inimicitie cati
aduerſus mures: ⁊ lupi aduerſus oues
⁊ amor ouis circa agnum filium ſuum.
Hec igitur etiam pendet ex materia eo
ꝙ ſi ponatur ñ eē apprehenſio forme lu
pi ſenſibilis: non intelligeretur eſſe ap-
prehenſio huiuſmodi. Unde etiam hec
eſt corporalis quia pendet ex rebus ex-
traneis a virtute deprehenſi que ſunt
ad alind ſupra quiditatem eius non ab

ſtracta ab ipſo. Conſtat autem nos apprehendere humanitatem per diffinitionem eius ꝛ veritatem ſic vt nihil extremum apprehendimus cum ea. Quare etiam ſi non apprehenderemus per ſe non videremus de homine ꝙ menſura ꝛ ſitus ꝛ color eſſent extranea ꝛ accidentia q̃ꝫtum ad ipſum eſſe quia non ſunt de quidditate eius. In nobis igitur eſt virtus apprehendens quidditatem nec cum his accidentibus ſed nudatam ab omni re niſi ab humanitate. Et apprehendimus nigredinem abſolute nudatam ab omni re niſi a nigredine. Similiter de ceteris intentionibus. Et hec virtus vocatur intellectus. Hec autem nudata ꝛ abſtracta fantaſia non valet apprehendere. Non poſſumus imaginari hominem niſi ſm ꝙ eſt prope vel procul a nobis: ſm menſuram aliq̃ꝫ paruitatis vel magnitudinis: ſedentem vel ſtantem: nudum vel indutum: que oīa extranea ſunt a q̃dditate hominis. Igitur hec apprehenſio non eſt imaginationi nec viſui: ꝛ tamen eſt. Igitur ipſa eſt alterius virtutis. ꝛ ipſa eſt que queritur que vocatur intellectus. Hec virtus eſt qua apprehendit homo ſcientias ignotorū mediante medio termino in credulitatibus: ꝛ mediante deſcriptione ꝛ diffinitione in imaginationibus. Sed apprehenſiones eius ſunt vniuerſales eo ꝙ ſunt abſtracte. Igitur comparatio eius ad vnumquodq̧ ſingularium intentionis vnde eſt. Non eſt autem hec virtus in ceteris animalibus. vnde omnes alie ſpēs animalium ſunt eiuſdem curſus in ſuis motibus: nec animaduertunt igenia ad euadendum id ad quod inducuntur: nec eſt eis niſi q̃ꝫtum opus eſt eis. Ipſis enī eſt propria natura animaduertendi ꝛ obſequendi Igitur proprietas: hominis in qua non conueniūt ei alia animalia: eſt intellectus ꝛ credulitas de vniuerſalibus Cuius eſt inuenire ignotum per notum: ꝛ artes ꝛ artificia ꝛ cetera ab his. Et hee due virtutes cum ceteris virtutibus ſunt vni anime ſicut predictum eſt. Deinde dicemus. ꝙ virtus intelligibilis habet ordines ꝛ ſꝫ eos habet diuerſa nomina. Primus ordo eſt. Nihil ad huc de intelligibilibus habetur preſens in effectu niſi tantum aptitudo recipiendi ſicut in puero que vocatur intellectus malus ꝛ intellectus in potentia. Deinde apparent in ea due ſpecies formarum intelligibilium. Una eſt eorūꝫ que ſunt prima ꝛ vera ad que inducit eum natura eius vt imprimatur eis ſine inquiſitione: Secunda eſt maximarum quas recipit auditus ſine ſpeculatione ſicut iam oſtendimus Maximarum autem que magis neceſſarie ſūt in ſcientijs ꝛ operibus ille ſunt manifeſtiores. Et cum hoc fuerit vocabitur intellectus in habitu: ſcilicet quia iam potens eſt acquirere intelligibilia per ſpeculationem ſi voluerit. Deinde cum aliqua de intellectis ſpeculatiuis acquireretur in ea tunc ſi acquiritur ea meditando vocatur intellectus in effectu. Tunc enī eſt quaſi ſapiens oblitus cogniti ſꝫ potens ſcire cum voluerit. Si autēꝫ forma ſciti fuerit preſens in ſuo intellectu ſine inquiſitione ꝛ meditatione vocatur illa forma intellectus agentis. Sed hee apprehenſiones non poſſunt apprehendi niſi inſtrumento corporali. Apprehēſor autem horum intellectorum vniuerſalium eſt anima que eſt ſubſtantia exiſtens per ſe: que non eſt corpus nec impreſſa in corpore nec perit pereunte corpori ſed remanet viuens in perpetuum vel leta vel triſtis. Qd̃ autem abſq̧ corpore fiat apprehenſio intelligi ſignificatur .x. rebus que ſunt fortiſſima ſigna:

Aia rōnalis qd ſit Apphēſio ſit ſine corpore.

quõꝛũ.vij. ſunt ſigna q̃ precedũt: ꝛ tria
ſunt probationes neceſſarie. ⸿ Primũ
eſt ꝙ ſenſus apprehendentes cum in-
ſtrumento corporali cum inſtrumento
acciderit aliquod nocumentum vel nõ
apprehenderit vel debilitatur eoꝝ ap
ꝓhẽſio ꝛ errãt in illo. ⸿ Scõꝫ eſt ꝙ ſen
ſus non apprehendunt inſtrumenta ſua
q̃re viſus non apprehendit ſe nec inſtru
mentum ſuum. ⸿ Tertium eſt ꝙ ſi eẽt
in eo qualitas aliqua non apprehende-
ret eam. Nunq̃ꝫ enim apprehendit. ni-
ſi ꝙ eſt preter ſe intantum materia ſic
ca eſſet complexionis cum fuerit fir-
ma in corpore totaliter ſicut ethica non
apprehendet calorem ſuum virtute ſui
tactus. ⸿ Quartum ꝙ non apprehen-
dit ſe ipſum eſtimatio ſi vellet eſtima-
re ſe ipſum ſcilicet eſtimationem. Hoc
non eſſet ei poſſibile. ⸿ Quintum eſt
ꝙ cum apprehendit aliquid forti nõ po
teſt ſtatim apꝑhendeꝛ debile poſt illud
niſi poſt aliq̃ꝫtulum temporis. Non eni
auditur ſonus debilis ſtatim poſt ma-
ximuꝫ tonitruuꝫ: nec color debilis poſt
clariſſimum niſi poſt aliquantuluꝫ tem
poris nec apprehenditur tenuis dulce-
do poſt fortem dulcedinem propter in-
fectionem corporis ab illo forti appre-
henſo. ⸿ Sextum eſt ꝙ ſi fortiter ap-
prehenſum ſubito ſuperuenerit leditur
inſtrumentum vel deſtruitur. Leditur
enim oculus a fortitudine radij. Et ledi-
tur auditus ſonitu vehementi. ⸿ Se-
ptimum eſt ꝙ virtutes corporales debi
litantur poſt annos. xl. cum debilitatur
complexio corporis. Hoc autem totum
fit econuerſo in virtute ĩtelligibili: quo
niam apprehendit ſe ipſum: ꝛ appre-
hendit apprehenſionem ſuam: ꝛ appre-
hendit id quod ponit in fieri eius ſcili-
cet cor ꝛ cerebrum. et apprehendit debi
le poſt forte: ꝛ occultum poſt manife-

Virtutes corporales debilitatur poſt annos xl.

ſtum ꝛ confortatur poſt. xl. annos in
pleriſq̃ꝫ. Si quis autem dixerit ꝙ vir-
tus etiam intelligibilis impeditur ab ap
prehendendo propter infirmitateꝫ que
eſt in complexione corporis: dicetur ꝙ
impedimentum eius cum impeditur ei
us inſtrumentum vnde ſignificat ꝙ ip-
ſum non habeat actionem in ſe ipſum:
ſed poteſt concedi ꝙ inſtrumentuꝫ agit
in ea duobus modis. Uno quia cum le-
ditur inſtrumentum occupatur anima
circa cauſam eius: ꝛ retrahetur a parte
intelligibilium. Anima enim cum occu-
patur a timore nõ apprehendit delecta
tionem: nec cum occupatur ab ira ap-
prehendit dolorem. Cum vero occupa
ta fuerit circa aliquam ſententiam in-
telligibilem: tunc in hora occupationis
illius non apprehendit aliquid aliud.
Cum igitur occupatur circa vnum re-
trahitur ab alio. Ueriſimile igitur eſt ꝙ
occupetur circa debilitatem inſtrumen
ti: eo ꝙ neceſſe ẽ id cauſari. Alio modo
quia aliquando virtus intelligibilis in
principio egerit inſtrumento corporali
Deinde poteſt adimplere ſuam actionẽ
poſt ipſum. ſicut qui iturus. ad aliquaꝫ
terram eget vehiculo: ſed cũ peruenerit
non eget eo igitur ſi aliqua eſt eius ac-
tio abſq̃ꝫ inſtrumento: illa ſignificat ꝙ
agit per ſeipſum. Unde licet nulle actio
nes eius impediantur propter leſionem
inſtrumenti: tamen poteſt concedi hoc
cõtingere propter has duas cauſas. Igi
tur non habuit ille rationem opponen-
di hec. ⸿ Octauum eſt demonſtratio
de hoc ꝙ ſcientia abſtracta vniuerſaliꝛ
nõ poteſt eſſe vt exiſtat ĩ corpore. Om
ne enim corpus diuiſibile eſt. Quod
vero non eſt diuiſibile non exiſtit in re
diuiſibili. Scientia autem non eſt di-
uiſibiľ igitur non exiſtit in corpore. Iſ-
tis quidem opinionibus nemo poteſt

Scĩa nõ põt eẽ ĩ corpore

contradicere. Quod autē corpus ſit indiui
ſibile vt athomus iam deſtructum eſt.
Scīa d̄ vno n̄ diuiditur
Scīa igiť non exiſtit in eo: ſed ſi exiſtit ī
corpore diuiſibili tunc diffundiť in il/
lud ſicut calor ⁊ color ⁊ cū diuidiť illud
corpus diuidiť ēt ſcīa cum eo Scīa ve/
ro vna de vno ſcito non diuidiť. Non
eſt in eo vnum ⁊ aliud vllo mō. Igitur
impoſſiblle ē ipm̄ eſſe in corpore. Si q̇s
ȧt oppoſuerit dicens cur dixiſti ꝙ vna
ſcīa non diuidiť: reſpondebiť ei ꝙ ſcīa
intelligibilis expoliata vel eſt ſcīa ī qua
n̄ pōt putari eē multitudo vel receptibi
litas diuiſionis ſicut eſt ſcīa de eſſe ſim/
pliciter ⁊ ſcīa de vnitate tantum ⁊ q̄r in
hoc ſcito nō eſt aliud ⁊ aliū nec igiť in
ſcīa eius qm̄ ſcīa exēplum eſt coequa/
le ſcito. Uel eſt ſcīa in qua putatur eſſe
multitudo. ſicut eſt ſcīa de denario ⁊ ſci
entia de homine qui conſtat ex animali
⁊ rationali qđ eſt genus eius ⁊ differen
tia fortaſſis enim putauit quis ꝙ ī ſcīa
de dēario ſūt ptes eo ꝙ denari⁹ hꝫ ptes
Sꝫ h̄ eſt incōueniēs. Denarius. n. īq̄ꝫtū
dēari⁹ ē nō hꝫ ptē: qm̄ ꝙ īfra denariū ē
denarius nō eſt. Non enim eſt ſic aqua
que cum diuidiť vna queqꝫ pars eius
aqua eſt: ſed eſt ſicut caput. verbi gratia
Qđ vnū eſt oī hoī non habens partes
cui⁹ tn̄ partes ſunt caro ⁊ os ⁊ ſanguis
quorꝫ nullum eſt caput ⁊ ſic caro pars
eius eſt ⁊ eſt diuiſibilis. Caput aūt inq̄ꝫ
tum caput eſt diuiſibile non eſt. Omne
vero ſcitū niſi vnum fuerit ſm̄ hūc mo
dum diuiſionis non erit vnū ſcitum: ho
mo etiam vnum ſcitum eſt. Ipſe enim
inquātum homo eſt vnum quidem eſt
⁊ vna forma eius propter eius vnitatē
ipſe intelligitur vnus homo eſt: Eſt igi/
tur vnum non recipiens diuiſionē. Ue/
rumtamen inducemus ad h̄ probatio/
nem cōmunem ad oſtendēdum impoſ/
ſibile eſſe ſciam diuidi qm̄ ſi ſcīa diuide
retur in corpore propter diuiſionē cor/
poris: tunc vna ſuarū partium eſſet vel
diuerſa a toto vel non diuerſa. Si autē
in aliquo non eſſet diuerſa a toto: tunc
pars omnino eſſet ſicut totū: quod eſt
inconueniens: quia tunc non eſſet pars
Si vero eēt diuerſa: tūc neceſſario vel
eſſet diuerſa vt ſpēs a ſpecie ſicut figu/
ra diuerſa eſt a colore: Et hoc ibi incon
ueniens eſt qm̄ figura non eſt intra co/
Figura n̄ ē ītra colorē
lorem cum omnis pars ſit inter ſuū to
tum: vel licet ſit exiſtens ītra ipm̄ eſſet
diuerſa ſicut aīal diuiſum eſt ab homi/
ne que ē diuerſitas generis a ſpē q̄uis
genus eſt inter ſpeciem vel eſſet diuer/
ſa ſicut vnum diuiſum ē a decem. Fal/
ſum eſt aūt ꝙ ſit diuerſa ſicut genus a
ſpē: h̄. n. induceret ꝙ ſcīa de animali eēt
in vna parte ⁊ ſcīa de rōnali ī alia par/
te Et quia ſcīa de neutro eorum cōſiſte
ret tota ſcīa de homine tunc ſcīa nulla
haberetur de hoīe. Ad h̄ ēt ſi ponerem⁹
viam duarum partium ſurſum. Uerbi
gratia ⁊ aliam deorſum tunc ſcīa de ge
nere cui illarum appropriabitur cū vna
illarum meruerit eſſe ſubiectū generis
⁊ alia ſubiectum differentie: Ad h̄ etiā
q̄uis componatť hō ex aīali rōnali: n̄ tn̄
cōponitur animal ex rebus tendentib⁹
in infinitum ſed prouenīētibus ad vnū
primū. Alioquin ſequeretur ꝙ nil poſ/
ſet ſciri niſi poſt ſcientias infinitas. Et
hoc eſſet impoſſibile. Si autem eſſet di/
uerſa inquantitate ſicut vnum ad. x. tūc
neceſſe eſſet vt pars illa vel eſſet ſcien/
tia vel non. Si autem non eſſet ſcientia:
ſequeretur tunc ꝙ ſcientia eſſet ex par/
tib⁹ que non ſunt ſcientie: quod idem
eſſet quaſi ex partibus que ſunt figure
proueniret nigredo. quod eſt īpoſſibile.
Si autem eſſet ſcientia: tunc ſcitum ei⁹
vel eſſet ſuum ſcitum totius ⁊ ſic ſeque
retur pars toti: vel eſſet aliud ſcitum ⁊
ſequeretur inconueniens ꝙ ſcientia to/
tius ſciti eſſet preter ſcientiam partium

et ſic non prouenit ex ſcientia de figura
⁊ nigredine. ſcientia de menſura: ꝗuis
ſit ſcientie partium totius ſciti. Jam er-
go poſuimus verbum de ſcito ꝙ nō ha-
bet partem: ex quo ſignificet ꝙ ſcientiā
diuidi impoſſibile eſt. ¶ Nonum pro-
batio eſt de hoc ꝙ intellectum abſtra-
ctum qui ſit in anima hominis ſicut pre
dictum eſt abſtractum a ſitu ⁊ menſura
neceſſe eſt vt eius abſtractio vel ſit re-
ſpectu eius in quo ſit ſcilicet anime vel
reſpectu eius a quo venit. Homo enim
non oſtendit in diffinitionem hominis
vel eius veritatem nec apprehendit in
ſuo intellectu niſi de homine ſingulari
qui habet menſuram ⁊ ſitum propriuꝫ:
Sed intellectus abſtrahit eum a menſu
ra ⁊ ſitu ⁊ ſic remanet abſtractus a men
ſura ⁊ ſitu: quoniam id in quo ſit ſepa-
rat illuꝫ a ſitu ⁊ ab his hmōi. Alioquin
quicquid exiſtit in habente ſcitum ⁊ mē
ſuram propter id etiam habet menſurā
⁊ ſitum ſine dubio. ¶ Decimum eſt ꝙ
id quod ponunt inſtrumentum intelle-
ctꝰ vt cor ⁊ cerebrū ītellectꝰ pōt illud ap
prehēdere. Sed cū apprehendit nihil ali
ud eſt apprehēſio eius ꝗꝫ acquiſitio for-
me. Hoc enim intelligitur de omni ap-
prehenſione. forma vero acquiſita ne-
ceſſe eſt vt ſit vel ipſa eadem forma in-
ſtrumenti que preſens eſt vel alia nu-
mero ab ea ſed conſimilis. Falſum eſt
autem vt ſit ipſamet forma inſtrumen-
ti. Quod enim ipſa ſemper eſt in inſtru
mento. oporteret tūc vt ſemper eſſet ap
prehendens inſtrumentū. Non eſt au-
tem ſic. Aliquando enim non recorda-
tur inſtrumenti. aliquando pretermit-
tit illud pretermiſione āt ꝙ ſemper pre
ſens eſt impoſſibile eſt. Si vero fuerit
aliqua numero ab ea vel ſubſiſtet in ip
ſa eadem virtute ⁊ non in corpore ſcili-
cet inſtrumento ex quo ſignificabitur

ꝙ ſit exiſtens per ſe ⁊ non in corpore:
vel ſubſiſtet etiam ſimul in corpore ita
ꝙ hec forma aliqua numero ſimul ſit ī
ipſa eadem virtute ⁊ in corpore ꝙ eſt in
ſtrumentum. ⁊ eſt tale quale eſt corpus
quod eſt inſtrumentum. Et ſequetur ex
hoc ꝙ due forme conſimiles coniungā-
tur in vno corpore qđ eſt incōueniens ſi
cut coniungerentur due nigredines in
eodem ſubiecto. Jam autem oſtendi-
mus ꝙ dualitas non ſit niſi propter di-
ſtractionem. Hec autem non eſt diſtra-
ctio Unde ſi nullum accidens dicitur de
vna earum ꝙ non dicetur de alia: tunc
vna eſt alia ⁊ eſt idemptitas inter eas.
Oſtenſum eſt igitur illud eſſe inconue-
niens ¶ Significatio. xj. Jam premiſi-
mus ꝙ omnis virtus corporalis nō eſt
niſi virtus ſuꝑ rem finitam: ſed virtus
ſuper rem infinitam non eſt in corpore:
virtus vero intelligibilis eſt virtus ſu-
per formas intelligibiles corporales ⁊
ceteras qui infinite ſunt. quoniam id
quod poteſt apprehendere intellectus
de numero ⁊ de intellectis oībus infini-
tum eſt. Impoſſibile ē igitur vt hec vir-
tus ſit corporalis. Ad demonſtandum — *Aīa'n̄ pit cū corꝑe ſꝫ incipit cū corꝑe*
autem ꝙ anima non perit cum pereun-
to corpore adijciemus etiam ꝙ ipſa inci
pit cum corpore. Si enim anima eſſet
ante corpus tunc vel eſſent multe ani-
me vel vna. Falſum autem eſt ꝙ ſint
multe. Multitudo enim non eſt niſi ꝓ
pter diuerſitatem ⁊ alietatem que ſit ex
ac idētalibꝰ. Interim autem dum non
ſunt materie que accidūt eis ex quibus
prouenit diuerſitas tunc non poteſt in-
telligi inter eas diuerſitates. Si autem
fuerit vna hoc etiam impoſſibile ē. quo
niam in corporibus multe ſunt. vna au
tem nō ſit multa nec multa vna niſi ha
beat ſpatium ⁊ menſuram ad hoc vt ali
quando continuentur ⁊ aliquando ſe

Q̄ diuerſe ſunt aie ĩ diuerſis corpibus

perentur. Q̄ autem multe ſint in corporibus: ſignificatur per hoc ꝙ aliquando non quicquid ſcit ioannes ſcit petrus. Si autem anime eorum eſſent vna tūc idem non eſſet eidem anime cognitum ꝛ ignoratū. Dicemus ergo ꝙ q̄uis ipſe fiant cum corporibus. non tamen fiunt propter corpus. predictum eſt enim ꝙ corpus non poteſt eſſe cauſa fiendi aliquid de nihilo vel multo minus fiendi id quod non eſt corpus. Cauſa autem earum eſt dator formarum que eſt ſubſtātia ītelligibilis eterna. Remanet autem cauſatum remanente ſua cauſa: Ille autem ſubſtantie ſemper permanent. Si quis autem oppoſuerit ꝙ ſicut ad incipiendum eſſe eguit corpore. ſimiliter ad remanendum eget corpore. Dicetur ꝙ non eget corpore niſi hac conditione vt incipiat eſſe non cauſa. Corpus enim eſt ſicut rete per quod noīatur de cauſa: hic cauſatum. Poſtq̄ autem venitur ad eſſe mediante rete: tunc nō eſt opus vt rete remaneat. Modus autem ꝙ corpus eſt conditio anime ꝛ non cauſa. hoc eſt: ꝙ ſi a cauſa veniret anima tūc anima eſſet vna vel due vel infinite in vno quoq; momento. Hoc autem totum impoſſibile eſt quoniam vnus non eſt dignior alio numero q̄ntum ad hoc. Nec eſt electio inter numeros. Si autem cauſa eſſet vna tantum: non eſt autem proprietas ei cauſare vnum tantum: quoniam eque poſſibile eſt ſecundā fieri ab ea ſicut ꝛ primam. Poſtquā igitur non eſt poſſibilius id quod eſt q̄ id quod non eſt: tunc remanſit firmum animam non eſſe ante q̄ aptetur ſperma ad hoc vt fiat inſtrumento anime circa quod occupetur. Unde factum eſt dignius eam eſſe q̄ non eſſe: ꝛ eſt proprius numerus earum ſꝫ numerum ſpermatum aptatorum in numeris corporibus. Et hoc eſt condicio incipiendi eſſe quia potiꝰ eſt eſſe q̄ non eſſe: ꝛ poſt eſſe remanet cum ſua cauſa non propter corpus quod fuit conditio eius.

Deꝰ ē anime dator

Probatio autem ad deſtruendum ſententiam eorum qui dicunt animas intrare alia corpora. hoc eſt ꝙ anima cum dimittit regere corpus propter deſtructionem complexionis ꝛ impoſſibilitatem recipiendi regimen neceſſe eſt vt vel occupetur circa regimen lapidis vel ligni ꝛ eiꝰ quod non eſt aptum recipere regimen: ꝛ ſic eſt ei anima quod ē impoſſibile Uel vt occupetur circa regimen ſpermatis quod aptatum eſt recipere regimen ſcilicet ſperma hominis vel animalis ſicut quidam putauerunt quod eſt īconueniēs. Omne enim ſperma quod aptum eſt recipere animam meretur aduentum anime a ſubſtantia intelligibili, que eſt principium animabus merito quidem naturali non caſu vel electione Sequeretur enim tunc ꝙ aliquando due anime conueniūt ī vno corpore: quod eſt inconueniens. Aptitudo enim ſpermatis ad recipiendum lumen anime a datore animarum talis ē quaſi aptitudo corporis ad recipiendū lumen ſolis cum non eſt interpoſitum. Si autem nihil eſt interpoſitum et fuerit ibi candela preſens tunc candela ꝛ ſol lucebunt ſimul: nec prohibebitur lumen ſolis propter lumen candele. Similiter non prohibebitur ſperma aptū ad recipiendum animam a principio ſuo q̄uis aliqua anima ſit in mundo non occupata circa corpus. Tunc enim ſequeretur duas animas coniungi ī vno corpore. Nullus autem hominum eſt qui non recipiat ſe habere vnam animam. Igitur anime de ſuis corporibus egreſſas ad alia tranſire corpora inconueniens eſt.

Aie ñ ītrāt alia corpa

¶ Tractatus quintus de eo ꝙ fluit anima ab intelligentia agente Cap̄.j.

NOn eſt dubium ꝙ conſideratio de intelligentia agente pertineat ad tractatum diuinorum.in quo predictū eſt ꝙ intelligentia eſt ⁊ q̄ ē eius proprietas. Hic autem non conſideramus de ea ſm ꝙ ipſa modo eſt: ſed ſm ꝙ imprimit in animas. Nec eſt hic conſideratio ſm ꝙ imprimit in animas ſed ſm ꝙ anima imprimitur per eam. Dicamꝰ ergo in hoc tractatu quomodo anima ſignificat eſſe intelligentiam agentem: demum quomodo fluit ſcientia in anima ab ipſa. Deinde quomodo beatificatur anima per eam poſt mortē: et de īde quō punit̄ aīa que ſeparatur ab ip̄a prauis moribus. Deinde de cauſa vere viſionis. Deinde de cauſa falſe viſionis Deinde de cauſa eius ꝙ anima apprehendit ſcientiam occultorum per applicationem ſui cum ſeculo ſcientiare. Deinde de cauſa preſentandi ⁊ creandi in vigilando formas que non habent eſſe extra. Et deinde de intentione prophete ⁊ miraculorum: ⁊ de ordine eorum. Et deinde ꝙ prophete ſunt ⁊ quomodo opus eſt eis hec ſunt decem.

¶ Anima ſignificat eſſe intelligentiam agentem Capitulū ſcd̄um.

PRimum eſt quomodo anima ſignificat eſſe intelligentiam agentem. Anima humana eſt ſciens intellectorum abſtractorum ⁊ intentionū vniuerſalium in principio puericie ſed in potentiam: poſt vero fit ſciens in effectu. Omne autem quod exit de potentia ad effectum eget cauſa qua trahatur ad effectum: Hec igitur anima eget cauſa. Impoſſibile eſt vt iſta cauſa ſit corpus. Corpus enim non poteſt eſſe cauſa eius ꝙ non eſt in corpore ſicut predictum eſt: ſcientie vero intelligibiles cōſtituuntur per animam que non eſt corpus nec eſt impreſſa corpori. quoniam non intrat locum nec terminum ad hoc vt inueniatur ei aliud corpus vel opponatur ei ⁊ agat in illud. Igitur cauſa eius eſt ſubſtantia nuda a materia ꝙ intelligitur de intelligentia agēte: Senſus enim de intelligentia non eſt niſi ꝙ eſt nuda. ſenſus vero de agēte eſt quia ſemper eſt agens in animas inceſſanter et hoc omnino eſt de numero ſubſtantiarum intelligibilium de quibus iam certificatum eſt in tractatu diuinorum. que autem dignior eſt ex omnibus illis vt hoc attribuitur ei: eſt intelligentia que eſt vltima.x.intelligentiarum. Lex etiam manifeſte docet ꝙ he cognitiones non fiūt in hominibus ⁊ prophetis niſi mediantibus angelis.

Corpꝰ ñ pōt eē cā eiꝰ qꝺ ñ ē i corpore

¶ In aīa fiunt ītellectꝰ abſtracti. c.iij.

SEcundum eſt quomodo fiunt in anima intellectus abſtracti. ⁊ intentiones vniuerſales. quoniam imaginata ſenſibilia niſi preſententur in fantaſia non proueniunt ex eis intentiones vniuerſales abſtracte. Sed ille in principio puericie ſunt quaſi forme tenebroſe. Cum vero completa fuerit aptitudo anime irradiat lumen intelligentie agētis ſuper formas preſentes in fantaſia. Et proueniunt ex eis in animam vniuerſalia abſtracta ſic ꝙ ex forma petri apprehendit hominem vniuerſalem: ⁊ ex hac arbore arborem et idem de ceteris. Similiter ſicut ex formis coloratorum cuȝ ſol irradiat ſuper eam contingit exēpla in ſanis viſibus Sol igitur exemplū eſt intelligentie agētis ⁊ exemplum prudentie anime eſt virtus viſionum. Imaginatorum autem in fantaſia exemplū

Sol ē exemplū intelligē tie agentis

ſunt ſenſibilia que in tenebris ſunt ſenſibilia ⁊ viſibilia in potentia. oculus autem in tenebris videns eſt in potentia nec erit ad effectum niſi per cauſam ſcilicet irradiationem ſolis. Similiter et ibi. Interim eſſet duꝫ eradiauit hoc lumen virtus intelligibilis diſcernit inter formas receptas in fantaſia accidentale ab eſſentiale: ⁊ diſcernet ipſum eſſe rē a rebus extraneis ⁊ expoliatuꝫ ab extraneis q̄ nō ſūt eſſentialia recipit. Et ſic expoliatum eſt vniuerſale poſtq̄ꝫ intellectus euacuauerit eius ſingularitatem remouendo ea per que ſit ſingulare ſcilicet accidentalia que ſunt preter eſſentiā. Unde remanet ſic vt eius compoſitio ad omnia ſingularia eius ſit vna et eadem.

¶ De felicitate anime Capitulū.iiij.

Tertium eſt de felicitate cum anima fortunata fuerit propter aptitudinem recipiendi refuſionem ab intelligentia agente ⁊ confidenter letatur ꝓpter coherentiam ſui cum illa inſolubilis eſt: ſuperſedet a negocio regendi corpus ⁊ ab his que conueniunt ſenſibus vnde tamen ceſſat corpus retrahere eaꝫ ⁊ impedire ⁊ prohibere a perfectione coherendi cum ea. Cum autem liberatur ab occupatione corpus per mortem remouetur velamen ⁊ prohibens ⁊ dat ſemper coherentia quoniam anima permanet ſemper ⁊ intelligentia agens permanet ſemper ⁊ infuſio ex parte eius ē largiſſima quoniam hoc eſt ſibi ex ſe. Anima vero apta eſt ex ſe ipſa ad recipiendum ab illa cum non eſt quod prohibeat. Nihil eſt enim quod prohibeat cum preſentialiter coheret. Unde quia anima eget corpore ⁊ ſenſibus in principio. ad hoc vt illis mediantibus acquirat imaginata ⁊ deinde ab imaginatis colligat abſtracta vniuerſalia ⁊ acquirat eam mediantibus illis: non eniꝫ in principio poteſt apprehendere intellecta niſi mediantibus illis ſenſibus: Idcirco ſenſus vtilis eſt in principio ſicut rete ⁊ equitatura que perducunt ad id quod intenditur: ſed poſtq̄ꝫ peruenire ad id quod intenditur tempore que fuerant auxilia perueniēdi fiunt poſtea impedimēta adeo ꝙ lucem reputat liberari ab eis quoniaꝫ ſunt impedimenta ne facile fiat quod intendit agere ⁊ retardatur a perueniendo ⁊ impediūt ab eo quod intenditur. Similiter ⁊ hic. Hec autem felicitas anime non eſt niſi quia delectatio eius adeo magna eſt ꝙ non poteſt dici. Nec eſt delectatio niſi propter hoc quod diximus ſcilicet ꝙ delectatio nihil eſt aliud niſi cum vna que

Delectatio q̄d ſit

q̄ꝫ virtus apprehendit id quod ad iudicatum eſt ſue nature ſine impedimento Proprietas vero neceſſe anime eſt cognoſcere ⁊ ſcire certitudines rerum ſm ꝙ ſunt. Hec autem intellecta nullo modo pertinent ad ſenſum. Jam autem oſtenſum eſt ꝙ delectationis virtutis ſenſibilis nulla eſt comparatio ad delectationeꝫ virtutis intelligibilis. Et oſtēſum eſt ꝙ cauſa de hoc eſt quia duꝫ ſumus impediti corpore conueniens ſumus ab apprehenſione huius delectationis que eſt propter ſciētias quod nō eſt aliud niſi impedimentum corporis. Predictum eſt autem in diuinis de his omnibus. Cum vero cognitiones que ſunt adiudicate nature virtutis intelligibilis ⁊ ſunt proprietas eius vt eſt cognitio dei ⁊ angelorum eius: ⁊ prophetarum eius: ⁊ de hoc quomodo eſſe venit ex eo ⁊ cuius modi fuerunt p̄ſentes anime ita vt anima occupata ſit tantum circa intelligentiam eorum: profecto poſtq̄ꝫ ſeparata fuerit a corpore durabit eiꝰ coherentia: ⁊ perficietur eius diſpoſitio

Propetas neceſſe aīe ē cognoſcere ⁊ ſcire

⁊ delectabitur delectatione: cuius eſ/
ſe non poteſt explicari ſermone. Ideo
autem noſtrum deſiderium non eſt mo
do intenſum ad hoc. quia non dum gu/
ſtauimus. Sicut ſi narretur delectatio
coitus eis qui ſunt immunes a coitu nō
ſolum non appeteret ſed etiam abhoꝛ/
reret foꝛmam eius Hec vero delectatio
intelligibilis non eſt niſi anime que eſt
perfecta in hoc mundo. Si autem ab/
ſtinet a turpibus ſed eſt expers ſcien-
tiarum tunc tota eius intētio in imagi
nationibus ⁊ fantaſijs eſt. Uñ nō longe
eſt ipſum aliquando imaginari foꝛmas
delectabiles quaſi ī ſomnis: ⁊ id quod
dicitur ſibi de paradiſo exemplificare
ſm ſenſibilia: ⁊ tunc aliquod ex coꝛpoꝛi
bus celeſtibus eſt ſubiectum ſue fanta/
ſie: quoniam pꝛedictum eſt ꝙ imagina
tio non poteſt fieri niſi per coꝛpus.

¶ De īfelicitate anime dāpnate. Ca. v.

Quartum eſt cruciatus Cum ani
ma eſt remota ab hac felicitate q̄
debetur ei ſm ſuam naturam. Cum enī
ſeparatio fit inter eam ⁊ id quod diligit
tunc ponitur. Non ſeparatur autem ab
ea niſi quia ſequitur voluptates: ⁊ totū
eius ſtudium eſt circa id quod appetit
natura coꝛpoꝛalis in tantum ꝙ fuerit ī
anima eius diſpoſitiones obſequentes
⁊ apparentes ad ſolum quod competit
coꝛpoꝛi ⁊ delectationem huius mundi
vilis ⁊ coꝛruptibilis. Unde alia diſpoſi
tio pꝛopter vſum impꝛimitur in anima
eius et inheret vehementer deſiderium
eius ad illam. Poſtea vero per moꝛteƷ
amiſſo in frumento rei deſiderate rema
net deſiderium eius ⁊ amoꝛ. Et hoc cru
ciatus ineffabilis. Et hoc eſt quod pꝛo/
hibet eam applicari ⁊ adherere ītelligē
tie agenti. Anima enim in hoc mundo
non pꝛohibetur applicari illi pꝛopter h̄
ꝙ ſit infuſa coꝛpoꝛi quoniam non eſt
in coꝛpoꝛe ſicut pꝛedictum eſt ſed pꝛo/
pter occupationem ſui circa accidentia
coꝛpoꝛis ⁊ voluptates eius ⁊ amoꝛem
ipſius coꝛpoꝛis: ⁊ pꝛopter multam con/
cupiſcentiam eius contra illud. Hoc. n.
ſeparat inter animam ⁊ id quod conue
nit ſue nature. In hoc autem mūdo ani
ma non ſentit cruciatum ſuum quoni/
am pꝛopter occupationem ſui circa coꝛ
pus eſt ſicut qui occupatus in bello vel
in periculo non percipit laboꝛeƷ ſuum.
Cuius rei cauſas iam aſſignauimus.
Poſt moꝛtem vero remouetur occupa
tio ⁊ remanet concupiſcentia. Et quia
amiſſum eſt inſtrumentum ⁊ concupi/
ſcentia reuocat eum ad id quod, ami/
ſit. pꝛofecto hoc concupiſcentia pꝛohi/
bet eam applicari ad id quod pertinet
ſue nature. Et hec ē pena maxima eter/
na. Et hec anima eſt illa que eſt expers
ſcientiarum: ⁊ ſoꝛdida pꝛopter conſecu
tionem voluptatum. Homo autem in
quo perfecta eſt virtus intelligibilis ꝓ
pter acquiſitionem abſtractoꝛuƷ ſed ſe
quitur voluptates: pꝛofecto diſpoſitio
voluptatum et amoꝛ earum remanet ī
anima eius ⁊ retrahit eam deoꝛſum.
Sed ſcientia qui habet in ipſo pꝛotra/
hit eam ad plenitudinemt ſuperioꝛem.
Unde ex contrarietate attrahentiū fit ī
ea cruciatus maxime foꝛmidandus Fi/
nietur tamen nec eſt eternus quoni/
am ſubſtantia in eo completa eſt ⁊ diſ/
poſitiones iſte ſunt accidentales. Unde
in moꝛte ceſſant cauſe pꝛopter quas in/
quiruntur et exercentur voluptates. de/
lentur igitur tunc diſpoſitiones paulo/
poſt ⁊ non cruciatur eternaliter. Citius
autem vel tardius pena remouetur ſm
ꝙ foꝛtes ſunt ille diſpoſitiones vel de/
biles. Qui vero iam acquiſiuit amoꝛeƷ
habendi perfectionem in ſcientijs pꝛo/
pter exercitationem ſui in pꝛincipijs ea/

rum: ⁊ poſtea dimiſit multiplicatur eiꝰ
pena quia doloribus eius additur do-
lor: pro eo quod remanſit ei diſcenduꝫ
cum ipſe eſſet cupidus diſcendi illud.
Quiſquis enim precium rei ignorat nō
deſiderat eam ⁊ cum percipit ſe non ha
bere non dolet: ſicut cum interfecto re
ge aliquo auffertur regnum filijs ſuis
quorum vnus eſt puer qui non nouit
quid ſit regnare alius vero nouit qui
iam ceperit regnare ſed nondum con-
tingit ei perfectio regnandi ⁊ permanē-
tia ſit magnus eius dolor ⁊ multiplica
tur eius pena. Puer vero ignarus ē pe-
ne. Propterea lex dicit ꝙ maior pena
in die iudicij illorum hominum eſt qui
cum ſapientes eſſent male vixerunt. Di
cit etiam ꝙ qui creſcit in ſcientia ⁊ non
creſcit in bona vita elongabitur a deo.

Qui creſcit ī ſcia ⁊ ñ creſcit ī bona vita elōgabit̃ a deo

¶ De cā vere viſionis aīe. Cap̄. vj.

Quintum eſt de cauſa vere viſio-
nis. Scias prius ꝙ dormitio ni-
hil eſt niſi retractio ſpiritus ab exterio
ribus ad interiora. Spiritus vero eſt
corpus ſubſtantiale compoſitum ex va
poribus humorum cuius ſedes eſt cor:
⁊ ipſe eſt vehiculum virtutum vitaliuꝫ
⁊ animalium per quam virtutes ſenſi-
biles ⁊ motiue tranſeunt ad ſua inſtru-
menta Et idcirco ſi aliquid obſtrinxerit
curſum eius ꝑ neruos quibus miniſtra
tur ſenſus deſtruitur ſenſus. ⁊ ſequitur
caducus morbus ⁊ ſtupor. Unde cum
brachium hominis ligatur prudenter
ſtatim ſentit ſtuporem in extremitati-
bus manus. deſtruitur mox ſenſus ei-
us donec ſoluatur brachium ⁊ redeat
ſenſus. Poſt aliq̄tulum temporis. Hic
autē ſpiritus mediantibus arterijs dif-
funditur ad exteriora corporis ex qui-
buſdam vero cauſis torpeſcit hic ſpiri
tūs ⁊ interioribus ſicut ex longa quiete
⁊ ſicut ex occupatione ad agendum in
interioribus cum maturat cibum: ⁊ tūc
vincit dormitio cum repletus eſt ſtoma
chus. Et ſicut cum ſpiritus eſt purus ⁊
diminuta non ſufficit ad exteriora ⁊ in
teriora eius augumenti ⁊ detrimēti ſūt
cauſe medicinalis Laſſitudo autem eſt
diminutio ſpiritus propter reſolutio-
nem ex motu: Et ſicut eſt humiditas et
grauitas contingant ei impeditur a ve-
locitate motꝰ ſicut ſit ī balneo ēt poſtq̄
exit ab eo. Et ſicut propter id ꝙ hume-
ctat cerebrum cum igitur quieuerunt
ſenſus. eo ꝙ ſpiritus deferens virtuteꝫ
ſenſus retractus eſt ab illis propter ali
q̄ predictarum cauſarum remanet tūc
anima libera ab occupatione ſui circa
ſenſus. Ipſa enim nunq̄ ceſſat medita-
ri de his que referunt ſibi ſenſus. Cum
igitur inuenit ſe liberaꝫ ⁊ non eſt quod
impediat: fit tunc apta coniungi ſubſtā
tijs ſpiritualibus ⁊ nobilibus intelligi-
bilibus in quibus eſt deſcriptum eſſe
omnium que ſunt qui dicunt̃ libri ſer-
uati. Unde de eo quod eſt in illis ſub-
ſtantijs de formis rerum imprimitur
eſt ī anima illud poſtea quod conuenit
intentioni eius ⁊ quod magis eſt cordi
eius. Et impreſſio illarum formarum in
anima ab illis ſubſtantijs eſt: ipſa eſt cō
iuncta cum illis eſt ſicut repreſentatio
forme in vno ſpeculo ab alio ſpeculo ſi
bi oppoſito: cum nihil eſt medium in-
ter illa. Quicquid enim apparet in vno
ſpeculo apparet ex alio ſm modulum
ſuum. Si autem ille forme fuerint ſin
gularis ab anima venient in imagina
tionem. ⁊ ſeruabit eas ſeruatrix ſm
modum earum: ⁊ virtus fantaſtica que
adulatur rebus non exemplificabit. Et
tunc hec viſio erit certa: ⁊ non egebit in
terpretatione: quia id quod videt ip-

ſum remanet. Si vero fantaſia vincit: vel anima in apprehendendo formas debilis fuerit tunc fantaſia fit velocior in ſua natura ad commutandum exemplificando id quod videt anima: ſicut commutat hominem in arborem ⁊ inimicum in ſerpentem: vel ad commitandum in aliquid ſimile quod habet aliquantulam comparationem ad illud vel in aliquid quod eſt contrarium: ſicut qui videt ei natum eſſe filium ⁊ naſcetur ei filia: et ſimiliter econuerſo huius viſionis. egebit igit̃ interprete. Senſus autem interpretationis eſt: vt interpres premeditetur de hoc ꝙ forma remanſit in memoria eius quod fuit poſſibilius vidiſſe animam quia fantaſia commutauit illud in hoc. Et eſt hec ſicut cum quis cogitat de aliquo a quo mutat fantaſia eius ad aliud ⁊ ab eo ad aliud ita ꝙ obliuiſcitur eius quod cogitauerat prius. Modus igitur reminiſcendi fiet per reſolutionem: ſic dicet ſcilicet hec fantaſia que modo eſt. quomodo venit in mea memoria: ⁊ tunc recordabitur cauſe que fecit hãc eſſe debere ⁊ deinde conſiderando iſtam cauſam recordabitur cauſe illius: ⁊ ſic reſoluendo aliquando affundit in primam per quam lambendo dicidit in iſtam vltimam. Et quia commutationes fantaſiarum non retinentur in vno tantummodo: idcirco multiplicantur modi interpretationis ⁊ variantur ſm ſingularia ⁊ ſm diſpoſitiones ⁊ artificia ⁊ tempora anni ⁊ ſm ſanitatẽ ⁊ infirmitatẽ dormientis: ⁊ fit vt non poſſit inueniri interpretatio non ſm modum eſtimationis quia impedit velamen quod eſt ibi

¶ De varijs ſomnijs Capitulū. vij.

SExtum eſt de varijs ſomnijs ſcilicet ꝙ non habent radicem. Horum cauſa eſt motus virtutis fantaſtice ⁊ eius inſtabilitas. Ipſa enim in pleriſqꝫ diſponere non ceſſat exemplificare ⁊ commutare etiam: nec ceſſat in tempore ſomnij. Cum enim eſt anima debilis remanet occupata exemplificatione fantaſie ſicut in vigilando remanet occupata ſenſibus: ⁊ tũc nõ eſt apta applicari ſubſtantijs ſpecialibus. Cum vero inſtabilitas fantaſie fuerit fortior ex aliqua cauſarum: non ceſſat adulari ⁊ aduenire formas que nõ habent eſſe que remanent in virtute conſeruatrice quouſqꝫ euigilat ⁊ reminiſcitur eius quod videt in ſomnis. Et adulatiõis eius ſũt etiam cauſe alique diſpoſitiones corporum ⁊ alique complexiones Quoniam ſi ĩ complexione dominatur colera: tũc exemplificabit viſa rebus citrinis. Si vero dominatur calor aſſimilabit ea igni vel balneo calido: Si vero dominatur frigiditas aſſimilabit ea niui vl' pluuie. Si vero dominatur melancolia aſſimimilabit ea rebus nigris horribilibus. Si autem anima fuerit occupata meditatione ⁊ adheſerit fantaſie: intentio meditationis non ceſſabit fantaſia reſolui circa id quod pendet ex illa meditatione: nec aduenit forma ignis. verbi gratia: in fantaſia cum dominatur calor niſi quia calor qui eſt in aliquo loco pertranſit ad alium qui eſt ſibi proximus: vel habet aliquam comparationẽ ad ipſum. ſicut pertranſit lumen ſolis ad corpora ita ꝙ cauſa, eſt eſſendi ipſum: eo ꝙ ea que ſunt cauſata ſunt in eſſe fluente gratia ipſius in alia a ſe. Uirtus vero fantaſtica. ſita eſt in corpore calido. Unde eius impreſſio eſt impreſſio conueniens ſue nature: nec ipſa eſt corpꝰ vt recipiat ipm colorem: recipit tñ de calore id quod de natura ſua habet recipere ꝙ ſcilicet eſt forma calidi ⁊ eiꝰ

imaginatio ſcilicet ignis hec eſt cau/
ſa huiuſmodi.

¶De cā cognoſcendi futura Ca.viij.

SEptima eſt de cauſa cognoſcen/
di futura in vigilando. Cauſa au
tem hꝰ quod opus eſt dormitione ad
apprehendendum ſcientiam futuroruꝫ
per viſionem. non eſt niſi debilitas ani/
me ⁊ occupatio eius circa ſenſus. Qui
cum quieſcunt coniungitur anima ſub
ſtantijs intelligibilibus: ⁊ aptatur ad re
cipiendum ab eis. Poteſt autem hoc cō
tingere alicui anime in vigilando dua/
bus de cauſis. Una eſt cuꝫ anima ſic
eſt fortis ꝙ non impeditur a ſenſibus
nec dominatur ei nec ſubmergunt eam
vt propter eos prohibeatur ab intentio
ne ſua: ſed propter fortitudinem ſuam
dilatatur ad ſpeculandum ſimul vtrun/
qꝫ partem ſuperiorem ſcilicet ⁊ inferio/
rem. Sicut cum aliquis adeo fortis eſt
vt ſimul poſſit ⁊ ſcribere ⁊ loqui ⁊ ītel/
ligere loquenteꝫ. Poſſibile eſt igitur vt
huius anima quia ceſſat ab occupatio/
ne ſenſuum eleuetur ad mundum ſupe
riorem in quo apparet ei aliquid de re/
bus. Sed hec apparentia eſt quaſi ful/
gur cito pertranſiens: ⁊ hec eſt vna ſpe
cies prophetandi. Si autem debilis fu
erit fantaſia: tunc id quod reuelatur ei
de occultis remanebit in conſeruatrice
id ipſum: ⁊ fiet verum preſagium. Sed
ſi fortis fuerit aptabitur ex natura ſua
ad conformandū. Hoc igitur etiam eſt
preſagium cuius opus eſt interpretatio
nem ſicut viſio in hoc eget etiam in/
terpretatione. Alia cauſa eſt cum ſicci
tas ⁊ calor ſic dominantur complexio/
ni ꝙ homo ſit caducus propter domi/
niuꝫ melancolie: ⁊ alienatur ab his que
ſolēt afferre ſenſus Et tūc apertis ocul'
ſit ſtupidꝰ ⁊ turbidꝰ abſens ab eo quod
vidit ⁊ audiuit. Hoc autem cōtingit ꝙ
ſpiritus eſt debilis ad exeundum ad ex
teriora. Non eſt autem impoſſibile ani
mehꝰ hominis reuelari aliqd de occul/
tis a ſubſtantijs ſpiritualibus quod lo/
catur ⁊ diſcurrat per linguam eius cum
ipſe ſit īſcius eius quod loquitur. Hoc
autem contingit aliquibus qui dicunt
demoniaci ⁊ caducis ⁊ aliquibus diui/
nis arabicis: ⁊ loquitur ſepe aliquid cō
ueniens ei quod eſſe debet Et hic mo/
dus ē imperfectiōis. Primus vero per/
fectior eſt.

¶De cā vidēdi formas vigilādo ca.ix.

OCtauus eſt cauſa videndi in vi/
gilando formas que nō habent
eſſe quoniam anima primum apprehē
dit occulta imperfecte ⁊ remanēt in con
ſeruante ſm ꝙ apprehenduntur. Idcir
co recipit ea debiliter quia dominatur
ei virtus fantaſie: ⁊ aſſimilat ea forme
ſenſibili. Cum vero confortatur forma
illa ī imaginatiua deſcendit ad ſenſum
cōmuneꝫ ⁊ ſigillatur forma in ſenſu cō/
muni defluens in eum ab imaginatiua
⁊ fantaſtica videre enim eſt eadem for/
mam in ſenſum communem. For/
ma enim que extra eſt non eſt ſenſa/
ta: Sed eſt cauſa apparendi formam
conſimilem ei in ſenſu cōmuni ſicut ex
tra ſic ⁊ intus: quocūqꝫ autē modo res
ſit ſenſata erit: et ipſaꝫ eſſe in ſenſu cō/
muni Hec eſt viſio quia quotiens ceci/
derit in ſenſum cōmunem hec erit vi/
dens eam qūuis palpebre eius ſint clau
ſe vel ſint in tenebris. Qꝫ autem homo
imaginatur in vigilando non ob aliud
non ſigillatur ī ſenſu cōmuni vt fiat vi
ſum: niſi quia ſenſus cōmunis occupa/
tus eſt circa id quod aſſint ſenſus de ex
terioribus qui ſunt plures ⁊ fortiores
Sed ratio refellit ⁊ falſidicat id quod
fātaſia adiuenerat deformis ⁊ ob hꝰ nō
ꝯfortatur imagīatio illaꝝ ī vigilādo. Cū

vero rõ fuerit debilis ad referendũ ⁊ fal
ſificãdũ ꝑꝑ aliq̃ꝫ īfirmitatē: tũc ñ erit lõ
ge q̃n ſigillent̃ ī ſenſu cõi ⁊ īfirm⁹ vide
at formas q̃ ñ hñt eē. Cũ ãt dñat̃ timor
⁊ ē forma opinio ⁊ fantaſia de re q̃ time
tur ſꝫ debilitat̃ aïa ⁊ rõ ad falſificãduꝫ
eã: aliqñ exēplificat̃ ſẽſui forma rei q̃ ti
met̃: ita vt pñtet̃ ⁊ videat qȯ timeat. Et
ob h̄ fantaſia formidoloſi videt formas
formidabiles et h̄ cã illaꝝ q̃ dicunt̃ iane
q̃ ſũt ⁊ loquũt̃ ⁊ audiunt̃ ī ſiluis. Aliqñ
ãt ↄfortat̃ volũtas h⁹ īfirmi q̃ eſt debil̃
aïe: ita vt q̃ſi videat pñtari ei qȯ appetit.
vñ extẽdit manũ ad illȯ veluti cõeſtur⁹
illȯ ⁊ ob hoc videt formas q̃ nõ hñt eē.

¶ De cãis miraculoꝝ ⁊ ꝓdigioꝝ. ca. x.

Nonũ ē de cauſis miraculoꝝ ⁊ ꝓ/
digioꝝ: q̃ ſunt tria. Primũ ꝙ pro
prietas ē ī virtute aïe ⁊ ei⁹ eſſẽcia vt im
ꝓmat ī yle mũdi remouẽdo vnã formaꝫ
⁊ ↄferẽdo aliã. Inꝓmit. n. ī aerē ↄuertẽ/
do illũ ī nubes ⁊ ꝓuenit pluuia ſic dilu/
uiũ: vl̃ ſic ꝙ ↄgruit tꝑi vl̃ alit̃ huiuſmo
di. Hoc ãt poſſibile ē. ꝑdictũ ē. n. ī tracta
tu diuinoꝝ ꝙ yle ſubſtãtia ē aïab⁹: ⁊ im
primit̃ ab eis: ⁊ ꝙ he forme adueniũt in
eã ab imꝑſſionib⁹ celeſtiũ aïaꝝ. Aïa vȯ
hũana eiuſdē ſubſtãtie ē cũ illa: ⁊ ē ſili/
ma eis. cui⁹ tñ ↄpo ad illas ē ſic ↄpo can
dle ad ſolē. Sꝫ h̄ ñ ꝓhibet eē ſilimã: eo
ꝙ cãdela agit ī calefaciẽdo ⁊ illuminan
do ſic ſol. Similr̃ aïa humana agit ī yle
mũdi. ſꝫ poti⁹ agit ī ſuo mũdo ꝓprio. i.
corꝑe ei⁹. Vñ cũ venit in aïaꝫ forma hor
ribil̃ ↄuertit̃ cõplexio corꝑis ⁊ ꝓuenit ī
de hũiditas ſudoris. Cũ vȯ venit ī aïaꝫ
forma victoris caleſcit ↄplexio corꝑis ⁊
rubeſcit facies. Cũ ãt venit ī aïaꝫ forma
deſiderata fit in ↄmeatu ſꝑmatis calor
vaporalis mouēs vñ cuꝫ ita vt īpleant̃
vene inſtrumẽti coit⁹ ⁊ aptet̃ ad id. Hic
ãt calor ⁊ hũiditas ⁊ frigiditas q̃ fiunt ī
corpore ab his imaginib⁹ nõ fiũt ex alio
calore vl̃ ex alia frigiditate vl̃ hũidita/
te ſꝫ ex ſola imaginatõe. Igit̃ ſola ima/
ginatio ē cã fiẽdi has ꝑmutatões in yle
corporis. Nõ ãt fit hoc ꝓꝑea ꝙ aïa ſit ī
corꝑe. Ipa. n. nõ ē ī corꝑe qm̃ tũc ↄpere/
ret vt nihil ageret in alio corꝑe nec yle
mũdi ſil̃e huic actõi ſꝫ pẽdet nãlit̃ ex ſuo
corꝑe ſibi ꝓꝑo cũ quo cepit: ⁊ iȯ diligit
id nãlit̃ ⁊ īclinat̃ ad id. Nec ē miꝝ ſi in
aïa ſit huiuſmõi dilectio nãlit̃: cũ ſi fili⁹
alicuius cadat in ignē vl̃ aquã mr̃ ſtatī
ſe ꝓijciat ibi poſt illũ. Poſtq̃ꝫ ãt vnũ ē
ꝙ diligat aliud corp⁹ quod ē deciſum a
ſuo tũc cur nõ ē vꝫ ꝙ diligat ſuum cor
p⁹ nãlit̃: q̃ꝫuis nõ ſit exiſtẽs in eo nec in
corꝑe filij. Hic ãt affect⁹ dilectõis erga
corp⁹ ſuũ fac̃ eã inꝓmere ī illȯ. Aliqñ ãt
imꝑſſio alicuius anime ꝑtrãſit ad corp⁹
aliȯ ſic vt deſtruit ſpirituũ eſtimatiõeꝫ
⁊ īficiat hoïuꝫ eſtimatõeꝫ ⁊ h̄ dr̃ faſcina
tio ⁊ ꝑꝑ h̄ ē ꝓuerbiũ illud ꝙ oculus mit
tit hoïeꝫ īfoſſã ⁊ camelũ ī caldariũ ⁊ dr̃
ꝙ hoïes faſcinari verũ ē. H⁹ aut rei ſen
ſus h̄ ē. ꝙ q: multũ placet ei camelus et
mirat̃ de eo ⁊ eius aïa ē maligna ⁊ īui/
dioſa eſtïat ca ſũ cameli ⁊ īficit̃ corp⁹ ca
meli ab eius eſtïatõe ⁊ cadit ſtatī. Poſt
q̃ꝫ ãt h̄ poſſibile ē: tũc nõ ē lõge q̃n aliq̃
aïa multo fortior q̃ꝫ iſta aliqñ īprimat ī
yle mũdi faciẽs calorē ⁊ frigiditatem ⁊
motũ ex q̃b⁹ trib⁹. ſ. calore frigiditate ⁊
motu dr̃ vã ꝓꝑetas h⁹ mũdi ſic ꝑdictũ ē
ī his q̃ fiũt ī aere ⁊ alijs. Et huiuſmõi dr̃
magnificẽtia ⁊ miraculũ ꝓꝑe. Scḋuꝫ ē v̄
t⁹ ſpeculatiua. clarificat̃. n. aïa ī tm̃ ꝙ fit
aptiſſima ↄiũgi cũ ītelligẽtia agente: ſic
vt īfũdant̃ ei ſcie. Aïaꝝ. n. alia eſt q̃ eget
doctrïa alia q̃ ñ eget. Que ãt eget doctri
na alia ē q̃ nõ recipit eã q̃ꝫuis multũ ſtu
deat. alia ē q̃ facile recipit ⁊ alia eſt q̃ ex
ſe adinuenit ſcias ſine doctore. Quia ſi
ↄſiderent̃ ſcie. ꝓfcõ īuenient̃ eē adīuẽ/
tiones aïaꝝ. Nõ. n. doctor diſcit ab alio
doctor̃: ⁊ ille ab alio ⁊ ſic ī īfinitũ: ſꝫ ꝑue
nit̃ ad eũ q̃ didicit ꝑ ſe ipm̃. Nullus. n.

ſpeculatoꝛ ē q̄ nō adiueniat multo ꝑ ſe
ſiñ doctrīa. trāſit ei ꝑ mētē eiꝰ ꝑ̄us ꝯclo
⁊ deīde excitat̄ ad cognoſcēdū mediuʒ
terminū q̄ſi veniat in aīam eiꝰ: ⁊ neſciat
vn̄. Uel p̄us ꝑcepit mediū terminū ⁊ ō
inde pn̄tat̄ ei ꝯclo. Sic̄ cū q̄s videns de
ſcēſum lapidis deoꝛſū aīaduertit ꝙ niſi
eēt diuerſitas ꝑtiū nō deſcēderet lapis
deoꝛſum: deīde ꝑcipit ꝙ diuerſitas ꝑtiū
nō ē niſi ꝑ elōgatiōem vl̄ ꝓpinq̄tatē coꝛ
poris. Hoc āt n̄ pōt ītelligi niſi ꝑ circun
dās ⁊ ꝑ cētrū. ⁊ ſic ꝑ h̄ ꝑcipit q̄ꝛ celū eſt
circūdās. Et q̄ꝛ neceſſe ē eſſe celuʒ vt vi
det motū ⁊ ꝑcipit q̄ꝛ eē ꝯtingēs eget cā̄
ex q̄ ꝯtingit. motꝰ v̄o tēdit in īfinitū. Sʒ
q̄ꝛ h̄ nō ē niſi ī circulari ꝑcipit ꝙ motus
circularis nō ē nālis q̄m̄ nō ē niſi reuo-
lutio eius q̄ deſcēdit a ſitu vn̄ eget aīa:
aīa v̄o eget ītelligētia ſic̄ p̄dictū ē. Hec āt
⁊ ꝯſil̄ia nō ē īpoſſibile ꝑcipi. Qḋ tn̄ ītel-
lectū fuit tūc n̄ eſt īpoſſibile ſic ꝑuenire
vſq̄ʒ ad vltimū eoꝝ q̄ ītelligunt̄ ī lōgo
tp̄e vl̄ ī ꝑuo. Ille āt cui reuelant̄ h̄ oīa ī-
tellecta ī ꝑuo tp̄e ſine doctrīa dr̄ ſapiētiſ
ſimꝰ vt ꝓpheta. Et h̄ ē magnificētia et
miraculum: et ē poſſibile nō īcōueniēs.
Poſtq̄ʒ āt poſſibile eſt eſſe hoīem adeo
mīmū vt nō poſſit ꝑcipe doctrinā: ſic ēt
ꝑ ꝯtrariū poſſibile ē hoīeʒ eē adeo excel
ſuʒ ⁊ ſubtilē q̄ nō egeat doctrīa. Quō ei
pōt negari hoc cū ex diſcipul̄ vnꝰ ſupet
aliū in cognoſcēdo v̄itatē ſciaꝝ: q̄uis ſit
minoꝛis ſtudij ſʒ foꝛtioꝛis aī ⁊ ſubtilio-
ris īgenij. Igit̄ ſic ſp augent̄ vnū eſt de
poſſibilibꝰ. Tertiū ē fātaſtica v̄tus cū ei
foꝛtꝭ ē aīa ī vigilādo ꝯiūgit̄ ſol̄o p̄ſciaꝝ
ſic̄ p̄dictū ē: ⁊ id qḋ ap̄hēdit aīa fātaſia
aſſil̄at foꝛmis pulchꝛis ⁊ vocibꝰ modu-
latis: ⁊ videt tūc ⁊ audit vigilans ſic̄ ſo
let videre ⁊ audire ī ſomno ꝑꝑ cāʒ quaʒ
diximꝰ. Un̄ foꝛma aſſil̄ata ſubſtātie no
bili ē foꝛma mirabil̄ pulcherrima: ⁊ hoc
eſt āgelus q̄ videt ꝓph̄ā vl̄ ſapiētiſſimꝰ
⁊ reuolutōes q̄ fiunt aīe ꝑꝑ ꝯiūctōeʒ ſui

cū ſubſtātijs excellētibꝰ ſūt q̄ſi v̄ba oꝛ-
nata modulata q̄ cadūt ī ſenſū cōem au
diunt̄. Hec ēt poſſibile ē nō īcōueniēs.
Iſti ſunt oꝛdines ꝓphetie. In quocūq̄ʒ
aūt ꝯueniūt iſti tres mōi ꝑfecto iꝑe ꝓphe
ta excellētiſſimus eſt et h̄ gradus ē imi
tiſſimus graduū. Sed ꝓph̄e ī hoc diffe
runt: aliq̄n̄. n. vnus habebit duo ex tri-
bus his aliq̄n̄ vnū. aliq̄n̄ nō habebit ni-
ſi puraʒ viſionem aliq̄n̄ hēbit aliq̄d de
vno quoq̄ʒ trium ⁊ propter hoc diſtin-
guūtur oꝛdine eoꝛum ſ̄m propinquita-
tē ⁊ elōgatōeʒ ipſoꝝ a deo et āgelis eiꝰ.

¶ Neceſſe eſt ꝓphetā eē Cap̄. xj.

Decimū eſt ꝙ neceſſe ē ꝓph̄aʒ eē
⁊ ꝙ debʒ credi iꝑm eē. Mūdus
eni nō gubernat̄ niſi ſʒ regl̄aʒ q̄ cōis ē — Mundus
oībꝰ creaturis: vt ꝑ eā iuſte iudicet̄ al̄r — guberna-
interficerent ſe hoīes ⁊ periret mundus — tur ſ̄m re
Et q̄ꝛ neca ē pluuia ad gubernatōeʒ mū — gulā cōem
di idcirco poꝛuidētia diuina nō deſtitit — oībus crea
atribuere celo nām dandi pluuiam. Igi — turis
tur gubernatio mūdi oīo eget hoīe q̄ fa
cit ſcire moduʒ quo aptent̄ hoīes huic
mundo ⁊ alteri. Nō pōt āt h̄ iplere oīs
hō. Sed h̄ gubernatio ē in mundo. Igi
tur cā gubernationis eſt. Et id ēt qḋ eſt
cā gubernationis eſt. Id vero qḋ eſt cā
gubernationis in h̄ eſt creatura dei ī ter
ra eius qua mediante venit creatura ad
aīaduertendum aptitudinē hꝰ mundi ⁊
alteriꝰ. Et ꝑꝑ h̄ ꝙ dr̄ deus indidit rebꝰ
aīaduertēdi nām: q̄ꝛ ſicut dedit oī rei cā
tōeʒ ſuā ſic ⁊ ſēſuʒ aīaduertēdi. Igit̄ an
gelus ē mediꝰ iter deū ⁊ ꝓph̄aʒ ⁊ ꝓph̄a — Angelus ē
ē mediꝰ iter āgelū ⁊ ſapientes: ⁊ ſapiē- — mediꝰ iter
tes ſūt medij iter ꝓph̄aʒ ⁊ vulgꝰ ſapiēs — deū ⁊ pro
igit̄ ꝓximꝰ ē ꝓph̄e ⁊ ꝓph̄a ꝓximꝰ ē āge — phetā
lo: ⁊ āgelꝰ ꝓximꝰ deo. Deiñ differūt g̃dꝰ
āgeloꝝ ⁊ ꝓph̄aꝝ ⁊ ſapiētū ſʒ oꝛdinē dif
ferētiaꝝ ⁊ ꝓpinq̄tatꝭ ⁊ elōgatōis q̄ꝝ n̄ ē
nūerus. Hoc igit̄ ē qḋ voluimꝰ īduce-
re de ſcientijs philoſophoꝛum diuinis
⁊ naturalibus. ΤΕΛΟΣ

Laus ſit nato dei celi terreqꝫ rectori.

Laus tibi ſit chriſte qm̄ liber explicit iſte.

¶ AD Laudem dei altitonantis ſummi creatoris omnium: ⁊ ad cōmune bonum ſeu vtilitatem. Explicit opus logice ⁊ philoſophie Algazelis arabis nuperrime impreſſum ingenio ⁊ impenſis Petri Liechtenſteyn Colonienſis Anno virginei partus. 1506. Idibus februarijs ſub hemiſpherio Veneto.

Cum Priuilegio

Regiſtrum.

4	3	4	4	4	4	4	5
a	b	c	d	e	f	g	h